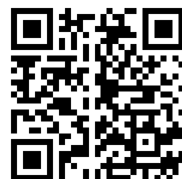

SPOMENICA
na
19. listopad
1874.

SPOMENICA

NA

SVETČANO OTVARANJE

KRALJ. SVEUČILIŠTA FRANJE JOSIPA I.

U ZAGREBU,

PRVOGA HRVATSKOGA,

DANA 19. LISTOPADA 1874.

U ZAGREBU.

TISKARNA DRAGUTINA ALBRECHTA.

1875.

I.

Postajanje sveučilišta od g. 1861. do 1874.

1. Godina 1861.—1865.

Na saboru hrvatskom g. 1861., prvom izza povraćenoga ustava, prvi put u sedmoj saborskoj sjednici dne 26. travnja biskup Josip Juraj Strossmayer spomenu sveučilište, izjavljujući, da želi sutra predlog učiniti o sveučilištu jugoslavenskom, pošto bude veliki župan Ljudevit Vukotinović progovorio o jugoslavenskoj akademiji znanosti. [1])

Bivši oba ta predmeta na prvi dnevni red stavljena, u devetoj saborskoj sjednici dne 29. travnja Lj. Vukotinović, napomenuv uz obći uzklik, da je J. J. Strossmayer misao narodnoga preobraženja sretno shvatio, kad je jugoslavenskoj akademiji udario jak temelj darujući 50.000 forinti, predloži, da se imenuje odbor, koji će izraditi osnovu i pravila akademije znanosti i sveučilišta jugoslavenskoga te koji će upravljati sabranimi u tu svrhu prilozi i brinuti se za daljnje sabiranje. Sabor, prihvativši predlog, izabra dva odbora, jedan za znanstvenu struku, drugi za gospodarsku. [2])

Izza toga reče J. J. Strossmayer sliedeći govor:

Svietli bane, gospodo narodni zastupnici! Sviest i srce naroda jest ono sveto gojište i shranište, u kom se prema potreboćam narodnim plemenite misli, plemenite želje i zahtjevi radjaju i čuvaju; pak što narod čestit i nevin polag zakona vječite pravde i istine u sviesti svojoj pomisli i uzhtije, što u srcu svom zaželi, to pod blagim uplivom božje promisli prije ili poslie sve prepone i spletke ljudske nadvladati, i u javnom životu ožudjenim plodom uroditi mora. To je, što poštenjaka i tada tješi i hrabri, kad se tmasti oblaci nad glavom domovine viju.

Meni, gospodo narodni zastupnici, u ovaj svetčani čas srce pod teretom željâ, koje za mili dom i rod svoj gojim, ponješto olakša, pače od radosti uztrepti, dočim vidim jednu od najusrdnijih i najplemenitijih namjera naroda našega tolikim vašim odobrenjem, to-

---

[1]) Dnevnik sabora od g. 1861., str. 48.

[2]) Isti, str. 65., 74.

likim vašim uzklikom i uzhićenjem primljenu i oživotvorenu, namjeru naime: da se putem akademije znanosti u pomoć priteče narodnomu obrazovanju, narodnoj knjizi našoj, koja je doslie pod uplivom raznih nepovoljnih okolnosti samo životarila i tako rekav kukavila. Jednodušni uzklik i uzhićenje vaše, kojim evo namjeru rečenu prigrliste, poručanstvo narodu našemu pruža, da neima ni jednoga medju nami, koji bi se dušom i srcem narodnim željam, narodnim pravom, narodnoj časti i ponosu iznevjerio; pače da svi živo osjećamo nužde i potreboće naroda našega, rane ljute, s kojih toliko boluje; da svi dobro shvaćamo uzvišenu zadaću naroda našega; da, gdje se o tom radi, da se narodu našemu ujamči sretnija i slavnija budućnost, razlikosti mnienja medju nami neima; da smo tada svi jedna duša i jedno srce.

Jednodušni uzklik i uzhićenje, kojom akademiju znanosti pozdravljate, uvjerenje je, da je plemenita želja i namjera ova narodu svemu, da je svim nam upravo iz dna srca i ljubavi proiztekla. Gdje je srce i ljubav tvoja, tu je — veli pismo — i blago tvoje. Gdje je toli srdačna jednodušnost, tu će biti blagoslov božji, tu će biti i blagodarna desnica naroda našega, biti će tu primjernim načinom blagodarna desnica plemenitih naroda našega zastupnikâ, ter će pomisao tu do onoga stepena savršenosti dovesti, koja časti i dostojanstvu naroda našega odgovara, koja odgovara uzvišenomu cilju, što no nam pred očima trepti, da nam naime blagorodica i blagovjestnica više svjetlosti i višega naobraženja, knjiga narodna, svakdan to više procvate, ter narod naš duševnim blagom svojim u tolikom izobilju obogati, da se na skoro s najnaobraženijimi narodi svieta uztakmiti može.

Što se malenkosti moje tiče, hvalim srdačno g. vel. županu križevačkomu, hvalim svim vam, gospodo, na tolikoj vašoj pohvali, na tolikoj dobrohotnosti i toli blagom sudu o meni. Ja ništa drugo, gospodo, neučinih doslie, nego samo puku dužnost izpunih prama narodu svomu. Bog me i mila domovina od malih nogu tja do danas stostrukim načinom dužnikom svojim učini; ja se trsim i trsit ću se do groba svoga, što mogu bolje bogu i domovini se odužiti.

Ja sam, gospodo, od prostih, neukih roditelja proizišao, te sam osobito u mladjoj dobi svojoj podosta tegoba u obrazovanju svom oćutio, znam dakle iz vlastitoga izkustva svoga, što će reći, miloj domovini i sinovom domaćim sredstva višega duševnog naobraženja pružiti. Oni, gospodo, koji su nas rodili i odgojili, tielo su nam i

tjelesni život dali i odhranili, ter su zato vječitoga našega priznanja, vječite zahvalnosti vriedni; koji nam pako sredstva k višem duševnom naobraženju pružaju, oni nam viši život daju, koji toliko više vriedi od prvoga, koliko više vriedi nebo od zemlje, duh od tiela, dobra duševna od blaga tjelesnoga. To su oti duševni roditelji, kojim nigda dosta priznanja, nigda dosta zahvalnosti izkazati nemožemo. Dobra, gospodo, koja uživam, zakoni crkveni baštinom siromakâ nazivlju. Ja scienim, da je za sad mila domovina naša, što se sredstava za duševni razvitak tiče, još veoma oskudna i siromašna; scienim dakle, da je svih nas sveta dužnost oskudnoj i siromašnoj domovini našoj u pomoć priteći; na pose pako sveta je to dužnost onih, koji su držani po svetom stanju i zvanju svom osobitu skrb za siromake nositi, budući baštinici ljubavi onoga, koji na ovaj sviet dodje s osobitim obzirom na siromake i uboge, koji i sad i do vieka osobitim načinom u siromasih i ubogih bivstvuje, ter svaki dar sirotinji učinjen, kano da bi samomu njemu učinjen bio, smatra i nagradjuje.

Gospodo narodni zastupnici! Nemoć, pod kojom stenjaše i bolovaše doslie narodna knjiga naša, ona je ista, pod kojom stenje i boluje cielo državno tielo naše. Oštećeno nam je državno tielo naše i oslabljeno na sve četir strane svieta; oštećeno i oslabljeno stranom nehajstvom našim, oštećeno i oslabljeno stranom tudjim nesmiljem i nepravdom; oštećeno i oslabljeno ponajviše našim požrtvovanjem za obće dobro

Gospodo! Moje je uvjerenje cielim tečajem javnoga života domovine naše potvrdjeno: da jedva ima naroda pod nebom, koji bi požrtvovanjem svojim i stoljetnim tako rekav mučeničtvom svojim toliko si susjedne narode, toliko cielo carstvo, pače cielu Evropu zadužio, koliko naš narod; zato scienim, da je sveta dužnost susjednih naroda, sveta dužnost carstva i ciele Evrope, tim se narodu našemu oddužiti, da ga živo i iskreno u težnji njegovoj, stare i nove rane državnoga tiela svoga po mogućnosti izcieliti, ter mu staru snagu i valjanost povratiti, podupire. Bilo medjutim tomu, kako mu drago, istina je, da se oštećenost i razcjepkanost državnoga tiela našega prenesla u sve struke javnoga državnoga i duševnoga života našega, a po tom naravno i u knjigu našu, na veliku štetu narodnoga naobraženja našega. Tužni književnik, poslie kako je velikim trudom i naporom knjigu izumio i svim mogućim uresom duše i srca svoga nakitio, tada mu se istom valja brinuti i glavu razbijati,

kako će duševno ljubimče svoje na svjetlo iznieti i u bieli sviet odturiti. Trud pregolem, a šteta vazda gotova.

Nije čudo, da su se u tako nepovoljnom položaju najizvrstniji umovi od duševne radnje strašili i uztezali; nije čudo, da je u tih okolnostih mnogi plod duha domaćega u zabitnom kutu hranom moljaca postao, dočim bi krasnom hranom duhu domaćemu postati imao. Ah! Bog sám zna, koliko duševnoga blaga u starih i novih spisih s toga uzroka u tminah zakopano stoji, ter željno dan uzkrsnuća svoga očekuje. Znala bi nam ovom prilikom o tom koješta pripoviedati posestrima Dalmacija, da ju tudja ruka od ogrljaja našega neprieči, posestrima, velim, Dalmacija, koja, kao što je njegda bila središte državnoga i političkoga života našega, sjedište kraljevâ i krune naše, kolievka slavnih junaka naših, tako je bila u jedno ognjište više svjetlosti i obraženosti, koje djelo cienom i valjanosti svojom ništa neustupljuje najkrasnijim djelom naobraženih evropskih naroda. Ah Dalmacijo mila, što se od tebe učini! Vrati, ah vrati se čim prije u naručaj naš, pak ćeš bez dvojbe biti, što si njegda i bila, glava naša i kruna naša!

Tomu nedostatku doskočiti će akademija znanosti, pružajući sredstva narodnoj knjizi, da bez ikakvih prepona slobodno pred lice svieta i naroda stupiti može; akademija znanosti će, ako Bog da, narodnoj knjizi ono jedinstvo i onu slogu pribaviti, koja jur kod naobraženih germanskih i romanskih naroda vlada, i koja je jedina poluga višega razvitka narodnoga naobraženja. U prvom početku i kod germanskih i romanskih naroda knjiga je narodna pod istim teretom stenjala kao i kod nas, pa je istim putem do sloge i jedinstva dospjela, a po slozi i jedinstvu do one gorostasne vrline, kojoj se punim pravom divimo. Što je kod njih moguće, moguće je i kod nas. Još i dan danas više je razlikosti u narečjih kod Germana i Romana, nego kod nas Slavena na jugu, pa kad su oni razlikost i razcjepkanost tu u knjizi nadvladati mogli, nadvladati ćemo ju i mi, ako mudro i postojano napredovali budemo. Tada će se istom dokazati, da duh slavjanski na jugu, lišen tudjih okova, puno liepih sposobnosti posjeduje; tada će se jamačno dokazati, da je crna kleveta, da duhu slavjanskomu originalnost i viši polet manjka, koja kleveta u ustima ljudi, koji ju do sad narodu našemu spodticahu, upravo toliko pravedna i istinita bijaše, kao da bi čovjeku, komu si noge i ruke sapeo, predbacivao, što onom brzinom neradi, kojom prost i

svakih okova lišen; ili da bi se čudio ptici, kojoj si krila podsjekao, što se nebaca nebu pod oblake.

Gospodo narodni zastupnici! S akademijom znanosti uzko je spojen drugi zavod, koji bez dvojbe svakomu domorodcu vruće na srcu leži i ležati mora. A zavod taj jest jugoslavensko sveučilište u Zagrebu. Gospodo! Uzklik i pohvala jednodušna, kojom primiste izušteno po meni jugoslavensko sveučilište, svjedok je, da sam tim dirnuo upravo u živac domorodnih želja, da je i taj zahtjev, kao i prvi, proiztekao iz žive duše naroda našega. Akademija znanosti predpostavlja po mom mnienju sveučilište.

U akademiji znanosti sve struke znanja čovječanskoga u višem znamenovanju zastupane biti moraju. Mudroslovje, philologija, pravoslovje sa svimi ogranci svojimi, bogoslovje, slovoslovje, povjestnica i tako dalje, u višem smislu u akademiji znanosti stecište i utočište svoje naći imaju. Akademija znanosti ima biti umovom, koji se poput orla na krilih uzvišenoga duha svoga nebu pod oblake dižu, najplemenitiji cilj radnje duševne. Akademija znanosti ima biti nagrada i lovor-vienac ljudem, koji su se ma u kojoj struci znanosti osobito odlikovali. To vam pako, gospodo, akademija samo onda biti može, ako se budu sve struke znanosti u sredini našoj i u narodnom duhu predstavljale i podučavale; ako se bude putem sveučilišta vrelo otvorilo, iz kojega će krasna omladina naša žedju svoju duševnu trnuti i onim se blagom obogatiti moći, koje više čovjeka resi i odlikuje, nego ikakvo sjajno ime, više nego sve blago materijalno ovoga svieta. Ako misli akademija znanosti procvasti, tada je nuždno, da se za nju u sveučilištu otvori sjemenište mladih ljudi, koji bi se za višu duševnu radnju udesili i usposobili. Tkogod strani amo dodje, znajuć, da je u Zagrebu sjedište akademije znanosti, ni malo dvojiti neće, da je tu u jedno i sjedište sveučilišta; tako su te dvie ideje, ta dva zavoda jedan s drugim uzko spojena.

Gospodo narodni zastupnici! Naš položaj vrlo je važan, te ako se nevaram, narod će naš skoro pozvan biti, da ne samo u vlastitom interesu svom, nego i u interesu posvećenoga prestolja i sjajne dinastije, u interesu susjednih naroda, u interesu cieloga carstva, plemenitih zadaća rieši. Jedno od najogromnijih evropskih pitanja, koje cieli sviet već od davna vele zanima, živo će se nas i naše budućnosti kosnuti. Pitanje to nas je jur rieke krvi stajalo; nije dvojbe da ćemo mi zvani biti u isto to pitanje u interesu kršćansko-evropske civilizacije duboko uticati. Gospodo! u tu svrhu nije dosta, da no-

simo zdravu mišicu i srce junačko. Danas se vojuje više i odlučuje oružjem duha, nego oružjem materijalnim. Zahman nam najznamenitiji položaj, zahman najplemenitije zadaće, ako nam umnih i moralnih sila uzmanjka, bez kojih sve blago neba i zemlje ništa neprudi, jerbo je um, koji blago materijalno oživljuje, ravna i na korist obraća. Athena bijaše malahan grad, stara Grčka, što se prostora tiče, neznatna, pak se ipak Athena i stara Grčka s umnih i moralnih sila svojih na sve strane svieta proslavi, niti će joj igda slava potamnjeti, dok bude pod suncem ljudi, koji um, blago duševno više ciene, nego blago materijalno, koje samo po sebi nikakve vriednosti neima. Stari Rim već od davna poginu, ali nepoginu slava staroga Rima. Duhu staroga Rima u istih razvalinah starorimskih umotvora ni danas se sviet dosti načuditi nemože. Živi stari Rim još i danas u neumrlih proizvodih uma, u znanostih svojih. Uticaj naobraženosti staroga Rima u preporodjaj i razvitak duševni još se i danas živo osjeća, i osjećati će se, dok je svieta i vieka. Mala šaka Franceza i Engleza zauze Peking, ponizi i upokori narod od više sto milijuna ljudi. Toli više valja umna sila od materijalne. To je ona sila, koja nebom i zemljom vlada; to je ona sila, koja zviezde po nebu broji i stazu im pokazuje; to je ona sila, koja parom upravlja da plav napried goni; to je ona sila, koja munji zapovieda da misao čovječju s jednoga kraja svieta na drugi prenosi; to je ona sila, koja u busulji mornaru na pučini morskoj danju i noćju svieti. Te sile mi potrebujemo, gospodo, nada sve, da važni položaj svoj upotriebimo, da zadaću svoju na korist i slavu naroda našega riešimo. Da si tih sila nabavimo, nuždno je, da u sredini našoj i u narodnom duhu sveučilište ustanovimo. Mladež naša krasna je, čedna je, poslušna je, rado se naukom posvećuje, sposobna je. Mladež naša takva je, da ju punim pravom cvietom sadašnjosti a nadom bolje budućnosti nazvati možemo. Mladež naša ima biti baštinica želja naših i duševnih težnja naših. Dà se niti mi, niti mila domovina u nadi svojoj neprevarimo, dužnost nam je priliku pružiti mladeži našoj, da se naobrazi, da plemenitom baštinicom ljubavi domorodne, domorodnih želja i težnja, slave i dike praotaca svojih po uzvišenom umu i oplemenjenom srcu postane; što samo tada možemo postići, ako sveučilište u sredini našoj podigli budemo. Mladež naša puna je duha i poleta, ali je većom stranom siromašna, ter joj nije moguće velikim troškom tudja sveučilišta pohadjati, odkle višekrat biva, da najljepše sposobnosti zakopane i za narodni dobitak izgubljene ostaju. Da ni nenapomenem

da mladež u preranoj dobi izvan granicâ domovine svoje boraveći lahko dušu svoju otrovati i narodu se svomu za vazda otudjiti može.

Još jedno, gospodo narodni zastupnici! I na Balkanu već počima zora bolje budućnosti lice svoje pomaljati. I s onu stranu Save i Une počimaju njeki barem te njeki nuždu osjećati višega obrazovanja. Počimaju i u tih stranah osvjedočenje gojiti, da se treba ponajprije uzdati u se i u vlastite moralne sile svoje, da se od strašnoga sužanjstva oslobode. Kršćanstvo preko Save i Une krv je od krvi naše, udo je od tiela našega. Njegda i oni bijahu dio cjeloviti državnoga posjeda našega. Neima prieko znamenitijega mjesta, gdje nebi hrpe kosti naših slavnih pradjedova pokopane ležale, neima grada tamo znamenitijega, oko koga nebi zemlja riekom krvi hrvatske opojena bila. Jaram, pod kojim vjekove već stenju, i nas jednokrvnu i jednoplemenu braću težko tišti. Onostrana braća u nas oči svoje obraćaju, u nas se uzdaju, k nam ruke svoje dižu. Mi doslie malo ili ništa im učinit nemogosmo. Scienim, da ćemo im ponješto u pomoć priteći, ako ovdje u Zagrebu, a to jest upravo pred vrati njihovimi sveučilište podignemo, obilno vrelo ono, iz koga će i njihovi sinovi crpiti moći ono blago duševno, koje dočim um prosvjetljuje i srce oplemenjuje u jedno najsigurnije jamstvo pruža one slobode, za kojom svako plemenito srce toli čezne.

Gospodo! dužni smo, po mom mnienju, domovini i samim sebi, dužni smo akademiji znanosti, koju ustrojismo, dužni smo onoj veličanstvenoj zadaći, koju u interesu ustavne slobode i sretnije budućnosti naše riešiti imamo, dužni smo u interesu cieloga slavenstva na jugu, dužni smo i braći našoj, koja pod turskim jarmom stenju, dužni smo i miloj omladini našoj, dužni smo napokon i slavnomu gradu Zagrebu u sredini našoj utemeljiti sveučilište, gradu velim Zagrebu, koga slave i milinja radi imenujem, koji od starodavnih vremena sredotočje kraljevina naših, višega državnoga i duševnoga našega života bijaše, komu ista priroda višu znamenitost i budućnost dosudi i opredieli, koga će slava neuvehla i s toga ostati, što mu lovor nedobitnosti junačko čelo resi, a sniženi okovi tudji nigda, a niti onda vrat oskvrnuli nisu, kad je bujica turska velike države oko nas poplavila i slavne gradove pod jaram svoj skučila.

Zato predlažem, da se istomu odboru, koji će izraditi imati osnovu akademije znanosti, nalog u jedno podieli, da izradi osnovu za sveučilište, i da način naznači, kojim bi se najbolje i najuspješnije sveučilište kod nas oživotvoriti moglo. Budué da se radi o

stvari toli plemenitoj i narodu našemu toli nuždnoj, to nije dvojbe, da ćemo svi jednodušno uz to pristati i tako pred cielim svietom zasvjedočiti, da nam više obrazovanje naroda našega vruće na srcu leži. [1])

Sabor primivši ovaj govor s obćenitim uzhitom i uzklikom zaključi, da se u više tisuća primjeraka tiskati i medju narod razdieliti ima. Tako je iz ove znamenite sjednice od dne 29. travnja stvoren saborski članak XII., kojega § 5. sadržaje spomenuti zaključak o govoru J. J. Strossmayera, a § 3. zaključak: da se osnova i pravila tako za jugoslavensku akademiju kao i za sveučilište izrade i ovaj posao povjeri odboru znanstvene struke, kojemu su članovi: dr. J. J. Strossmayer, Ivan Mažuranić, Ivan Kukuljević, Ljudevit Vukotinović, grof Medo Pucić, dr. Stjepan Iliašević, dr. Franjo Rački, dr. Jerolim Andrić, dr. Pavao Muhić, dr. Mirko Šuhaj, dr. Josip Vranicani, dr. Franjo Šagovac, Adolfo Veber, Makso Prica, Mirko Bogović, Matija Mesić, Vinko Pacel; sliedeći pako § 4. sadržaje zaključak ob odboru drugom, ekonomičkom, koji sastavljaju: grof Julij Janković, grof Miroslav Kulmer, barun Šišman Ottenfels, vitez Ambroz Vranicani, Mojsija Baltić, Škender Egersdorfer, Miroslav Kraljević, Ivan Vončina, Svetozar Kušević, Makso Piškorec, Ante Jakić, Franjo Lovrić. [2])

O prvom daru za sveučilište sačuvan je spomen saborskim člankom XXIII. stvorenim u osamnaestoj saborskoj sjednici dne 1. lipnja, u kojem se medju iniem veli, da je uslied izvještaja bana Josipa baruna Šokčevića i o tom, kako se je biskup djakovački i veliki župan virovitički J. J. Strossmayer obvezao plaću svoju velikožupansku dokle god tu čast obnašao bude ustupiti i pokloniti zakladi za sveučilište, sabor uz sveobće radostno klikovanje zaključio, da se ovaj plemeniti dokaz domoljublja, ovjenčan zahvalnošću čitavoga naroda, u činih sabor trojedne kraljevine zabilježi i ovjekovječi. [3])

Dolazeći odborova zakonska osnova o sveučilištu na viećanje u saborskoj sjednici sedamdeset i osmoj dne 7. rujna, proslovi odborov izvjestitelj dr. Pavao Muhić:

Visoko predsjedničtvo, gospodo zastupnici naroda!

U devetoj saborskoj sjednici imenovan je odbor, da izradi osnovu za jugoslavensko sveučilište u Zagrebu.

---

[1]) Dnevnik sabora od god. 1861., str. 74—77.

[2]) Spisi saborski od god. 1861., dio I., str. 17.

[3]) Spisi saborski od god. 1861., dio I., str. 27.

Odbor taj bio je povladjen, da za točnije riešenje svoje zadaće pozvati može k svojim viećanjem toliko vještakâ, koliko mu se shodno i nuždno vidjelo bude. Tim povladjenjem poslužio se je rečeni odbor, te započevši svoje djelovanje, došao je do tog uvjerenja, da mu je, ako želi temeljito riešiti pitanje o sveučilištu, nuždno povesti rieč o svih učevnih zavodih, nalazećih se u domovini našoj, počamši od pučkih učiona, koje su temelj narodnoga naobraženja.

Pošto je odbor njeka obćenita načela ustanovio, pronašao je za shodno, da se u tri odsjeka razdieli, od kojih prvi bi imao o sveučilištu, drugi o srednjih, a treći o pučkih učionah i njihovu preustrojstvu viećati.

Rezultate viećanja o sveučilištu imadem čast, kao izvjestitelj odbora ad hoc, visokoj kući podnieti.

Dopustit će vis. kuća, da prije nego ću pročitati osnovu u kratko nješto progovorim o pravoslovnoj akademiji i sveučilištih u obće.

Do god. 1850. imali smo u Zagrebu, kao više učilište, akademiju znanosti onako uredjenu, kao što bijahu uredjene slične joj akademije u Ugarskoj, sa dva naime fakulteta, mudroslovnim i pravoslovnim, svaki po dva godišnja tečaja.

Zavodi ovi u drugoj polovini prošloga stoljeća ustrojeni, nisu odgovarali zahtievanju i potreboćam vremena; dočim su dakle ostali narodi evropski na polju znanstvenom silno napredovali, ostala je domovina naša ne svojom krivnjom, nego nepogodom okolnosti na istom skoro stepenu.

Godine 1849. i 1850. preustrojilo je obstojavše austrijsko ministarstvo bogoštovja i nauka učevne zavode u cieloj monarkiji i napokon i akademije znanosti. Filosofički fakulteti budu ukinuti, a obligatni predmeti, koji su se na istih predavali, u gimnazije preneseni, juridički fakulteti pako budu pretvoreni u pravoslovne akademije, u Ugarskoj sa dvogodišnjim, u Zagrebu za Hrvatsku i Slavoniju sa trogodišnjim tečajem.

Povod ovomu preustrojenju, kao što privremeni propis glasi, dala je rastuća dan na dan potreba vrstnih državnih urednika, koji su se dovoljno upoznali sa napredci znanosti i pozitivnoga zakonotvorstva Nu i ovo uredjenje nije zadovoljilo duhu i potreboćam vremena, jer su te akademije ostale škole specijalne, na kojih se samo njeke struke znanosti, i to jedino sa pogledom na javne službe predaju, a nisu bile niti su mogle biti ono, što bi viša učilišta biti

imala, — nisu bile sredstvo svestranoga temeljitoga višeg obrazovanja, što po naravi svojoj samo sveučilište biti može.

Da je tomu tako, priznalo je samo ministarstvo nauka, kad je god. 1850. za pravoslovnu akademiju zagrebačku ustanovilo, da kandidati juridičkoga doktorata, dok se ova akademija nepretvori u pravi juridički fakultet, od četverogodišta, što se za doktorat iziskuje, barem dva semestra provesti imaju na kojem sveučilištu.

Da će se pravoslovna akademija pretvoriti u pravi fakultet, to je ostalo dosad puko obećanje, dapače, kad su se god. 1855. juridički fakulteti na sveučilištih preustrojili, kada smo se nadali, da će i našemu zavodu sinuti sunce ljepše budućnosti, kruto smo se preračunali; jer dočim su akademije ugarske treći godišnji tečaj dobile, djelokrug akademije zagrebačke ne samo da nije razprostranjen, nego još i stegnut time, što je donle svaki učenik po dovršenom trogodištu bez zapreke na sveučilište preći i tamo u dva semestra svoje pravoslovne nauke dovršiti mogao, a od sada je imao to samo kao izvanrednu blagodat smatrati i ne dva, nego četiri semestra na sveučilištu sprovesti.

Ovo ograničenje ukinuto je na opetovane predstavke ravnateljstva akademičkoga pod njekimi uvjeti početkom naučne godine 1860/1.

Da ustrojenje pravoslovnih akademija neodgovara sasvim potreboćam vremena, uvidit će svatko, ako ga sravni sa zadaćom i ustrojenjem sveučilišta, koja su se tečajem srednjega vieka u srednjoj i južnoj Evropi podigla i razvila. Odličniji naime muževi, našavši u znanstvenoj radnji slobodu, koje za onda drugdje nebijaše, svietili su kao sjajne zviezde u onom vieku tmine i neznanstva. Oko njih su se skupljali čeznući za znanošću mladići i muževi iz svih pokrajina kršćanstva, pak su se, obogaćeni svakovrstnimi znanostmi, razišli opet po svietu kao učitelji narodâ. Ove učitelje riečju i pismom naobražavati bila je prva i glavna zadaća sveučilištâ.

Istina je, da sada većina učenika, polazećih sveučilišta, ponajviše subjektivne svrhe budućega svoga zvanja pred očima imade, te se naobražava u znanostih, koje će njekoč u praktičnom životu upotrebljivati moći.

Nu to nije jedina i prava zadaća sveučilištâ, imadu ona više, plemenitije zvanje.

Ako bi jedina svrha sveučilišta bila usposobljenje za praktičnu porabu i državne službe, onda se ona laglje i jeftinije postići može

specijalnimi učionami, kao što je naša pravoslovna akademija — i drugi slični zavodi u Evropi.

Prosto i mekaničko uporavljenje znanosti na praktičke svrhe sliedit će samo po sebi, potrebita okretnost nadopunit će se i kod javnih ureda. Nu i za te praktičke službe usposobiti će najbolje svoje učenike sveučilišta, otvorivši jim široko polje znanosti, uciepit će njihovu duhu njeku silu i odvažnost, njihovu sudu zrelost, razbistrit će njihove pojmove glede svih odnošaja socijalnoga i političkoga života, okriepiti će napokon i učvrstiti ćudoredni njihov značaj. Glavna dakle stvar ostat će vazda: svestrano naobraženje uma. Umom bo svojim podvrgao si je čovjek nebrojene sile izvanjske prirode, preplovio burna mora, prebacio gorostasne vječnim sniegom pokrite planine, pronikao u tajnosti leda polarskoga i usijanih žarkim suncem pustarâ afrikanskih, ukrotio divlje zvieri, vjetar, vatru, vodu, paru skučio je pod jaram svoga samosilja, te ih prinukao, da mu kao robovi služe, riečju: proizveo je umom svojim djela, koja se činjahu nemoguća.

No hiljadugodišnjega napora stajala je ta divna pobjeda nad divljimi silami prirode, i čim su brižnije narodi njegovali učevne svoje zavode, čim su više napredovali na polju znanstvenom, čim su više cienili i štovali muževe, koji se znanošću odlikovahu, tim su laglje i sigurnije ta divna djela proizvodili.

Hoćemo li dakle mi u toj svetoj borbi, gdje njeka nepoznata sila sve narode napried tjera, sami zaostati, nećemo li sliediti primjere toli uzvišene? Drugi stupaju na stazi prosvjete, da si steku slavno ime, častno mjesto medju naobraženimi narodi; a mi? mi da prekrstivši ruke čekamo, što će Bog dati i sreća junačka? Hrlimo željno za slobodom; no ako joj nismo dorasli, propast ćemo od slobode, kao što se nevješto diete osakati oružjem, koje doraslomu za obranu služi.

Reći će gdjekoj: mi smo bili prije godine 1848. sretni — i Israel je uzdisao za egipatskimi lonci — mi nismo imali sveučilišta, niti smo se tako brinuli za učevne zavode, pa smo bili naobraženi, mudri i okretni.

Gospodo, mi možebit mislimo tako, nu nemisli ostali sviet, s kojim smo evo od kako ima željeznica, parobroda, električkih telegrafa i nehotice u konkurenciju stupili, u konkurenciju, koja nam prieti skrajnim uništenjem, ako se neokanimo naših idiličkih sanjarija o tobožnjem starom Eldoradu.

Gospodo, mi nismo oaza usried afrikanskih pustara, u koju samo riedko zabludi koji čeznući za znanošću putnik, mi stojimo u tiesnom savezu sa cielim naobraženim svietom, mi niti možemo, niti smiemo ignorirati, što oko nas biva, ako nećemo, da se za desetak godinâ o nas govori, kao što se danas govori o podanicih sultana maskatskoga, ili bosonoge kraljice otahajtske Pomare.

Nemojmo poput noja zabušit glave u vrući piesak namišljenoga slavja našega, nego dočekajmo protivnike težnja naših kako valja, oružjem uma naoružani; nesakrivajmo se za kršni štit starih prava, jer će ova, ako jih svojski i umno braniti nebudemo znali, ostati prazne rieči na pergameni napisane, ures starih pismohrana, imajući vriednost za starinare, kao što ju imadu mumije ili odlomci piramida egipatskih.

Od godine 1848. teče 14. godina; nu ako pozornije motrimo tečaj stvari i pokret politike evropske, morat ćemo i nehotice priznati, da medju nami i rečenom godinom leži više nego jedan viek, pa da bi povrata u prijašnje stanje i moguća bila, našli bi se svakako osamljene i tudje u vlastitoj kući; vrieme bježi, s njim se sve mienja, a neima više onoga starine, koji-bi mu zaoriti mogao, „sol contra Gabaon ne moveare.“

Grčka je bila već davna propala i odstupila s polja političke radnje, kad je još Atina ostala slavno središte znanosti i umjetnosti; najodličniji muževi staroga vieka postavili su upravo u tom središtu temelj onoj neumrloj slavi, koja još dan danas nakon dvie hiljade godina potamnila nije, onoj slavi, o kojoj njekom svetom slutnjom nadahnut stari pjesnik veli: „Quam nec Jovis ira, nec ignes, nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.“ — Liepimi riečmi proslavio je Grčku rimski pjesnik, govoreći: „Graecia victa ferum victorem cepit, et artes intulit agresti Latio.“ Propala je Grčka, nadjačana mačem sve satirućega Rima, propao je i stari Rim, nu ovaj je propao sramotnije, jer je svoje slavje osnivao na sili hladnoga gvoždja, dočim ga je Grčka osnovala na znanostih i umjetnostih.

Imati će sveučilište jugoslavensko još jednu i to uzvišenu i plemenitu zadaću, koju ako valjano rieši, steći će si neizmjerne zasluge i slavno ime u povjestnici čovječanstva.

Gospodo, mi stojimo na pragu civilizacije evropske, na granici, koja dieli iztok od zapada, na granici turskoga carstva.

A tursko carstvo, ova uvehla grana despotizma azijatskoga, koja gustom tminom zasjenjuje najljepše pokrajine južne Evrope, ova

sablast srednjega vieka, štićena i uzdržana griesi diplomacije evropske, mora se ili od temelja preobraziti, ili do skora propasti; niti će ga guinee Albiona, niti mudrost otajstvenoga sfinksa na Seini, niti nedokučiva platonička ljubav njekih njemačkih turkofila spasiti i uzdržati moći; jer častni krst i sloboda zlatna s jedne, a s druge strane koran i tursko barbarstvo već dugo uzpored obstojati nemogu, izčeznuti mora ovo pred svjetlom civilizacije, kao što izčezavaju noćne utvore pred licem biele zore.

Pa dielila se ostavina bolestnika na Bosporu kako mu drago, pripale njeke jugoslavenske pokrajine kruni hrvatsko-ugarskoj, kao što mi želimo, ili se ostavile nadalje neizvjestnoj sudbini: svakako će nam ostati plemenita i uzvišena zadaća, da kulturu i civilizaciju evropsku, očišćenu od pljesniva zapadnoga, prelijemo u jugoiztočne strane Evrope, u narode, koji su tielo od tiela našega, krv od krvi naše, koji su uzprkos više no četiristogodišnjemu nasilju znali sačuvati svetu vjeru i krasni jezik praotaca svojih, i time bjelodano dokazali, da u njih nije izumrla iskra božanstvena, ovo jamstvo bolje budućnosti.

Zaisto nije obsjena sveta naša misija na iztoku, jer se narodi samo po srodnih narodih preporoditi, civilizirati mogu. Mi ćemo, ako bog da, tu našu misiju izpuniti.

Za postizanje ove veličanstvene svrhe imamo dva glavna sredstva, naime jugoslavensku akademiju i sveučilište: ovo će biti onaj most, koji će duševno vezati iztok sa zapadom. Jugoslavenska akademija bez sveučilišta neće uspješno djelovati moći, jer će ona biti samo plod onoga cvieta, koji će niknuti, koji će se bujno razviti na polju sveučilišta; akademija bez sveučilišta ostala bi stablo bez korienja, koje će svaka oluja uzdrmati i strovaliti moći.

Ovo Vam sveučilište, gg. zastupnici naroda, preporučam, što ikada toplije mogu; primite ga pod okrilje i zaštitu svoju, uvjereni budući, da sloboda, samostalnost, čestitost i materijalno blagostanje, dakle prava sreća narodâ, zavisi od njihova naobraženja — „homo non nascitur sed fit.“

Zaključivši sabor, da se ovaj s obćim uzhitom primljeni govor tiska i po narodu razprostrani, priedje na paragrafnu razpravu predložene osnove. [1]) Na temelju ove osnove, pretresane u sjednicah 78., 79. i 80. dana 7., 9. i 10. rujna, i u njekoliko promienjene, stvori se saborski članak LXXXIV. „ob osnovanju jugoslavenskoga sveuči-

[1]) Dnevnik sabora god. 1861., str. 780—781.

lišta u Zagrebu.“ [1]) Glede odborova predloga o troškovih za sveučilište, izvieštenoga u 80. sjednici, [2]) zaključi sabor, da znanstveni odbor za sveučilište, posavjetovav se s gospodarskim, predlog podnese o novčanih svotah, kojimi bi se odmah razpolagati moglo, i o znanstvenih strukah, koje bi se odmah i prije, dok se podpuno sveučilište sa zaključenima člankom LXXXIV. četirima fakultetima neustroji, predavale. [3]) Zahtievani predlog podnese odborov izvjestitelj u 94. saborskoj sjednici dne 28. rujna, a sabor ga posve prihvati [4]) i stvori tako članak CI. „o oživljenju jugoslavenskoga sveučilišta i trošku za nj,“ u kojem se članku zaključuje preustroj pravoslovne akademije zagrebačke u podpun fakultet sistemiziranjem triju još profesora za pravnički i triju za filozofički fakultet, ustroj primaljskoga i veterinarskoga zavoda te predstavka Njegovu Veličanstvu o tom. [5]) U sjednici 102. dne 11. studenoga usvoji sabor sliedeću, dr. Pavlom Muhićem odborovim izvjestiteljem predloženu predstavku na Njegovo Veličanstvo, kojom se zakonska osnova o sveučilištu jugoslavenskom previšnje potvrde radi podnaša: [6])

Vaše posvećeno c. kr. apoštolsko Veličanstvo, gospodaru i kralju naš premilostivi!

Sabor trojedne kraljevine nastojeći neumorno oko učvršćenja zakonitoga stanja i shodnijeg uredjenja svojih unutarnjih odnošaja u svih granah javnoga života, obratio je osobitu pozornost na učevne zavode, uvjeren, da duševno i materijalno blagostanje, riečju prava sreća naroda proiztiče ponajviše iz njihova naobraženja.

Do godine 1850. postojala je u trojednoj kraljevini, kao više učilište, kr. akademija znanosti u Zagrebu, ustrojena po onih načelih, po kojih bijahu uredjene ostale četiri akademije znanosti u kraljevini Ugarskoj, sa dva fakulteta, pravoslovnim i mudroslovnim, svaki sa dvogodišnjim tečajem. Zavodi ovi utemeljeni, ili bolje preustrojeni za vlade dične uspomene carice i kraljice neumrle Marije Teresije god. 1777. i oskrbljeni za onda obilnimi sredstvi obrazo-

---

[1]) Dnevnik sabora god. 1861., str. 782—798. Spisi saborski god. 1861., dio I., str. 87—101.

[2]) Saborski spisi god. 1861., dio III. str. 149.

[3]) Dnevnik sabora god. 1861., str. 794, 795—797.

[4]) Dnevnik sabora god. 1861., str. 884, 886, spisi saborski god. 1861., III. str. 225—235.

[5]) Spisi saborski god. 1861., I. str. 120, 130.

[6]) Dnevnik sabora god. 1861., str. 928, 933.

vanja, nisu već od davna odgovarali zahtjevom i potreboćam sveudilj napredujućega vremena; i to bijaše glavni uzrok, što smo na polju znanstvenom prama drugim narodom ponješto zaostali.

Uvidila je to vlada Vašega Veličanstva, kada je godine 1850. učevne zavode ove kraljevine, a napokon i akademiju znanosti od temelja preustrojila, spojivši dva godišta fakulteta filozofičkoga sa gimnazijom, juridički pako fakultet pretvorivši u pravoslovnu akademiju sa trogodišnjim tečajem.

Premda se je ovim preustrojenjem prvoj i najvećoj nuždi stranom doskočilo, nije ipak ta pravoslovna akademija sasvime zadovoljila potreboćam naroda, i razvijajućemu se duhu vremena, jer je i ona ostala škola specijalna, na kojoj se samo njeke struke znanosti, i to jedino s pogledom na javne službe predavaju, a nije mogla postati sredstvom temeljitoga svestranoga naobraženja, što po naravi svojoj samo sveučilište biti može

Priznala je to i vlada Vašega Veličanstva, ustanovivši glede pravoslovne akademije zagrebačke, da kandidati juridičkoga doktorata, dok se akademija nepretvori u pravi juridički fakultet s akademičkom slobodom učenja i podučavanja, od propisanoga sveučilištnoga četverogodišta svakako barem dva semestra provesti imadu na kojem sveučilištu; da će se pako pravoslovna akademija pretvoriti u pravi juridički fakultet, to je do sad ostala puka nada, dapače prelaz s akademije na sveučilište bijaše godine 1855. time otegoćen, što je učenik, navršiv ovdje akademičko trogodište, morao još četiri semestra na kojem sveučilištu temeljito učiti pravoslovne nauke pod osobitim upravljanjem dekana. Pošto je uzmožna i blaga rieč Vašega Veličanstva narodnomu jeziku u ovoj kraljevini u javnom takodjer životu povratila ono dostojanstvo, koje ga po naravi i vječnoj pravdi božjoj ide; pošto se znanosti na istom višem učilištu ove kraljevine, pravoslovnoj naime akademiji, predavaju u narodnom jeziku: nuždno se vidi saboru trojedne kraljevine oko toga nastojati, da se domaćoj mladeži poda prilika, da polugom materinjega jezika i najviši stepen naobraženosti postići uzmogne, a to će se udjelotvoriti samo onda, ako se podigne u Zagrebu sveučilište.

Vaše Veličanstvo! Nije se ova pomisao porodila sada, niti poslie ožujskih gibanja, već su godine 1840. člankom 12. stališi i redovi ove kraljevine odboru za pjeneznice zakladne imenovanomu nalog dali, da osobitu pozornost obrati na to, kako bi se kod akademije zagrebačke podići mogao zavod kirurgički; a u saboru godine

1845. molili su ististstališi i redovi čl. 27., da se akademija zagrebačka pretvori u sveučilište, sa tri fakulteta: mudroslovnim, pravoslovnim i bogoslovnim, kao što je imenito sveučilište u Gradcu ustrojeno.

Vaše Veličanstvo! Sudbina južno-iztočne Evrope mora se jednom i to na skoro riešiti, tursko se carstvo sve više razpada, niti će tomu,' u naravskom tečaju stvari ležećemu razpadu i kakva izvanjska sila odoljeti moći: a onda će biti uzvišena i najplemenitija zadaća Austrije, da na ove narode svoj obrazujući i oplemenjujući upliv obrati.

Pokrajine ove, naseljene pukom čisto slavjanskim, moći će se privesti u čislo naobraženih naroda jedino sredstvom više naobraženosti elemenata slavjanskih stanujućih u južnih pokrajinah velike i silne države Vašega Veličanstva.

Osnova zakona za to sveučilište jugoslavensko u Zagrebu, koju sabor trojedne kraljevine u podaničkoj smjernosti ovdje prilaže, počiva, što se bitnosti tiče, na onih načelih, na kojih su ustrojena sveučilišta u srednjoj Evropi u obće, a napose u monarkiji austrijskoj. S toga, kao i s razloga gore navedenih goji sabor trojedne kraljevine tvrdu nadu, da će Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo osnovi toj previšnje odobrenje milostivo podieliti. Vašega c. kr. apoštolskoga Veličanstva prepokorni i vazda vjerni podanici, sabor trojedne kraljevine. [1])

Uslied odpisa kr. hrvatske dvorske kancelarije od dne 31. ožujka g. 1862. imenova kr. namjestničko vieće dne 1. svibnja odbor vještakâ svih fakulteta, da uzme u pretres saborsku zakonsku osnovu o sveučilištu Njegovu Veličanstvu podastrtu, te da o tom svoje obrazloženo mnienje podnese. Predsjednikom toga odbora imenovan bi dr. Pavao Muhić, ravnatelj kr. pravoslovne akademije, a članovi: za pravoslovni odsjek dr. Matija Smodek, dr. Andrija Gostiša, Matija Mesić, profesori pravoslovne akademije; za bogoslovni odsjek: dr. Stjepan Konstanc, Nikola Horvat, dr. Gjuro Posilović, profesori na zagrebačkom nadbiskupskom lyceju; za liečnički odsjek: dr. Josip Mlinarić, dr. Alexa Vancaš, medicinalni savjetnici, dr. Mavro Sachs, docent na pravoslovnoj akademiji; za mudroslovni odsjek: Adolf Veber, ravnateljski poslovodja kr. gimnazija zagrebačkoga, Vjekoslav Babukić, profesor na tom gimnaziju, dr. Petar Matković,

[1]) Spisi saborski g. 1861., III., str. 150, 151.

profesor na višoj realci zagrebačkoj. [1]) Ovaj odbor predloži njeke preinake u saborskoj osnovi. Na temelju toga odborova predloga i mnienja školskoga nadzornika dra. Franje Račkoga podnese kr. namjestničko vieće dne 1. veljače 1864. kr. dvorskoj kancelariji predlog o podignuću sveučilišta, tražeći opet njeke preinake u predlogu odbora od g. 1862. Previšnja riešitba nestiže do sabora sazvana 12. studenoga 1865. [2])

Posao spomenutoga gospodarskoga odbora za akademiju i sveučilište, postaloga u saboru g. 1861., naštaviše i poslie sabora članovi njegovi, koji boravljahu u Zagrebu, priznavši ih vlada trajnim gospodarskim odborom. Uslied molbe toga odbora od dne 7. srpnja 1862. naloži namjestničko vieće zemaljskoj blagajni dne 16. srpnja t. g., da u buduće zametne posebni dnevnik darovâ za sveučilište. [3]) Predsjednik odboru bijaše Ambroz barun Vranicani, podpredsjednik Mojsija Baltić (poslie smrti baruna Vranicanija predsjednik), a članovi grof Miroslav Kulmer, Škender Egersdorfer, Ante Jakić, Matija Mesić (izvjestitelj). Taj gospodarski odbor sveučilištni postajaše udilj sve do naših dana, predavši kad je stupila u život akademija znanosti, njojzi sabrane za akademiju priloge.

2. Godina 1865—67.

Na sliedećem saboru, otvorenom 12. studenoga 1865., u devetoj sjednici dne 19. prosinca prihvati se predlog J. J. Strossmayera, da se sabor opet obrati predstavkom radi sveučilišta na Nj. Veličanstvo, a prihvati se ujedno i predlagaočeva sliedeća osnova predstavke. [4])

Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo premilostivi kralju i gospodaru!

Sabor trojedne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, držan god. 1861., izradio je zakonskimi članci 48-im za jugoslavensku akademiju, 84-im za sveučilište i 85-im za muzej pravila, koja je iz svoje 50-te sjednice držane 29. srpnja iste godine u prepokornoj predstavci previšnjoj potvrdi Vašega Veličanstva podnio. [5])

---

[1]) Arkiv kr. zemaljskoga vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu god. 1862. br. 4751.

[2]) Isti od g. 1869. br. 141., i od g. 1870. br. 523.

[3]) Isti, god. 1862. br. 9627.

[4]) Dnevnik sabora g. 1865—67. str. 71., 72., 75.

[5]) Vidi gore str. 18, i dalje str. 24.

Od onoga vremena iztekoše četiri godine, a vjerni vazda narod trojedne kraljevine ugledati nemogaše premilostive potvrde rečenih pravila, premda su pomenuti zavodi neodoljivo i neodvlačno potrebni za naroda u prosvjeti zaostala duševni razvoj i napredak, koji kako je u današnje doba najsilnija poluga državâ, tako se u svih državah najpomnije podupire.

Zato se i ovaj vjerni vazda sabor trojedne kraljevine na novo isto onolikom smjernošću i cielim pouzdanjem utiče milosti Vašega Veličanstva, da, čim prije moguće bude, podnesena pravila rečenih zavoda potvrditi, ili, bude li Veličanstvo Vaše promjene kakove na rečenih pravilih uvesti pronašlo, iste promjene u smislu ustava našega sabora ovomu na ustavno razpravljanje ustupiti blagoizvoli. [1])

U istoj se sjednici proglasi medju inimi odbori i odbor znanstveno-naukovni, komu bijahu članovi: Kukuljević Ivan, Mrzljak Vinko, Muhić Pavao dr., Rački Franjo dr., Sokolić Antun, Stojanović Antun dr., Strossmayer Josip Juraj biskup dr. (predsjednik), Starčević Antun dr., Soić Vjenceslav dr., Torbar Josip, Toljan Mato.

Izvjestitelj ovoga odbora dr. Pavao Muhić, izvjestivši sabor u sjednici dvadeset i osmoj dne 15. veljače 1866. o jugoslavenskoj akademiji znanosti, spomenu i gore razloženi tečaj posla sveučilištnoga za vrieme od sabora g. 1861. do tada, i podnese predlog, neka bi se Njegovo Veličanstvo zamolilo, da dozvoli utemeljenje sveučilišta u Zagrebu i da odredi, neka se počme tim, da se preustroji pravoslovna akademija u pravoslovni fakultet. Ovaj predlog i nadopunjujući ga predlog J. J. Strossmayera, da predstavku o tom podnese njegovu Veličanstvu deputacija ista, koja će adresu saborsku podnositi, prihvati sabor, i primi pročitanu dr. Pavlom Muhićem u sjednici trideset i trećoj dne 21. veljače predstavku glede sveučilišta. [2])

I izvan sabora živo se pokrenulo pitanje sveučilišta, što se očitova adresom omladine jugoslavenske. učeće se na bečkom, pražkom, gradačkom, moskovskom te inih sveučilištih, upravljenom na sabor a podpisanom od 272 slušaoca. Adresa ova, pročitana u četrdeset i prvoj saborskoj sjednici dne 1. ožujka, glasi:

Visoki sabore kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije!

Kada je na prošlom saboru trojedne kraljevine potaknuto bilo pitanje o jugoslavenskom sveučilištu, i kada je visoki ovaj sabor

[1]) Zemaljski arkiv br. 267 g. 1865.

[2]) Dnevnik sabora g. 1865—67. str. 259., 262., 308. (Sama predstavka nije se našla u arkivu.)

zaključio utemeljenje toli velevažna po nas zavoda, obuze iskrena radost svu omladinu jugoslavensku; jer upravo ova ponajviše ćuti nuždu velike škole, gdje da steče obrazovanje na našem zemljištu — a što je najglavnije: u narodnom duhu.

Nu ovaj predmet sveobćega uzhita, ovo živo žudjenje naše nestvori se žalibože do danas istinom; dà u najnovije vrieme pojaviše se crni glasovi, koji liepu ovu našu nadu uzkolebaše i velika nas briga obuzimlje, da će se naši potomci isto tako rad višega nauka morati tucati razsuti po tudjem svietu, da će oni kao i mi crpiti obrazovanje iz tudjega izvora, a da će većina naše ostale mladeži s nužde zapriečena biti posvetit se višim naukom.

Ova velika briga nas sinove sviju četiriju grana jugoslavenskih ponuka, da se složimo u bratimsko kolo, ter da upravimo složno svoj glas obzirnim narodnim odvjetnikom dične trojednice, moleći ih, da se tako odvažno i muževno zauzmu za ovu sveobću želju jugoslavenske omladine, kano što to učiniše zastupnici od g. 1861.

Nije nam ni na kraj pameti, da prestignemo mudrost visokoga sabora; nu vriedno je, da se čuje i glas onih, kojih se ovo velevažno pitanje ponajživlje tiče; podigosmo svoj glas i s toga, jer se upravo našim brojem pobija ništetna primjetba naših protivnika, da takovo učilište nebi imalo slušalaca.

Tvrdo se uzdajuć u odvažnost visokoga sabora, slažemo ovu smjernu molbu pred njegov razbor, pa podje li mu uzvišeno djelo za rukom, zaista će si zastupnici od g. 1866. ponajljepši spomenik u Jugoslaviji podići.

U Beču, veljače 1866. Visokoga sabora prepokorni sluge. 272 podpisa. [1])

Ovu adresu kao živ dokaz potrebe sveučilišta na jugu slavenskom i kao jasan izraz domoljubne sviesti mladeži jugoslavenske primi sabor do najugodnijega znanja i odluči, da se izvornik na vječnu uspomenu pohrani u zemaljskom arkivu, a prepis uvrsti u saborske spise. [2])

U šestdeset i trećoj saborskoj sjednici dne 29. prosinca primi sabor izvieštene dr. Pavlom Muhićem odborove predloge o sveučilištu i predstavku o tom na Njegovo Veličanstvo, u kojoj se ti prihvaćeni predlozi previšnjemu odobrenju podastiru. Predstavka glasi:

---

[1]) Zemaljski arkiv od g. 1866. br. 600.

[2]) Dnevnik sabora g. 1865—67., str. 392., 394.

Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo!

Gospodaru i kralju nam premilostivi!

Sabor trojedne kraljevine obratio je svoju pozornost na učevne zavode ove kraljevine, uvjeren, da duševno i materijalno blagostanje proiztiče iz njihova naobraženja; s toga je iz svojega prvoga zasiedanja ove godine podnio Vašemu c. kr. apoštolskomu Veličanstvu u podaničkoj smjernosti preponiznu predstavku, da premilostivo blagoizvoli u načelu dozvoliti, da se u Zagrebu podigne sveučilište na temelju zakonske osnove, podnesene Vašemu Veličanstvu preponiznom predstavkom od 11. studenoga 1861. i da se ono odmah počme stvarati popunjenjem pravoslovne akademije u pravi juridički fakultet.

Nu nesretni dogodjaji, koji su malo za tim poremetili mir svekolike monarkije, prepriečili su udjelotvorenje preponizne molbe Vašemu Veličanstvu vjerno odanoga naroda ove kraljevine.

Pošto je pako sada željeni mir povraćen, a znatnimi prinesci pojedinih rodoljubivih muževa, duhovnih i svjetovnih korporacija i obćina osigurana u vrlo kratko vrieme dosta velika svota za oživotvorenje zavoda toli koristnoga i nuždnoga, obraća se ovaj Vašemu Veličanstvu vjerno odani sabor opetovano u podaničkoj smjernosti na Vaše c. kr. apošt. Veličanstvo s preponiznom molbom, da premilostivo dozvoliti blagoizvoli, da se ustroji u Zagrebu sveučilište po načelih, po kojih su ostala sveučilišta monarkije austrijske ustrojena, sa osobitim obzirom na okolnosti i potrebe trojedne kraljevine, i da se već početkom školke godine 186$\frac{7}{8}$ počme oživotvaranjem fakulteta bogoslovnoga, pravoslovnoga i filozofičkoga, ovoga potonjeg u onom obsegu, u kojem se već sada ukazuje potreba naukâ, spadajućih na fakultet filozofički. Načela, po kojih bi se ustrojilo ovo sveučilište, sadržaje zakonska osnova sabora od godine 1861., izpravljena u pojedinih točkah i u veći sklad dovedena sa ostalimi sveučilišti monarkije po odboru vještakâ sastavljenom godine. 1862.

Uvažavajući okolnosti i potrebe ove kraljevine, usudjuje se sabor izjaviti želju u podaničkoj smjernosti, da se na fakultetu juridičkom medju ostale obligatne predmete uvrste: *a)* historija prava slavjanskoga u obće, a jugoslavenskoga napose sa obzirom na ona prava, koja su uticala na stvaranje prava slavjanskoga; *b)* statistika carevine austrijske, sa osobitim obzirom na statistiku trojedne kraljevine; *c)* javno pravo hrvatsko-ugarsko, sa obzirom na javno pravo monarkije austrijske; *d)* crkveno pravo grčko-iztočne crkve, radi velikoga broja sljedbenikâ ove crkve u trojednoj kraljevini.

Na fakultetu mudroslovnom: *a)* filozofija; *b)* sveobća poviest; *c)* poviest trojedne kraljevine sa obzirom na susjedne zemlje jugoslavenske — i pomoćne znanosti historičke; *d)* filologija slavjanska sa osobitim obzirom na jezik i literaturu hrvatsku i srbsku; *e)* klasična filologija rimska i *f)* klasična filologija grčka. Ove dvie posljednje stolice namienjene su za naobraženje kandidata gimnazijalnoga učiteljstva.

Prema tomu ustrojstvu sveučilišta ukazuju se troškovi kao potrebiti ukupno 49500 for.

Izim ovih, na tri fakulteta spadajućih stolica učiteljskih, vrlo bi nuždan bio za narod ove kraljevine, koji se većinom bavi ratarstvom, još zavod živinarski, a ovaj bi se mogao najshodnije i najjeftinije ustrojiti kod gospodarsko-šumarskoga zavoda u Križevcih, po načelih, u osnovi saborskoj godine 1861. naznačenih. Ukupni bi trošak iznosio 3550 for.

Pošto je Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo premilostivo priznati blagoizvoljelo, da se svaki narod velike i silne države Vašega Veličanstva razvijati može na temelju narodnom; pošto je uzmožna i blaga rieč Vašega Veličanstva narodnomu jeziku ove kraljevine u javnom takodjer životu podielila ono pravo, koje ga po naravi i vječnoj pravdi ide; pošto se znanosti na svih javnih učilištih predavaju u jeziku narodnom: bila je sveta dužnost ovoga sabora, nastojati oko toga, da se prilika dade domaćoj mladeži da može i najviši stepen naobraženosti postići u jeziku materinskom, a svrha ova udjelotvorit će se samo onda, ako se u Zagrebu podigne sveučilište. Izim ovih velevažnih razloga ima i drugih, koji posvjedočuju veliku korist i potrebu toga zavoda.

Odciepljenjem kraljevine Mletačke odpalo je od austrijske carevine sveučilište padovsko, jedino više obrazovalište za južno-zapadne predjele monarkije, naseljene pukom skoro čisto slavjanskim, koji se je uslied dosadašnjega pravca manje više otudjio prirodjenomu si elementu slavjanskomu, prigrliv radi svoje materijalne koristi talijanštinu, prijašnjom vladom Vašega c. kr. apoštolskoga Veličanstva štićenu i silno uzgojenu, doista ne na sreću i blagostanje monarkije. Narod ovaj, uz svoj materinski jezik slavjanski, i razumie i govori talijanski, s toga je i mladež onih pokrajina polazila ponajviše sveučilište padovsko. Ostala sveučilišta, u kojih je nastavni jezik njemački, bila su samo njekolicini tamošnjih stanovnika pristupna; za te pokrajine bilo bi sveučilište u Zagrebu s nastavnim jezikom

hrvatskim od velike važnosti, a i velikoga domašaja za cielu monarkiju.

I budući bi to sveučilište svoje blagodati razprostiralo izvan granica trojedne kraljevine, usudjujemo se preponizno umoliti Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo, da mu se pruži pomoć dotacijom iz sveobće državne blagajne, kao što se pružaju i drugim višim zavodom učevnim monarkije.

Nu ako se Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo nebi premilostivo blagoizvoljelo sklonuti na to, da se već sada sveučilište dotira iz sveobće državne blagajne, to je sabor ovaj, imajuć pred očima veliku važnost zavoda toga za ovu kraljevinu, pripravan, onu dotaciju, koju sada dobiva pravoslovna akademija i licej nadbiskupije zagrebačke iz naukovne zaklade hrvatsko-slavonske, u iznosu od 16.663 for., nadopuniti sa dohodci onoga kapitala, koji je dobrovoljnimi prinesci u ovoj kraljevini sakupljen, u iznosu blizu 190.000 for., a iznosit će do konca školske godine preko 200.000 forinti, koji je kapital, ako se sveučilište drugčije obskrbi, namienjen jugoslavenskoj akademiji, zatim pako iz svojih zemaljskih zaklada u iznosu od 23.800 for., dok se nenadju drugi izvori za obskrbu sveučilišta, imenito:

a) iz zaklade sirotinjske, koja ima godišnji višak od 16.663 for.	13000
b) iz zaklade komercijalne, koja ima višak od 12.000 f.	9000
c) iz zaklade regnikolarne od viška 6000 for., odbivši za centralnu knjižnicu 4200 for.	300
d) iz kuće regnikolarne, od viška 600 for., . . .	500
e) imetak županijskih nepokretnosti, s privoljenjem županija, od viška 1.300 for.	1000

Tim bi se načinom dobila dodatkom svote, za muzej narodni sa 4890. preliminirane za godinu 1866.. razpoloživa svota za muzej i sveučilište od 55.113 forinti.

Vaše Veličanstvo! Prihodi zemaljskih zaklada, i kapitala, dobrovoljnimi prinesci sakupljenoga, davali bi još veću pripomoć sveučilištu, kad nebi obterećeni bili dohodarinom, od godine 1862/3 na 7 postotaka povišenom.

Dočim iz zemaljskih zaklada prinašamo znatne svote za javne svrhe, koje se inače namiruju iz sveobće državne blagajne, a i kod nas bi se namirivale, da tih zemaljskih zaklada nebi bilo, s toga molimo Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo preponizno, da budemo u toliko dionici one blagodati, što bi se ove zaklade bar u onoj

mjeri oprostile od dohodarine, u kojoj njihove dohodke žrtvujemo javnim svrham, u prilog ciele monarkije.

Nemože napokon prepokorni ovaj sabor mukom mimoići još jednu okolnost, koja je na veliku štetu naukovne zaklade, i koja joj dohodke u velikoj mjeri umaljava i prikraćuje; imanje naime zakladno Kutjevo, ležeće u županiji požežkoj, nosilo je prije god. 1848. putem zakupa 30.000 for., a sada, odkako su ga uzele pod svoju upravu oblasti financijalne, nosi kad nješta, kad upravo ništa.

Ako bi se to imanje predalo upravi domaćih oblasti, koje bi ga u zakup dale, kao što je bilo prije godine 1848., dobila bi naukovna zaklada znatnu podporu za svoje svrhe iz povišenih dohodaka.

Budué da se osnova, po kojoj bi se imalo ustrojiti sveučilište u Zagrebu. u bitnosti nerazlazi od ustrojstva ostalih sveučilišta carevine austrijske, i pošto su izkazana materijalna sredstva, potrebita za utemeljenje zavoda toli važnoga, s toga goji ovaj sabor čvrstu nadu, da će Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo podieliti mu premilostivo svoje previšnje odobrenje i da će sveučilište stupiti u život već početkom školske godine 1867/8.

Vašega c. kr. apost. Veličanstva

vazda vjerni podanici,
sabor trojedne kraljevine.

U Zagrebu, 29. prosinca 1866. [1])

Jednako prihvati sabor predloženi istim odborom saborski članak „o darovih za sveučilište“ sliedećega sadržaja:

Budući sveučilište jedan od poglavitih uvjeta, uza koje će moći i južni Slavjani stupati u kolo naprednih naroda, smatra ovaj sabor dužnošću svojom, da upiše u svoje spise imena onih, koji su učinili svojimi žrtvami, te naš narod može danas pouzdanije očekivati, nego li i kada prije, da će postići za svoju darovitu mladež visoko učilište, za kojim već od davna čezne.

Namjeravajući tim ovaj sabor domoljubnoj vrlini javno priznanje podieliti, bilježi ponajprije za vječnu uspomenu i krepku pobudu za potomstvo djelo riedke darežljivosti i uzvišena domoljubja biskupa J. J. Strossmayera, koji je, žudeći da narod digne dostojan spomenik neumrlomu svojemu junaku Nikoli Zrinjskomu, prigodom njegove tristogodišnje slave zamislio i otvorio sabiranje darova za sveučilište, poklonivši mu sam u to ime 50.000 for., što s prije već u istu svrhu njim darovanim novcem čini svotu od 57.050 for.

---

[1]) Narodne Novine g. 1867 br. 5.

S istom namjerom i s jednakom zahvalnošću spominje ovaj sabor i ostale korporacije i pojedince, koji su već do sada za kratko vrieme sabiranja darovâ za sveučilište znatnijih žrtava prinieli za veliku narodnu svrhu. (Sada se navode svi darovatelji većih svota, a medju ovimi su najveće: od grada Zagreba 50.000, od zastupstva županije zagrebačke 28.000, od stožernika Juraja Haulika Varaljskoga 10.000, od prvostolnoga kaptola zagrebačkoga 5000 for.)

Napokon se ovim u ime naroda izjavljuje dostojna hvala i za svaki drugi, budi veći budi manji dar, koji je već do sada položen, ili će se unaprieda položiti, da se uposred našega naroda podigne hram višoj znanosti.

U savezu s tim člankom stavi narodni zastupnik Franjo Žužel predlog, da se otvori listina u sabornici, koja će okolovati i u koju će svaki upisati za sveučilište, koliko uzhtije; zatim da se kr. namj. vieće pozove, neka sve oblasti na kupljenje darova za sveučilište naputi. Prvi dio predloga bi primljen, a glede drugoga diela izjavi predsjednik, da su dotične oblasti već učinile korake glede sabiranja prinesaka. [1])

U šestdeset i četvrtoj sjednici 2. siečnja 1867. primi sabor predlog odbora za jugoslavensku akademiju i sveučilište, izviešten dr. Pavlom Muhićem, o smještenju znanstveno-naučnih zavoda u shodne za njih sgrade, da se naime sveučilište smjesti u tadanju akademičku sgradu, a gimnazij da se privremeno, t. j. dotle, dok se nebude gradjenjem nove gradske viećnice mogla upotriebiti u tu svrhu tadašnja gradska viećnica, namjesti u novu bolničku sgradu. [2])

Povodom previšnjega riešenja od 25. travnja 1867., tičućega se posljednje saborske predstavke glede sveučilišta, podnese odbor za sveučilište preko svoga izvjestitelja dr. P. Muhića saboru u sjednici sedamdesetoj dne 20. svibnja svoj izvještaj i predstavku. Sabor prihvati oboje. Predstavka glasi:

Vaše c. kr. apoštolsko Veličanstvo, gospodaru i kralju
nam premilostivni!

Na prepokornu predstavku, koju je sabor trojedne kraljevine iz sjednice svoje dne 29. prosinca 1866. držane u podaničkoj smjernosti podnio Vašemu Veličanstvu radi utemeljenja jugoslavenskoga sveučilišta u Zagrebu, priobćeno je po dvorskoj kancelariji saboru

---

[1]) Dnevnik sabora g. 1865—67. str. 604—605, i 625—626.

[2]) Isti, str. 632—643.

ovomu previšnje riešenje od 25. travnja t. g., kojim je Vaše Veličanstvo premilostivo odrediti blagoizvolilo, da se na pravoslovnoj akademiji u Zagrebu nuz trogodišnji, u svojem dosadanjem ustrojstvu pridržat se imajući tečaj, ustroji četvrti tečaj pravoslovnih i državnoznanstvenih nauka tako, da se na potonjem predaju ne samo oni predmeti, koji se već sada uče na pravoslovnoj akademiji, nego još i oni, koji odgovaraju naučnoj osnovi ustanovljenoj zakonom od 2. listopada 1855. za pravoslovne i državno-znanstvene fakultete, ako se sredstva potrebna za pokriće troškovâ namirit mogu iz zaklade sakupljene za sveučilište jugoslavensko.

Prepokorni sabor trojedne kraljevine cieni i uvažava ovu blagodat sinovskom zahvalnošću, koja bi i s takova preustrojenja za domaću mladež potekla, što bi se ona na ovom zavodu usposobiti mogla za odvjetničtvo bez postignuća doktorata, scieni ipak, da pravoslovna akademija ni u ovoj slici neodgovara potreboćam i odnošajem trojedne kraljevine, nit je posvema izpunjena vruća želja Vašemu Veličanstvu vazda vjernoga naroda hrvatsko-srbskoga, izražena u preponiznoj predstavci od 29. prosinca 1866; jer ovako preustrojena pravoslovna akademija neće podati u obziru više znanstvene naobraženosti onih jamstva, koja samo dobro uredjeno sveučilište osigurati može, a povrh toga nedrži se ovaj prepokorni sabor vlastnim, da razpolaže za svrhe pravoslovne akademije zakladom, koju su utemeljitelji namienili sveučilištu jugoslavenskomu, a na koliko se ovo nebi utemeljilo ili od drugud dotaciju dobilo, jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti.

S ovih razloga usudjuje se prepokorni sabor ovaj Vaše Veličanstvo u podaničkoj smjernosti opetovano umoliti, da Vaše Veličanstvo blagoizvoli premilostivo u načelu dozvoliti utemeljenje sveučilišta, kao što ga je sabor u svojoj preponiznoj predstavci od 29. prosinca 1866. zamolio, i potvrditi preponiznu ovu predstavku u onom dielu, kojim se moli združenje knjižnicâ pravoslovne akademije i muzeja, medju tim pako četvrti tečaj pravoslovne akademije dotirati iz državne blagajne odnosno zaklade naukovne.

Koji u ostalom sa poklonstvenim počitanjem ostajemo Vašega Veličanstva prepokorni sabor trojedne kralj. Dalm., Hrv. i Slavonije.

U Zagrebu dne 20. svibnja 1867. [1])

Nastojanje ovoga sabora od 1865—67. oko sveučilišta završeno je tom predstavkom.

[1]) Narodne Novine g. 1867 br. 117., 121.

3. Godina 1868—71.

Uspjeh dosadanjega nastojanja oko sveučilišta pojavi se za perioda saborskoga, koji se počeo 8. siečnja 1868. Predstavkam prijašnjih sabora, molećim preustroj pravoslovne akademije, donese plod odpis kr. hrvatske dvorske kancelarije, proglašen u saborskoj sjednici jedanaestoj dne 12. rujna, koji glasi:

Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 30. kolovoza 1868. premilostivo dozvoliti:

1) da se na pravoslovnoj akademiji u Zagrebu osnuje samo četverogodišnji za sve pravnike obvezni tečaj pravo- i državoslovnih nauka, te dosljedno tomu da se dokine dosadanji trogodišnji tečaj na istom zavodu;

2) da se nauk pravo- i državoslovnih znanosti na istoj pravoslovnoj akademiji uredi prema priloženoj, na četiri godine proračunanoj i za sve akademike obveznoj naukovnoj osnovi;

3) da se na istom zavodu za vrieme od tri godine dana izza preustrojstva pravoslovne akademije ustroji suplementarni tečaj za one pravnike, koji svoje nauke započeše po dosadanjem trogodišnjem tečaju;

4) da se oni javni redoviti pravnici pravoslovne akademije u Zagrebu, koji se uzmognu izkazati svjedočbom o s dobrim uspjehom položenom izpitu zrelosti, pak zatim absolutorijem o s primjernim uspjehom na istoj akademiji dovršenom četverogodišnjem tečaju, odmah pripuste na svakom sveučilištu monarkije k pravo- i državoslovnim strogim izpitom (rigorozam) i k promociji;

5) da se učenikom iz kraljevine Hrvatske i Slavonije dopusti prelaz s akademije na sveučilište, a isto tako obratno prelaz sa sveučilišta na akademiju uz jedinu stegu pravovaljano polučena godišta;

6) da se na pravoslovnoj akademiji u Zagrebu pokraj sada već postojećih šest još dvie nove učiteljske stolice i dvie privatne docenture ustroje; da se smatraju kao glavne učiteljske stolice: I. rimsko pravo, II. poviest prava, III. kanoničko pravo, IV. gradjansko pravo, V. gradjanski postupak, VI. kazneno pravo, VII. i VIII. političke znanosti i napokon, da se, ako sredstva dosegnu, utemelji IX. učiteljska stolica za predmete spadajuće u područje filozofičkoga fakulteta, naime za poviest i filozofiju;

7) da se troškovi potrebiti za razširenje pravoslovne akademije preuzmu na komercijalnu i regnikolarnu zakladu načinom medjutim samo privremenim i do onoga vremena, kada zvani na to faktori po izvedenoj nagodi s kraljevinom Ugarskom budu mogli konačnu izreći odluku glede zaklade, iz koje da se namiruju troškovi za upitnu pravoslovnu akademiju;

8) da se do toga vremena i beriva profesora ostave u izmjeru ustanovljenu za pravoslovnu akademiju u Zagrebu od 4. listopada god. 1850.

Učinivši preko kr. namjestničkoga vieća potrebite odredbe, da razširenje kr. pravoslovne akademije u Zagrebu, kako je isto odobreno previšnjim mjestom, stupi u život početkom šk. god. 1868/9., čast je kr. kancelariji dvorskoj umoliti slavno predsjedničtvo, da o sadržaju prehvaljenoga previšnjega riešenja izvoli obaviestiti sabor kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

U Beču, dne 4. rujna 1868.

Baron Jellachich, s. r. [1])

Sabor zaključi za ovo previšnje riešenje u pogledu ustrojstva četverogodišnjega tečaja na pravoslovnoj akademiji zahvalnicu Njeg. Veličanstvu, u kojoj da se napomenuti ima, da će sabor u svoje vrieme na novo svoju vruću želju Njegovu Veličanstvu podastrieti, u koliko nije ovim previšnjim riešenjem saslušana predstavka sabora prijašnjega u pogledu ustrojstva sveučilišta u Zagrebu. Sastavljena prema tomu zaključku predstavka primljena bi u saborskoj sjednici od 25. rujna. [2])

Povodom očekivanoga dolazka Njegova Veličanstva u Zagreb na dan 8. ožujka 1869., slušaoci kr. pravoslovne akademije naumiše odaslati deputaciju, koja bi zamolila audienciju u Njegova Veličanstva, da može podnieti najsmjerniju molbu za oživotvorenje sveučilišta. Saznavši za ovaj naum profesorski sbor pravoslovne akademije sam preuze inicijativu u tom pitanju te sastavi molbenicu na sabor, koju zastupnik Stjepan Vuković u dvadeset i osmoj sjednici dne 3. ožujka 1869. saboru podnese. Molbenica glasi:

Visoki sabore!

Svi misaoni rodoljubi uvidjaju već od davna, da je od prieke nužde našemu narodu visoki znanstveni zavod, na kojem bi se domaća mladež za različita u državi zvanja valjano pripravljala i ozbiljnija znanost sredstvom narodnoga nam jezika gojila.

---

[1]) Dnevnik sabora g. 1868—71. str. 86., 87.

[2]) Zemaljski arkiv, god. 1868. br. 131.

Zato smatraju naši sabori već od više godina jednom od poglavitih svojih zadaća, da učine, kako da se toj obće priznanoj potrebi utemeljenjem sveučilišta zadovolji.

Kao što su pako sabori od godine 1861. i 1865/7. svojimi glede jugoslavenskoga sveučilišta stvorenimi zaključci posvjedočili, da su ponjali i potrebe naroda i način, kojim bi im se moglo zadovoljiti, tako je isto i taj sada roćeći visoki sabor jasno pokazao svojom 25. rujna pr. g. iz 20. sjednice svietloj kruni upravljenom predstavkom, da je odlučio jošte neriešeno pitanje o sveučilištu u svoje ruke preuzeti, da ga uz blagonaklono sudjelovanje sjajnoga vladara privede do što koristnijega po naš narod riešenja.

Ta patrijotična rieč visokoga sabora morala je u svakom probuditi toliko pouzdanje, da je mogao mirno očekivati skoro uredjenje velevažnoga posla, koji no je uvjetom višega znanstvenoga napredka u narodu našem. Zato se niti smjerno podpisani profesorski sbor nebi bio mogao usuditi u običnih okolnostih bez povrede dužnoga prama tomu visokomu saboru poštovanja i kojim načinom taknuti u stvar, koju je visoki sabor kao svoju prigrlio; nu obzir na veliku i riedku sreću, koja će do koji dan u dio pasti ovim kraljevinam, da ugledaju u svojem glavnom gradu posvećenu osobu svoga prejasnoga kralja i najmilostivije kraljice, čini, te je mislio isti profesorski sbor, da neće pogriešiti proti svojim gradjanskim dužnostim, ako se u rečenoj stvari obrati na taj visoki sabor ovom svojom prepokornom molbom.

Smjerno naime podpisani profesorski sbor tvrdo vjeruje, da će Njegovo c. i kr. apoštolsko Veličanstvo, kao što svagda vjernomu svojemu hrvatskomu narodu blagodati svoje previšnje milosti u obilju izkazuje, boraveći medju tim istim narodom, s osobitom radosti otčinskoga svoga srca svoje previšnje odobrenje podieliti saborskomu zaključku, koji, kao što s jedne strane smiera na namirenje najživotnijih potreba priestolu vazda vjernoga naroda, tako je s druge strane podoban u istom narodu pobuditi i do dalekih potomaka živa uzčuvati čuvstva najdublje zahvalnosti prama onomu, koji je isti zaključak previšnjom svojom rieči zakonom stvorio.

Tim svojim podaničkim pouzdanjem obodren, te sliedeći ne samo svoj nagon, nego se takodjer obazirući na priobćene si plemenite želje slušatelja svojih, usudjuje se prepokorno podpisani sbor tomu vis. saboru podastrti ovu svoju molbenicu, kojom smjerno moli:

da visoki sabor blagoizvoli još neriešeno pitanje o sveučilištu prema svojoj u prije spomenutoj predstavci izraženoj namjeri već sada u pretres uzeti, kako da se uzmognu zaključci, što bi ih vis. sabor u svojoj mudrosti u toj stvari stvorio, još za boravljenja Nj. c. i kr. Veličanstva u glavnom gradu Zagrebu istomu Njegovu Veličanstvu na previšnje odobrenje i potvrdjenje podnieti.

Da se ostvari u svih krugovih naroda, a ponapose u njegovih saborih toliko puta izjavljena želja sveučilišta, potrebito je prije svega, da svietla kruna priloži svoju previšnju rieč: da se imade u Zagrebu osnovati sveučilište, kanoti zavod, iz koga bi se blagi traci prosvjete po svem narodu širili. Zato se usudjuje smjerno podpisani sbor visoki sabor s najdubljim počitanjem moliti, da blagoizvoli u poslu sveučilišta ponajprije stvoriti takov zaključak, kojim bi se najpokornije zamolilo Nj. Veličanstvo premilostivi nam kralj, da blagoizvoli izreći u načelu previšnjom svojom vladalačkom rieči: da se imade osnovati sveučilište.

Da se pako u dalekom potomstvu sačuva spomen onoga kralja, koji je narodu put otvorio k višemu znanstvenomu naobraženju i time čvrst temelj položio njegovu duševnomu i materijalnomu napredovanju, scieni najpokornije smjerno podpisani profesorski sbor, da bi visoki sabor mogao nadalje zaključiti i previšnjemu odobrenju predložiti, da naše sveučilište imade nositi sjajno ime Njegova c. kr. apoštolskoga Veličanstva Franje Josipa I.

Da stvaranje u načelu utemeljenoga sveučilišta i započme, mnije prepokorno podpisani sbor, da bi visoki sabor mogao već sada u tu svrhu učiniti i previšnjemu potvrdjenju podnieti njeke daljnje zaključke, koji bi na to smierali, da se po malo i postupno, prema silam naime i duševnim i materijalnim naroda našega, pripravlja oživotvorenje sveučilišta.

U to bi ime bilo po preponiznom mnienju podpisanoga profesorskoga sbora od nemale važnosti, da se sadanje uslied previšnjega riešenja Njegova c. i kr. apošt. Veličanstva od 30. kolovoza pr. g. uredjeno četverogodište pravoslovnih i državoslovnih nauka na ovdješnjoj pravoslovnoj akademiji ustroji kao pravi fakultet pravo- i državoslovnih znanosti poput sličnih fakulteta na sveučilištih u zemljah i kraljevinah Nj. Veličanstva.

Promjena u tom pravcu učinjena znatno bi pomogla sadanjemu četverogodištu pravoslovnih i državoslovnih znanosti, da što uspješnijim načinom razvije svoje djelovanje.

Nu osim te jedne promjene. koja se odnosi na samo nutarnje ustrojstvo rečenoga četverogodišta. drugi je jošte uvjet njegova podpunijega i zamašnijega razvijanja. pak i taj je takov. da bi se mogao po smjernom mnienju prepokorno podpisanoga sbora već sada izvesti:

da se naime od filozofičkoga fakulteta podignu stolice onih znanosti, koje su u užem savezu s pravo- i državoslovnimi znanostmi, t. j. stolice za filozofiju, poviest i filologiju. Tragovi blagotvorna djelovanja timi stolicami obogaćenoga zavoda pokazivali bi se za kratko vrieme najpovoljnijim načinom.

Napokon mnije preponizno smjerno podpisani sbor. da bi se mogao ovdješnji nadbiskupski licej bez ikakovih težkoća pravim fakultetom bogoslovnih nauka učiniti, po čem bi se ne samo kandidatom svećeničkoga stališa prilika dala što savršenije priprave za buduće im velevažno zvanje, nego bi se takodjer na dalje razgranilo osbiljno nastojanje oko strogih znanosti, te bi se po tom i naše sveučilište usposobilo. da mu bude dano i pravo sveučilištno ustrojstvo i sva ona preimućtva, kojimi se druga sveučilišta odlikuju, naročito pako i vlast doktorsku čast podjeljivati.

S toga se usudjuje smjerno podpisani sbor s najdubljim počitanjem moliti visoki sabor, da blagoizvoli zaključiti i previšnjemu potvrdjenju podnieti: da se u svrhu postupnoga stvaranja u načelu utemeljenoga sveučilišta sadanje četverogodište pravo- i državoslovnih znanosti na ovdješnjoj pravoslovnoj akademiji uredi kao pravi fakultet; zatim da bude vlada Nj. c. i kr. apostolskoga Veličanstva pozvana, da što prije podigne od filozofičkoga fakulteta stolice za filozofiju, poviest i filologiju. i da oko toga uznastoji, kako bi se sadašnji nadbiskupski licej ustrojio kao pravi bogoslovni fakultet.

Napokon se usudjuje smjerno podpisani sbor najponiznijim načinom i to svoje pokorno mnienje izjaviti, da bi visoki sabor blagoizvolio izreći na koncu svojih zaključaka o sveučilištu: da će ostale s predloženim na previšnje potvrdjenje člankom u savezu stojeće predmete što skorije u pretres uzeti i za previšnju potvrdu pripraviti.

Visoki sabore! Smjerno podpisani profesorski sbor usudio se je stupiti s ovom svojom prepokornom molbom pred lice toga vis. sabora s rodoljubivom namjerom, da posluži svetoj stvari narodne prosvjete, za koju se na veliku sreću našega naroda danas ne samo glasovi podižu, nego i liepe žrtve prinose, te da pod jedno i svoja i povjerene si mladeži čuvstva sliedeć vis. sabor najponiznijim načinom

zamoli, da dade povod novomu učvršćenju sveze odanosti i harnosti, koja naš narod spaja s prejasnim vladajućim domom.

Naš će narod bilježiti medju najsretnije svoje dneve časove boravljenja Njegova Veličanstva premilostivoga vladara i prejasne mu kraljice u glavnom svojem gradu; a novu će dobu u poviesti svoga duševnoga razvitka brojiti od tih dana, ako budu povodom i prigodom boravljenja kraljevskoga u njegovoj zemlji sinovom njegovim otvoreni hramovi više znanosti, preko kojih će dospjeti u kolo inih naprednijih naroda i temelj položiti sretnoj u svakom pogledu budućnosti.

Zato se smjerno podpisani profesorski sbor i usudjuje uzdati, da će visoki sabor blagoizvoljeti uvažiti ovu njegovu prepokornu molbu, i to tim više, što se ona tiče stvari, koju je visoki sabor i sam pod svoje okrilje uzeo.

U Zagrebu dne 2. ožujka 1869.

Prepokorni sbor profesora kr. pravosl. akademije:
Dr. Pavao Muhić, v. r.,
ravnatelj kr. pravoslovne akademije.

Na predlog Stjepana Vukovića odluči sabor, da se izabere odbor, koji će uzeti u pretres ovaj podnesak profesorskoga sbora pravoslovne akademije i saboru o njem predlog učiniti. [1]) U odbor budu izabrani: Mirko Bogović (predsjednik), Ljudevit Vukotinović, Andro Jandrić, Stjepan Vuković, dr. Battaglarini, dr. Ante Stojanović, Simo Filipović, Joco Jurković. Gjuro Kontić.

U trideset i prvoj saborskoj sjednici dne 11. ožujka najavi Ljudevit Vukotinović kao izvjestitelj, da je odbor svoj posao dovršio, te čita odborov zapisnik sliedećega sadržaja:

„Izza kako se je odbor o tom osvjedočio, da pitanje ob utemeljenju sveučilišta nije novo, već da je u prijašnjih saborih naročito g. 1861., g. 1865., a i g. 1867. potaknuto te svestrano pretresano bilo, to je on prihvatio želju po sboru profesora kr. pravoslovne akademije zagrebačke vis. saboru dne 2. ožujka t. god. izraženu, i jednoglasno zaključio, da se vis. saboru imade u tom obziru shodan predlog podnieti.

Upravo zato, što su prijašnji sabori u svojih zasjedanjih predmet predležeći dostojno uvažili te tako potrebu sličnoga zavoda za našu domovinu zasvjedočili, odbor suvišnim držaše upuštati se u

---

[1]) Dnevnik sabora od g. 1868.—1871. str. 283—285., 291.

*

kakovo dokazivanje ove potrebe. Te sbilja, ako se na um uzme, da naša mladež velikim troškom i vremena i novčanih sredstava prinuždena je tražiti više znanstveno usposobljenje izvan domovine naše čestoputa i u onakovih okolnostih, koje ovo usposobljenje otegoćuju, onda se bjelodano može uviditi korist, koja će sliediti odtuda, kad bi se uzvišena ova svrha doma postignuti dala.

Glavna dakle stvar u tom pitanju nije, da se dokaže potreboća sveučilišta za naš narod, nego leži u tome, da li imade sredstava novčanih, kojimi bi se sveučilište moglo utemeljiti i pristojno uzdržavati.

U tom obziru uvjerio se je odbor, da sredstava novčanih imade, i to: 1. u onih darovih, što su po našem narodu naročito u rečenu svrhu veledušno poklonjeni i jurve uplaćeni, koji dosad iznašaju 130 hiljada; zatim 2. u onih svotah dosta znatnih, koje su upisane i obećane pod uvjetom, da će se izplatiti, kako prvo sveučilište bude utemeljeno; medju ovimi valja n. pr. napomenuti svotu od 50.000, koju je glavni grad Zagreb obećao; 3. u zakladah zemaljskih, koje nemaju ili nikakova pobližnjega opredjeljenja, ili od kojih se može stanovit samo dio na tu svrhu obratiti; 4. u imanju školskom Kutjevu; napokon 5. u zakladi naukovnoj, koja od zajedničke dosad još oddieljena nije.

Odbor medjutim mnije, da nebi za sada potrebno bilo upuštati se u točnije naznačivanje organizma ovoga sveučilišta, niti u potanje opredjeljivanje potrebnih za to troškova, nego da se stvori zakon, kojim bi se sveučilište u glavnom gradu Zagrebu u načelu utemeljilo i vlada za jedno uputila, da saboru čim prije predloži osnovu, polag koje će zakon podpuno izvesti; do toga vremena pako da se odredi samo ono, što se za prvi početak odmah učiniti može. Vis. sabor može preko potankoga razglabanja prieći sa podpunim umirenjem; jer su prijašnji odbori saborski izradili jur osnove, kako da se sveučilište ustroji, a i kr. namjest. vieće vodilo je meritorne razprave, te se ovo nalazi u posjedu svih svrsi potrebnih sredstava i dokazala.

Odbor scieni, da vis. sabor medju inimi svojimi zadaćami neima plemenitije, nego ako se sa svimi silami pobrine za to, da narodu takovu blagodat izposluje, a neima ni ljepše prilike, nego upravo sada, gdje je Nj. c. kr. apošt. Veličanstvo naš premilostivi kralj i sjajna mu družica milostiva kraljica naša domovinu našu najvišim posjetom svojim usrećila; zato takodjer scieni odbor ovaj, da u slučaju, ako Njeg. c. kr. apošt. Veličanstvo prepokornu prošnju

sabora uslišati dostoji, za vjekovitu uspomenu sretnoga i nezaboravnoga previšnjega pohoda sveučilištu utemeljit se imajućemu posvećeno ime Nj. c. kr. Veličanstva: „Franje Josipa I.“ nadjene.

Odbor u tu svrhu predlaže ovu osnovu zakonskoga članka i preporuča, da ga vis. sabor primiti i Nj. c. kr. apošt. Veličanstvu za vrieme previšnjega boravljenja ovdje za kraljevsku sankciju podastrieti izvoli.

Zakonski članak

ob utemeljenju sveučilišta u gl. gradu Zagrebu.

§. 1. U glavnom gradu Zagrebu utemeljuje se sveučilište sa fakulteti teologičkim, filozofičkim, juridičkim i liečničkim.

§. 2. Sveučilište ovo nosi ime: „Sveučilište Franje Josipa I.“

§. 3. U tu svrhu odredjuje se:

a) Da četverogodišnji sadanji pravoslovni tečaj bude uredjen kao fakultet pravo- i državoslovnih nauka.

b) Da od filozofičkoga fakulteta budu ustrojene one stolice učiteljske, koje su s fakultetnim naukom u užem savezu, naime: filosofičke, historičke i filologičke.

c) Vladi zemaljskoj se nalaže, da učini shodne korake, da se nadbiskupski licej zagrebački preustroji u fakultet teologički.

d) Da se od fakulteta liečničkoga za sada imadu oživotvoriti učiteljske stolice za primaljstvo i živinarstvo.

§. 4. Vladi zemaljskoj se nalaže, da saboru predloži osnovu ob ustrojstvu ovoga sveučilišta i o načinu, kojim će se troškovi pokriti.“

Pročitavši ovaj odborov zapisnik i predlog zakonskoga članka progovori izvjestitelj: Visoki sabore! Kad bih ja htio dokazati važnost ovoga predloga i preporučiti ga vis. saboru, imao bih jako obširno govoriti; jer stvar sama je tako znatna, da zasieca u život svestručni naroda našega, i skopčana je i svezana sa mnogimi obziri, koji dokazuju prednost ovakova instituta. Ja bih mogao i sasvim lakonički kazati samo: gospodo! primite predlog ovaj, jer je sbilja važan i potreban narodu našemu. Nu ja neću na široko dokazivati ono, što je vis. sabor onako zasvjedočio tim, što je podielio naputak odboru, da što skorije izradi osnovu i predlog; zato neću dokazivati potrebu i valjanost ovakova instituta, nego ću se samo kratko osvrnuti na ono, što je u najužem savezu s predlogom, i to je početak i razvitak duševnog i literarnoga života naroda našega.

Kakogod se literatura počela povećavati u našem narodu, tako je s druge strane rasla potreboća za takovimi instituti, koji bi razvitak ove mladjahne literature mogli štititi i podpomagati. Tako je izza vremena prvoga početka došlo brzo do toga, da su ustanovljene čitaonice, malene dakako u početku, kao što svi naši zavodi, jer nismo imali ni velika bogatstva ni osobitih zaštitnika, koji bi bili podpomagali, nego sve što je bivalo, bivalo je iz nutarnjih sila, iz puna srca i vatrene domorodne volje. Poslie ovih prvih čitaonica učinjen je korak dalje, te su utemeljene zaklade, uvedena družtva, kao Matica ilirska za izdavanje starih klasika i za novija djela, stvoreno je gospodarsko družtvo, kasnije družtvo za poviest, i učinjen je prvi početak s malimi sbirkami za utemeljenje nar. muzeja. Sve to je išlo korakom napried, kakogod je narod ćutio potreboću i duh vremena to isto iziskivao.

U najnovije doba — da neizbrojim sve što je bivalo — glavni je rezultat taj, da smo stekli akademiju, koja je utemeljena zakonom, i koja već znakom služi, da je duševni život u našem narodu postigao već viši stupanj, i da su zahtjevi naroda sve to prešniji. Nu sada, vis. sabore, došli smo u novu dobu, jer upravo se sprema sabor na to, da ustroji autonomnu vladu, da primi upravu najvažnijih struka za nutarnji život politički i narodni u svoje ruke. Mogli smo opaziti, da je do sada uprava naše zemlje većom stranom bila pod zaštitom onakovih oblasti, koje nisu u našoj zemlji bile; tako se je dogodilo, da je ono mnogo dobra, što je učinjeno za naš narod, učinjeno pod tudjom ili nedomaćom bar firmom. a ono, što bijaše neshodno i nedobro, učinjeno je bez našega upliva. Ali sada imamo primiti svu odgovornost u naše ruke, i što bude učinjeno dobro i koristno za narod, učinit će se pod našom firmom, a što bude zlo učinjeno, upisat će se nam u zlo. Dakle odgovornost je veća, a tim su i dužnosti veće. Iz toga izvadjam, da narod, koji uzimlje tolik teret i odgovornost na se, treba da skrbi i s druge strane za mogućnost svestranoga naobraženja. Gdje bude toliko upravnih, toliko zakonodavnih sila potrebno, tamo se mora i prilika pružiti, da se mladež, na kojoj stoji budućnost zemlje, može naobraziti i crpiti sve one nauke, koji su potrebni za ovršavanje tolikih dužnosti i tolikih znatnih prava zemlje.

S toga scienim, da će visoka kuća biti sasvim priklona primiti predlog odbora, i uvažiti ovaj momenat, koji se čini sa svakog obzira shodan za ovaj veleliepi čin, koji će visoki sabor tim ovršiti. Kako rekoh, vis. je sabor posvjedočio volju i naklonost prema ovomu

predlogu već tim, što je ovako izvanrednim načinom želio, da se pred vis. kuću donese; ja dakle preporučam vis. saboru, da predlog ovaj primi.

Mi smo takodjer načinili predstavku na Nj. Veličanstvo; ako vis. kuća želi, ja ću čitati.

Proglasiv sabor ovaj predmet tako prešnim, da se odmah u pretres uzeti ima. čita izvjestitelj osnovu predstavke:

Vaše c. i kr. apošt. Veličanstvo!

Gospodaru premilostivi!

Sabor trojedne kraljevine, koji zastupa svestrane interese naroda, nemože u svojem djelokrugu naći ni važniju zadaću ni svetiju dužnost, nego da osnuje domovini takov temelj, na kojem će se moći prema potrebam svojim razvijati i mirnim okom u bolju budućnost gledati.

Kao što su s jedne strane sve ustanove, odnoseće se na ustrojstvo uprave političke i sudstvene, za narod od velike znamenitosti, jer mu pružaju pozitivnu podlogu za njegov družtveni život, isto tako s druge strane zaslužuju najveći obzir svi oni zavodi, koji smieraju na obrazovanje u obće a napose na obrazovanje mladeži; jer u razvoju sila duševnih leži bolja budućnost i jamstvo takodjer za onakovo stanje, koje je najsposobnije obastati u raznih promjenah vremena.

Naš narod je upravo pod uzvišenom zaštitom Vašega c. kr. apoštolskoga Veličanstva u novije doba na polju duševnom načinio tolik napredak, želja za prosvjetom i znanstvenim usavršenjem uzela je tolik zamašaj, da je morao pojav ovaj, duhom vremena našega toli silno označen, probuditi skrbljivost zastupnika prepokornoga Vašemu c. i kr. apoštolskomu Veličanstvu sabora dalm.-hrvatsko-slavonskoga.

Pitanje ob utemeljenju sveučilišta zauzimalo je već i prijašnje sabore ovdješnje; nu zaradi raznih zaprieka tada još obstojećih nemogaše se k riešenju privesti.

Vaše c. i kr. apostolsko Veličanstvo dostojalo je državopravnoj nagodi izmedju kraljevina Hrvatske i Ugarske utanačenoj podieliti previšnju sankciju, te tako oživotvoriti autonomiju zemlje naše. Prepokorno podpisani sabor ovih kraljevina nemože učiniti shodniju porabu prava i dužnosti svojih, nego kad obzirom na nesavršenost viših jošte naukovnih sredstava u obsegu kraljevina ovih u najdubljoj smjernosti Vašemu c. kr. apoštolsk. Veličanstvu predlaže zakonski

članak ob utemeljenju sveučilišta u glavnom gradu Zagrebu za milostivu kraljevsku potvrdu s tom pokornom primjetbom, da bi se sveučilištu ovomu za vjekovitu uspomenu posjeta Vašega c. kr. apošt. Veličanstva u ove kraljevine ime „sveučilište Franje Josipa I.“ nadjenuti smjelo.

Vaše ces. kr. apošt. Veličanstvo! Uslišanjem prepokorne ove molbe naše izkazat će Vaše c. kr. apošt. Veličanstvo našemu narodu a naročito učećoj mladeži ovih kraljevina blagodat, koja će u svakom obziru biti od neizmjerne koristi, zasvjedočiti će Vaše c. kr. apošt. Veličanstvo na novo opet previšnju onu otčinsku skrb i milost, kojom se vazda odlikuje blago srce Vašega c. kr. apošt. Veličanstva, te će učvrstiti još većma — ako bi to u ostalom moguće bilo — savez podaničke i neuzkolebive vjernosti, koja veže u svako doba narod kraljevina ovih na sjajno prestolje Vašega c. kr. apošt. Veličanstva.

S poklonstvenim štovanjem ostajemo Vašega ces. i kr. apost.
Veličanstva vazda vjerni i prepokorni podanici:
Sabor kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

Sabor prihvati zakonsku osnovu, nepromjenjujući niti u §. 1. na predlog biskupa Soića red fakulteta prema običajnomu sveučilištnomu, prihvati posve i osnovu predstavke te odluči, da sam odbor, predvodjen banom, ovaj zakonski članak Njegovu Veličanstvu na previšnju sankciju podnese. [1])

Predsjednik odbora za sveučilište javi u 32. saborskoj sjednici dne 15. ožujka, da je onaj iz sredine sabora odaslani odbor kod Njegova Veličanstva premilostivo primljen bio u glavnom gradu Zagrebu dne 13. ožujka u pol sedam sati, i da se je Njegovo Veličanstvo blagoizvolilo izjaviti, da je takodjer Njegova želja zadovoljiti pravednoj molbi sabora, i to tim više, što se sada pokazuje, da je utemeljenje sveučilišta postalo potrebom zemlje. Ovu viest primi sabor na radostno znanje. [2])

Gromovitim klicanjem pozdravi sabor u 38. sjednici dne 10. travnja rieči predsjednika velećega, da visokoj kući predlaže najviši kraljevski reskript, kojim se zakonski predlog o utemeljenju sveučilišta u Zagrebu potvrdjuje.

Bilježnik saborski čita reskript:

---

[1]) Dnevnik sabora od g. 1868., str. 319—321., 327.

[2]) Isti, str. 328, 431.

MI FRANJO JOSIP PRVI,
po božjoj milosti cesar Austrijanski, kralj Česki i apoštolski kralj Ugarski, Hrvatski, Slavonski i Dalmatinski itd.

Velmožam, dostojanstvenikom i zastupnikom naroda na saboru kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sakupljenim kraljevski pozdrav!

Ljubljeni, vjerni Naši!

Nastojeći otčinskom skrbi oko toga, da promaknemo duševni napredak milih nam kraljevina Hrvatske i Slavonije, hoteć navlastito, da osiguramo tim kraljevinam organični razvoj cjelokupnoga kulturnoga života njihova na temelju čvrstu i pouzdanu, te želeć istim kraljevinam dati nov dokaz kraljevske naše prijaznosti i blagonaklonosti, odlučismo premilostivo, zakonski članak, štono ga Vjernosti Vaše preponiznom predstavkom od 11. ožujka t. g. Nam predložiše ob utemeljenju sveučilišta u glavnom zemaljskom gradu Zagrebu, doslovno potvrditi ovako, kako sliedi:

Zakonski članak ob utemeljenju sveučilišta u glavnom zemaljskom gradu Zagrebu.

§. 1.

U glavnom gradu Zagrebu utemeljuje se sveučilište sa fakulteti: teologičkim, filosofičkim, juridičkim i liečničkim.

§. 2.

Sveučilište ovo nosi ime: „Sveučilište Franje Josipa I.“

§. 3.

U tu svrhu odredjuje se:

a) da četverogodišnji sadanji pravoslovni tečaj bude uredjen kao fakultet pravo- i državoslovnih nauka;

b) da od filosofičkoga fakulteta budu ustrojene one stolice učiteljske, koje su sa fakultetnim naukom u užem savezu, naime filosofičke, historičke i filologičke;

c) vladi zemaljskoj se nalaže, da učini shodne korake, da se nadbiskupski licej zagrebački preustroji u fakultet teologički;

d) da se od fakulteta liečničkoga za sada imadu oživotvoriti učiteljske stolice za primaljstvo i živinarstvo.

§. 4.

Vladi zemaljskoj se nalaže, da saboru predloži osnovu ob ustrojstvu ovoga sveučilišta i o načinu, kojim će se troškovi pokriti.

Davši tako taj članak od rieči do rieči uvrstiti u ovu našu listinu, i očitovavši ga prijatnim i primljenim, udielismo mu kraljevsko

Naše suglasje i odobrenje, te ga potvrdismo i posvetismo kraljevskom Našom moći, uvjeravajući Vas, Ljubljeni, Vjerni Naši, da ćemo taj članak kako sami obdržavati, tako i po drugih dati obdržavati.

U ostalom ostajemo Vam cesarskom i kraljevskom našom milosti i prijazni blagonaklonjeni.

Dano u slobodnom i kraljevskom glavnom gradu Budimu dana osmoga travnja godine hiljadu osam sto šestdeset i devete.

Franjo Josip, v. r.

Koloman Bedeković, v. r.

Sabor udari u gromovit živio i pljesak. Budući tim doslovce potvrdjen zakonski članak ob utemeljenju sveučilišta u Zagrebu, koji je bio sabor podastro, zaključi sabor, da se previšnji reskript sa zakonskim člankom tiska, medju članove sabora porazdieli, na sve jurisdikcije zemlje razpošalje, a ban uz dostavak zakona pozove, da u smislu §. 4. ovoga zakona što prije saboru predloži osnovu ob ustrojstvu ovoga sveučilišta i o načinu, kojim će se troškovi pokriti. Za previšnju potvrdu zaključi sabor zahvalnicu Njegovu Veličanstvu, koja bi pročitana i usvojena u sjednici 39. dne 13. travnja. [1])

Odpisom banovim od 21. travnja 1869. imenovan bi odbor za izradbu osnove ob ustrojstvu sveučilišta i o troškovniku za sveučilište. Članovi mu bijahu: dr. Pavao Muhić (predsjednik), Adolfo Veber (bilježnik), Gjuro Muzler. Makso Mihalić, dr. Josip Šlosser, Janko Jurković, Nikola Horvat, dr. Skender Mraović, Matija Mesić, Ferdo Bernardić. Taj odbor držaše sjednice počam od 12. svibnja sliedećih dana svibnja i lipnja. a uze za temelj zakonsku osnovu saborskoga odbora od g. 1866., koji je saborski odbor bio u svom izvještaju na sabor od dne 29. prosinca 1866. prihvatio preinake odbora od g. 1862. i namjestničkoga vieća od g. 1864., izvedene na zakonskoj osnovi sabora od g. 1861. Ovako nastalu osnovu saborskoga odbora od g. 1866. uzevši ovaj banom imenovani odbor za temelj, učini njeke promjene na njoj, te ju tako podnese kr. zemaljskoj vladi. Taj podnesak upotriebila je kr. zemaljska vlada za svoju zakonsku osnovu, štono je predložila sliedećemu saboru. [2])

---

[1]) Dnevnik sabora od god. 1868—71., str. 498, 499, 502, 503.

[2]) Arkiv kr. zem. vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu g. 1869., br. 141. i g. 1870., br. 523.

4. Godina 1872.—1874.

Znameniti sabor, otvoren 15. lipnja 1872., okruni višegodišnje nastojanje oko sveučilišta sretnim uspjehom.

U šestoj saborskoj sjednici dne 4. srpnja 1872. podnese dr. Franjo Rački sliedeći pismeni predlog: Premda je već prije triju godina zakonskim člankom I. 1869. zajamčeno osnovanje sveučilišta u Zagrebu, i u jedno zemaljskoj vladi naloženo, da saboru predloži osnovu ob ustrojstvu ovoga sveučilišta, i o načinu, kojim će se troškovi podmiriti, pošto pako posljednje nije do danas učinjeno, a s druge strane ne samo obćenita je želja, nego i prieka potreba našega naroda, da se čim prije otvore vrata ovomu hramu nauka, u kojem naša omladina ima si na temelju narodnom usvojiti obćenite stečevine ljudskoga duha, to podpisani mole visoki sabor, da izvoli sliedeći zaključak stvoriti: Visoka se vlada poziva, da u smislu §. 4. čl. I. 1869. čim prije podnese na zakonsko razpravljanje osnovu ob ustrojstvu sveučilišta, i o načinu, kojim će se troškovi za nj podmiriti, kano i ostale predloge tako, da se sveučilište u listopadu buduće godine 1873. svakako otvoriti može. U Zagrebu dne 4. srpnja 1873. Podpisano jedanaest zastupnika naroda.

Sabor primi predlog kao svoj zaključak, te se ovaj kr. zem. vladi priobći. [1]) U dvadesetoj sjednici dne 17. kolovoza prispije na sabor dopis kr. zem. vlade, sadržajući obrazloženu vladinu osnovu zakonskoga članka ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. Ova se dostavi zakonodavnomu odboru za dnevni red. [2])

Zakonodavni odbor razpravljaše tu osnovu u sjednicah svojih, držanih dne 9., 10. i 11. rujna pod predsjednikom Matijom Mrazovićem uz izvjestitelja dra. Franju Račkoga, na temelju izvještaja, što no odboru ovomu podnese pododbor školski, iz njegove sredine izabrani, komu bijahu članovi: dr. F. Rački (predsjednik), dr. Mijo Posilović (izvjestitelj), Ivan Jagić, Gavro Kiš, Iv. Kukuljević, Jos. Lehpamer, dr. Alex. Rogulić, bar. Gj. Rukavina, J. Šušković, dr. Iv. Dežman. Izvještaj ovaj predloži sliedeće bitne promjene na vladinoj osnovi: 1. Dosljedno provadjajući ustanovu §. 3., *a)* i *b)* zak. čl. I. 1869., predlaže vladina osnova za sada nepodpuno sveučilište sa dva podpuna fakulteta, bogoslovnim i pravoslovnim, od mudroslovnoga samo oddjel filosofički u užem smislu, a odgadja liečnički fakultet i matematično-

[1]) Dnevnik sabora od g. 1872—74., str. 27., 28., 34., 40.

[2]) Isti, str. 370—383., 394.

prirodoslovni oddjel mudroslovnoga na drugo vrieme; pododbor pako, stavljajuć se na stanovište §. 1. onoga zak. članka, predlaže podpuno sveučilište sa sva četiri fakulteta umah, uz postupično popunjanje liečničkoga fakulteta i matematično-prirodoslovnoga oddjela mudroslovnoga fakulteta. 2. Pododbor predlaže, da se sve ustanove vladine osnove, koje se tiču plaća, nagrada i mirovina, izluče iz osnove zakona „ob ustrojstvu“ i sastave u posebnu zakonsku osnovu. 3. Pododbor predlaže, da se uvrsti u osnovu ob ustrojstvu posebni odsjek „prelazne ustanove“, gdje se sastavljaju sve prelazne i na prvo uredjenje sveučilišta odnosne odredbe, kojih se njeke, premda su potrebne, nenalaze u vladinoj osnovi.

Podpuno sveučilište predlaže pododbor s razloga: *a)* Imajući po sadanjem razvoju nauke i visokih škola sveučilište usredotočiti u svom krilu sve struke znanosti, zapada upravo mudroslovni fakultet zadaća, da bude ognjištem svih nauka i pomoćnikom ostalim fakultetom, s česa se na ovaj fakultet danas na svih sveučilištih najveća važnost polaže; po vladinoj osnovi pako ostalo bi sveučilište upravo bez podpuna ovoga fakulteta. *b)* Podpun mudroslovni fakultet sa sjemeništi za pripravnike nuždan je i za uzgoj učiteljâ za srednje škole u domovini; broj bo srednjih učilišta u Hrvatskoj i Slavoniji još je veoma nepovoljan prema broju stanovnika, pače nepovoljniji nego li je u Ugarskoj, a i na postojećih već učilištih prevelik je još uviek broj namjestnih učitelja naprama broju izpitanih. Zemlja će pako na domaćem podpunom mudroslovnom fakultetu mnogo laglje i probitačnije namicati ove učiteljske sile, nego na tudjih. *c)* Da je liečnički fakultet od prieke nužde, dokazuje osvrt na nepovoljne zdravstvene odnošaje i na veliku oskudicu zdravstvenih organa u domovini, koja u zadnjem pogledu tro- i četverostruko zaostaje za susjednom Štajerskom. *d)* Bez podpuna sveučilišta nije moguć dovoljan napredak obće narodne prosvjete. — Težkoće pako glede popunitbe njekih stolica i glede troška dale bi se po mnienju pododbora svladati. Popunitba matematično-prirodoslovnoga oddjela mudroslovnoga fakulteta izvela bi se po pododborovu izvještaju za tri, a liečničkoga za pet godina, za koje bi vrieme moguće bilo popunitbu shodno provesti. Trošak pako godišnji za uzdržavanje podpunoga sveučilišta. pododborom ustanovljen na 130.000 for., veći je doduše o 60.000 od troška za nepodpuno po vladinoj osnovi, ali ovom se svotom nebi odmah, nego postupice obterećivao zemaljski proračun, te bi ovaj cielu svotu istom za pet godina imao nositi, za koje vrieme se je

nadati, da će i prihod zemlje razmjerno narasti, a osim toga mogu za sbirke i učila njekih znanosti matematično-prirodoslovnoga oddjela poslužiti sbirke narodnoga muzeja, čim odpada velik trošak. Nadalje predlaže pododbor, da se troškovi za prvo uredjenje sveučilišta t. j. za sbirke, učila i sgrade, podmire iz sveučilištne zaklade, iznoseće tada 341.000 for., a samo preostatak bi se upotrebljivao za godišnje uzdržavanje sveučilišta. Težkoće glede smještenja sveučilišta dadu se po izvještaju pododborovu odkloniti, koji glede toga medju inim predlaže, da se u zemaljskoj sgradi, tvornici duhana, smjesti liečnički fakultet s bolnicom i porodištem. Napokon za pokriće troškova predlaže odbor i to, neka se, — pošto je Njeg. Veličanstvo blagoizvoljelo odrediti, da se dio prihoda od razprodanih krajiških šuma ima obratiti u kulturne svrhe vojničke krajine, a sveučilište ovo ima služiti kulturnim svrham ciele trojedne kraljevine, — sabor obrati predstavkom na Njegovo Veličanstvo, da bi blagoizvoljelo odrediti od onoga prihoda prinos za uredjenje i uzdržavanje sveučilišta.

Odbor prihvati rečene tri bitne promjene pododborove na vladinoj osnovi, a usvoji i predloge njegove glede uporabe sveučilištne zaklade i zemaljske sgrade tvornice duhana i glede predstavke na Njegovo Veličanstvo. Razpravljajući odbor potanko vladinu osnovu osim učinjenih triju bitnih promiena prihvati većinu paragrafa i stavaka bez promjene, njeke zamieni drugimi, u njekih izpusti ili pridoda koji riek, njeke umetne nove, njeke premjesti, a prema primljenoj spomenutoj drugoj bitnoj promjeni prenese sve odredbe, tičuće se plaćâ, u novu posebnu „osnovu zakonskoga članka o plaćah, nagradah, i o mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.“ [1])

Tako odborom priugotovljena osnova dodje na viećanje u 34. sjednici saborskoj dne 22. rujna. Izvjestitelj odborov dr. Fr. Rački probesjedi:

Ja neću ovu osnovu kakvim govorom preporučivati; jer ovo je pitanje tako izcrpljeno u javnosti, toli od pojedinaca, koli u sborovih, skupštinah; jer svu zemlju zanima, da se sveučilište čim prije privede u život; jer je to jedna od glavnih želja cieloga naroda. Nego dopustiti ćete mi, da ovdje njeke samo točke iztaknem.

Ja nesmatram sveučilište sa gledišta strogo praktičnoga, da sveučilište odgaja samo dobrih bogoslovaca, pravnika, liečnika, nego i sa gledišta, kako se kod svih naobraženih naroda danas pitanje o sveučilištu smatra.

---

[1]) Dnevnik sabora g. 1868—71. str. 759—781.

Poznato je, da nauk nije monopol nijednoga naroda, da je nauk rezultat uma ljudskoga, dobro svih naroda. U tom obziru neima nijedan narod prava sam si ga prisvajati. S druge strane poznato je, da je nauk rezultat narodnih individualiteta. Kao što narod imade svoj fizični tip, koji se u cielom njegovom životu vanjskim načinom izrazuje, tako i čovjeku daje nauk posebni tip. S toga se govori o civilizacijah raznih: o civilizaciji indijskoj, egipćanskoj, grčkoj, rimskoj, a u novije doba o romanskoj i germanskoj Toj individualizaciji daju visoke škole svoj pravac. Mi dosada nismo bili tako sretni, da smo u ovom poprištu imali dio kao narod. Pojedini ljudi odlikovali su se; bilo je veoma vještih filosofa, astronoma, matematika, kao što i s druge strane umjetnika, slikara, rezbara, ali izgubili su se u civilizaciji drugih naroda. Da navedem jedan konkretan primjer: imamo vrlo vještih umjetnika, ali buduć da nema domaće škole, išli su u tudje škole. Upravo tako je i glede nauka. Neka nam se neprigovara odmah unapred, da onakove civilizatorne osebine stvoriti nemožemo, jer ja ću vas uputiti na primjer naroda, koji neimadu po položaju ovakovih liepih uvjeta, kao što mi. Upućujem vas na sjever Evrope; ondje ćete naći tri skandinavska plemena, od kojih je svako manje od hrvatskoga i srbskoga. Ova plemena imadu u velikoj germanskoj civilizaciji svoje mjesto; ova su plemena dala muževa, koji su upravo epohe stvorili u pojedinih strukah. Ovdje mislim Dance, Norvege i Švede, a da negovorim o Nizozemcih, i mnogih drugih narodih, koji su u obćoj civilizaciji dosta poznati. Takovo mjesto možemo i mi zauzeti u velikom plemena, kojega ime ni netreba spominjati. To veliko pleme ima osnovati civilizaciju, koja će upravo tako svoj tip imati, kao što germanska i romanska; o tom danas već nitko nemože posumnjati, koji motri razvitak ovoga plemena od posljednjih 50 godina. Ovo bez visokih škola nije moguće; jer se dolazi inače opet u circulus vitiosus, da ćemo imati učenjaka, učenih ljudi, koji će se u ovoj ili onoj struci odlikovati, ali koji će po načinu mišljenja tudji tip obogatiti i oploditi. Ali gospodo! ovo se može sve izvesti, ako stvorite hram podpun, kojemu danas mislite položiti temelj, ako usredotočite sve struke znanosti. Veli se doduše, da bi se za sada mogli zadovoljiti sa nepodpunim sveučilištem, pa upotriebiti sve sile, koje nam preostaju za promaknuće pučke prosvjete. Gospodo! Prije svega moram to primietiti, da sam i ja velik prijatelj pučke prosvjete, te ću svagda svimi silami nastojati, da se promakne, i da se na što veći

stupanj digne; ali moje je uvjerenje, koje mislim, da je utvrdjeno, da pučka prosvjeta neće napredovati, da neće pravoga korjena uhvatiti, ako ona nebude imala nad sobom visoke škole. Stvar je naravna, jer sve nauke u neprekidnom savezu stoje. Punim pravom velimo, da nemožemo imati dobrih škola, dok nemamo dobrih učitelja. Pitanje je, gdje će se ti dobri učitelji za pučke škole odgojivati? U preparandiji, u koju dolaze mladići iz srednjih učilišta. Ako nemamo dobrih srednjih učilišta, nemožemo imati ni dobrih pučkih škola; a tako isto nemožemo imati dobrih srednjih učilišta, ako nemamo visoke škole, jer se ovi učitelji odgajaju na sveučilištu.

Osim toga valja mi primietiti i to, da bi nam se velika nepravda učinila, kad bi nam se uztegnulo podpuno sveučilište. Gospodo! Na cielom jugu neimamo nijednoga sveučilišta, a ipak nas tu u ovoj samo monarkiji ima do pet milijuna, dočim s druge strane 7 milijuna Niemaca ima četiri podpuna sveučilišta u ovoj monarkiji, i dočim pet milijuna Magjara ima dva sveučilišta.

Ostali sadržaj govora izvjestiteljeva obrazlaže strukovno i potanko razlike odborova predloga od osnove vladine, i objašnjuje još njeke točke pojedine, tako: da je razdiobu na četiri fakulteta pridržala vladina osnova a s njom suglasno i odborov predlog po sustavu u monarkiji austrijskoj vladajućem, akoprem se je u Njemačkoj počeo fakultet juridički dieliti u dva, pravoslovni i narodnogospodarstveni, isto tako filosofični u dva, naime filosofični u užem smislu i matematično-prirodoslovni, kako je to provedeno na novom sveučilištu u Strassburgu; da se je fakultet bogoslovni pridržao takodjer probitačnosti radi i po načinu austrijskih i njemačkih sveučilišta; da bi se težkoće kod popunitbe stolica profesorskih pojavile i poslie, makar bi se ustroj podpunoga sveučilišta odgodio na više decenija; da za prvi početak predlaže odbor toliko stolica, da ovo sveučilište nezaostane izza drugih srednjih kod naprednijih naroda. Izpitavši naime izvjestitelj ustroj evropskih sveučilišta, nalazi, da se predloženi broj stolica za bogoslovni i pravoslovni fakultet posve dovoljnim smatrati može, a za mudroslovni fakultet predlaže odbor za prvi početak 13 redovitih, 5 izvanrednih stolica, koji broj daleko zaostaje za onim na njemačkih sveučilištih, koja u ovom fakultetu usredotočuju vaskolik rad, za liečnički pako fakultet predlaže se toliko stolica, koliko ih imadu sveučilišta drugoga reda. — Ovim preporuči izvjestitelj obie zakonske osnove odborove.

Vladin zastupnik, odsječni predstojnik dr. Pavao Muhić, naglasivši, da se je vladina osnova morala držati sankcijoniranoga zakonskoga članka od 8. travnja 1869., u kojem se odredjuje, da se za sada ima otvoriti fakultet bogoslovni i pravoslovni, a od filosofičkoga samo oddjel filosofički u užem smislu, i iztaknuvši, da se je odbor od onoga temelja poudaljio i osnovu bitno promienio, dodajući oddjel matematično-prirodoslovni i cieli fakultet liečnički, zatraži, da se pretres osnove odgodi, dok očekivana nova vlada nastupi, što sabor i prihvati.[1])

U sliedećoj sjednici trideset i petoj dne 29. rujna 1873. pozdraviv sabor novoimenovanoga bana Ivana Mažuranića, dodje opet u budućoj trideset i šestoj sjednici dne 13. listopada osnova o sveučilištu na dnevni red, te se generalna debata otvori, od koje se odmah priedje na specijalnu. Sabor primi izvještaj odborov, (koji premda nije konkretan predlog ciele osnove, ipak u sebi predlog sadržaje), za podlogu tim načinom, da se vladina osnova od paragrafa do paragrafa priedje, a kod svakoga predlog odborov za promjene stavi. Sudjelujući u specijalnoj razpravi, koja je tekla u 36. i 37. sjednici dne 13. i 14. listopada, poglavito odborov izvjestitelj dr. Fr. Rački, vladin zastupnik dr. Pavao Muhić, narodni zastupnik dr. Napoleon Špun i dr. Milan Makanec, primi sabor vladinu osnovu uz sve odborove promjene s njekolikimi izpravci dra. Napoleona Špuna, te se razprava ova u trideset i osmoj sjednici dne 15. listopada završi trećim čitanjem osnove zakonskoga članka ob ustrojstvu i osnove zakonskoga članka o plaćah, priredjenim od odbora prema zaključenim promjenam i izpravkom. Primivši sabor obie osnove, kako biše pročitane, a odborov izvjestitelj naglasivši, da je od ostalih predloga odborovih onaj ob uporabi zaklade sveučilištne već prihvaćen za osnovu zakonskoga članka ob ustrojstvu, a onaj o duhanskoj tvornici takodjer zaključkom, da bi vlada nastojala, kako da se što prije tvornica izprazni i za sveučilište upotriebi, predloži glede odborova predloga o predstavci na Njegovo Veličanstvo radi prihoda iz krajiških šuma, da se odgodi na sgodno vrieme uslied najnovije faze toga pitanja, koji predlog sabor prihvati.[2])

U petdeset i osmoj sjednici dne 13. siečnja 1874. ban Ivan Mažuranić uz živo klicanje progovori: Imam visokoj kući priobćiti,

---

[1]) Dnevnik sabora god. 1868—71, str. 731—34. — [2]) Isti, str. 744—57, 782—800, 801=804, 814, 815, 830.

da je Njeg. Veličanstvo previšnjim riešenjem blagoizvoljelo potvrditi zakonsku osnovu ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. Predajem zakon visokomu predsjedničtvu radi publikacije. Bilježnik saborski čita:

Zakonski članak sabora kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 5. siečnja 1874., ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

MI FRANJO JOSIP PRVI,

po milosti božjoj cesar Austrijanski; kralj česki i t. d. i apostolski kralj kraljevina Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Velemožam, dostojanstvenikom i zastupnikom naroda sakupljenim na saboru kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije kraljevski Naš pozdrav.

Ljubezni vjerni Naši!

Zakonski članak ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, što Nam ga vjernosti Vaše podnesoše preko Našega Bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i preko Našega hrv.-slav.-dalmatinskoga ministra, odlučismo potvrditi kako sliedi:

Zakonski članak ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

S obzirom na zakonski članak ob utemeljenju sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, potvrdjen previšnjim odpisom od 8. travnja 1869., uredjuje se ustroj toga sveučilišta kako sliedi:

§. 1.

Sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu ima četiri fakulteta: bogoslovni, pravo- i državoslovni, liečnički i mudroslovni.

Sva se četiri fakulteta uvadjaju načinom, koji se u odsjeku VI. pobliže ustanovljuje.

Svaki fakultet sastoji od učiteljskog osoblja i upisanih slušalaca.

Odsjek I.

Ob u iteljih i vlastih sveučilištnih.

§. 1.

Učitelji sveučilištni ili su redoviti ili izvanredni profesori, ili docenti, ili učitelji u užem smislu rieči.

Svaki fakultet ima svoje učiteljsko osoblje, kojemu spadaju svi učitelji dotičnoga fakulteta bez razlike kategorije njihove.

§. 3.

Redoviti su profesori oni, koji su u dekretu ob imenovanju svom naznačeni kano takovi.

§. 4.

Izvanredni se profesori imenuju kano takovi, da obično uzgredne predmete predavaju.

§. 5.

Svi redoviti i izvanredni profesori jesu kraljevski činovnici i kano takovi imaju sva prava i sve dužnosti kraljevskih činovnika.

Redovite i izvanredne profesore imenuje Njegovo Veličanstvo.

Kad se radi o imenovanju profesora bogoslovnoga fakulteta, ima ban prije, nego dotični predlog profesorskoga sbora (§§. 22. i 23.) podnese previšnjemu mjestu, glede toga predloga stupiti u dogovor s ordinarijatom nadbiskupskim.

§. 6.

Docenti nisu činovnici, nedobivaju nikakove plaće iz javne blagajne, te mogu samo naukovinu od polazećih učenika iskati. Kano privatni docenti vlastni su samo oni na ovom sveučilištu javno predavati, koji su u smislu ovoga zakona usposobljeni.

Za predavanje sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika na bogoslovnom, zatim državnoga računoslovja na pravoslovnom fakultetu odredjeni su docenti s nagradom, koji se ipak neimaju smatrati za činovnike, a postavlja jih ban, i to docenta na bogoslovnom fakultetu nakon dogovora s ordinarijatom nadbiskupskim.

§. 7:

Učitelji živih jezika na mudroslovnom fakultetu spadaju kano takovi, koji te jezike poglavito samo za praktičnu porabu naučiti imadu, u vrst učitelja u užem smislu rieči.

Položaj tih žive jezike predavajućih učitelja u užem smislu, bit će kasnije konačno ustanovljen.

Za sada se isti neimaju smatrati za činovnike, a dobivaju nagradu, ter se postavljaju po banu.

§. 8.

Profesorom liečničkoga fakulteta za njekoje nauke i profesorom filosofičkoga fakulteta za matem.-prirodoslovnu struku pridieljeni su pristavi.

Oni nisu činovnici, nespadaju u učiteljsko osoblje (§. 2.), dobivaju samo nagradu.

Pristavom može biti samo doktor, imenuje ga učiteljski sbor dotičnoga fakulteta na dvie godine, i to na predlog profesora, kojemu se daje u pomoć.

§. 9.

Plaće profesora i činovnika sveučilištnih, zatim nagrade učitelja, propovjednika, rektora i pristava, kano i mirovine ustanovljuju se posebnim zakonom.

§. 10.

Svi profesori i docenti uživaju glede predavanja, na koliko ih drugi svjetovni ili crkveni zakoni neograničuju, podpunu slobodu, nisu dakle dužni po stanovitih knjigah predavati.

§. 11.

Svaki redoviti profesor ima na tjedan barem osam, a izvanredni barem šest ura predavati.

Docenti predavaju toliko ura na tjedan, koliko su se sami obvezali.

Nagradjeni docenti i učitelji u užem smislu imadu toliko ura na tjedan predavati, koliko će za predmete, za koje su postavljeni, ustanoviti profesorski sbor dotičnoga fakulteta.

§. 12.

Svaki redoviti profesor može izim redovitih svojih nauka predavati i druge nauke svoga fakulteta, samo treba da nakanu svoju prijavi profesorskomu sboru svoga fakulteta.

Ako pako izvanredni profesori žele druge nauke predavati, treba da sbor profesorski i senat akademički na to privole.

§. 13.

Za slušaoce sveučilištne ima se poseban propovjednik postaviti, koji se ipak neće smatrati za činovnika, ter koji će dobivati nagradu.

Propovjednika postavlja na predlog nadbiskupskoga ordinarijata ban.

§. 14.

Svi redoviti i izvanredni profesori kojega fakulteta čine sbor profesorski onoga fakulteta.

Izvanrednih nesmie biti više, nego što iznaša polovica redovitih, ako jih više ima, onda mladji u službi nespadaju u sbor profesorski.

*

§. 15.

Docenti biraju izmedju sebe svoje zastupnike u sbor profesorski, ako jih neima više od tri, jednoga, ako jih više ima, dvojicu.

Zastupnici ovi imaju samo pravo savjeta, osim u slučaju u §. 16. naznačenom, gdje imaju i pravo glasa.

§. 16.

Sav sbor profesorski bira si svake godine izmedju redovitih profesora dekana.

Izabranik je dužan primiti ovo zvanje, osim ako je tek prednje godine bio dekanom.

§. 17.

Rektor, prorektor, svi dekani i prodekani svih fakulteta čine senat akademički.

Izbor rektora ustanovit će se posebnim zakonom.

On dobiva za obavljanje poslova, skopčanih s tim zvanjem, godišnju nagradu.

§. 18.

Sjednice sborova profesorskih i senata akademičkoga jesu ili redovite ili izvanredne.

Prve se drže u stanovite rokove svake godine, a druge kad god jih dekan ili rektor ureku.

§. 19.

Da se valjana odluka učini, treba da je pritomna barem polovica članova sbora profesorskoga ili odnosno senata akademičkoga i, da bude u sjednici bar jedan član svakoga fakulteta prisutan.

§. 20.

Zapisnici se sborski putem senata, a senatski neposredno podnašaju zemaljskoj vladi.

§. 21.

Sborovi profesorski ravnaju na dotičnih fakultetih i nadziru kolegije i obavljaju disciplinarne poslove.

§. 22.

Napose imaju se sborovi profesorski i za to starati:

a) da budu popunjena sva učiteljska mjesta, i da se odmah, čim nastane potreba popuniti koje mjesto, ili zanj predloži učenjak, koji je izdanim znanstvenim djelom podpuno zasvjedočio znanje svoje u dotičnom nauku, ili da se za izpražnjeno mjesto natječaj razpiše.

Sbor će profesorski po izminuću natječajnoga roka odmah učiniti predlog o popunjenju, ter ga putem senata akademičkoga podnieti banu.

§. 23.

Ako sbor profesorski želi bez natječaja predložiti koga za učitelja, to se ima prije privatnim dopisivanjem obsvjedočiti, da je dotičnik voljan primiti učiteljsku službu.

Izprave, kojimi se ove okolnosti dokazuju, ima sbor profesorski predlogu priklopiti.

§. 24.

Sborovi se profesorski imaju i za to starati:

b) da se nikomu nedopusti, da kano docent predaje na dotičnih fakultetih, ako za to osposobljen nije.

S toga ima svatko, koji želi kano docent biti osposobljen, podnieti dotičnomu sboru profesorskomu:

1. ili diplom doktorski o naucih istoga fakulteta, ili druga dokazala o svojoj vještini u dotičnih naucih,
2. opis svoga života,
3. pregled kolegijâ,
4. tiskanu ili pisanu razpravu ob onom nauku, koji namjerava predavati.

§. 25.

Ako se iz pregleda kolegijâ uvidi, da predmet spada u dotični fakultet i da odgovara svrsi sveučilištnoj, sbor će profesorski pozvati molitelja na razgovor, za koji će odrediti tri profesora, koji će se s njim pred cielim profesorskim sborom pregovarati o pregledu kolegija, izza pregovaranja ima kandidat držati pokusno predavanje u nazočnosti profesorâ dotičnoga fakulteta.

§. 26.

Ako sbor profesorski priznaje kandidata sposobnim, učinit će putem senata akademičkoga predlog banu, da ovomu kandidatu podieli dozvolu za predavanje, ako ga pako nepriznaje sposobnim, izdat će mu u vlastitom djelokrugu uzkratnu odluku.

§. 27.

Od dužnosti, da podnesu izkaze naznačene u §. 24., i da se po §. 25. podvrgnu razgovoru, izuzeti su oni, koji su svoju spo-

sobnost dovoljno dokazali znanstvenim djelom u onoj struci, koju predavati namjeravaju.

§. 28.

Sbor profesorski ima i na to gledati:

c) da se red kolegijâ svakoga poljeća za buduće poljeće ustanovi, i to tako, da svaki slušalac uzmogne i izim glavnih nauka bar još jedan nauk slušati.

§. 29.

Nadalje ima sbor profesorski na to paziti:

d) da slušaoci kolegije marljivo polaze; svaki će dekan koncem prvoga tjedna zadnjega mjeseca u svakom poljeću ureći sjednicu, da se ustanovi, kojim se slušaocem ima uzkratiti potvrda polazka.

§. 30.

Manje važne, a osobito prešne poslove rješava dekan sam.

No sve ovakove rješitbe mora iz poslovnoga svoga zapisnika u budućoj sjednici prijaviti sboru profesorskomu.

§. 31.

Dekan čuva spise i pečat fakulteta.

§. 32.

U područje senata akademičkoga spadaju svi obćeniti upravni, naučni i disciplinarni poslovi odnoseći se na sveučilište, kano i svi ini poslovi, koji mu nadleže po posebnih zakonih, ustanovah ili zakladnih naredbah privatnih osoba.

Njemu su podčinjeni svi činovnici sveučilištni, kamo spadaju: knjižničar, aktuar, koji je u jedno kvestor, pisar, pedel i podvornici knjižničarski, senatski i fakultetski.

§. 33.

Pod istimi uvjeti, pod kojimi mogu dekani sami rješavati njeke poslove, vlastan je i rektor sam rješavati poslove u područje senata spadajuće.

§. 34.

Rektoru i senatu nadleži osobito i dužnost nastojati, da se ovaj zakon, na koliko potreba nastane, promieni ili popuni.

Rektor čuva spise i pečat sveučilištni.

§. 35.

Obćenita je dužnost svih akademičkih vlasti oko toga nastojati, da dužnosti akademičke i učitelji i slušaoci točno izpunjuju.

§. 36.

Činovnici i podvornici sveučilištni napomenuti u §. 32. smatraju se za kraljevske činovnike i podvornike, ter se s njimi u svih poslovih osobnih i disciplinarnih, kano što i glede njihova prava na mirovinu ili odpravninu i glede prava zaostavših obitelji njihovih na obskrbu postupati ima polag propisâ valjanih u tom obziru za činovnike i podvornike kraljevskih oblasti, obstojećih za samoupravu kraljevina Hrvatske i Slavonije.

Činovnike sveučilištne imenuje ban na predlog senata akademičkoga, podvornike pako imenuje senat akademički, i to podvornike fakultetske na predlog dotičnoga sbora profesorskoga.

Odsjek II.

O slušaocih.

Glava I.

Ob upisu slušalaca.

§. 37.

Slušaoci su ili redoviti ili izvanredni.

Redoviti su upisani u maticu sveučilištnu i imenik fakultetski, izvanredni pako samo u imenik fakultetski.

§. 38.

Radi upisa ima svaki slušalac osobno doći k svomu dekanu i predati mu svoje svjedočbe i svoj podpuni nacional, za koji će se tiskanice prirediti u dva primjerka.

§. 39.

Medju redovite slušaoce mogu se samo oni upisati, koji su:

a) gimnazijske nauke dobrim uspjehom svršili i izpit zrelosti podnieli,

b) ili su već na ovom ili drugom kojem sveučilištu kano redoviti upisani bili, ili su,

c) kano redoviti upisani bili na učilištu, kojim se nadomješćuje sveučilištni koji fakultet. kano što su bogoslovni biskupski zavodi ili pravoslovne akademije, pak ako su ti slušaoci kano gimnazijalci izpit zrelosti podnieli.

§. 40.

Medju izvanredne slušaoce upisuju se oni, koji nemogu biti upisani kano redoviti, ako su:

a) navršili barem 17. godinu života, i

b) ako se o pripravnih naucih na toliko izkažu, da se uzmogne uzeti, da će jim predavanja koristna biti.

§. 41.

Ako je dvojbeno, ima li se koji slušalac upisati ili odbiti, o tom odlučuje dotični sbor profesorski.

§. 42.

Inostranci mogu se upisati na ovom sveučilištu, ako su po propisih svoje države pripravne nauke svršili, ili ako došavši iz inostranoga sveučilišta pokažu dovoljnu sveučilištnu svjedočbu.

§. 43.

Imenici se vode napose za svaku godinu, sadržaj će se ustanoviti posebnom naredbom.

§. 44.

Obavljena imatrikulacija ostaje u krieposti, dok

a) slušalac neostavi sveučilišta, ili

b) nepriedje u drugi sveučilištni fakultet, ili

c) nauke u dotičnom fakultetu neprekine dulje, nego jedan semestar.

§. 45.

Za upis u maticu sveučilištnu plaća se u ruke dekana fakultetskoga upisnina od 2 for. a. vr. na korist zaklade sveučilištne.

§. 46.

Slušaoci se kod dekana upisuju, a kod učiteljâ prijavljuju obično prvih osam dana svakoga poljeća.

Samo iz važnih razloga može tečajem sliedećih osam dana sbor profesorski dopustiti, da se slušalac naknadno primi.

Kašnje prošnje, ako su podnesene tečajem mjeseca listopada, ili najdulje tri tjedna izza početka drugoga semestra, rješava senat akademički, ter samo onda dozvoljuje upis slušaocu, ako ovaj dokaže, da nije kriv, što se je prekasno prijavio.

Proti rješitbi senata neima utoka.

Glava II.

O pravih i dužnostih redovitih slušalaca.

§. 47.

Svaki slušalac, koji hoće da dovrši nauke kojega fakulteta, mora kroz stanovito vrieme polaziti kolegije na dotičnom fakultetu: na mudroslovnom tri, na bogoslovnom, pravo- i državoslovnom po četiri, a na liečničkom pet godina.

§. 48.

Naučna godina traje od 1. listopada do zadnjega srpnja, i sastoji od dva poljeća: zimskoga i ljetnjega; zimsko traje do četvrtka pred cvjetnicom, a ljetnje počima u petak poslie uskrsnih blagdana po gregorijanskom koledaru.

§. 49.

Od naukâ, koji se budu predavali na pojedinih fakultetih, ima svaki slušalac, radi saveza, u kojem medjusobno stoje, ove sliedećim redom učiti:

A. Na bogoslovnom fakultetu.

I. godina:

a) obći dio dogmatike,
b) uvodne znanosti u sv. pismo u obće, a stari zavjet napose,
c) tumačenje svetoga pisma staroga zavjeta iz vulgate i iz izvornoga teksta,
d) jezik hebrejski.

II. godina:

a) posebni dio dogmatike,
b) uvod u novi zavjet napose,
c) tumačenje novoga zavjeta, iz vulgate i iz izvornoga teksta.

III. godina.

a) poviest crkvenu,
b) moral bogoslovni.

IV. godina:

a) bogoslovje pastirsko u užem smislu,
b) liturgiku,
c) homiletiku,
d) kateketiku,
e) metodiku,
f) pravo crkveno.

B. Na pravo- i državoslovnom fakultetu.

I. godina:

a) pravo rimsko ujedno s poviešću toga prava, kroz cielu godinu,
b) poviest prava u obće, kroz cielu godinu,
c) enciklopediju pravo- i državoslovnih znanosti.

II. godina:

a) hrvatsko-ugarsko privatno pravo, jedno poljeće,
b) filosofiju prava, jedno poljeće,
c) pravo crkveno katoličke crkve, cielu godinu,
d) pravo crkveno grčko-iztočne crkve, jedno poljeće,
e) hrvatsko-ugarsko javno pravo s osobitim obzirom na austrijsko javno pravo.

III. godina:

a) pravo gradjansko,
b) ekonomiju i financijalnu znanost, cielu godinu,
c) kazneno pravo, prvoga poljeća,
d) kazneni postupnik, drugo poljeće.

IV. godina;

a) gradjanski postupak ujedno s postupnikom u neparbenih poslovih, cielu godinu,
b) pravo trgovačko, mjenbeno i pomorsko, i ustavnu i upravnu politiku, jedno poljeće,
c) statistiku ugarsko-austrijske monarkije, s osobitim obzirom na statistiku trojedne kraljevine, drugo poljeće.

C. Na liečničkom fakultetu.

I. godina:

a) opisujuću anatomiju, oba poljeća,
b) mineralogiju,

c) zoologiju,
d) botaniku,
e) kemiju, oba poljeća,
f) liečničku fisiku.

II. godina:

a) fisiologiju, oba poljeća,
b) farmakognosiju,
c) sveobću patologiju,
d) topografičnu anatomiju, oba poljeća,
e) nauku o kirurgičkih orudjih i zavojih,
f) farmakologiju i receptiranje,
g) nauku o životinjskih pošastih i veterinarno redarstvo.

III. godina:

a) patologičnu anatomiju, oba poljeća,
b) sudbenu medicinu,
c) posebnu liečničku patologiju, terapiju i kliniku, oba poljeća,
d) nauku o kirurgičkih orudjih i zavojih,
e) liečničko redarstvo,
f) posebnu kirurgičku patologiju, terapiju i kliniku.

IV. godina:

a) posebnu liečničku patologiju, terapiju i kliniku, oba poljeća,
b) posebnu kirurgičnu patologiju, terapiju i kliniku, oba poljeća,
c) nauku o kirurgičkih operacijah, oba poljeća,
d) primaljstvo.

V. godina:

a) posebnu kirurgičnu patologiju, terapiju i kliniku,
b) okulistiku, oba poljeća,
c) syphilis i dermatologiju,
d) o ciepljenju boginja.

D. Na mudroslovnom fakultetu,

I. Odjela filosofičko-historičkoga:

a) filosofiju teoretičku i praktičku s poviešću filosofije,
b) poviest obću,
c) poviest hrvatsku s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku poviest,
d) filologiju slavjansku s osobitim obzirom na poviest jezika i literature hrvatske i srbske,

e) klasičnu filologiju latinsku,
f) klasičnu filologiju grčku.

II. Odjela mat. prirodoslovnoga:

g) matematiku,
h) fisiku,
i) zoologiju,
k) botaniku,
l) mineralogiju i geologiju,
m) kemiju.

Budući da nauci mudroslovnoga fakulteta nestoje medju sobom u takovu savezu, kako nauci ostalih fakulteta, to se za predavanje njihovo neustanovljuje nikakov red.

§. 50.

Osim glavnih nauka predavat će se na svih fakultetih još drugi nauci, kojih slušaoci ili neće nikako, ili će ih samo djelomice morat učiti; ovakovi nauci jesu:

1. Na bogoslovnom fakultetu: jezik sirski, kaldejski i arabski.
2. Na pravoslovnom fakultetu:

a) rudno pravo,
b) upravno zakonoslovje,
c) financijalno zakonoslovje,
d) obća statistika,
e) praktika i relatorija iz gradjanskoga i kaznenoga prava,
f) feudalno pravo,
g) sveobće državno i medjunarodno pravo,
h) sudstveno liečničtvo,
i) državno računoslovje.

3. Na filosofičkom fakultetu:

a) živi jezici: magjarski, njemački, talijanski, francezki, englezki i slavenski,
b) posebni filosofički nauci,
c) pedagogika,
d) pomoćne znanosti poviesti s osobitim obzirom na domaću poviest, i arheologija,
e) astronomija,
f) sravnjujuća anatomija i fisiologija.

Ovi će se nauci predavati ili svake, ili barem svake druge ili treće godine.

§. 51.

Za učiteljske kandidate srednjih učilišta osnovat će se na filosofičkom fakultetu sjemeništa za jezikoslovnu, poviestnu i prirodoslovnu struku.

§. 52.

Svaki slušalac mora slušati na bogoslovnom fakultetu najmanje 18, na pravoslovnom 20 sati na tjedan, izuzamši 4. i 8 poljeće, kad je dosti 12 sati, na liečničkom 20 sati; slušaoci mudroslovnoga fakulteta, koji hoće da doktorat steku, kano što i učiteljski kandidati za srednja učilišta, moraju polazit kolegije 15 sati na tjedan.

§. 53.

Svaki je pravnik dužan, tečajem prvih triju poljeća slušati jedan kolegij o praktičkoj filosofiji, i jedan o hrvatskoj poviesti, a tečajem svih osam poljeća još jedan historički kolegij.

§, 54.

Svi će se nauci na ovom sveučilištu predavati hrvatskim jezikom, izuzima se samo bogoslovni i liečnički fakultet, na kojem se njeki nauci mogu inim takodjer jezikom predavati, i živi jezici, kojih se viši literaturni kolegiji mogu i dotičnim jezikom držati.

§. 55.

Zadnjih 14 dana svakoga poljeća imaju se svi slušaoci prijaviti kod dotičnih učitelja, da jim potvrde polazak u prijavnicu, koju zatim dekan vidira.

Prije nego li se plati naukovina, neće se potvrditi polazak.

Glava III.

Ob izpitih.

§. 56.

Redoviti slušaoci bogoslovnoga fakulteta polažu četiri izpita iz obligatnih nauka svojega fakulteta, i to koncem svake godine pred svojim učiteljem u pritomnosti dekana ili prodekana iz onih nauka, koje su cielu godinu učili.

Postojeći propisi u pogledu prelaza u više tečaje ostaju i nadalje u krieposti.

§. 57.

Svaki redoviti slušalac pravoslovnoga fakulteta ima na koncu, ili izmaku četvrtoga poljeća podnieti prvi državni izpit pravnohistorički.

Tko ovoga izpita najkasnije tečajem petoga poljeća nepodnese s dobrim uspjehom, njemu se sliedeća poljeća neće računati u zakonito četverogodište.

§. 58.

Svaki slušalac pravoslovnoga fakulteta, koji nekani steći doktorata, a želi se na temelju svojih pravo- i državoslovnih nauka posvetiti javnoj službi, ima podnieti još dva državna teoretička izpita, sudstveni i državo-znanstveni, koji se drži po dosadašnjih propisih.

Drugi državni izpit, sudstveni, može se položiti već posljednjih šest tjednî osmoga semestra; treći pako, državoznanstveni. istom po dovršenom četverogodištu.

§. 59.

Svaki slušalac na liečničkom fakultetu dužan je, prije nego li se k strogim izpitom pripusti, položiti tri izpita, i to po napose iz zoologije, botanike i mineralogije. Ovi se izpiti imadu položiti tečajem prvih dviju godina.

Glava IV.

O strogih izpitih.

§. 60.

Doktorom kojega fakulteta može postati samo onaj, koji po navršenom četverogodištu, odnosno trogodištu, s dobrim uspjehom položi stroge izpite iz naukâ dotičnoga fakulteta. Broj strogih izpita i način, kako se imadu polagati, ustanovit će se posebnom naredbom.

Glava V.

Ob izvanrednih slušaocih.

§ 61.

Izvanredni se slušaoci mogu upisati pod gore naznačenimi uvjeti za kojegod nauke onoga fakulteta, u kojega su imenik uvršteni; za nje dakle neima nikakovih obligatnih nauka, niti reda, po kojem da slušaju naučne predmete.

Oni mogu istina iskati, da jih učitelji svršetkom poljeća izpitaju iz nauka, koje su polazili, i da jim uz taksu od 3 for. a. v. izdadu privatne svjedočbe, ali državnim ili izpitom strogim podvrći se nemogu.

Glava VI.

Ob odlazku od sveučilišta.

§. 62.

Slušalac odlazeći iz sveučilišta, ako hoće da mu se izdade odlazna svjedočba, mora ju iskati od dekana dotičnoga fakulteta. U tu svrhu ima mu predati prijavnicu i matičnu svjedočbu.

Odlazne se svjedočbe izdavaju zadnjih 14 dana svakoga poljeća. Konačne pako, t. j. absolutorija, koja se imadu izrično kao takva označiti, u pravilu koncem naučne godine.

Odsjek III.

O disciplini akademičkoj.

§. 63.

Svi su slušaoci u obziru svojih gradjanskih odnošaja i gradjansko kažnjivih diela podvrženi obćim zakonom i vlastim, a u obziru sveučilištnoga svoga vladanja još osim toga osobitim naredbam, disciplinarnim propisom i vlastim sveučilištnim.

Propisi ob izpunjavanju vjerozakonskih dužnosti kano i disciplinarni ustanoviti će se kasnije na predlog senata akademičkoga, medjutim se pako ostavljaju u krieposti dosadanji propisi.

Odsjek IV.

O naukovini.

§. 64.

Naukovina, koja se na ovom sveučilištu uvodi, neplaća se u javnu blagajnu, već pripada dotičnim predavaocem, t. j. profesorom i docentom.

§. 65.

Najmanja naukovina iznosi za svaki poljetni kolegij toliko forinti, koliko se ura na tjedan čita kolegij.

§. 66.

Svaki profesor, koji je s plaćom budi stalno budi privremeno namješten, čitat će svoje kolegije o dotičnih učevnih strukah u primjernom broju ura na tjedan za naukovinu u §. 65. naznačenu.

On će ovim kolegijem, kano glavnim svojim predmetom, nada svim posvećivati svoju učiteljsku radnju.

U ovom su obziru učiteljem uzporedjeni i oni docenti, koji nagradu dobivaju.

Samo suplenti, koji bi se polag osobitih vladajućih okolnosti uz zakonitu pristojbu upotrebljavali za koju izpražnjenu učiteljsku stolicu, neimaju prava na naukovinu, koja se za njihove kolegije plaća: ova naukovina ide u sveučilištnu zakladu, iz koje će se plaćati suplentska pristojba.

§. 67.

Svaki redoviti profesor dužan je bar svakoga trećega poljeća davati bezplatni publikum od jedne ili dvie ure na tjedan o pojedinih čestih glavnoga svoga predmeta, ili o drugoj kojoj struci.

Ovaj publikum čitat će profesor pokraj svojih redovitih kolegija, ali ure, koje za to upotrebi, može uračunati u broj onih ura, koje ima obraćati na glavne svoje kolegije.

Izim ovih kolegija smije profesor bezplatno nješto predavati samo uz privolu zemaljske vlade onda, kad bi se porad osobite naravi predmeta zato slabo polazio kolegij, što bi se zanj naukovina tražila, a s druge bi se strane ipak želilo, da se takov kolegij čim više polazi.

Podjeljujuć takovu dozvolu, gledat će zemaljska vlada, da se njom nenanese šteta docentu, koji se u toj struci jur znamenito odlikuje.

§. 68.

Docenti smiju svoje kolegije čitati ili za najmanju zakonitu naukovinu, ili za veću, bezplatno pako samo pod uvjeti naznačenimi u prednjem paragrafu.

§. 69.

Naukovine za redovite i izvanredne kolegije dužni su plaćati svi slušaoci fakulteta, bili upisani u maticu ili ne bili, na koliko nisu zakonito oprošteni, ili na koliko nisu oprost ovaj izhodili po glasu ovoga zakona.

§. 70.

Oprost se može protezati ili na svu naukovinu, ili na polovicu, ali nikad na manji koji dio naukovine.

Oproste podjeljuje dotični sbor profesorski; pobližji uvjeti ustanoviti će se posebnom naredbom.

Medjutim ostaju u krieposti dosadanji propisi.

§. 71.

Zakonito pravo biti sasvim oprošteni od naukovine, imadu samo sliedeći učenici bogoslovja:

a) od svjetovnoga duhovničtva ubogi pitomci biskupskih sjemeništa, i oni externiste, koji su za biskupiju potrebiti, ter duhovničtvu biskupije ili već utjelovljeni, ili osigurani, da će biti u biskupiju primljeni.

Biskup će početkom svake godine imenik takovih učenika, potvrdiv siromaštvo njihovo, poslati bogoslovnomu profesorskom sboru.

b) od redovnoga duhovničtva svi pitomci ubožkih redova.

§. 72.

Za kolegije docentâ, ili za one plaćevne kolegije, koje profesori pokraj glavnih svojih kolegija drže, valjaju ti oprosti samo onda, ako takovi docenti i profesori na to naročito privole ili onda, kad se sastavlja red predavanja, ili naknadno pred kvesturom, nu svakako prije, nego će početi rok za primanje slušalaca.

§. 73.

Prvih deset dana u poljeću prosto je svakomu slušaocu kano gostu polaziti koji mu drago kolegij, a da mu odatle nenastane dužnost platiti naukovinu.

§. 74.

Slušaoce, koji u propisano vrieme neplate naukovine, ima kvestura na pose pobilježiti. Takovi će se tek onda upisati za buduće poljeće, kad naknadno plate naukovinu, koju duguju, i unapried polože naukovinu za dojduće poljeće.

§. 75.

Ako se naviešteni kolegij nebi držao, povratit će se naukovina, koja je možda unapried položena.

§. 76.

Ako bi se boleščću ili drugom kojom zaprekom predavaoca kolegij samo obustavio, ali ne na toliko, da bi tim naviešćeni predmet znatno i bitno štetovao, negubi predavalac prava na naukovinu.

§. 77.

U svih sumnjah, imali se u slučaju paragrafa 76. ili neima plaćati naukovina, odlučuje senat akademički, saslušav izvješće profesorskoga sbora.

§. 78.

Kvestor će pobranu na račun pojedinih predavalaca naukovinu, odbivši pobirne postotke, izručivati istim uz njihovu namiru, a senatu će akademičkomu davati račun na koncu svakoga poljeća.

§. 79.

Pobirni su postotci na to odredjeni, da se njimi bar djelomice namiruju troškovi pisarne ili kvesture sveučilištne.

Postotci se za sada ustanovljuju na 5%, i teku u sveučilištnu zakladu.

Odsjek V.

O pokrivanju troškova za ovo sveučilište.

§. 80.

Troškovi za ovo sveučilište imadu se pokrivati iz tekućih dohodaka zaklade jugoslavenskoga sveučilišta, u koliko nebude ona za prvo uredjenje njegovo izcrpljena, a na koliko ovi nebi dosizali, iz zaklade naukovne, a na koliko ni ova nebi dostatna bila, iz ostalih razpoloživih zemaljskih sredstava.

Odsjek VI.

Prelazne ustanove.

§. 81.

Sveučilište otvorit će se u škol. godini 1874/5; i to bogoslovni i pravoslovni fakulteti otvorit će se u sva četiri tečaja na jedan put.

U isto vrieme ima se otvoriti i postupice za tri godine podpuno ustrojiti fakultet filozofijski.

Liečnički će se pako fakultet otvoriti i počamši od prvoga tečaja postupice i neprekidno izvesti, čim se osiguraju sredstva za njegovo ustrojstvo i uzdržavanje.

§. 82.

Učiteljske stolice imadu se u svih četirih fakultetih bez iznimke popuniti u smislu §§. 5., 22., 23. ovoga zakona.

Glede prvoga popunjenja učiteljskih stolica odredjuje se sliedeće: *a*) vlada će za bogoslovni i pravoslovni fakultet imenovati bez predloga po tri profesora izmedju kandidata, koji ili su kano učenjaci

izdanim znanstvenim djelom podpuno zasvjedočili svoje znanje u dotičnoj struci, ili su inače poznati kano vrstni strukovnjaci, *b*) ovim se načinom imadu takodjer popuniti stolice u liečničkom i mudroslovnom fakultetu, *c*) profesori imenovani ovim načinom izvršuju glede popunjenja ostalih stolica dotičnoga fakulteta ono pravo, koje po §§. 5., 22., 23. ovoga zakona pripada dotičnim profesorskim sborom.

Ostala prava i dužnosti, što no učiteljski sborovi vrše u smislu ovoga zakona, vršiti će oni u bogoslovnom i pravoslovnom fakultetu, pokle su podpuni, a u liečničkom i filozofičkom, pokle bude ustanovi *b*) prediduće stavke zadovoljeno.

Pobrinut će se zemaljska vlada, da profesori, koji imadu svoja predavanja školske godine 1874/5. započeti, budu čim prije imenovani.

Odsjek VII.

O provedbi ovoga zakona.

§. 83.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Izjavljujuć Mi zakonski ovaj članak i sve ono, što je u njem sadržano, prijatnim i primljenim, podjeljujemo mu kraljevsko Naše odobrenje te ga potvrdjujemo kraljevskom moći Svojom, uvjeravajuć Vas, ljubljeni vjerni Naši, da ćemo zakonski ovaj članak kako Sami obdržavati tako i po drugih dati obdržavati.

U ostalom ostajemo Vam kraljevskom Svojom milosti i prijazni blagonaklonjeni.

Dano u Budimpešti dne petoga siečnja godine hiljadu osam sto sedamdeset i četvrte.

(M. P.) **Franjo Josip**, s. r.

Petar grof Pejácsevich, s. r.

Ivan Mažuranić, s. r.

Izza toga progovori ban: Isto tako imam čast visokoj kući priobćiti publikacije radi sankcionirani zakon o plaćah, nagradah i mirovinah učitelja i činovnika na sveučilištu. Bilježnik čita:

*

Zakonski članak sabora kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 5. siečnja 1874. o plaćah, nagradah i mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.

MI FRANJO JOSIP PRVI,

po milosti božjoj cesar Austrijanski; kralj Česki i t. d. i apostolski kralj kraljevina Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Velemožam, dostojanstvenikom i zastupnikom naroda, sakupljenim na saboru kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije Naš kraljevski pozdrav.

Ljubezni vjerni Naši!

Zakonski članak o plaćah, nagradah i mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu, što nam ga vjernosti Vaše podnesoše preko Našega bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i preko Našega hrv.-slavon.-dalm. ministra, odlučismo potvrditi kako sliedi:

Zakonski članak o plaćah, nagradah i o mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje na sveučilištu Franjc Josipa I. u Zagrebu.

§. 1.

Sustavna plaća profesora redovitih iznosi 1800 for. na godinu. Ova se plaća poslie svakih pet godina povisuje (petgodište) za 200 for. i to do uključivo dvadeset i pete godine službovanja njihova.

Ako to zaištu okolnosti, mogu se pojedinim redovitim profesorom podieliti beriva veća od ovih, koja su ovdje ustanovljena, a dozvoliti i druge pogode.

§. 2.

Plaća izvanrednih profesora iznosi 1400 for. na godinu, ali oni neimaju prava na povisivanje ove plaće poslie svakih pet godina.

§. 3.

Redoviti profesori uvršćuju se u VI., a izvanredni u VII. razred dnevnični.

§. 4.

Docenti sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika u bogoslovnom i državnoga računoslovja u pravoslovnom fakultetu dobivaju nagradu, prvi od 500 for., drugi od 300 for. na godinu.

§. 5.

Učitelji živih jezika na mudroslovnom fakultetu dobivaju nagradu od 400 for. na godinu.

Sveučilištni propovjednik imade godišnju nagradu u iznosu od 500 for.

§. 6.

Rektor sveučilišta dobiva za obavljanje poslova skopčanih s tim zvanjem godišnju nagradu od 500 for.

§. 7.

Plaća činovnika i podvornika sveučilištnih iznosi: za knjižničara 1400 for., za aktuara, koji je ujedno i kvestor 600 for., za pisara 400 for., za pedela 400 for., za podvornike 300 for. Pedel ima takodjer slobodan stan i drva, podvornici pako odjeću u naravi.

Dokle se knjižnice pravoslovne akademije i muzeja ne ujedine u sveučilištnu knjižnicu, obavljat će službu knjižničara u knjižnici pravoslovne akademije, odnosno sveučilišta, jedan od profesora sveučilišta uz godišnju nagradu od 300 for.

Knjižničar uvršćuje se u VII., aktuar ujedno kvestor u X. a pisar u XII. razred dnevnični.

§. 8.

Pristavi dobivaju za vrieme svojega službovanja nagradu od 400 for. na godinu.

§. 9.

Profesorom i činovnikom sveučilišta pripada stanarina kano ostalim činovnikom ovih kraljevina.

§. 10.

Navršiv pet godina službe stekao je svaki redoviti i izvanredni profesor pravo, da dobije mirovinu u slučaju, ako tjelesno i duševno iznemogne tako, da je postao trajno nesposoban za službu, ili ako se uslied promjene u sustavu naukovnom ukine učiteljsko mjesto njegovo, ili ako mu uslied preustrojstva sveučilišta ili dotičnog fakulteta sveučilištnoga prestane služba.

§. 11.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji je navršio trideset godina službe, pripada mirovina u iznosu ciele plaće uživane kod

izstupa iz aktivnosti. Ako takov profesor zaište, da se stavi u stališ mira, ima se zadovoljiti toj molbi njegovoj, pri čem njegova sposobnost za daljnje službovanje nedolazi u obzir.

Onaj pako redoviti i izvanredni profesor, koji nije još navršio trideset godina službe, dobiva u ime mirovine toliko tridesetina ($^1/_{30}$) plaće, uživane kod izstupa iz aktivnosti, koliko je zaračunivih godina proveo u službi.

Kada se dakle radi o tom, da se takovu profesoru odmjeri mirovina, ima se iznos godišnje plaće, koju je uživao kod izstupa iz aktivnosti, razdieliti brojem 30 (trideset), a količnik (quotient) pomnožiti brojem zaračunivih godina službe, te proizvod dopitati dotičniku kano mirovina. Slomak pokazujući se kod toga proizvoda ima odpasti.

§. 12.

Redovitomu i izvanrednomu profesoru, koji nije navršio pet godina službe, a postao je radi ludosti, zadobljene ozlede, neprestane bolesti ili sljepoće trajno nesposobnim za svaku javnu službu, ima se takodjer dati mirovina i odmjeriti iznosom, koji po prije ustanovljenom mjerilu pripada za pet godina službe.

§. 13.

Kad redoviti ili izvanredni profesor, koji je navršio pet godina službe, boluje preko jedne godine dana, nu ipak ima nade, da će se oporaviti tako, da postane opet sposobnim za službu: ima se privremeno staviti u stališ mira s polovinom plaće, ako mu nebi po ovom zakonu pripadala mirovina u većem iznosu. Takov se profesor ima svake godine ureda radi liečnički pregledati; ter mu se mirovina za posljednji mjesec izplatiti može samo onda, ako zemaljska vlada potvrdi, da nije još za službu ozdravio, a čim ozdravi, ima se namjestiti u službu odgovarajuću sposobnostim njegovim, pa je dužan takovu podieljenu službu nastupiti, inače gubi mirovinu i smatra se u obće tako, kao da se odrekao službe. Neuzmogne li se odmah namjestiti prije rečenim načinom, ima mu se mirovina, ako iznosi polovicu plaće njegove, pa mu inače nebi tolika mirovina pripadala po broju zaračunivih godina službe, obaliti na onaj iznos, koji ga po ovom mjerilu ide u smislu ovoga zakona.

§. 14.

Redoviti i izvanredni profesor, koji nije još stekao prava na mirovinu s toga, što nije još navršio pet godina službe, i kojega se

netiče ustanova, sadržana u §. 12. ovoga zakona, dobiva jedanput za svagda odpravninu, ako glede njega nastupi koji od onih slučajeva, što su navedeni u §. 10. ovoga zakona.

§. 15.

Ako redoviti i izvanredni profesor, koji nije navršio pet godina službe, boluje preko jedne godine dana, a nije do izmaka one godine, koja je za prije rečenom sliedila, postao opet sposobnim za službu, ima mu se takodjer dati jedanput za svagda odpravnina, ako nije možda stekao pravo na mirovinu s toga, što je, uzračunajuć spomenute dvie godine bolovanja, već navršio pet godina službe, ili što je u smislu §. 12. ovoga zakona postao trajno nesposobnim za svaku javnu službu.

§. 16.

Odpravnina ima se svakomu, komu pripada u pravilu, odmjeriti jednogodišnjim iznosom plaće njegove, te nesmie nadilaziti iznosa od poldruge godine.

§. 17.

Ako redoviti ili izvanredni sveučilištni profesor dobije crkvenu prebendu, koje dohodak nadmašuje profesorsku plaću, nepripada mu pravo na mirovinu ili odpravninu.

§. 18.

Redoviti ili izvanredni profesor, koji se je odrekao službe ili koji je kazne radi odpušten iz službe, izgubio je tim pravo na mirovinu, dotično odpravninu.

§. 19.

Tko je iz druge javne službe, s kojom je skopčano pravo na mirovinu, neposredno prešao u službu sveučilištnu kao redoviti ili izvanredni profesor, tomu se ima vrieme, provedeno u takovoj prijašnjoj službi jednostavno uračunati u službu sveučilištnu.

Ako je redoviti ili izvanredni profesor iz službe sveučilištne prešao u službu kod koje kraljevske oblasti ili kod kojega kr. ureda u području samouprave kraljevina Hrvatske i Slavonije, gdje se za postignuće mirovine u iznosu ciele plaće traži, ima mu se vrieme provedeno u službi, u koju je prešao, računati tako, da se u službi sveučilištnoj podpuno navršene tri godine broje za četiri.

§. 20.

Za udovu redovitoga profesora, koji je navršio pet godina službe ustanovljuje se udovština (penzija) u iznosu od pet sto forinta a. vr. na godinu; a za udovu izvanrednoga profesora, navršivšega pet godina službe, udovština u iznosu od četiri sto forinti a. vr. na godinu.

Ako bi ovaj iznos udovštine bio veći od iznosa mirovine, koju je pokojni suprug uživao, ili koja bi mu na dan njegove smrti pripadala bila, ima se udovi dati udovština samo u onom iznosu, koj je ravan iznosu mirovine pokojnoga joj supruga.

Udovi redovitoga ili izvanrednoga profesora, koji nije navršio pet godina službe, ali je u smislu §. 12. ovoga zakona dobio mirovinu, pripada udovština u iznosu mirovine, koju je pokojni suprug uživao.

§. 21.

Ako redoviti ili izvanredni profesor, koji nije navršio pet godina službe, niti je uživao mirovine, napomenute u §. 20., niti je dobio odpravnine, umre: ima se zaostavšoj obitelji njegovoj jedanput za svagda dati odpravnina tako, da u to ime dobije udova trećinu, svako diete šestinu, a svaka sirota (diete bez otca i majke) četvrtinu plaće njegove.

§. 22.

Propisi, po kojih se sa činovnici kraljevskih oblasti, obstojećih za samoupravu kraljevina Hrvatske i Slavonije u pogledu mirovina i odpravnina, i za zaostavšimi obitelji tih činovnika u pogledu obskrbe postupa, imadu se uporaviti i na redovite i izvanredne profesore sveučilištne i na zaostavše obitelji njihove.

§. 23.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu.

Izjavljujući Mi zakonski ovaj članak i sve ono, što je u njem sadržano, prijatnim i primljenim, podieljujemo mu kraljevsko Naše odobrenje, te ga potvrdjujemo kraljevskom moći Svojom, uvjeravajući Vas, ljubezni vjerni Naši, da ćemo zakonski ovaj članak kao Sami obdržavati, tako i po drugih dat obdržavati.

U ostalom ostajemo Vam kraljevskom Svojom milosti i prijazni blagonaklonjeni.

Dano u Budimpešti dne petoga siečnja godine hiljadu osam sto sedamdeset i četvrte.

(M. P.) **Franjo Josip** s. r.

Petar grof Pejácsevich s. r.
Ivan Mažuranić s. r.

Sabor pozdravi živim klicanjem proglašenje sankcijoniranih ovih zakona o sveučilištu, kojimi je postala istinom i životom davna želja hrvatskoga naroda.

5. Priprave otvaranju sveučilišta g. 1874.

Svietli ban Ivan Mažuranić sazva odmah enquetno povjerenstvo za provedbu zakona ob ustrojstvu sveučilišta; članovi povjerenstva bijahu: dr. Bresztyenszky, S. Brusina, I. Kukuljević, dr. Lorković, dr. Magjarević, dr. Malec, M. Mesić, M. Mrazović, F. Petračić, dr. Pilar, dr. M. Posilović, dr. Rački, dr. Špun-Strižić, J. Torbar, Ž. Vukasović, F. Žulić; od visoke vlade bijahu prisutni predstojnici oddjelni presv. gg. J. Živković i dr. P. Muhić. Povjerenstvo ovo viećaše pod predsjedanjem svietloga bana u mnogobrojnih sjednicah mjeseca siečnja, veljače i ožujka; prvi put se sastade dne 11. siečnja pod predsjedanjem oddjelnoga predstojnika dra. P. Muhića, na čij predlog zaključi, da se za prvo vrieme smjesti bogoslovni fakultet, sporazumno s nadbiskupskim ordinarijatom, u nadbiskupskom sjemeništu, a za fakultet juridički i oddjel filosofičko-historički mudroslovnoga fakulteta da se podigne drugi kat na akademičko-gimnazijskoj sgradi. Uslied ovoga zaključka predloži u saborskoj sjednici dne 14. siečnja dr. Špun-Strižić, da bi sabor dozvolio zemaljskoj vladi naknadni kredit od 40.000 forinti u svrhu one gradnje, koji predlog usvoji sabor svojim zaključkom. Uslied toga konačno odluči povjerenstvo u drugoj sjednici dne 21. siečnja, da se izvede ota gradnja, nadalje da se zamoli visoka vlada, da bi se pogledom na potrebu razširenja sveučilišta sporazumjela s c. kr. glavnim vojnim zapovjedničtvom radi odstupa prostora uz akademičko-gimnazijsku sgradu, napokon se izašalje pododbor, koji će viećati o nabavi geologične, mineralogične i palaeontologične sbirke dr. Lanze i o potrebi ostalih sbirka i učila za sveučilište, i koji će podnieti sav troškovnik za sveučilište. U pododbor ovaj budu izabrani: dr. Rački (predsjednik pododbora), S. Brusina, dr. Magjarević, dr. Pilar (bilježnik), dr. Špun, J. Torbar, Ž. Vukasović, F. Žulić. Predlozi ovoga pododbora bijahu poglavitim predmetom viećanja u daljnih sjednicah enquetnoga povjerenstva.

Povjerenstvo prihvati predlog, da se nabavi Lanzina sbirka, odobri izradjeni normalni budget za sveučilište za prve tri godine 1874, 1875 i 1876 tako, da je poslie visoka vlada taj troškovnik

uvrštivala u zemaljske proračune za god. 1874 i 1875; da se pak i točni troškovnik za liečnički fakultet sastavi, umoli povjerenstvo visoku vladu na predlog pododborov, da bi omogućila izaslanstvo pukovnijskoga liečnika dra. Magjarevića na gradačko sveučilište, gdje je od skora provedeno ustrojstvo liečničkoga fakulteta. Dr. Magjarević, bivši izaslan u Gradac, podnese povjerenstvu potanki izvještaj i proračun za postepeno ustrojstvo liečničkoga fakulteta; kod ove su radnje sudjelovali prizvani u pododbor liečnici: dr. Fon, dr. Severinski, dr. Šepić, dr. Švrljuga. Iz povjerenstva bi izaslan i drugi strukovni pododbor za razgled zemaljskih sgrada, gdje bi se smjestile sbirke i kabineti, kod kojega je sudjelovao kao gradjevni vještak F. Jakomini. Premda je povjerenstvo iz prva prihvatilo predlog pododborov, da se po osnovi gradj. odsjeka zem. vl. diže drugi kat na akademičkoj sgradi, ipak se, kad je svietli ban priobćio previšnju sankciju saborskoga zaključka o dozvoli naknadnoga kredita od 40.000 forinti za onu gradnju, povjerenstvo izjavi, da bi mjesto nazidavanja drugoga kata prikladnije bilo dograditi sgradu na jahalištu vojničkom, te zaključi zamoliti vladu, da bi povela u tu svrhu dogovaranje s c. k. glavnim vojnim zapovjedničtvom, (koje se već jednom bilo pripravnim na to izjavilo uz njeke uvjete, štono bi gradska obćina imala izpuniti), i s gradskom obćinom. Budući da dotični dogovori nisu k željenoj svrsi priveli, visoka vlada dade provesti nazidanje drugoga kata na akademičko-gimnazijskoj sgradi. [1])

Na predlog visoke kr. zemaljske vlade, a na temelju §. 82. zakona od 5. siečnja ob ustrojstvu sveučilišta, imenovani su previšnjim riešenjem od 27. travnja 1874. kr. jav. redovitimi sveučilištnimi profesori: na bogoslovnom fakultetu dr. Juraj Posilović za biblijske nauke novoga zavjeta, dr. Antonij Kržan za dogmatiku, dr. Franjo Iveković za biblijske nauke staroga zavjeta; na pravo- i državoslovnom fakultetu dr. Stjepan Spevec za rimsko pravo, dr. Alexander pl. Bresztyenszky za gradjanski parbeni i izvanparbeni postupnik i ugarsko-hrvatsko gradjansko pravo, dr. Blaž Lorković za političku ekonomiju, ustavnu i upravnu politiku; na mudroslovnom fakultetu Matija Mesić za hrvatsku poviest, dr. Franjo pl. Marković za filosofiju, i previšnjim riešenjem od 27. srpnja 1874. dr. Lavoslav Geitler za slavistiku. — Nadalje su po predlozih one trojice profesora svakoga dotičnoga fakulteta na temelju spomenutoga §. 82. zakona,

---

[1]) Narodne Novine, g. 1874, br. 7, 8, 11, 24, 29, 34.

usvojenih od visoke zemaljske vlade, previšnjim riešenjem od 24. kolovoza g. 1874. imenovani: na bogoslovnom fakultetu dr. Martin Štiglić, j. redovitim profesorom za pastoralno bogoslovje, izvanrednimi profesori dr. Josip Stadler za fundamentalno bogoslovje, dr. Josip Rieger za crkvenu poviest, dr. Ivan Koharić za crkveno pravo, dr. Feliks Suk za moralno bogoslovje; na pravo- i državoslovnom fakultetu redovitimi profesori dr. Konstantin Vojnović knez Užički za gradjansko pravo, dr. Jaromir-Hanel za poviest prava, dr. Fran Vrbanić za statistiku, dr. Luka Marjanović za crkveno pravo; a previšnjim riešenjem od 20. rujna 1874. na mudroslovnom fakultetu redovitimi profesori Franjo Maixner za klasičnu filologiju latinsku, Armin Šrabec za klasičnu filologiju grčku, Nadko Nodilo za sveobću poviest. Poslie toga imenovani su visokom vladom na predlog profesorskoga sbora pravo- i državoslovnoga fakulteta docenti: dr Mauritius Sachs za sudstveno liečničtvo, dr. Napoleon pl. Špun-Strižić za kazneno pravo i filozofiju pravnu, Dane Rašić za državno računoslovje, dr. Josip Pliverić za državno i medjunarodno pravo.

Od kako je postalo izvjestno, da će sveučilište u jeseni te godine stupiti u život, činjahu, počam od mjeseca srpnja, sve potrebne priprave za svetčanu proslavu otvaranja sveučilišta zajednički djelujući odbori akademički i pravnički, visokom vladom potvrdjeni, odnosno sastavljeni.

Svetčano otvaranje sveučilišta odredi visoki vladni oddjel za bogoštovje i nastavu na dan 19. listopada t. g. odpisom od 8. kolovoza t. g. br. 3323, da se prije uzmognu radnje na sveučilištnoj sgradi bar u veliko obaviti; isti odpis odredi, da se povjeruju poslovi rektorski do vremena zakonitoga izbora profesoru sveučilištnomu M. Mesiću, i da se upisi slušalaca imadu obaviti do 18. listopada t. g.

Pošto je isti visoki vladni oddjel naredbom od 5. rujna t. g., br. 3715, izdao naputak za provedbu zakona od 5. siečnja ob ustrojstvu sveučilišta, osnovan na temelju §. 83. toga zakona, konstituiraše se akademičke oblasti za školsku godinu 1874/5., i to: profesori pravo- i državoslovnoga fakulteta izabraše: dekanom dra. Stjepana Spevca i prodekanom dra. Alex. pl. Bresztyenszkoga dne 18. rujna; profesori bogoslovnoga dekanom dra. Gjuru Posilovića i prodekanom dra. Antonija Kržana dne 18. rujna; a profesori mudroslovnoga dekanom dra. Franju pl. Markovića i prodekanom dra. Lavoslava Geitlera dne 30. rujna. Potvrdivši ove izbore vis. vlada,

izabraše profesorski sborovi u skupnoj sjednici dne 4. listopada rektorom Matiju Mesića i prorektorom dra. Konstantina Vojnovića, kneza Užičkoga. Visoka vlada potvrdi riešenjem od 9. listopada ove izbore, te su tim akademičke oblasti za godinu 1874/5. bile popunjene i mogoše započeti zakonito djelovanje svoje.

II.

Svetčano otvaranje kr. sveučilišta Franje Josipa I.

dana 19. ožujka g. 1874.

Prvo hrvatsko sveučilište, koje na vječitu uspomenu nosi prejasno ime Njegova Veličanstva cesara i kralja Franje Josipa I., otvori svetčano preuzvišeni gospodin svietli ban Ivan Mažuranić, pravi tajni savjetnik Njegova Veličanstva, kao zamjenik Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva, dana 19. listopada 1874.

Svietli ban bješe radi svetčanoga otvaranja sveučilišta podnio preponiznu predstavku na Njegovo Veličanstvo, koja glasi u prievodu:

B. 3942. Premilostivi gospodaru!

Svetčano na dan 19. listopada 1874. ustanovljeno otvaranje prvoga hrvatskoga sveučilišta, kojemu je u dio pala najviša sreća te mu je dozvoljeno nositi uzvišeno ime Vašega Veličanstva, velika je svetkovina vazda vjerno oddanoga svojemu prejasno-vladajućemu domu naroda hrvatskoga. Da bi ovaj svetčani i za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju toli znameniti čin zadobio višu posvetu, i onu sjajnost, koja će ujedno biti trajni spomenik mudroga i blagotvornoga vladanja Vašega Veličanstva, pravnički odbor za svetčanu proslavu uslobodi se podneskom u najdubljem strahopočitanju privitim najponiznije moliti, da bi Vaše Veličanstvo premilostivo blagoizvoljelo previšnjom prisutnošću Svojom uveličati ovo svetčano otvaranje.

Ovu, od najdublje homagijalne smiernosti proiztekavšu, i rektoratom sveučilištnim preporučenu najponizniju molbu uslobodjujem se s najdubljim strahopočitanjem Vašemu Veličanstvu na previšnje riešenje podastrieti.

U Zagrebu dne 21. rujna 1874.

I. Mažuranić, m. p.

Uslied ove predstavke stiglo je na preponizni predlog br. 1711 iz 1874 previšnje riešenje sliedećega sadržaja:

Ich habe den Inhalt dieses Vortrages zur Kenntniss genommen, und ermächtige Meinen Ban, Mich bei der am 19. October l. J. stattfindenden Eröffnungsfeier der Meinen Namen führenden Universität in Agram, zu vertreten.

Franz Joseph m. p.

Savkoliki narod hrvatski bješe se spremio, da kao veliku svetkovinu proslavi dan 19. listopada. Glavni grad Zagreb, u svetčanom nakitu, primi prispjele odaslanike sveučilišta, visokih učevnih zavoda, učenih družtava, premnogih korporacija i družtava domovine i susjednih zemalja, te mnogobrojni narod, odasvud na svetkovinu pohrlivši.

Svetčanost započe u 9 ura prije podne sazovom Duha svetoga i svetčanom pontifikalnom misom u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj, koju je služio Njegova preuzvišenost g. nadbiskup Josip Mihalović. Prisustvovaše joj Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva zamjenik preuzvišeni gospodin svietli ban Ivan Mažuranić na desnoj strani svetišta na posebnoj stolici, na istoj strani u najvišem redu sjedalâ visoki dostojanstvenici vojnički i gradjanski, u drugom rektor te prorektor novoga sveučilišta i zastupnici sveučilištâ i učenih akademija, u trećem članovi visoke kr. zem. vlade i članovi visokoga sabora hrvatskoga; na lievoj strani u trećem najnižem redu profesori novoga sveučilišta, u drugom zastupnici visokih učevnih zavoda i učenih družtva; u spodnjem dielu svetišta zastupnici djački inih sveučilišta, sveučilištna mladež zagrebačka pod zastavom; zastupnici obćina, družtava iz sve hrvatske domovine i posestrimskih zemalja, nebrojeni narod u ostaloj crkvi.

Poslie službe božje uputi se zamjenik Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva svietli ban, visoki dostojanstvenici i ostala sjajna gospoda, sveučilištni profesori s mladežju, i prisutni narod iz crkve u sabornicu, za ovaj svetčani čin pretvorenu sveučilištnom aulom.

U velikoj saborskoj dvorani posjedoše pred priestoljem u prvom redu na posebnih stolicah: preuzvišeni gospodin kr. ugarski ministar pravosudja dr. Theodor Pauler, vodja zastupnika ugarske akademije znanosti, s desne mu preuzvišena i presvietla gospoda nadbiskup zagrebački dr. Josip Mihalović, biskup djakovački i sriemski dr. Josip Juraj Strossmeyer, predsjednik sabora hrvatskoga Nikola Krestić, biskup križevački Gjuro Smičiklas, grof Artur Nugent, c. kr. pukovnik i komornik; s lieve mu preuzvišena i presvietla gospoda Antun barun Mollinary, c. kr. gjeneral topničtva, zapovjedajući gjeneral u Hrvatskoj i Slavoniji i u vojnoj krajini, grof Gjuro Jelačić, podmaršal, Dragutin barun Magdeburg, c. kr. gjeneral-major, David vitez Gjurić, c. kr. gjeneral-major, grof Miroslav Kulmer, gjeneral-major i zapovjednik domobranskoga okružja, c. kr. komornik, dr. Livijo Radivojević, predstojnik stola sedmorice, dr. Mirko Šuhaj, kr. ugarski septemvir.

U središtu posjedoše odaslanici od sveučilišta: od berlinskoga dr. R. Gneist, od bolognskoga dr. G. cav. Pellicioni, od budimpeštanskoga dr. J. Télfy, dr. Dragutin barun Hornig i dr. Stjepan Apáthy, dekani fak. mudro-, bogo-, i pravoslovnoga, od gradačkoga dr. H. J. Bi-

dermann i dr. Dragutin Blodig, prodekani pravosl. i liečn. fak., od kološvarskoga rektor H. Lj. Finály i prof. Emerik Korbuly, od krakovskoga prof. dr. M. Skobel, od pražkoga, ujedno od pravničkoga družtva u Pragu prodekan dr. An. Randa; od politechnikâ: od budimpeštanske profesori dr. P. pl. Dobránszky i Ladislav Wagner, od pražke česke prof. dr. E. Weyr; od velike škole biogradske prof. S. Marković; od kr. ugarske akademije znanosti Vilim Fraknoy, dr. Florian Romer, dr Franjo Toldy; od kr. učenoga družtva českoga, ujedno od českoga nar. muzeja dr. J. Emler; od srbskoga učenoga družtva S. Novaković; od jugosl. akademije znan. dr. Fr. Rački predsjednik i članovi dr. Jos. Šlosser Klekovski i J. Jurković; od družtva čeških liečnika dr. Č. Křižek; od Matice Slovenske dr. E. H. vitez Costa predsjednik i odbornici grof Josip Barbo, c. kr. komornik, Ivan Parapat župnik, dr, Josip Poklukar, sabornik; od Matice Slovačke Franko V. Sasinek tajnik, i članovi Bednar, M. Čulen, Miler, Nadašy, Radlinsky, Lj. Turzo. Sveučilište königsberžko zastupaše M. Mesić, rimsko isti i dr. Fr. Vrbanić, catanijsko Stjep. Doma. Na vrhu središta zauzeše mjesta članovi zem. oblasti i drugi odličnici; na ljevici vis. sabor, na desnici professori hrv. sveučilišta, članovi c. kr. gl. voj. zapovjedničtva i c. kr. krajiških vrhovnih sudova, zastupnici korporacija i družtava; u prizemlju sveučilištna mladež.

O jedanaestoj uri rektor sveučilištni na čelu akademičkoga senata podje, u obližnjoj dvorani boravećega dotad kraljeva zamjenika svietloga bana zamoliti, da bi blagoizvolio u ime Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva otvoriti sveučilište.

Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva zamjenik svietli ban, praćen presvietlim gospodinom predstojnikom kr. vladnoga zemaljskoga oddjela za bogoštovje i nastavu drom. Pavlom Muhićem, te odsječnim savjetnikom Maksom Mihalićem i akademičkim senatom, došav u veliku dvoranu, stupi na priestolje.

Presvietli gospodin oddjelni predstojnik Dr. Pavao Muhić pročita previšnje riešenje od 7. listopada te godine, kojim se svietli ban imenuje zamjenikom Njegova Veličanstva za ovaj svetčani čin.

Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva zamjenik svietli ban progovori:

Viri Inclyti!

Magnifici, Clarissimi, Doctissimi, Humanissimi!

Lex regni hujus, anno 1869. condita, principium erigendae in urbe hac Universitatis literarum Francisco-Josephinae enuntiavit. Legis hujus tenor est sequens.

Predstojnik oddjelni pročita zakonski članak I. g. 1869.

Kraljev zamjenik svietli ban nastavi:

Lege deinde publica, anno superiore lata, organismus instituti hujus literarii omnibus partibus definitus est. Posterioris legis hujus tenor principalis est sequens.

Predstojnik oddjelni pročita zakon od 5. siečnja 1874. ob ustrojstvu sveučilišta.

Kraljev zamjenik svietli ban nastavi:

In exsecutionem legum harum, Suae Sacratissimae Majestatis, Augustissimi Imperatoris, Regis Nostri Apostolici Francisci Josephi Primi, Domini Nostri Clementissimi nomine et jussu Universitatem literarum Sacratissimo Nomine Ejus insignitam, hisce solemniter inauguro, foresque ac limina ejus ex nunc in omne aevum doctrinae patere declaro.

Sub auspiciis Altissimi Nominis Regii, et sub umbra Sacrae Communis Coronae hungaro-croatae literarium institutum hoc vigeat, crescat, floreat, perennet!

Rex Noster Apostolicus, Dominus Noster Clementissimus, felix ac incolumis diu vivat ac gubernet!

Quod quidem, precor, bonum, felix, faustumque sit!

Zatim kr. zamjenik svietli ban, davši po predstojniku oddjelnom pročitati izprave, tičuće se izbora i potvrde rektora Matije Mesića, i pozvavši Matiju Mesića, da zauzme rektorsku stolicu, progovori:

Capesse sedem hanc honorificam, vir doctissime! a collegis Tuis academicis legetenus Tibi collatam et a regio nomine Tibi decretam.

Cornelia, mater illa Gracchorum piissima, de mundo suo muliebri interrogata, filios suos, in corde ejus pretiosissimi ornamenti locum occupantes, sciscitantibus matronis ostendisse fertur.

Naturae praescripto magis quam celeberrimae Romanae illius exemplo gens Croata liberos suos pro thesauro suo pretiosissimo reputat.

Hunc thesaurum, hos liberos, filios hos gens nostra expertis Tuis collegarumque Tuorum manibus concredit, fideique Tuae committit. Duc eos via semper justi et recti; institue ac imbue eos doctrinis utilibus regi, reipublicae, patriae.

Cape sedem hanc, vir doctissime, rector magnificus Universitatis Francisco-Josephinae primus, cui, sic faxint superi, nunquam successor fiat ultimus.

Prvi rektor, zasjednuvši stolicu svoju, progovori:

Preuzvišeni gospodine carski i kraljevski zamjeniče i bane!

Svietla, vele učena i mnogo poštovana gospodo!

Velik je dan, što ga danas slavi vaskoliki hrvatski narod.

To njegovo znamenovanje pojima narod, ili ga u njekih vrstah svojih barem sluti: jer na koju se god stranu obazreš, bilo medju krugove naučnih i visoko naobraženih, ili medju ljude srednjega, napredujućega stališa, ili u kućarice dosle preveć zapuštanoga seljaka našega, svuda ti se kaže njeko neobično veselje, na svih stranah opažaš znakove, koji ti vele, da hrvatski narod danas slavi osobito slavlje. Mora doista da se je sbilo nješto, na što s ponosom pozrieva kao na sjajan uspjeh svoga uztrajnoga mara i nastojanja, i u čem vidi izvor i jamstvo daljemu napredku, još većim i zamašnijim posljedkom.

To, što je srdca Hrvata razigralo, od česa im se grudi radosti nadimlju i duh zanosi u blage nadobudne slutnje, to je čin, koji se ovaj čas obavlja, — to je svetčano otvorenje toli željenoga hrvatskoga sveučilišta, nazvanoga po imenu sjajnoga nam vladara Franje Josipa I.

U tom svetištu znanosti i umnoga rada zapade mene prvo i najviše dostojanstvo, dostojanstvo rektorsko.

Znajuć ja s jedne strane, koli je važno i tegotno rektorsko zvanje na sveučilištu u obće, a najpače na takovu, koje se istom radja i stvara, a s druge dobro poznavajući sebe i svoju snagu, nisam mogao niti sam se usudio žudjeti, da se ono meni povjeri. I kako bih bio mogao sâm se do takova smionstva uznieti, gdje dobro znadem, da mi moje skromne sile nisu dopustile, da se umnim i znanstvenim radom zamiernim načinom odlikujem, da ime stečem i u daljih kruzih znano i hvaljeno. Ako se dakle ipak svietu prikazujem kao prvi rektor ovoga našega sveučilišta, biva to samo po tom, što sam se poklonio jednodušnoj i jednoglasnoj rieči vriednih drugova svojih, profesora ovoga sveučilišta, koji su scienili, da mene imadu učiniti prvakom svojim: uvaživši pri tom bez dvojbe poglavito ono moje oduševljenje, kojim sam od mladih lieta svojih svom svojom skromnom snagom nastojao oko svega, što je smieralo na prosvjetu naroda našega, a najpače na razvitak školstva i na razcvjet knjige narodne.

Njihovim glasom u smislu zakona rektorom sveučilišta izabran sjedoh na ovu uzvišenu stolicu, naznačenu mi svjetlim banom našim, za veliki čin otvorenja sveučilišta ujedno zamjenikom uzmožnoga

nam vladara i kralja, kojemu je ne samo po njegovu uzvišenom položaju, što ga ima u ovih kraljevinah, dolikovalo, da taj svečani čin obavi, nego i po tom, što je on ponajodličniji medju onimi muževi naroda našega, koji su tolikoljetnim dosljednim i neutrudivim radom svojim k tomu naš narodni razvitak priveli, te se danas može sjajnim načinom okruniti djelovanje njihovo, njim na ponos, a narodu na uhar.

Rektorom sveučilišta po tom već budući, te dobro znajući, pod koji sam teret podvrgao slabahna ramena svoja, potražit mi je u ovom svetčanom trenu okrjepnih misli, koje će dodavati svojom snagom volji mojoj i duhu momu po sve vrieme moga velikoga zvanja nuždnu pomoć. Ponajprije me bodri i hrabri u činu izbora očitovana, po me toliko laskava jednodušnost drugova mojih, koji će me jamačno onako isto revno pomagati, da s čašću obastanem na težkom mjestu, kao što su me onamo postavili. Drugo mi je uzdanje vriedna mladež naša, kojoj nedolazim nov i neznan, te od koje zato zauhvano očekujem, da će, koliko je do nje, revno k tomu pripomoći, da mi u mojem sadanjem zvanju ime nepotamni, koje sam umio dosele kao njezin učitelj i ravnatelj njezinim sudjelovanjem čisto i poštovano sačuvati. Dalju snagu crpim iz same budne sviesti svoje, koja mi jasno i glasno privikuje: sada je hora, da sabereš i napneš svu silu svoju svetoj stvari prosvjete i narodnoga napredka za volju! I ovaj mi se čas čini, kao da mi se vraća ona snažna i na svaku žrtvu pripravna volja, kojom sam se pred dva desetlieća bio uhvatio u kolo jednake misli drugova i prijatelja, a s tom tvrdom odlukom, da stvar prosvećenja narodnoga, kako su ju vriedni i zaslužni prednjaci naši od dobe narodnoga preporoda pripravili bili, putem osobito javne obuke i spisateljstva narodnoga za koji korak napried pokrenemo. Njih se jednom rukom držeći i u misli na dobu najbujnijega nam rada okrjepe za sada tražeći, drugu pružam drugovom svojim po dobi mladjim, da uza pomoć već stečenoga znanja i izkustva makar i s većim naporom s njimi uzporeda opet naprieda pokročim.

Te i tolike pobude dodaju mi, plahu s prva i zastrašenu, toliko hrabrosti, te se uzdam, da ću uza pomoć Svevišnjega obastati na težkom mjestu, koje sam danas svetčanim načinom zauzeo.

Nastupivši svoje zvanje ide me častna dužnost, da u toli sjajnom sboru visokih dostojanstvenika i zvaničnika, naroda našega saborskih zastupnika, u svietu slovećih učenjaka i književnika i dru-

gih svakoga reda odličnih rodoljuba govor progovorim, koji bi sadržajem svojim i pravcem primjeren bio današnjoj svetčanoj sgodi.

Predmet govoru tomu nije mi daleko tražiti: sâm čin, poradi kojega se ovdje nadjosmo, nudja mi ga i pruža.

Što je sveučilište i što znači za naš narod: to je stvar, o kojoj danas svak nas misli, te o kojoj zato i ja prosboriti moram. Nu da i nisam čovjek, koji po naravi obljubljene nauke svoje svakoj uredbi čovječjoj i svakomu stvoru tražim prvi korien i početak, te ga pratim u njegovu razvitku sve do onoga časa, gdje se je prikazao u svojoj sadanjoj slici, morao bih već prema zahtjevom same stvari, o postanku našega sveučilišta govoreći, bud samo letimice, sliku nacrtati, na kojoj bi se pokazalo, koja je i kakova sredstva imao naš narod tečajem vremena za svoju višu naobrazbu u znanostih. Prema tomu dakle budi udešen ovaj moj nekićeni govor.

Viri doctissimi, litterarum universitatum ac eruditarum societatum legati dignissimi!

Ad sedem rectoratus hujus almae litterarum universitatis Francisco-Josephinae, quam Augustissimi imperatoris et regis nostri nomine vir Excellentissimus, regnorum horum banus, nunc ipsum apertam declaravit, evectus, — Vestro etiam, quod recentioris aetatis est, laudabili exemplo institutoque, — patrio sermone ad populares meos verba facere paro, verba et argumento et ratione his solennibus accomodata, quibus, quid litterarum universitates omnino sint, quodque ei, quam hodie, diis propitiis, inauguramus, momentum insit, exponam ita, ut velut in imagine cernere liceat vias et adminicula, quibus usa gens Croatarum pedetentim ad eum, quem nunc tenet, eluctata est doctrinae et humanitatis gradum.

Sed antequam hanc orationem ordiar, nobilis non minus quam iucundi officii mei esse censeo, quam sincerrime salutare Vos, amplissimi ac doctissimi viri, qui diversarum celeberrimarum litterarum universitatum et eruditarum societatum vicem implentes, adestis, et quorum praesentia ac frequentia tanto magis gaudemus, quod Vestra praeclara nomina venerari Vestrisque eximiis litterarum operibus delectari iam antea nobis concessum erat.

Vos nec temporis impensae, nec itineris laboribus pepercistis, ut testes essetis hujus celebrationis et gaudii, quo gens Croatarum exsultat, quum videt eam, quam in doctrinae studiis collocavit con-

tentionem non ad irritum cecidisse, imo eum felicem exitum habuisse, ut iam hoc litterarum delubrum panderetur, per quod sperare licet, nos deinceps cum aliis eruditis gentibus in cultus atque humanitatis via pari passu esse progressuros.

Hoc si cui, illis certe, qui Vos his solennibus interesse voluerunt, gratum iucundumque fore, plene confidimus, Vobisque quum huius litterarum universitatis, tum totius nationis nostrae nomine maximas quas possumus gratias agimus, persvasumque Vobis esse volumus, haec, quae erga rem nostram manifestastis studia officiaque, grata memoria nos semper esse prosecuturos.

Smjestivši se naš hrvatski narod sa suplemenici svojimi u prostranih predjelih balkanskoga poluotoka, nadje u toj svojoj novoj postojbini nješto ostanaka kulturnoga života prijašnjih doba, koji, sve onako slabi kao što su bili, nisu mogli ostati bez upliva. Nu prava preobrazba u ćudi praotaca naših, u njihovih običajih i u svih pravcih života, bješe i medju njimi istom tada zametnuta, kada su bili privedeni bez odpora svoga u kolo kršćanskih naroda. Kršćanstvo je od tada sa svojimi naukami i uredbami ono vrelo, iz kojega naš narod crpi i pouku svoju i pravilo svoga života. S njim primi on od apoštola svojih i prosvjetitelja, braće Cirila i Metoda, i pismo i prve zametke knjige slovienske. Nu kako su se bile u kršćanskom svietu tečajem vremena a na štetu čovječanstva opreke stvorile, koje su ga i u crkvenom i u državnom pogledu u dvie protivne pole razderale, bio je i naš narod silnom strujom zahvaćen, koja mu je jednu polu k iztočnomu, drugu pako k zapadnomu svietu privalila. Sâm u sebi još neimajući dovoljne snage niti načina, kako da zadovolji svim svojim duševnim i ostalim višim potrebam, obraća se i sâm jednim dielom svojim na jednu, drugim pako na drugu stranu. Uslied svega toga gubi se jedinstvo naroda, sva mu se poviest na dva razilazi traka, a kulturni mu naročito život sliedi od tada dva različita pravca: Hrvati ovamo, kao što i njihovi srodnici Slovenci, ostaju pod uplivom zapada, a Srbi sa susjedi stoje pod uplivom iztoka byzantinskoga.

Buduć da mi vrieme nedopušta, da uzporeda motrim razvitak života i na jednoj i na drugoj strani, na koje se naš po porietlu jedini narod razpada, na same ću se Hrvate ograničiti, koliko to biti može i smije prema naravi stvari, te ću potražiti, kakova sredstva naobrazbe oni tečajem vremena imaju.

Kao što ostali zapadni kršćanski sviet sve do izmaka XI. vieka nije poznavao inih učilišta do onih, koja su se nalazila u samostanih i uza biskupske crkve, u kojih je učiteljem samo duhovnik, djakom pako samo onaj, tko se misli duhovnikom učiniti, te se zato i uči samo ono, što je potrebito oli koristno budućemu duhovniku: tako do tada niti kod Hrvata nebijaše inako, te je zato i kod njih pismen i naučan čovjek skoro sâm duhovnik, koji medjutim kod njih goji prema osobitomu razvitku svoga naroda i crkvenih mu odnošaja dvojaku pismenost, obće kršćansku naime sredstvom latinskoga jezika, i sloviensku sredstvom što posvećenoga crkvenoga jezika, što prostoga narodnoga, a u jednom i drugom slučaju upotrebljujući svoje hrvatsko, glagolsko pismo. Nu dočim Hrvati i poslie još za dugo na svojem domu neimaju ine vrsti učilišta osim malo prije spomenutih, kojih je u ostalom bilo u povećem broju, medjutim je bio u inom svietu učinjen odlučan i zamašan korak za razvitak više znanstvene naobrazbe: tečajem naime XII. vieka i sljedećih zatim vjekova osnivana su bila sveučilišta kao središta i promicala višega znanstvenoga naobraženja, ponajprije u romanskom, a zatim u slovienskom i germanskom svietu.

Našemu narodu, koji još zadugo nije kadar bio sbog manje povoljnih obćenitih odnošaja svojih, da sâm diže hramove višoj znanosti, nepreostajaše ino, nego da traži u tudjini, što se doma naći nije moglo. Na sreću po njega i njegove za višim duševnim napredkom težeće sinove bijahu prva i po svojem djelovanju najglasovitija sveučilišta utemeljena u nedalekoj zemlji, s kojom se je uviek sbog prerazličitih životnih potreba dosta živo obćenje uzdržavalo. Onamo dakle u Bolognu, u Padovu, u Rim zapućivahu se znanosti i duševnoga užitka željni Hrvati, priprosta i plemenita roda, mlada i dobnijega vieka, duhovnoga i svjetskoga striša; a kao što ih s prva na tih učilištih na stotine nalazimo, tako ih poslie ima i na drugih kašnje osnovanih sveučilištih, a naročito u Zlatnom Pragu i u Beču. Tako to biva tečajem vjekova. Narod naš i s one i s ove strane Velebita traži na tudjih učilištih zadovoljenje potreba višega duševnoga života.

Upotrebljujući Hrvati prilike i sredstva, koja su im se pružala u napredujućem svietu, prvom bijaše tomu i najvažnijom posljedicom za sav dalji njihov kulturni život: da su se uzdržali u živoj duševnoj svezi sa zapadom, koji je tada u prosvjetnom nastojanju prednjačio, te da su po prostranih poljanah znanja i umienja čovječjega

ubrane plodove na svoje zemljište prenosili, tu ih po malo i slobodnijim i samostalnijim načinom prema duhu svomu i značaju i prema potrebi svojoj izradjujući. Poviest odnošaja, u koje dolazi naš narod prama zapadu, ostaje zato pod jedno poviešću razvitka prosvjetnoga njegova života. Što je više životne snage u onih visokih učilištih, na koja su Hrvati u nestašici svojoj upućeni bili, tim se više i u njih kaže tragova duševnomu razvitku. Zato, kada je nakon prvoga razcvjeta sveučilišta obladala bila gusta tama, koja je i predugo duhove mračila i na zablude zavadjala, nemogaše biti sveučilištem i na njih gojenoj znanosti obrazovnoga upliva niti medju Hrvati; usuprot pako kada se je znanost svojih spona oprostila i novim životom oživjela, u pomoć dobivši divni izum duha čovječjega, štampu, i okriepivši se iz svježa vrutka starovjeke književnosti, te kada su uslied toga i sveučilišta do nove snage došla, koju su zatim umjela opet njeko vrieme sačuvati, liepi se tada svemu tomu pokazaše učinci i u prosvjetnom životu našega naroda. Na njekih se stranah, navlastito pako po gradovih dalmatinskih škole dižu, za koje se dobivaju učitelji dokazana znanja i slovećega imena; s veseljem se pozdravlja izum tiska i jedva da je njekoliko godina proteklo, što je bio izumljen, već se tiskaju knjige na hrvatskom jeziku; gospodstvo se scholasticizma, prije netaknuto. slabi i ograničuje, za novi pako pravac, kojim je bila pošla znanost i književnost, i koji je u prijatelja napredka tolike nade bio uzbudio, kaže se smisao skoro isto doba, kada i s one strane jadranskoga mora, on dolazi dapače skoro do pune pobjede, koju mu je pribavio što primjer Italije, što neposredni uticaj pred osmanlijskim barbarstvom bježećih a u Dalmaciji, navlastito pako u Dubrovniku, gostoljubivo primanih Grka. Uslied svega toga pako bujniji se kaže život i življe kretanje duhova. U savezu s tim stavljaju se prvi temelji divnomu onomu pojavu u prosvjetnoj našoj poviesti, — hrvatskomu umjetnomu pjesničtvu, kojega su začetnici, lučeći se u tom od humanista, a povodeći se za uzori talijanskih narodnih velikana, narodnomu hrvatskomu jeziku dostojanstvo priznali, koje ga ide i u kojem su ga njihovi nasljednici nakon jednoga vieka svietu na udivljenje toli veličanstveno proslavili.

Koliko je u svem tom liepih dokaza za kulturnu sposobnost Hrvata, za koju se medjutim počamši od dobe preporoda znanosti i književnosti još sjajnije svjedočanstvo u tom pokazuje, što s jedne strane muževi toga naroda i u onih zemljah, iz kojih im je bila za-

svietila luč prosvjete, znanjem svojim i djeli uma svoga do imena i do glasa dolaze', a s druge strane opet poput apostolâ ljudskoga prosvećenja onim do napredka pomažu, kojim je trebalo njihove pomoći! Biediti moramo uprav velikom nepravdom povjestnike, koji su tu Hrvatom na čast služeću istinu prezreli. Slavan je, — da samo jedan primjer navedem izmedju mnogih inih, — slavan je u poviesti djeli svojimi Matija Korvin; nu do slave, kojom mu se je tjeme ovjenčalo i s kojom ga poviest spominje, bitno su mu pripomogli toliki našega porietla umnici i umjetnici, koji su sakupljeni bili oko njega u bielih dvorovih njegovih.

O tom nastojeći Hrvati, da s naprednijimi narodi uzporeda prilično već utrvenom stazom dalje stupaju u svojem duševnom razvitku, ćute medjutim snagu svoju već po tom oslabljenom, što im u tom njihovu plemenitom pregnuću neima pomoći ni podpore od onih, koji su imali s njimi u jedno kolo stupiti i takmiti se s njimi u prosvjetnom radu. Kada je u njih zarudjela bila zora bolje budućnosti, veće su bile pokopane na Kosovu polju tolike liepe nade, veće je Bosna bila zakulala i vapaj je njezin dopirao do srdca same Hrvatske. Osamljeni i po tom oslabljeni, nadju se oni i sami do skora rinuti u takove okolnosti, koje su morale zaustaviti nadobudni tečaj njihova razvitka. Jedni od njih i onako već od vjekova tudji bijahu na domu svom, a sada im svim u skupa zagrozi pogibelj od silesije turske, da će im se trag utrti i da će im ime izčeznuti izmedju živih naroda. Tim se stvori žalostni sadržaj poviesti naroda našega za njekoliko vjekova. Brani sebe, brani zavičaj svoj, vjeru svoju i sve što ti je na tom svietu mila i sveta, a sebe braneć odbijaj pogibelji razspa, pustoši i divljačtva i od susjeda svoga! to je rieč, koju Hrvat kroz vjekove sluša. Naš je ponos, što pravedna poviest mora reći, da se on tomu glasu oglušio nije, nego da je dapače najsjajnijim načinom dokazao, da je vriedan uzvišenoj pomisli za volju sve žrtvovati. Za krst častni i slobodu zlatnu življaše on i umiraše. Nam, potomkom vriednih otaca, dolikuje, — ako već drugi i zaborave na svoju svetu dužnost —, nam, velju, dolikuje, da zahvalnim spomenom priznamo, da je Hrvat tada dostojno vršio misiju svoju. Nu koliko to i priznajemo, žaliti nam je pod jedno, da je u tom bio glavni razlog, što je naš narod u postupnom razvitku preobraženja svoga zaostao. Dok su naši otci riekami plemenite krvi i sa slavom imena svoga u interesu svoga obstanka i svetinja svojih, ali isto tako u interesu evropejske civilizacije domovinu svoju

činili braništem kršćanstva, dotle su ga daleko prestigli narodi, s kojimi je prije prilično uzporedno težio za velikimi ciljevi čovječanstva. Nu premda u tom nalazimo glavni razlog zaostatka narodnjega, otvoreno nam treba priznati, da ima jošte i drugih razloga, koji su k tomu pripomogli. To je nepovoljno i neuredjeno stanje političkih odnošaja, to je nevaljalo obavljanje javnih poslova, izkvarenost viših poglavito stališa i manjkavo napokon i nedostatno uredjenje istih onih zavoda, koji su imali odposlie u narodu znanost gojiti i širiti, kao što i njekih izmedju onih viših učilišta, koja su pojedini odabranici i kašnje izvan medja svoje domovine tražili.

Prije dakle nego li je moglo tolikom revnosti i s tolikim uspjehom započeto djelovanje na polju znanosti i književnosti dublje korienje pustiti, i prije nego li je obuhvatilo veće u narodu krugove, silne mu se na put staviše zapreke, koje su zaustavljale i otežčavale njegov uspješni postupni razvitak.

Uza tu tamnu sliku obćenitih povjestnih odnošaja našega naroda, koja se sada pred duhom našim stvara, prikazuje se u to većoj sjajnosti, premda ne sa isto tako velikim uplivom na duševni razvitak naroda, Dubrovnik sa svojimi pjesnici, koji su upravo u drugoj polovici XVI. i na početku XVII. vieka umjetno svoje pjesničtvo do najvišega vrhunca razvili, Gundulića kanoti zviezdu prve veličine na nebu svojem imajući. Tu, u proslavljenom Dubrovniku, imamo medjutim i u onoj dobi, u kojoj se već počima gubiti cviet pjesničtva, pjesnika Ignjata Gjorgjića, koji osim toga, što se je kao pjesnik proslavio, sjajan dokaz daje, da su oni riedki umovi, koji su umjeli na polju pjesničtva divote stvarati, podjedno sve jasnije uvidjali, koji su uvjeti višega narodnoga naobraženja, — da su naročito uvidjali, da narodni jezik, dosle samo ili ponajviše za pjesmu upotriebljen, mora biti upotriebljen i za znanstvenu književnost. Evo Gjorgjićevih u tu svrhu napisanih znamenitih rieči: O utinam nostrates docti viri meis vestigiis insistant, ut nativo sermone altiora studia ac scientias petractando aditum Illyricianae dialecto in literatorum rempublicam patefaciant. Njegov medjutim glas ostade žali bože još za dugo bez odziva.

Kao što se u Dubrovniku u povoljnih njegovih političkih i socijalnih okolnostih, a na temelju prije započeta rada sjajni razvitak pokazuje, komu ništa slična nenalaziš na ostalih stranah naše postojbine, tako ima i drugih pojava u poviesti tih vremena, koji nestoje u organičkoj suvislosti s obćenitim kulturnim stanjem naroda.

Ovamo brojim one glave, one genije našega naroda, kojih je bilo i u ovoj, kao što i u prijašnjoj dobi, te koji su tvorovi uma svoga u raznih strukah znanosti, raznimi pišući jezici, obći znanstveni i književni razvitak unapriedili: ovdje nove nauke postavljajući i izvadjajući, ondje se čineći začetnici upravo nove dobe u cieloj vrsti književnosti. Nije l' dosta, da u tu svrhu sjetim poznavaoca historije literarne za primjer samo na ime Rogera Josipa Boškovića, ili Nikole Zrinjskoga mladjega?

Pogledom na dobu, koju sam malo prije označio kao dobu, koja je u svom krilu doniela toliko zaprieka za duševni napredak našega naroda, u obće mi je pako primietiti, da niti u njoj nisu bile potrgane sveze duševnoga obćenja medju našim narodom i naprednim svietom. Njegov razvitak, u njem se radjajuće misli, njegova znanost dotiče se uviek i Hrvata, sada jačim, sada slabijim načinom. Zato neima u nas u duševnom životu smrtonosne stanke, neima nikada podpune stagnacije ili mrtvila. U dobi dapače ovoj nastaje djelovanjem okolnosti vremena za školstvo naše, u zemlji barem s ove strane Velebita, nova era, i to po tom, što se tada, prema izmaku XVI. vieka i početkom XVII. osnivaju prve javne škole, u kojih je potrebito si znanstveno naobraženje tražiti mogao ne samo budući duhovnik, nego i svaki ini čovjek.

Buduć da je u tih školah a navlastito u jednoj izmedju njih, bila položena klica, iz koje se je tečajem vremena stvarao viši učevni zavod, koji djelovanjem svojim dopire do sama osnutka našega sveučilišta, zato mi budi dopušteno, da i njihov postanak i razvitak u kratko nacrtam.

Prvu javnu školu, svakomu pristupnu, osnovaše otci pustinjaci reda Pavlinskoga g. 1582 u svojem Lepoglavskom samostanu. Ta njihova, za višim naobraženjem težećoj mladeži namienjena škola ostade sama samcata, doklam nisu bili pozvani amo u ovaj grad naš Jezuite i dok nisu oni tu osnovali g. 1607 svoju gimnaziju. Nalazeći Jezuite veliku podporu u svih, i duhovnih i svjetskih臂 stališa, koji su se od njihova djelovanja velikim koristim za svoju domovinu nadali, brzo se tu uvriežiše, a njihova škola ovdje u Zagrebu osnovana postade glavnom u svoj zemlji, te se poče do skora sve dalje razširivati, tako da je najprije k naukam uljudnosti uza pomoć biskupa Franje Ergelja pribrala bila bogoslovje moralno, a poslie jošte filosofiju. Za podignuće filosofijskih stolica potrebitu zakladu dade školi jezuitskoj Nikola Dianežević, veliki prepošt zagrebačkoga kaptola,

koji se je, kao što svjedoči listina kralja Leopolda, na to zato sklonuo, jer ga je boljelo, gdje je gledati morao, kako vrla mladež njegove domovine u tami neznanja čami samo zato, što neima poput susjednih zemalja i u njegovoj domovini akademije ili sveučilišta. Njegova dakle misao i želja bijaše, u kojoj ga je bez dvojbe utvrdjivao i kriepio tadanji rektor jezuitskoga zagrebačkoga kolegija, vele zaslužni Jure Habdelić: da se u Zagrebu stvori visoko učilište, u svem ravno svakomu inomu te vrsti učilištu. Otci Jezuite, revno tražeći načine što širemu i što moćnijemu svojemu djelovanju, rado prigrliše misao potaknutu, te njihov rektor Filip Kavšić po imenu, moleći cara i kralja Leopolda, da potvrdi zakladnicu Dianeževićevu, pod jedno zamoli, da Leopold zagrebačko učilište uzvisi na dostojanstvo visokoga učilišta i da ga obdari svimi povlasticami, koje su imala sveučilišta toga vremena. Car i kralj Leopold rado usliša podastrtu si molbu, te izdade svoju povelju, pisanu u Ebersdorfu na 23. rujna 1669. i zlatom njegovom pečaću potvrdjenu, kojom zagrebačku akademiju pod svoju najvišu zaštitu prima, te njoj, njezinim vlastim, učiteljem i djakom sva ona prava i sve one povlastice podjeljuje, koje su imala i vršila sveučilišta po njegovoj njemačkoj carevini i nasljednih mu pokrajinah. [1]) Po zahtjevu dakle, koji se je ovdje u zemlji našoj u umnijih krugovih začeo, i uza previšnju sankciju vladara i kralja hrvatske kraljevine, imaše se već prije dvie sto godina sveučilište otvoriti ovdje, gdje ga mi danas otvaramo. Nu dočim je u našoj prosvietljenoj i velikih si zadataka svjestnoj dobi sve na to gledalo, da se sve zapreke s puta uklone, a usuprot da se nadju načini, kako da nam se sveučilište što prije stvori, inako bijaše tada, kada se je prvi put začela bila u duhu čovjeka Hrvata idea sveučilišta. Zlom kobi za izvedenje uzvišenoga nauma toga muža i prijatelja njegovih već to bijaše, što je kraljevska povelja, zagrebačkoj akademiji dana, istom dvie godine kašnje proglašena bila, na saboru naime od 3. studena g. 1671. Proglašujući ju stališi u sboru svojem nezaboraviše ubilježiti, da ju proglašuju „salvis tamen juribus et libertatibus Regni in suo vigore permanentibus." [2]) Za ta svoja prava i sloboštine svoje, kao što i za prava krune kraljevske nazrievahu oni velik uštrb u tom, što se je od njih zahtievalo od strane Jezuita, da zatraže potvrdu kraljevske povelje u generala jezuitskoga.

---

[1]) Prilog I., III.
[2]) Prilog II.

Tomu zahtjevu nehtjedoše stališi zadovoljiti [1]), a budući da niti Jezuite, u svem svojem školstvu što veću neodvisnost tražeći, nisu htjeli popustiti, zato se povelja kralja Leopolda nikada posvema neizvede i zagrebačka akademija bijaše odsudjena, da nestupi sada u red najviših učilišta.

Nu ako i nije bila akademija obskrbljena svimi povlasticami sveučilištnimi, njezin se razvoj ipak tim nezaustavi. K znanostim, koje su odprije bile na njoj predavane, nadodju kašnje nauka prava kanoničkoga i theologija scholastična. [2])

Jezuite se u ostalom nestegnuše na samu zagrebačku školu, nego si otvoriše polje širega djelovanja na više drugih gimnazija, koje su se tečajem XVII. vieka dizale, najprije u ovom jednom dielu naše domovine, koji se je sretno obranio turskoga gospodstva, a zatim i u onom, koji se je nakon preduga stenjanja pod turskim silničtvom opet jednom sladke slobode zadobavio.

Imajući Jezuite sve do u doba Marije Terezije skoro svu javnu obuku u svojoj ruci, nje ide zasluga za ono dobra, što je bilo u dobi njihova djelovanja u pogledu i odhranjivanja i poduke mladeži učinjeno, ali tako isto pada na nje, na njihov naučni sustav i metodu, i krivnja za ono, u čem se je u obrazovanosti narodnoj i naučnoj zaostalo. Priznavajući, da je njihovo pojavljenje u zapuštenu i zanemarenu zemlju s prvoga početka više života unielo ; sa slavom spominjajući zasluge njekih muževa njihova reda, stečene za knjigu i znanost našu narodnu, pod jedno nam je na temelju poviesti izreći, da napokon niti u našoj zemlji i medju našim narodom nisu umjeli zadovoljiti željenim načinom svim potrebam duševnoga života. Zato, kao što drugdje, tako se i kod nas nepovoljan sud izriče o sustavu njihovu naučnom i metodi, a tako i ob uspjehu njihova djelovanja. Suvremeni svjedok zadnjega vremena njihova djelovanja, domaći povjestnik Krčelić, premda se i sâm nije umio uznieti u visi velikih svojih suvremenika, ipak ljuto kori nesnosljivost naših Jezuita naprama svemu, što nije bilo posvema udešeno prema nauci njihovoj i njihovim mnienjem, a o školstvu njihovu govori još manje pohvalno.

Novo i sretnije doba za javnu nastavu i razvitak znanosti nastupi istom za kraljice Marije Terezije i za našu domovinu onako

[1]) Kercselich. Notitiae Praelim. 456.

[2]) Prilog III. Memoria Beneficiorum a Collegio S. J. Zagrab. acceptorum. Zagrabiae 1733.

isto, kao što i za ostale njezine zemlje i kraljevine, na kojih je nutarnje preustrojstvo blaga i mudra vladarica, njihovim oduševljenjem i požrtvovanjem sretno savladavši vanjske svoje dušmane, svu svoju brigu obraćala. Odlučni koraci za preustrojstvo javne nastave u našoj domovini bjehu učinjeni istom nakon ukinuća reda jezuitskoga. Stolice učiteljske na zagrebačkoj akademiji bjehu za malo godina privremeno popunjene učitelji, medju kojimi više kanonika zagrebačke stolne crkve nalazimo; godine pako 1776 dade kraljica novi naučni sustav za svoju ugarsku i hrvatsku kraljevinu, po kojem je bila i zagrebačka akademija iz nova i shodnije uredjena. Putem natječaja, s najvećom svetčanošću još iste godine obavljena, ka kojemu je bio svakomu bez razlike stališa pristup otvoren, bjehu popunjene u prilično velikom broju učiteljske stolice za bogoslovni, pravoslovni i mudroslovni fakultet. [1])

Reforme kraljice Marije Terezije u školskih poslovih bijahu s naših strana od boljih umova s veseljem pozdravljene, dok se nisu naših škola jošte ni ticale; tim radostniji odziv nadjoše sada, gdje su bile prenesene i na naše zemljište.

Duh i pravac, koji sliede naredbe u nastavnih poslovih nasljednika kraljice Marije Terezije, sina njezina, cara Josipa II., toli je poznat svakomu, da bi suvišno bilo o tom i rieč prosloviti. Pogledom na akademiju našu toliko mi je samo primietiti, da je uvedenjem Josipovih generalnih sjemeništa bogoslovni fakultet odciepljen bio od ostaloga tiela akademičkoga.

Po smrti cara Josipa II. pojavi se opeta tako dugo u nemar puštena misao na sveučilište hrvatsko. Taj put poteče ona od onih, kojim je i najbolje dolikovalo, da ju uzbude, — od vrhovnoga ravnatelja i od profesora akademije zagrebačke. Stališi naših kraljevina bjehu se upravo sastali na sabor svoj, da viećaju, kako da im se sloboda njihova za sve vjekove što bolje zajamči i domovina što shodnije uredi. Na nje dakle upraviše akademički profesori na 19. svibnja 1790 svoju molbu, u kojoj su molili, da se u život privede ono, što je i onako veličanstvo kraljevo već odavna Hrvatom dozvolilo bilo. [2]) Stališi naložiše uslied toga svojim poslanikom na ugarskom saboru, da molbu akademičkih profesora ondje podupru, te

---

[1]) Oratio, qua Matthiae Kirinich parentavit Academia Zagrab., a Fr. Klohammer dicta. Zagrabiae 1805.

[2]) Prilog IV.

ako se nebi moglo dobiti cielo sveučilište, da traže barem uvedenje kirurgije na zagrebačkoj akademiji. [1]) Buduć pako da tomu njihovu koraku nije bilo nikakva uspjeha, dadoše oni opet g. 1791 slični naputak svojim poslanikom. [2]) Nu i to osta bez koristi, te tako prolazi opet više decenija prije nego li se je iz nova na hrvatskom saboru rieč povela o sveučilištu.

Akademija dakle osta i nadalje u bitnosti onako uredjena, kako ju je bila uredila Marija Terezija. Kao što ostala visoka učilišta u monarhiji, tako bijaše i ona smatrana državnim zavodom, kojemu samo država propisuje zakone njegova života; na njoj gojena znanost imaše ponajprije i poglavito služiti svrham i potrebam države; učitelji njezini imadjahu učiti što im se je i kako im se je naredjivalo; djakom njezinim nebijaše davan u ničem slobodan izbor, slobodna volja. Uza takovu uredbu viših nauka, uza takov sustav nebijaše učitelj ničim potican na samostalnu znanstvenu radnju u interesu škole i znanosti same, pak i ona svrha, kojoj je imala akademija ponajprije služiti, postigavaše se vrlo nesavršenim načinom: akademija davaše domovini za razna zvanja ljude, koji su za to slabo bili usposobljeni, osim da su sami, kao što je to srećom kadikad bivalo, svojim trudom ono nadoknadili, što im škola dati nije mogla. Dok je takav sustav vladao životom akademije, nemogoše ju uzdići na viši stupanj savršenstva, nemogoše ju nadahnuti duhom prave znanstvenosti niti oni njezini učitelji, koji su bili posvema dorasli svojemu uzvišenomu zvanju, i kojih je njekoliko bilo odmah u dobi nakon njezina preustrojenja, a navlastito amo poslie godine tridesete našega vieka.

Dok je tako akademija, malo znana i još manje slavljena, njekako živarila, medjutim se sbijahu bez njezina upliva i uticanja velike sgode u životu našega naroda na svih njegovih stranah, koje su bile i za prosvjetni razvitak od odlučna upliva. Slavonija, turskoga jarma oslobodjena i poput svoje posestrime uredjena, nadje svoje apoštole, koji su narod k sviesti prizivali. Na srbskoj onamo strani progovori narodu u knjizi mudrici a na njegovu jeziku Dositej Obradović, Vuk pako Štefanović Karadjić iznese na udivljenje svieta divote narodne pjesme i obilje hrvatskoga i srbskoga narodnoga govora. Suplemenim Slovencem zapjeva Vodnik pjesmu, navjestiteljicu

[1]) Prilog V.

[2]) U Protocollu congregationum regni.

ljepše budućnosti. Sve su to sgode od prevelike važnosti; nu odlučni za nas razvitak zametnu se ipak u ovoj našoj zemlji, koja je umjela tečajem vjekova u njekoj barem slici sačuvati svoju osebinu, svoju slobodu, te nadje svoje središte u našem Zagrebu gradu. Već zadnjih godina prošloga i prvih ovoga vieka nadje se tu muževa, koji su narod iza sna budili i k sviesti ga prizivali rieči patrijotičnom i shodnom poukom. Nu istom u četvrtom desetlieću našega vieka diže na noge duh vremena i domovini prieteća pogibelj otudjenja izabrano kolo hrvatskih sinova, koji, kao što su jasno razpoznali okolnosti svoje domovine, koje su im toliko jada zadavale, isto su tako mudro razabrali, kojim im putem zlu lieka tražiti valja. Iz sredine naroda potekli, duhom vremena svoga i njegovimi ideami zadahnuti uzbudiše oni u narodu, koji ih je skoro razumievati počeo, sviest i ponos narodnji; oni mu stvoriše jedinstvo pismenoga jezika; oni ga poučiše, da mora podvostručenim korakom stupati stazom napredka, ako je rad očuvati slobodu i narodnost svoju.

Prijatelji toga novoga narodnoga pokreta posve jasno uvidjahu, da na prosvjeti narodnoj moraju graditi sgradu sreće narodnje. Zato ih vidimo, da i na školu, a navlastito na zagrebačku akademiju pomišljaju, čim im se je za to sgodna prilika dala. Na istom onom saboru god. 1836., na kojem su pomislili na utemeljenje učenoga družtva, koje bi imalo širiti prosvjetu narodnju, ljuto se na to potužiše, što su u akademiji učiteljske stolice po više godina prazne puštene, premda je bilo, kao što vele, za nje vrstnih domaćih natjecatelja. Na saboru pako g. 1840 iz nova zaiskaše, da se u akademiji podigne stolica za kirurgiju, a k tomu dodaše zaključak, kojim su okajali grešni nemar otaca svojih, zamolivši kralja svoga, da se podignu stolice narodnomu jeziku na akademiji i na svih gimnazijah. Ova potonja molba bješe im g. 1845. pogledom na akademiju uslišana, glede prve pako dobiše nepovoljno riešenje [1]), koje ih medjutim nije moglo zapriečiti, da sada upravo iz nova nepodnesu molbu pred kraljevsko priestolje, da im se u Zagrebu podigne sveučilište sa tri fakulteta, kao što ga je tada imao susjedni Gradac. [2]) Nu dvorskim dekretom od 30. srpnja 1846 bješe stališem kraljevina naših dojavljeno previšnje riešenje od 21. srpnja iste godine, u kojem se je izreklo, da se neuvidja potreba sveučilišta u Zagrebu. [3])

[1]) Prilog VI.
[2]) Pril. VII.
[3]) Pril. VIII.

Godina 1848, koja je skoro sliedila, rieši jedno životno pitanje za sva učilišta naša. Narodni jezik postade od tada nastavnim jezikom, koja mu je čast zatim neoskvrnjena ostala s pretrgnućem od njekoliko samo godina.

Akademiju našu, još uviek jedino više učilište u zemlji, nadje novo preustrojstvo g. 1850, kad no je učinjena bila, izgubivši svoj filosofički fakultet, pravoslovnom akademijom, dakle školom specijalnom. Tečajem daljih godina bjehu u njezinu ustrojstvu njeke bitnije promjene uvedene. Godine 1868 bješe trogodišnji tečaj pravo- i državoslovnih nauka razširen u tečaj četverogodišnji; g. pako 1871 bjehu ukinuti godišnji i polugodišnji izpiti. Uslied svega toga prilično se izjednači akademija naša s pravoslovnimi sveučilištnimi fakulteti, te ako se to njezino novo ustrojstvo sravna s onim, koje je vladalo prije g. 1850, mora se priznati, da je ono bilo znatan napredni korak, te da je zato i radjalo boljim plodom.

Nu i ta tako uredjena akademija, upravo zato, što je bila, kao što malo prije spomenuh, samo školom specijalnom, tomu samo namienjenom, da državi odgaja vrstnih činovnika, nije ni iz daleka odgovarala potrebam duševnoga našega života, koje su se sve jasnije upoznavale i shvaćale.

Podpuno zadovoljenje tih potreba očekivaše se samo od sveučilišta, te zato čim je naš narod došao do prava svoga, da na saborih svojih s privolom svietle krune odlučuje ob udesu svom i o načinu duševnoga i materijalnoga razvitka svoga, nije on ni časa počasio, a da glas svoj nepodigne za utemeljenje sveučilišta, — pak je to sada činio, svjestan si budući zadaća svojih i snage svoje, s uzhitom najvećim i uztrajnošću vanrednom, koja je napokon željnim plodom i okrunjena bila, našavši se u skladu svi za to potrebiti uvjeti: i pripravnost na žrtve, i povoljnije uredjenje državopravnih i političkih odnošaja i pouzdana nada, da će se u obilju naći faktora, za sveučilištni život potrebitih.

Što je prvi sabor nakon povraćena narodu ustava zamislio i započeo, nastavi se i završi na sljedećih saborih, sudjelovanje pako naroda oko podizanja sveučilišta nastavlja se i dalje bez stanke ikakove.

Svim je nam u živu spominjanju sve ono, što se je učinilo za utemeljenje našega sveučilišta počamši od znamenite za kulturnu našu poviest saborske sjednice od 29. travnja 1861, u kojoj je veleumni biskup dr. Josip Juraj Strossmayer, najprije prvi kamen po-

loživši za utemeljenje jugoslavenske akademije, narodu iz srca progovarajući predlog svoj za sveučilište učinio, i od sjednice od 7. rujna iste godine, u kojoj je dr. Pavao Muhić kao izvjestitelj osnove zakonskih članaka o akademiji i o sveučilištu načinom vele duhovitim i uza živahno odobravanje svih narodnih zastupnika saboru predložio, — sve do sjednice od 10. travnja 1869, u kojoj je bio proglašen po Njegovu c. i kr. apošt. Veličanstvu dne 8. istoga mjeseca sankcijonirani zakonski članak ob utemeljenju sveučilišta u glavnom zemaljskom gradu Zagrebu, i od 13. siečnja tekuće godine, u kojoj se je proglasio dne 5. istoga mjeseca sankcijonirani zakonski članak ob ustrojstvu sveučilišta. Sve je to nam poznato i pripovieda se već i u kućaricah priprostih naših seljaka, te zato, da mi se govor preveć neodulji, neću o tom van samo ono spomenuti, što je najbitnijega, premda bih tako rado tu za prosvjetni naš život toli važnu stvar u njezinu razvitku korak po korak pratio, premda bih rado izkazao, što je bilo narodnomu naumu u prilog, a što mu se je na put stavljalo, dok se napokon nije željena svrha postigla.

Sabor g. 1861 uvažujući, kao što se veli u njegovu XII. članku, veliku važnost jugoslavenske akademije, uze najprije nju pod svoju zaštitu, a imena uzvišenoga utemeljitelja njezina i ostalih darovnika na vječnu uspomenu i u znak narodne zahvalnosti upisa u svoj članak; poslie pako izradi pravila za akademiju i zakonsku osnovu za sveučilište, te jedno i drugo, kao što i osnovu za uredjenje narodnoga muzeja, podnese svietloj kruni na previšnje odobrenje.

Nu tadanje vrieme neuredjenih državopravnih odnošaja neprijaše oživljenju takovih misli, koliko se je god moralo priznavati, da su osnovane i da smieraju na sreću narodnju. S istoga razloga nemogaše posvema uspjeti niti râd sabora godine 1865/7, na koliko se je odnosio na zavode, služeće prosvjeti narodnoj. Pravila jugoslaslavenske akademije i narodnoga zemaljskoga muzeja dobiše doduše g. 1866. previšnje potvrdjenje, te druge godine zatim sretno započe akademija svoje djelovanje; stvar sveučilištna pako osta neriešena, a buduć da je medju nami već od prvoga početka posve jasno bilo, da bi akademija bez sveučilišta, kao što umno reče poznavalac uvieta znanstvenoga napredka, ostala stablo bez korienja, zato je narodno zastupstvo g. 1866 i 1867 svojski nastojalo i oko oživljenja sveučilišta.

Dok je sveučilištno pitanje neriešeno stalo, medjutim se narod sâm lati posla, nebi li kako pospješio utemeljenje zavoda, za kojim

je toliko čeznuo. Godina 1866., koje-no je slavio slavu neumrloga Sigetskoga junaka, živo se kosnu duha narodnoga i uzbudi vatrenu želju u svih njegovih plemenitijih sinovih: eda bi jednom dospjelo vrieme, da unuci duhom budu, što su stari mačem bili! Da od želje k djelu priedje, primjera je samo uzorita trebalo, — pak i taj se nadje. Ista darežljiva ruka hrvatskoga prosvietljenoga sina, koja je priniela prvi temeljni kamen za uzdignuće velebne sgrade akademije naše, prinese opet zamieran dar za utemeljenje sveučilišta. Bivši to učinjeno, divni se stade po svoj hrvatskoj zemlji, pak i medju suplemenici Hrvata, prizor razvijati. Dar se za darom snašaše u istu svrhu, a od ljudi svakoga reda i stališa, od duhovnika i svjetovnjaka, od ugledna i priprosta, od imućna i oskudna, koji si je od ustiju trgao darak, kojim je htio domovini što privriediti. Zastupstvo narodno, sa zadovoljstvom osobitim i ponosom motreći što u narodu biva, zaključi u svojoj sjednici dne 29. prosinca 1866., da se u osobitom članku izrazi zahvalnost utemeljiteljem i darovnikom sveučilišta; narod pako odposlie nepresta prinositi žrtva za omiljelo si sveučilište, te premda neima obilnih izvora blaga i bogatstva, do danas je veće za sveučilištne potrebe sakupljeno, što već u istinu položena, što pako posve osjegurana novca do 370.000 for. i 10.000 dukata.

Budući i za sveučilište novčano pitanje jedno od poglavitih, sbirke su te narodne, osim toga, što imadu svoju veliku moralnu vriednost, pripomogle, da se rieši sveučilištna stvar. Nu valjalo je da se prije jošte urede drugi veliki poslovi, tičući se javnoga života i prava, a da se urede načinom takovim, da Hrvatom bude prosto imenito nastavne poslove samostalno ustavnim putem uredjivati. Pošto je to učinjeno bilo, tada istom mogosmo dobiti svoje sveučilište.

Njegovo Veličanstvo sjajno vladajući car i kralj naš Franjo Josip I., nastojeći otčinskom skrbi oko toga, da promakne duševni napredak našega naroda, hoteći navlastito, da mu osigura organički razvoj cjelokupnoga kulturnoga života na temelju čvrstu i pouzdanu, te želeći dati narodu nov dokaz svoje kraljevske prijazni i blagonaklonosti, potvrdi na 8. travnja 1869. po saboru si predloženi zakonski članak ob utemeljenju sveučilišta, nazvanoga sjajnim Njegovim imenom.

Vladi zemaljskoj bješe spomenutim člankom naloženo, da predloži osnovu ob ustrojstvu toga sveučilišta, koje medjutim nije imalo odmah u život stupiti cielo i sa svimi fakulteti.

Sada oko napredka narodnoga toli revno radećemu saboru našemu i prosvietljenoj i patrijotičnoj vladi Njeg. Veličanstva za naše kraljevine sreća u dio pade, te je nakon svestrana i osbiljna razglabanja ustanovljena bila osnova ob ustrojstvu sveučilišta, kojoj je i svietla kruna svoje previšnje potvrdjenje 5. siečnja tekuće godine udielila, uslied česa je bila kao zakonski članak u saboru proglašena.

Po tom zakonskom članku imadu se na našem sveučilištu ustrojiti sva četiri obična fakulteta; nu s obzirom na naše okolnosti i na našu snagu mudro je izrečeno u njegovih prelaznih ustanovah, da će se oni fakulteti postupno za njekoliko godina u život privesti.

Veliki troškovi, bez kojih se sveučilišta na svietu nestvaraju, namirivat će se iz sveučilištne, narodnimi darovi osnovane, i iz naukovne zaklade, a na koliko one nebudu mogle podmirivati svih potreba, kao što za sada niti neće moći, narod će svojimi žuljevi smagati što je nuždno.

Pošto je bio zakonski članak ob ustrojstvu sveučilišta stvoren, te pošto je vlada Njegova Veličanstva osnovu zasnovala, kako se ima postupati u stvaranju i razvijanju sveučilištnih fakulteta, i pošto se je postarala za materijalne potrebe sveučilišta, predloži ista vlada svietloj kruni u smislu prelaznih ustanova za imenovanje prve profesore za tri fakulteta, koji već sada u život stupaju. Bivši ti prvi profesori imenovani, sliedilo je imenovanje ostalih profesora i docenata, tako, da će sada u prvom početku našega sveučilišta na njem djelovati 26 učiteljskih sila.

Izabravši ti učitelji na temelju privremene naredbe, izdane od kr. zem. vlade, vlasti sveučilištne, sve bješe za to pripravljeno, da se danas svetčanim načinom sveučilište otvori.

To je naše sveučilište onako uredjeno i ustrojeno, kao što su ustrojena sveučilišta srednje Evrope, a po ime sveučilišta naše monarkije, te prema tomu imade i svrhu s njimi jednaku: da goji pravu znanost i uzgaja valjane značaje, a u uza to, da bez uštrba te svoje prve zadaće usposobljuje svoje učenike za njeka zvanja, za koja se hoće više znanstveno naobraženje. U prvom pogledu imat će ono gojiti obće obrazovne znanosti, znanost samu pri tom svrhom smatrajući, a u drugom će gojiti njeke znanosti strukovne: glede onih će samo onda zadovoljavati zadaći svojoj, ako ih bude u njihovu najvišem razvitku, do kojega su se uzniele, shvaćalo i obradjivalo, a glede drugih će tada blagotvorno djelovati, ako, i tu

znanstvenost u ostalom kao temelj polažući, nadje pravi način, kako da se spoji ono, što nauka daje, s potrebami života.

Nebudući nauka osebinom jednoga samo naroda, nego obćenitim blagom svega ljudstva, gradit će naše sveučilište na velikih rezultatih, što no su se postigli tečajem vjekova a navlastito novijih vremena djelovanjem duha čovječjega. Nu pri tom će ipak osobitom zadaćom biti umnikom, da se osvrću na individualnu narav i ćud naroda svoga, te da iztražuju i izpituju misli njegove i nazore o svietu i čovjeku i njegovih životnih odnošajih; gojiteljem obćenite obrazovne znanosti bit će dužnošću, da u interesu obće uljudnosti i prosvjete naroda svoga osobitom pomnjom goje i obradjuju znanosti, kojih je djelovanje podobno duh bistriti, sviest i ponos tvrditi, značaje čeličiti; onim napokon, koji se dadu na strukovne znanosti, bit će dužnošću, da izučavaju život naroda svoga i potrebe njegove, tako da s njihova nauka tomu što veće koristi bude.

Bit će dakle tu rada, u kojem će trebati samo sustizavati druge naprednije narode, dok se bude moglo s njimi uzporeda poći; ali će ga biti i takova, gdje će valjati istom put utirati, samostalno i samotvorno raditi.

Da sveučilište naše uzmogne tim velikim svojim zadaćam zadovoljiti, za to mu daje po naravi stvari prva i poglavita sredstva samo ustrojstvo njegovo, koje, ako i nije savršeno, ima u sebi životne snage, te je sposobno za dalji razvitak. Priljubivši si mi za sada uredbe onih, koji su od nas sretniji bili, te su prije početi mogli, bit će nam sada prilike, da i sami izpitamo shodnost oli neshodnost pojedinih uredaba, a prosto će nam biti takodjer okoristiti se izkustvom i napredkom drugih naroda. Prvom će nam, ako se nevaram, biti zadaćom pogledom na sadanje ustrojstvo učilišta našega, da ga u onom usavršimo, u čem mu i drugi umnici i prijatelji napredka već odavna lieka traže: da se naime nadju načini, kako da sveučilište većma, nego što obično biva, na plemeniti odgoj mladeži svoje djeluje i kako da se osigura marljivo poslovanje sveučilištnih slušatelja. Ako je to pitanje i kod većih naroda od velike važnosti, tim je važnije za nas, koji nemožemo dopustiti, da nam se i jedna sila izgubi za velike one zadatke, koji se u narodu rešavati imadu.

Uspješno djelovanje našega sveučilišta nalazit će medjutim i drugih po se povoljnih, a izvan kruga njegova ležećih uvieta. U tom pogledu odlučne je važnosti s jedne strane napredno i prema zahtje-

vom vremena izvedeno i izvadjano uredjenje naših učiona na nižih i poglavito srednjih njihovih stupnjih, s druge pako strane neposredna se pomoć pruža od djelovanja družtva, koja su si učinila zadaćom gojenje znanosti s osobitim obzirom na potrebe našega naroda. Tu nam je družtvo za poviest i starine južnih Slavena, od toli zaslužna i u narodu cienjena rodoljuba zamišljeno; tu nam je akademija naša, kojoj sam postanak prije spomenuo, te koja već od više godina iznosi u bieli sviet liepe i u nadležnih krugovih cienjene plodove trudova vele umnoga i neutrudivoga predsjednika svoga i učenih svojih članova; tu nam je napokon blizanac akademije naše. srbsko učeno družtvo. Primajući sveučilište za svoje svrhe pomoći, koje mu se s tih strana pružaju i nude, uzdajmo se u Boga i u rad svoj, da će se skoro stvoriti pravi odnošaj medju njim i našimi znanosti gojećimi družtvi: da će na njegovu polju nicati i bujno se razvijati onaj cviet, koji će naročito u akademiji našoj plodom dozrievati.

Sveučilište će se medjutim naše do te visi samo onda uznieti, te će pod jedno biti sposobno, da u punoj mjeri zadovoljava svim svojim zadatkom, što ga idu u pogledu narodnoga naobraženja, kada bude u istinu universitas litterarum u pravom smislu te rieči: kada se na njem budu gojile i razvijale i one grane znanosti, koje sada u prvom početku nenalaze svojih zastupnika, a u kojih je duh i rad čovječji prošloga i ovoga vieka divne napredke učinio, te koje su pod jedno toli znamenite za razne struke života i potrebe njegove. Matematične i prirodoslovne znanosti sa svim onim skupom znanosti, koje liečnički fakultet obuhvaća, imadu što prije naći i u našem sveučilištu svećenika svojih.

Dopustite mi, gospodo učeni i štovani drugovi moji, da ovom svečanom prigodom izreknem svoje duboko uvjerenje, koje se je bez dvojbe i u duhu svakoga izmedju vas jasno stvorilo: da o nas i o našem radu ponajprije i poglavito visi ne samo to postupno razvijanje sveučilišta našega i širenje djelovanja njegova, nego i sav njegov bitak i život, njegovo ime i glas mu i sve njegovo djelovanje. Ako mi, koji se ponosimo imenom prvih učitelja hrvatskoga sveučilišta, svjestni si budući velikoga zadatka svoga i odgovornosti velike, koju pred narodom i pred poviešću na se preuzimamo, sa svetim žarom prionemo uza zvanja svoja; ako tvrdom voljom i revnošću, kakova se još nije vidjala u narodu našem, nauku prigrlimo, te njoj posvetimo svu silu svoju i snagu, mudro rabeći slobodu onu, koja nam se u našem radu, u našem iztraživanju, u našem učenju

zajamčuje: tada je osjeguran žitak našega sveučilišta, razvitak njegov i blagotvorno mu djelovanje. Narod naš na sincih svojih plemenitih i na njihovih djelih motreći plodove djelovanja našega, a u knjizi narodnoj nalazeći imena naša medju prvimi umnimi radnici u svakoj znanosti, a ponapose u onoj, koja od nas očekuje osobito svoj napredak i razcvjet, radostno će prinašati žrtve, koje se budu od njega zahtievale, a bez kojih bi morao ustrojni razvitak sveučilišta zapeti i okržljaviti. Po tom na domu svom ponajprije poštovani i cienjeni naći ćemo štovanja i priznanja sebi i učilištu svomu i medju drugimi naprednimi narodi, medju suplemenici svojimi i inorodnici, koji će nas radostno pozdravljati kao širitelje prosvjete i napredka, te ćemo i one na priznanje svoga rada prisiliti, kojim se danas još njekako neda vjerovati, da bi se Hrvat u umnom radu na svojih krilih u visi dići mogao, do kojih su se oni uzpeli. Nov život budeći medju hrvatskimi sunarodnici svojimi, nje vodeći k prosvjeti i napredku, učinit ćemo, te će svjetlo, koje ovdje pomoli svoje blago lice, traci svojimi obasjati i one suplemenika naših, ovdje na jugu slovinskom prebivajućih, koji su nesgodom vremena, a ne krivnjom svojom zaostali u svojem razvitku, te željno izgledaju, nebi li i njim jednom ogranulo sunce. Ako i nje sakupimo oko ovdje podignutoga svetišta znanosti i prosvjete; ako svojim djelovanjem učinimo, te se bude moglo mjesto dugovjeke pjesme jadikovke radostno zapjevati: da i na Bosni i kod Balkana ima dana, sav će nas sviet veselimi uzklici pozdravljati kanoti širitelje prosvjete i uljudnosti, a naš će nas narod blagosivati kao prve vršitelje one velike i svete misije, koja ga je po položaju njegovu i uslied razvitka poviesti zapala, i kojoj se on mora odazvati u interesu obće čovječje prosvjete, u interesu svojem i svojih zapuštenih suplemenika: da bude posrednikom izmedju naprednoga zapada i zaostaloga iztoka.

Toliko je toga dakle privezano na duh naš i naše oduševljenje, na rad naš i našu uztrajnost. Mogu li se i pomisliti veće, plemenitije i svetije pobude? Evo nas, tako smijem, vierni drugovi, na svoje i na Vaše ime izreći, evo nas pripravnih i voljnih, da zadovoljimo zadaći svojoj.

Nu osobiti su zakoni, kojimi se ravna život sveučilištni i osobiti su uvjeti toga života. Naša Alma Mater dvojakih ima sinova: jedni su joj sinovi dorasli radom i naporom svojim do toga, te ih je ona primila u svetište svoje kao svećenike znanosti, a drugi su tu, da na vrelištih znanja i umienja, što ih ona u krilu svojem imade,

a kojih je čuvanje onim prvim povjerila, um bistre i znanje sabiru, kojim će se učiniti ljudi, vriedni i koristni članovi družtva. Râd jednih i drugih mora biti skladan; ako jedni popuste, i drugim se je slomila snaga.

U tom je izrečena velika i preosbiljna istina, koja se tebe tiče, mila moja mladeži hrvatska! Da se sveučilište naše održi, da uspije i velikim svojim zadaćam zadovolji, za to se zahtieva osim oduševljenja i rada profesora jednako oduševljenje i jednak rad na strani slušatelja sveučilištnih.

Mladež je hrvatska, što kao čovjek u dušu ju poznavajući ovom svetčanom sgodom s razlogom a pod jedno i s ponosom izreći mogu, u velikoj mjeri sposobna za naobrazbu i prosvjetnu radnju. Duha bistra, volje budne, ćudi blage, pristupna je ona svakoj naprednoj misli, te se umije ugrijati za sve, što je liepa, plemenita i uzvišena. Dom i narod svoj ljubi s uzhićenjem i zapalom; ponosita je na liepo ime svoje, te gorljivo žudi, da bude medju narodi štovano i čašćeno.

Timi liepimi darovi naravi, timi kriepostmi budući Vi, slušatelji sveučilištni, nakićeni, jedno je samo, što se još od Vas zahtieva, što se od Vas očekuje: da prionete svim zapalom i svom snagom svojom na rad znanstveni, koji vodi k obćoj naobrazbi i raznim zvanjem života.

Vi ljubite domovinu svoju i s ponosom ju majkom svojom nazivate; Vi ljubite narod svoj, te mu želite odlično u obitelji ljudskoj mjesto; Vi ljubite slobodu, te hoćete, da pronikne sve odnošaje života; Vi slavite prosvjetu i savršenu joj u svietu pobjedu želite. Nu znajte, a Vi to i znadete, da će sve te liepe pomisli, sve te uzvišene ideje i medju ljubljenim Vašim narodom samo onda do pobjede doći, ako Vi tomu pripomognete svojim svjestnim, oduševljenim i nepopustnim radom i svojom vrlinom i svojom čestitošću. Kako ljubite narod svoj i njegov napredak; kako ste radi, da naša Alma Mater bude sjajna i slavna, Vi ćete i učiniti, što se od Vas očekuje.

Sretna li pako naroda našega, ako se na našem sveučilištu nadju svi ti uvjeti, o kojih ponajprije visi obstanak njegov i njegovo razcvjetanje. Sveučilište, vrlih imajući učitelja i revnih i čestitih slušatelja, te od naroda i svietle krune u svem prema potrebi podupirano i pomagano, bit će narodu ono, za čim je tako dugo čeznuo, što je tolikom žudnjom očekivao. Na njem gojena znanost svjetlo će širiti, a svjetlo šireći pristupnim će učiniti narod svakoj istini i svakoj naprednoj misli. Znanost na sveučilištu gojena, poučit će

narod u najtanahnijih pitanjih, koja dosele drugim putem povoljna riešenja naći nisu mogla. Brat neće biti bratu tudj; svi će si biti svjestni zadaće svoje, te neće biti medju njimi inoga revnovanja, do toga, tko će koga prestignuti u radu duševnom, u radu prosvjetnom. Na sveučilištu gojena znanost privest će naš narod u kolo naprednih naroda, te neće pustiti, da opet za njimi zaostanemo i da budemo izvrgnuti pogibeljim, opasnim našemu bitku, našoj narodnosti, našoj dobrobiti. Na njem gojena znanost utvrdit će naš narod u ljubavi slobode i kazat će načine, kako se sloboda čuva, kako se uživa. Gojeći sveučilište u obće obrazovnu i strukovnu znanost, stvarat će čestite značaje i prosvietljene i temeljito poučene zvaničnike za razna zvanja, što ih družtvo ima za različite potrebe svoga života. Ono će poučavati narod, gdje mu je tražiti izvore ne samo duševne, nego i materijalne dobrobiti. Njegovi će učitelji kao radnici na polju književnom književnost narodnu plodovi uma svoga bogatiti. Ono će napokon narod naš usposobiti, da naprednim svojim djelovanjem pokrene na bujniji život suplemenike svoje, te da ih većma ujedini u radu, svim im jednako nuždnu, jednako svetu: u radu oko prosvjete, oko duševnoga napredka, na kojem se po vječitih zakonih i kod njih osnivati mora sva im moć i snaga.

Budući sveučilište tolikoga za naš narod znamenovanja, pribrojit nam je današnji dan, gdje to sveučilište svetčanim načinom otvaramo, medju najznamenitije dane u poviesti našega naroda. Od danas počima novo, sretnije doba u kulturnoj poviesti njegovoj.

Nu s toga razloga kaže nam se pod jedno sveta dužnost, da dostojnu hvalu izkažemo ovom slavnom sgodom onim, koji su nam podigli hramove više znanosti i narodnoga naobraženja: te zato ja, koji sam do te zamierne sreće došao, da prvi na ime sveučilišta progovorim, u ime istoga toga sveučilišta i u ime svega naroda — sadanjega koljena i budućih naraštaja — najdublju hvalu izkazujem ponajprije Njegovu c. i kr. apoštolskomu Veličanstvu, našemu premilostivomu kralju i vladaru Franji Josipu I., koji je u otčinskoj svojoj brizi za napredak vjernoga si i odanoga naroda uzvišenom rieči svojom izrekao: da se ovdje na jugu slovienskom, a u zemlji Njegovoj za to zvanoj i sposobnoj, podignu velebni hramovi znanosti, koji se Njegovim sjajnim imenom ozvati imadu, te na kojih je otvorenje, da dade vjernim si Hrvatom nov dokaz svoje blagonaklonosti i carske i kraljevske milosti, zamjenika svoga odaslati blagoizvolio u osobi obljubljenoga bana našega, preuzv. gosp. Ivana Mažuranića.

Drugu hvalu izričem visoko cienjenim zastupnikom sabora našega, kojih je brigom i nastojanjem uza skladno sudjelovanje visoke vlade Njegova c. i kr. apoštolskoga Veličanstva za naše kraljevine sveučilište u život privedeno.

Sa slavom uznosim napokon ime onoga muža, koji je prvi u novijoj dobi iztaknuo ideu sveučilišta i za njezino oživljenje prvi temelj položio, kao što i ostalih svakoga striša prijatelja naroda i njegova napredka, koji su darovi svojimi pripomogli k osnutku sveučilišta.

Zahvaljujući jošte svim, koji su ovu našu narodnu svetčanost svojom prisutnosti toli sjajnom učinili, — cienjenim nam gostom iz ostaloga prijaznoga nam svieta, zatim i suplemenikom i sunarodnikom našim, završujem svoj govor sveučilištu našemu pomoć Svevišnjega zazivajući, te iz dna duše kličući: Živio car i kralj naš Franjo Josip I.! Živila domovina, živilo sveučilište naše!

Prilozi.

I.

Confirmatio collationis academiae Zagrabiensis, collegio societatis Jesu modo infrascripto facta.

Nos Leopoldus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod considerantibus nobis, quibus potissimum adminiculis fides et religio christiana a tot annorum saeculis ad haec usque tempora inter genus humanum non solum propagata, sed et confirmata extiterit, verum etiam per universa orbis christiani regna tam altas radices figendo, in tantum ac tam late patentem sui splendorem atque potentiam excreverit, inter alia divinae providentiae subsidia animadvertimus, principes pios ipsiusque religionis christianae studiosos et amantes, praesertim autem eos, penes quos nonnunquam summa quoque rerum orbis potestas stare volebat, in ea cum impensius dilatata et ornata, tum vero defensa et ad nostram aetatem usque transmissa, plurimum semper momenti attulisse. Nam si sacras veterum historias volvamus, pietatem in Deum, quae ex sola verae fidei cognitione provenit, bonorum semper et piorum principum tempore floruisse, regnorum vero gubernaculis ad impios delatis, innumeris persecutionibus saepissime fuisse obnoxiam comperimus. Quo facto, cum a divis quondam Hungariae regibus, nostris praedecessoribus gloriosissimae reminiscentiae, non minorem in augmentanda et ornanda, quam conservanda religione ipsa factam esse videamus diligentiam, eorum vestigiis nos quoque insistere volentes, siquidem palam constaret, variis haeresibus infecto hoc saeculo honesta liberalium artium studia ad ex-

tirpandas easdem plurimum conducere, ut ea in regnis quoque nostris Croatiae et Sclavoniae, alias in avita religione constanter persistentibus, florere uberesque cum pietatis, tum etiam cultiorum morum fructus passim edere possint, quae cum his saltem temporibus nostris a nullo mortalium genere ac statu, totius orbis christiani, imo et ipsorum hostium luculento testimonio, maiori et certiori fructu successuque ac methodo praestari dignoscantur, quam a religiosis venerandae societatis Jesu patribus: idcirco fidelis noster, venerabilis Nicolaus Dianessevich, praepositus maior ac canonicus ecclesiae Zagrabiensis, abbas beatae Margarethae de Bela ac prioratus Auranae gubernator, saepe saepius considerando, vicinas regiones habere academias et universitates, in quibus domestica et forensis iuventus erudiretur, eius vero patriae praeclara studiosae juventutis ingenia ignorantiae tenebris illo ex defectu obvolverentur, nihil prius aut magis in votis habuit, quam ut ad promovendam Dei gloriam ipsiusque ecclesiae sanctae promotionem, dictae patriae decus et ornamentum, juventutisque studiosae commoditatem, calcar et excitamentum, tres philosophiae professores pro triplici cursu philosophico in dicto praelibatae societatis Jesu collegio Zagrabiensi futuris ac perpetuis semper temporibus docendo iuxta constitutiones eiusdem societatis Jesu ordinaret, certamque super inde fundationem faceret, prouti fecit et ordinavit. Unde fidelis noster, religiosus pater Philippus Kausich, praetitulatae societatis Jesu collegii Zagrabiensis rector, tam suo, quam eiusdem collegii nomine ac in persona, Maiestati nostrae humillime supplicavit, ut eandem piam, utilem et necessariam, pro praemisso cursu philosophico factam fundationem, quo tanto firmior, solidior et omnino perennis permaneat, non solum ut rex Hungariae, sed etiam ut electus Romanorum imperator approbaremus, confirmaremus, atque scholas ipsas consuetis caeterarum per orbem christianum, praesertim per regna nostra haereditaria ac etiam . . . . perque imperium nostrum romanum academiarum privilegiis ac immunitatibus, bullaque nostra aurea condecoraremus, exornaremus et roboraremus; insuper, ut easdem scholas et collegium cum omnibus earundem et collegii personis atque bonis contra quosvis impetitores ita in nostram ac successorum haeredumque nostrorum specialem et paternam protectionem acciperemus, ut tam ipsi professores, quam studiosi more aliarum academiarum suis solitis gaudere possint iuribus ac privilegiis; denique, ut omnibus cuiuscunque status et conditionis potestati nostrae subiectis clementer ac serio demandaremus, quatenus ad gradus academicos ibidem rite ac legitime promoti in aliis quoque academiis et universitatibus, urbibus, capitulis ac ecclesiis non secus agnosci et admitti debeant, quam si in quacunque antiquissima et celeberrima universitate dictos gradus academicos fuissent consecuti; ultimo tandem, ut praetactas scholas caeteris annotatae societatis Jesu universitatibus uniri et incorporari curare velimus et faciamus. Literae porro fundationis praemissae, quas nobis supra dictus pater Philippus Kausich, praerepetiti collegii rector, exhibuit et praesentavit, huius sunt tenoris. Nos capitulum ecclesiae Zagrabiensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod reverendissimus dominus Nicolaus Dianessevich, praepositus maior et canonicus ecclesiae Zagrabiensis, monasterii beatae Mariae

de Bela abbas ac prioratus Auranae gubernator, ab una, parte vero ab altera reverendus pater Georgius Habdelicz, collegii societatis Jesu Zagrabiae rector, coram nobis personaliter constituti, assumptis in sese oneribus et gravaminibus universorum, quos videlicet infra scriptum tangeret et concerneret, seu tangere et concernere posset negotium quomodolibet in futurum, vivae vocis suae oraculo fassi sunt et retulerunt hunc in modum. Et primo quidem idem dominus praepositus: qualiter ipse saepe saepius considerasset et magno cordis sui sensu perpendisset, vicinas regiones habere academias et universitates, in quibus domestica et forensis iuventus erudiretur, huius vero patriae praeclara studiosae iuventutis ingenia ignorantiae tenebris illo ex defectu obvolverentur, quod domi studendi occasione careret, pro eo autem, ut in exteris regionibus philosophiae daret operam, sufficientes expensas non tam facile, praesertim qui tenuioris fortunae essent, conquirere possent, exindeque sive in statu ecclesiastico, ministri ecclesiae Dei, sive in saeculari, gubernatores reipublicae, pauciores in altioribus, quam alias haberi possit, invenirentur eruditi. Ea propter ad promovendam Dei gloriam eiusque sanctae ecclesiae promotionem, patriae decus et ornamentum, iuventutisque studiosae commoditatem, calcar et excitamentum, idem dominus praepositus apud reverendissimum patrem praedictae societatis Jesu praepositum generalem institisset, ab eodemque expetiisset, ut ex praemissis rationibus, tum etiam, quia regna haec in avita religione (aliis vicinis regionibus diversis sectis infectis) semper constanter perstitissent et de praefata veneranda societate Jesu fovenda et conservanda optime mererentur, huic patriae succurrere, tresque professores philosophiae pro triplici cursu philosophico in collegio ante latae societatis Jesu Zagrabiae futuris semper perpetuis temporibus docendo ordinaret, offerendo pro iisdem congrua intertentionis remedia, idque, quod petiit, obtinuisset. Unde etiam memoratus praepositus anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto (?) ante lato patri rectori tria millia flor. renensium pro duplici cursu cum suis censibus, ab anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo, quo nimirum philosophia Zagrabiae primum doceri incepit, decursis, deinde duodecima die mensis novembris anni millesimi sexcentisimi sexagesimi sexti iam currentis, quo videlicet tertius cursus philosophiae primum inchoatus est (prius siquidem id ob bellicos tumultus expeditionemque bellicam ad Canisam contra Turcas habitam fieri nequiverit), mille quingentos florenos renenses pro praefata triplicis cursus philosophici perpetua fundatione tradidisset, manibusque praerepetiti patris rectoris, ut ipsemet coram nobis retulit, assignasset. E converso vero idem pater rector praelibatam summam pecuniariam pro supra declarata domini praepositi pia intentione se nomine memorati patris generalis, ex ordinatione autem admodum reverendi patris provincialis, patris Michaelis Suhuteti (?), levasse et acceptasse retulisset, prout etiam levavit et acceptavit, retulitque similiter coram nobis illa cum declaratione, quod dicta societas praemissae domini praepositi piae intentioni satisfactura esset, idque grata animi significatione et memoria, praesertim autem Zagrabiense collegium, recolet. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum die decima octava mensis novembris anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto. Nos igitur

praememorati patris Philippi Kausich, toties fati collegii Zagrabiensis rectoris, precibus inclinati et ingenita propensione nostra ad bene merendum de re literaria incitati, totam hanc academiae seu studii philosophici fundationem ac erectionem ratam et gratam habentes, per sacri quidem romani imperii fines de caesareae, per Hungariam vero de regiae nostrae potestatis plenitudine, ultro et sponte acceptamus, confirmamus, roboramus, ac ut legitimam summeque utilem ac necessariam in omnibus punctis, clausulis et articulis approbamus et admittimus, proque admissa, acceptata et confirmata futuris perpetuis semper temporibus apud omnes cuiusvis status et conditionis homines habendam esse nostra caesarea pariter et regia aliaque, qua pollemus, auctoritate omni decernimus ac statuimus, utque tum ipsi fundatori, de nobis, ecclesiasticis, de ordinibus religiosis, de literis, de pietate deque tota patria et gente sua per hanc academiae, seu, uti praetactum est, studii philosophici erectionem optime merito, caesarei regiique nostri favoris propensio et gratia clarius elucescat, tum vero societatis Jesu patribus, Zagrabiae in erecta hac et a nobis confirmata academia degentibus, tum denique caeteris omnibus academiae studiosis clementiae nostrae gratia et favor luculentius appareat, primo quidem et ante omnia eandem academiam cum toto collegio, patribus, professoribus studiosisque illius contra quosvis impetitores et violentos invasores sub specialem non tantum maiestatis nostrae caesareae ac regiae, sed haeredum etiam nostrorum et successorum, tam per sacri romani imperii fines, quam per Hungariam eique annexas et alias iuri nostro haereditario subiectas provincias, protectionem recipimus, promittentes per nos nostrosque in utroque statu officiales ac fideles ministros sedulam curam ac operam ad ea omnia praestanda, quae ad eius constantem cursum ac perennem conservationem, privilegiorum immunitatem, studiorum commoditatem, ipsorumque scholarium pertinent securitatem ac indemnitatem. Quia vero religiosa quies et spirituales occupationes non animi distractionem, nec alia incommoda, quae iudicandi in rebus civilibus seu criminalibus officium sequi solent, patribus societatis Jesu permittunt, et iurisdictio etiam huiusmodi iuxta leges regni et ordinariam praxim magistratui civili seu saeculari ob graves causas minime competit, ideo iurisdictionem huiusmodi nobis successoribusque nostris, atque iudicibus, per nos et successores nostros ad suggestionem rectoris academici nominandis ac deputandis, iuxta sanctas et pias eiusdem societatis Jesu constitutiones, reservamus: neque enim per hoc quicquam sive magistratui ordinario Zagrabiensi, sive quibuscunque aliis civitatum nostrarum liberarum ordinariis iudicibus ac magistratibus derogatum videmus, si illis potestatem captivandi, iudicandi, vexandi scholares, praesertim academicos, in quos ipsi etiam ante errectionem academiarum nullum ius nullamque potestatem habebant, captivare, iudicare vexareque non permittamus; ac proinde, si quos scholarium sive academicorum in flagranti facinoris deprehendi contigerit, eos magistratui academico quam primum consignandos mandamus et praecipimus. Ne autem huiusmodi Zagrabiae erectae academiae seu studii philosophici dignitati ac ornamento quidpiam desit, quod e plenitudine caesareae regiaeque nostrae gratiae illi membrisque eius conferri potest, imperiali et regio ac apostolico nostro diplomate statuimus simulque decerni-

mus, ut haec academia Zagrabiensis, quae ex certa nostra scientia, animo bene deliberato sanoque et industrioso, accedente consilio nostro, imperialis ac regii nostri roboris firmitate et . . . . . . stabilita, omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, praeeminentiis, praerogativis, facultatibus, iuribus, indultis et gratiis uti debeat, possit et valeat, quibus caetera gymnasia, studia generalia, academiae et universitates ubivis locorum et gentium per imperium romanum, regna et provincias omnium principum austriacorum, utuntur, fruuntur, potiuntur et gaudent, quomodolibet, consuetudine vel de iure, supplentes etiam quoscunque defectus, tam iuris quam facti, si qui forte in praemissis intervenissent aut intervenisse dici et allegari possent, specialissime vero universitatum, per imperii fines et provincias nostras haereditarias erectarum, ut est Coloniensis, Viennensis, Moguntina, Ingolstadiensis, Pragensis, Holomuciensis, Graecensis, Tyrnaviensis et Cassoviensis, iura omnia et privilegia de caesareae simul ac regiae nostrae potestatis plenitudine Zagrabiensi huic academiae conferimus, damus et donamus pleno cum effectu. Quapropter cum vigore caesareae nostrae gratiae rector eiusdem academiae, item cancellarius, nec non decani facultatum ac caeteri doctores et professores, in aliquo gradu literario constituti, ius habeant ad omnes doctoratus, licentiaturae, magisterii, baccalaureatus ac universim omnium graduum titulis et ornamentis cohonestandos, quos praevio rigoroso examine dignos his ornamentis repererint: volumus etiam consequenter et decernimus ac e caesareae simul et regiae potestatis nostrae plenitudine statuimus et mandamus, ut omnes sic in academia hac Zagrabiensi promoti doctores, licentiati, magistri ac baccalaurei per omnes orbis christiani, speciatim vero EUROPAE academias, pro talibus habeantur, sintque participes ipso promotionis facto omnium illorum privilegiorum, gratiarum, immunitatum, antelationum et exemptionum, quibus caeteri in aliis academiis gaudent, utuntur et fruuntur post adeptos tales gradus, sive iam haec privilegia consistant in actibus externis, ut sunt disputationes, professiones et examinationes sententiarum, censurae, consessus academici, sive in aliis ornamentis, ut sunt epomides, pilei doctorales, anuli et id genus academicae reipublicae insignia, quae ipsa omnia una cum sceptro, sigillo ac titulis, gradui et officio cuiusvis competentibus, concessa censentur a nobis et de facto conceduntur, ante omnes alios rectori academico, cancellario eiusdem, postmodum decanis facultatum et professoribus academicis. Declaramus hic item nominative, quod testimonia studiorum, seu graduum, ex hac academia Zagrabiensi legitime obtenta, debeant admitti a quibuscunque collegiis, academiis, communitatibus, capitulis et caeteris omnibus cuiuscunque gradus et conditionis existant, tam in iudicio, quam extra, et iis, qui ea obtinuerunt, omnino prodesse et suffragari ad consequendos honores, non solum saeculares, sed etiam ecclesiasticos, imo et canonicatus ac alia beneficia, etiam in illis capitulis ac ecclesiis, quae in suis candidatis triennale aut plurium pauciorumque annorum in aliqua academia studium vel gradum doctoratus requirunt. Demum ad complementum caeterarum gratiarum nostrarum erga hanc novam academiam Zagrabiensem, iam declaratarum et deinceps declarandarum, omnino daturi sumus operam, ut academia haec nova Zagrabiensis, in praefato regno

nostro Sclavoniae erecta et fundata, reliquis provinciae Austriae societatis Jesu universitatibus, signanter Viennensi et Graecensi, uniatur et incorporetur. Denique, ut nos ipsi ad ingentis boni, ex nova hac academia suis temporibus uberi cornu promanaturi, magnam spem ipsam academiam una cum collegio bonisque et proventibus, cum omnibus item officialibus, ministris ac membris singulari semper parati sumus tueri ope ac patrocinio, commodaque eius datis occasionibus promovere et augere, ita successoribus haeredibusque nostris ac praerecensitorum regnorum nostrorum Croatiae ac Sclavoniae statibus et ordinibus ac regnicolis, tam in ecclesiastica, quam saeculari dignitate, loco, gradu, nec non caeteris fidelibus nostris eandem cum omnibus dictis clausulis, gratiis ac privilegiis defendendam, promovendam, pluribusque, ubi necessum fuerit, favoribus, gratiis ac privilegiis exornandam, pro affectu parique cordis nostri regii sensu enixe commendamus, atque sane praemisso modo factam benignam nostram academiae novae Zagrabiensis acceptationem, approbationem, ratificationem, confirmationem, exemptionem, decretum et voluntatem per quoslibet, quorum videlicet quomodocunque interesset, rata haberi observarique debere, neque uspiam ullo modo laedi, violari, iisque, quae a nobis statuta, indulta, firmata . . . . sunt, contraveniri volumus et inviolabiliter constituimus. Harum nostrarum, manus nostrae subscriptione, sigillique, tam bulae aureae, quo ut Romanorum imperator, quam secreti, quo ut rex Hungariae utimur, appensione munitarum, vigore et testimonio literarum. Datum in castro nostro Ebersdorff die 23. mensis septembris anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo nono, regnorum nostrorum, romani duodecimo, Hungariae et reliquorum decimo quinto, Bohemiae vero anno decimo quarto.

Ex libro regio No. 14. Leopoldi I. ab anno 1667 usque 1669. pag. 409b—414a. a domino Joanne Kostrenčić descriptum, cui maximas gratias dico. — V. Memoria Beneficiorum a Collegio Societatis Jesu Zagrabiensi acceptorum. Zagrabiae 1733.

II.

Porro privilegium, neo (erectae) Academiae Zagrabiensi a sua sacratissima caesarea et regia Maiestate datum, publice in regno perlectum, praesentatum et acceptatum est, salvis tamen iuribus et libertatibus regni in suo vigore permanentibus.

Ex actis et articulis generalis regnorum Croatiae et Slavoniae congregationis, die 3. novembris a. 1671 celebratae. In regni archivio in Protocollo regni congregationum.

III.

Fundationes professorum altiorum scholarum.

Zagrabiae Anno Domini 1746 Venerabile Capitulum dedit et jure perpetuo Collegio huic Zagrabiensi tradidit investianda (sic) flor. rhen. millia quindecim, dico 15.000 fl. (quae idem Capitulum sua industria et pro censu elocatione ex pia, olim in eum finem a reverendissimo domino Thoma Augustich, canonico Zagrabiensi, summae 3600 flor. facta fundatione hucusque sollicite comparavit) pro docenda in gymnasio Zagrabiensi Theologia scho-

lastica et Polemicae explicatione controversiarum; ex quo annuo proventu more Societatis Collegium tres professores in eum finem intertenere, de iisdem providere debet et perpetuo est obligatum.

Anno circiter 1714 spectabilis dominus Georgius Plemich, regnorum Croatiae et Sclavoniae protonotarius, ultima sua dispositione inscripsit huic Collegio 5000 flor. ad eum finem, ut Collegium ex tali censu professorem Canonum perpetuo intertenere sit obligatum . . . .

Zagrabiae Anno Domini 1634 illustrissimus et reverendissimus dd. Franciscus Ergelius, episcopus Zagrabiensis, donavit atque jure perpetuo Collegio Zagrabiensi in augmentum fundationis Collegii tradidit 1000 flor.; ad censum elocandos; quapropter ad mandatum admodum reverendi patris nostri Generalis Mucii Vitellesci Collegium lectionem Casuum conscientiae more Societatis ex charitate perpetuo habere et duos professores intertenere debet et est obligatum.

Zagrabiae Anno Domini 1666 reverendissimus dominus Nicolaus Dianesevich, praepositus major venerabilis capituli, donavit et jure perpetuo tradidit Collegio Zagrabiensi 4500 flor. elocandos pro triplici cursu Philosophico, ex quo annuo proventu tres professores Collegium futuris semper temporibus intertenere debet ac est obligatum.

Professores academici:

Decanus Altiorum, simul professor Controversiarum	1
Theologiae scholasticae seu speculativae	2
Canonum	1
Theologiae moralis seu Casuum conscientiae	2
Philosophiae triennalis	3
Inferiorum scholarum magistri	6
Universim .	15

Gymnasium Zagrabiense.

Collegium et Academia Zagrabiensis gaudet privilegiis Universitatis, quae instar privilegiorum Viennensium, Graecensium, Tyrnaviensium et Cassoviensium a divo olim Leopoldo Primo, imperatore et rege Hungariae etc. piissimae recordationis, benigne concessa et de dato 23. Septembris mensis et anni 1669 in castro Eberstorff emanata exstant. Anno vero Domini 1671 die 3. mensis Novembris in generali Dominorum Statuum et Ordinum regnorum Croatiae et Sclavoniae congregatione Suae sacratissimae caesareae et regiae Majestatis privilegiales novae Academiae Zagrabiensis praesentatae, publicatae et acceptae sunt. Lecta vero per magistrum Nicolaum Patachich, protonotarium regni.

His privilegiis Collegium etiam hoc anno 1746 usum fuit in causa gravi et criminali, dum studiosi tres, inter quos unus nobilis erat, sub vesperum officinam mercatoris occlusam in civitate perfregissent . . .

E codice manuscripto: Directorium Oeconomicum, complectens notitias necessarias in officio procuratoris Collegii S. J. Zagrabiensis.

Urbarium Protocollatum Collegii Societatis Jesu Zagrabiae — descriptum A. 1765 ex alio, quod est penes R. P. Rectorem. — In bibliotheca praepositi et canonici zagrab. D. Pauli Gugler inter Mss. A. A. Baričević.

IV.

Inclyti Domini Status et Ordines! Dum singulae communitates inclytorum horum regnorum antiqua jura sua, quae sibi adempta, vel quoquo modo labefactata sentiunt, medio inclytorum SS. et OO. recuperare ac firmare student, aut novas etiam statui suo convenientes praerogativas per eosdem I. SS. et OO. expetunt, par esse existimamus, ut nos quoque opportuno hoc tempore, quo non solum de revehenda pristina libertate, sed etiam de stabiliendo splendore horum regnorum in nobilissimo hoc congressu publicis consiliis agitur, eam, qua Academia haec Zagrabiensis a divis quondam regibus Hungariae donata uti potuit, Universitatis praerogativam eidem non tam concedi, quam in usum deduci instemus.

Tametsi quidem diploma regium, quo hanc praerogativam Zagrabiensi Academiae pridem concessam esse palam ostendi posset, in praesens producere nequeamus, quod illud archivo literariae directionis Zagrabiensis nunquam illatum sit, sed cum reliquis literariis documentis hujatis collegii abolitae Societatis Jesu, ut par est credere, per commissionem aulicam, quae opere abolitionis tunc occupabatur, compositum atque ad destinatum locum transmissum esse suspicari licet, adeo tamen indubitatum est, illud reapse exstitisse, atque Universitatis praerogativam cum aliis privilegiis huic Academiae indultam continuisse, ut eorum virorum, qui tale legerunt, quique adhuc vivunt, testimoniis facile comprobari possit; sed neque absque fundamento supponi potest ejus si non authenticum apographum, saltem certa vestigia in archivo Regni latere debere, quemadmodum ex actis regnicolaribus de anno 1671 id erui posse percipimus.

Quanta jam inde, si Universitas scientiarum cum concernentibus privilegiis atque idoneis emolumentis hic loci stabiliatur, in inclyta haec regna dimanatura utilitas, quantus patriae accessurus sit decor, I. SS. et OO. magis perspiciunt, quam ut pluribus id deducere ac demonstrare oporteat. Profecto si praesentes rerum circumstantias, in quibus non modo de amovendis obicibus literarum, sed etiam de solis patriae civibus ad quaeque munera in his regnis applicandis serio cogitatur, consideremus; tum illas, quae futurae sunt, tum non tantum illa, quae adhuc sub turcico gemit jugo, pars Croatiae, sed etiam regna Bosniae et Serviae, uti ex felici omine, quod hucusque cepimus, augurari licet, recuperata, taliterque haec inclyta regna quasi dilatata fuerint, paululum contemplemur, ejusmodi Universitatem, ubi domestica pubes, remotis omnibus literarum impedimentis, et suppetitatis (sic) eas prosequendi mediis, copiosissimo numero confluxura, pro diversis in patria obeundis muniis in omnigenis scientiis atque liberalibus artibus erudiatur, in medio sui possidere non modo decorum et utile, sed plane necessarium esse judicamus. Dum itaque nos velut cives, parte qua licet in bonum publicum intentos, haec IItis. SS. et OOdinibus demisse proponendo, muneri nostro quadamtenus satisfecisse arbitramur, potenti protectioni enixe commendati omni venerationis cum cultu emorimur.

Dat. Zagrabiae die 19.a. Maji 1790. Inclytorum Statuum et Ordinum

Servi humillimi, Superior Studiorum Director caeterique Professores regiae Academiae in districtu Zagrabiensi.

A tergo: Ad Inclytos Dominos Status et Ordines Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae generaliter congregatos.

In Regni archivio. Acta Regni Congreg. 1790 No. 71.

V.

Academiam Zagrabiensem, vigore praehabitorum, occasione sublationis Jesuitarum cum caeteris Jesuiticis documentis ablatorum, privilegiorum, sui in Universitatem elevationem petentem eatenus, aut, si id obtineri nequiret, saltem pro eo, ut in Academiam Zagrabiensem studium chirurgiae introducatur, in generalibus comitiis recommendandam Inclyti Domini SS. et OO. dominis ad eadem comitia deputatis ablegatis comiserunt.

Instructio, oratoribus ad comitia hungarica destinatis. in generali Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae regnorum congregatione a. 1790 data. In Regni archivio in Protocollo congregationum regni.

VI.

$\frac{701}{L.\ 21.}$ Sacrae caesareae et regio-apostolicae Maiestatis, domini domini clementissimi, nomine Statibus et Ordinibus regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae generaliter congregatis hisce benigne intimandum: cum cathedrarum medicinae et chirurgiae penes r. Academiam Zagrabiensem erectionis necessitas haud subversetur, in quantum SS. et OO. cathedram artis obstetriciae erigendam ultro desiderarent, cum haec notabiles praeter salarium professoris alias etiam expensas requirat, ad quas tegendas fundus publicus non adest, praevie SS. et OO. de requisito ad eiusmodi erogationes fundo prospicere velint. Quod ipsum iisdem erga remonstrationem ddo. 24. Aprilis 1843 factam rescribitur. Datum in imperiali urbe Vienna Austriae die vigesima tertia mensis Januarii Anno Domini Millesimo octingentesimo quadragesimo quarto.

Antonius comes Mailáth m. p. Matthaeus Stettner m. p.

Ad benignum Sacrae caes. et reg.-apostol. Maiestatis mandatum

Carolus Pauly m. p.

A tergo: Vienna e cancellaria r. hungarico-aulica. Sacrae caesareae et regio-apostolicae Maiestatis, domini domini clementissimi, nomine Dominis Statibus et Ordinibus regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae generaliter congregatis, consignandum. Zagrabiae.

In Regni archivio. Acta congreg. Regni 1845 No. 8. — V. Kukuljević Jura II. 302.

VII.

Sacratissima!

Soliciti de promovenda nationali cultura in considerationem sumentes, quod ob subversantem in patria nostra défectum Universitatis scientiarum multi licet eruditi graemiales juvenes ob defectum necessariarum

expensarum ad aliquam scientiarum Universitatem transire nequeuntes laurea doctorali condecorari non possint, quodve a tempore introductae in regno Hungariae in traditione studiorum linguae hungaricae ipsi quoque potentiores, ejusdem linguae ignari, ab assequendo in regia scientiarum Universitate Pestiensi praevio honore impediantur, quod item tenuioris sortis patriae nostrae filii, licet qualificatissimi, a concursibus pro aliqua cathedra in Universitate Pestiensi faciendis ob eandem causam arceantur, valentiores vero nonnisi cum sacrificio facultatum suarum concurrere valeant, Maiestati Vestrae Sacratissimae humillime supplicamus, ut, quandoquidem in hac metropoli regnorum horum civitate facultas philosophica, iuridica et theologica existeret, Accademiam Zagrabiensem ad Universitatem a paritate Universitatis Graecensis, in qua aeque nonnisi praemissae tres facultates existunt, ex benigna reflexione praedeductorum motivorum clementer elevare, taliterque nos novo paternae suae propensionis documento beare dignaretur.

Quaeis —

In Regni archivio. Acta Regni Congreg. 1845. No. 25.

VIII.

Sacrae caesareae et regio-apostolicae Maiestatis, domini domini clementissimi, nomine Dominis Statibus et Ordinibus regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae generaliter congregatis benigne intimandum: erga repraesentationem eorundem ddo. 23. Septembris a. p., in merito Academiae Zagrabiensis ad normam Graecensis in Universitatem elevandae factam, Suam Maiestatem Sacratissimam ope altissimae resolutionis ddo. 21. Julii a. c. huic eorundem Statuum et Ordinum petito, cum Academiae Zagrabiensis in Universitatem elevationis necessitas haud subversetur, non deferre, id tamen indulgere clementer dignatam esse, ut filii regnorum Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae, in lingua hungarica non satis exerciti, rigorosa examina pro obtinenda laurea doctorali coram Universitate Pestana pro lubitu etiam lingua latina deponere queant, dispositione relate ad concursus pro cathedris in Academia Zagrabiensi vacaturis, tam Pestini, quam etiam Zagrabiae asservandos, alioquin iam facta. Datum in imperiali urbe Vienna Austriae die trigesima mensis Julii Anno Domini Millesimo octingentesimo quadragesimo sexto.

Georgius comes Apponyi m. p. Franciscus comes Teleky m. p.

Ad benignum Suae caes. et reg.-apostol. Maiestatis mandatum
Carolus Pauly m. p.

A tergo: uti sub Nro. V.

In Regni archivio. Acta Congreg. Regni 1847. Nro. 13.

Poslie ovoga govora rectorova besjedjahu pozdrave novomu sveučilištu zastupnici raznih sveučilišta, visokih učilišta, akademija i učenih zavoda, njeki predavajuć sjajne poslanice, redom ovim:

Od budimpeštanskoga sveučilišta dekan dr. Iván Télfy:

Tisztelt Gyülekezet!

A budapesti magyar királyi egyetem testvéri rokonszenvvel üdvözli a Fölséges Királyunk nevét viselő első horvát egyetemet, s kiványa hogy ezáltal a horvát nemzetnél egy uj, századokra kiható, korszak keletkezzék, mely egyedül csak a tudományok mezején iparkodjék békes s vérnélküli csatákat vivni.

Professores Universitatis Zagrabiensis!

Collegae dilectissimi!

Vos estis, quibus optimus rex noster Apostolicus munus demandavit, ut vestra industria latissime manaret, eruditionisque et doctrinae bona propagaretis. Accipite ideo faustam almae matris Hungaricae acclamationem, pro certoque habete, eam vestrum progressum, commodum, decus et ornamentum semper fraterno amore salutaturam.

Od kološvarskoga sveučilišta rector Henrik Finály:

A kolozsvári magyar királyi tudományegyetem nevében és szavaival van szerencsém üdvözölni Nagyságodat, mint az europai legifjabb, horváth nemzeti tudományegyetem legelső rectorát, a mélyen tisztelt tanári kart, és a nemes ifjuságot, e haza gyönyörü reményét. Üdvözletemhez azt a szivből fakadó őszinte ohajt kötöm: adja az ég, hogy az az élő fa, a melyet a nemes horváth testvér nemzet a maga földjébe ültetett, terebélyes nagy fává nőjjön, a mely üdítő árnyékával, áldásos gyümölcseivel boldogságos, jólétet és fényes dicsődéget áraszzon e nemzetre és e hazára!

Magnifice Domine Rector! Ne felicitatio nostra, viva modo voce pronunciata, volatilis, fluxa et vix hominis aetatem duratura esset: accipe hanc chartam, quae in tabulario Universitatis vestrae deposita perenne documentum sit, quam propenso et fraterno animo hodie Vobiscum solemnia haec celebremus, quam sincero corde Vobis, huic patriae et genti nobilissimae omnia prospera, fausta, felicia, fortunataque auguremur et imprecemur!

Henricus Finály, h. t. rector. Dr. Emericus Korbuly, juris publ. hung. prof. p. o. in regia sc. Universitate Claudiopolitana.

Od polytechnike budimpeštanske professor Dr. Petar pl. Dobránszky:

A budapesti magyar királyi József-müegyetem tanácsának nevében és megbizásából, van szerencsém az első horvát tudom. egyetemet melegen üdvözölni. A mivelődési közczélok rokonságánál fogva, a budapesti műegyetem üdvözli a megnyiló egyetemet mint testvér testvérét, és emelkedett örömmel vesz részt a jelentőségteljes mivelődési esemény ünnepén, midőn egy uj tag avattatik fel a tudományok dicső köztársaságába.

Üdvkivánatom rövid, de szivből fakadó szavakban abból áll hogy az ünnepélyesen megnyiló Ferencz József-egyetemet, az emberiség szellemerkölcsi közkincseinek gyarapitására, a közös haza diszére és javára, az Isten tartsa és áldja meg!

Od pražkoga sveučilišta, pak od družtva pravničkoga u Pragu, prodekan dr. Antun Randa:

Summa qua par sum reverentia trado Tibi, rector Magnifice, et Vobis professoribus Francisco-Josephinae singulari mandato Universitatis Pragensis almae et antiquissimae Carolo-Ferdinandeae documentum, quo continentur intimae senatus academici gratulationes ad Vestrae literarum universitatis fundationem. Intimo ex corde salutem dico reipublicae literarum nuperrime conditae optans et praecans, ut vestra universitas sub auspiciis augustissimi Imperatoris et Regis Francisci Josephi I. condita semper vigeat, floreat crescat.

Velectění pánové! Přináším Vám zároveň jmenem „Jednoty právnické v Praze“, spolku to právníků českých v hlavním městě království Českého nejupřimnější a nejvřelejší blahopřání. Má-li vůbec celý učený svět velký v tom zájem, že se nová zřizuje universita na hranicích téměř civilisace europské, máme my občané říše Rakousko-Uherské, a my Slované zvláště, tenkráte dvojnásobné příčiny těšiti se tomu. Vždyť zřizují se vysoké školy v území říše této, uprostřed velenadaného kmene slovanského, bodrého národa Horvátského, vždyť zřizuje se tvrz vzdělanosti, osvěty, věd a umění, kteráž jest a bude důležitým faktorem ano základem krásné budoucnosti národa Horvatského.

Od pražke česke polytechnike professor dr. Emil Weyr:

Vaše magnificenci! Dostalo se mně té cti, zastupovati při dnešní celé národy nadšeností plnící slavnosti král. českou polytechniku, od

jejíhožto sboru professorského uloženo mi jest býti zde tlumočníkem nejvřelejších citů radostných, které vzbuzuje v celém národě českém založení slavné university Františka Jozefa v Záhřebě.

Račtež tudiž vysoce učený pane rektore ode mne co od zástupce jediné ryze české vysoké školy říše rakouské přijmouti blahopřání se strany professorů české techniky, ku kterým se zajisté druží celý národ český planoucí hlubokou láskou k sbratřenému národu chrabrých Chorvátů, v němžto právem vidí mocný sloup podporující práci ducha slovanského. Že za řízení Vaší magnificence universita mocně vzkvétati bude, šiříc paprsky věčných pravd po celém vzdělaném světě, o tom presvědčen jsa, volám budoucnosti Vašeho sveučiliště srdečné Na zdar!

Od krakovskoga sveučilišta professor dr. Miroslav Skobel:

Jaśnie Wielmożny Rektorze! Prześwietny Senacie akademicki!

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, po szkole głownéj praskiéj najdawniejszy w krajach sławiańskich, włożył na mnie zaszczytny obowiązek, abym Was, uczeni zwierzchnicy téj nowéj świątyni nauk pozdrowił serdecznie, a zarazem złożył w jego imieniu najszczersze życzenia: aby ten młody uniwersytet zakwitnął jaknajrychléj, rozwinął się najwspanialéj.

Założony z hojnych ofiar całego narodu, jest najpiękniejszym dowodem zamiłowania nauk u szlachetnego plemienia Chorwatów; tak wielkiego, jak i u innych narodów sławiańskich; a które nasi nieprzyjaciele tak niesłusznie oskarźają pred światem, że nauki i w ogóle oświatę lekceważą, zaniedbują.

Ale niechaj wiedzą, niechaj pamiętają o tém, że właśnie głównie narody sławiańskie, mianowicie Serbowie i Chorwaci, tudzież Polacy bronili Europę zachodnią przez kilkaset lat od najazdu barbarzyńców.

A jeżeli mimo tak częstych wojen i klęsk, od nich nieodłącznych, Sławianie u krótkich chwilach pokoju i spoczynku z zapałem oddawali się uprawie nauk; wtedy gdy Niemcy, Francuzi, Włosi i Anglicy długiego używali pokoju i korzystali z niego swobodnie: to może stosunkowo więcéj uczynili dla oświaty, aniżeli szczęśliwsze od nich narody zachodnio-europejskie.

Chociaż bowiem przyznać należy, iż narody, mieszkające w zachodniéj połowie Europy więcéj się przyczyniły do postępu nauk

i umiejętności, aniżeli Sławianie: to jednak i ci, mimo tylu przeszkód, nie małe na tém polu położyli zasługi.

Niechaj więc i ten nowy przybytek nauk świadczy o szczeréj chęci naszych braci Chorwatów, pracowania około uprawy nauk razem z narodami najoświeceńszemi; niechaj w tych czasach, gdy oświata jest największą potęgą, uniwersytet zagrzebski będzie warownią narodową; niechaj Chorwatom zapewni trwałą pomyślność i sławę.

Utinam Vestra universitas literarum floreat; utinam literas bonasque artes foveat, colat et augeat in perpetuum. Tunc enim firmissimum erit propugnaculum nobilis Croatarum gentis.

Haec Vobis imprecatur antiquissima Polonorum universitas, faustisque ominibus prosequitur.

Me vero perquam felicem esse duco, quod haec vota Vobis referre, mihi mandatum est.

Od gradačkoga sveučilišta prodekan dr. Hermann Bidermann:

Felices nos praedicamus, viri clarissimi, quod a senatu universitatis litterarum Carolo-Franciseeae Graecensis ad vos missi sumus, ut epistolam hanc gratulatoriam vobis traderemus et hos dies festos ac sollemnes vobiscum ageremus. Nam Croatia, quae semper genii occidentalis cultum defendit ac tuita est, conditam hanc litterarum universitatem omnibus testimonio esse voluit, se eodem animi vigore, quo olim Turcorum furorem saevitiamque repulisset, nunc optimarum artium studio se dedituram esse. Atque hac de re gaudere et hanc rem vobis gratulari, viri clarissimi, prae caeteris omnibus n o s decet, quos, quia vicinia proximi vobis sumus, litterarum commercium vobiscum conjunget et quorum, Styriacorum scilicet, majores cum vestris majoribus res domi militiaeque praeclaras per totam confinii extensionem perfecerunt. Accipiat itaque Magnificentia Vestra epistolam, quam in mandatis habemus.

Od biogradske velike škole professor Stojan Marković:

„Jedan je prijatelj narodne prosvete rekao, da je onaj narod prvi, koji ima valjane škole i ako to nije danas, bit će za celo sutra. Škola je odista prva najozbiljnija potreba svakog naroda. Ona je neizostavan uslov; te da se narod moralno usavrši i materijalno unapredi. Narod, koji hoće da obezbriži svoje narodno biće i na-

rodnu budućnost, koji hoće da zauzme ugledno mesto medju narodima, koji hoće da vrši kulturnu misiju, kojoj je namenjen, — taj narod valja da je obrazovan. Ja u ime srpske velike škole čestitam bratskom narodu hrvatskom, što je ideju ovu podpuno shvatio i podižući u svojoj sredini sveučilište ozbiljno prigrlio, čestitam narodnim prijateljima, koji su ideju ovu izveli, čestitam Vama gospodine rektore i ostaloj gg. članovima sveučilišta, od kojih će zavisiti, te da žrtve, koje čini narod i njegovi prijatelji, urode bogatim plodom za narod, što ja iz sveg srca želim."

Od berlinskoga sveučilišta prorector dr. Rudolph Gneist:

Es ist mir der ehrenvolle Auftrag geworden, Namens der Universität Berlin der jüngsten Schwester an ihrem Geburts- und Namenstage unseren Morgengruss zu überbringen. Seien Sie versichert der warmen Sympathien des deutschen Reiches und der deutschen Wissenschaft, wenn Sie die Volkskraft bethätigen in Gründung von Institutionen der geistigen Cultur, und um so mehr, wenn Sie nach unserem bewährten Muster eine dauernde Hauptstätte der lehrenden Wissenschaft begründen. — Eine Stätte, aus welcher vor Allem die gelehrten und Volksschulen Ihres Landes zu gründen und zu nähren sind, um ein harmonisches Ganzes aus der Nation zu bilden. — Eine Stätte, welche durch Werke des Friedens die grosse europäische Culturaufgabe der vereinigten Monarchie zu vollenden bestimmt ist. — Eine Stätte, an welcher auch ein gottgefälliges Werk, auch ein wahrhafter Gottesdienst geübt wird, durch freie Entwicklung der geistigen Kräfte, welche Gott dem Menschen verliehen hat, um ihm zu dienen in treuer Forschung nach Wahrheit in sittlichen wie in natürlichen Dingen. — Gedenken wir der besten und glücklichsten Tage unserer Vergangenheit, als unsere Nationen Schulter an Schulter gekämpft haben für die höchsten Güter der Menschheit, brüderlich vereint in Schutz und Trutz. — So kann und soll es wieder sein: von dieser stolzen Bergfeste wird wiederum ein tapferes treues Volk die Segnungen christlicher Cultur und milderer Sitte weiter und weiter tragen nach Osten und Süden. Auch die Mehrheit der Sprachen ist dieser Aufgabe kein Hinderniss, wenn sie getragen wird vom Geiste der wahren Wissenschaft, von dem allbefruchtenden Einfluss der classischen Sprache und Cultur. Indem ich das Glückwunsch-Schreiben unseres Senates übergebe, schliesse ich mit dem akademischen Gruss:

Alma Universitas Vestra, hodie fundata, — Dei omnipotentis auxilio vigeat, floreat, crescat — crescat in aeternam Dei gloriam — crescat ad augendum unitae monarchiae splendorem — crescat in perpetuam fundatorum memoriam — crescat in vestrae inclytae nationis honorem, — nationis hujus fortis, fidelis ornamentum et decus sit, — ut Augustissimus in hoc imperio Rex, ita in magna litterarum republica semper Augusta!

Od ugarske akademije znanosti preuzv. g. dr. Theodor Pauler:

Nagyságos egyetemi Rector úr!

A magyar tudományos akademia nevében üdvözöljük Nagyságodat, a kir. Ferencz József egyetem első rectorát, és ezen anyaiskola tanitói és tanulóinak testületét.

Üdvözöljük örömmel, mert ismét egygyel őregbült a tudományok szentélyeinek száma közős hazánkban, ismét szaporodtak a szellemi müvelődés nemes hivatásu munkásainak sorai.

Örömünk annál nagyobb, minél szorosabb a kapocs, mely a szent korona aegise alatt a társországokat Magyarországhoz füzi. E kapcsot nyolcz százados történetünk dicső emlékei, őseinknek a haza és alkotmánya iránti tántorithatatlan ragaszkodása, azok védelmére vivott harczokban hősiesen ontott vére 's jó — és balszerencsében megedzett érdekközösségünk szilárditották, szentesitették.

Ezen emlékeknek megfelelő érzülettől áthatva, szivünk mélyéből kivánjuk, hogy a most ünnepélyesen felavatott tudomány — egyetem, mint a müveltség messze világító fénytornya az isteni és emberi igazságok erős védbástyája, a tökély mind nagyobb fokára emelkedvén, évek hosszú során át virágozzék és gyarapodjék.

Hirdesse fennen apostoli királyunk iránt a törhetetlen hüségnek, a törvények tiszteletének 's az ezen alapuló igaz hazafiságnak, az erkölcsiség és testvériességnek szent tanait, hirdesse azokat a belsö tiszta meggyőzödés varázs erejével, a nemes ihletség lángtüzével, hirdesse a jelen és jövö nemzedékeknek„ túl és innen sok késö századon."

Laetabunda excepit Academia litterarum hungarica nuncium de nova musarum sede, in ditionibus sacrae Regni Coronae solemni ritu inauguranda.

Laetitiae interpretes solemnium testes nos esse voluit, qui munere nobis delato fungentes optima pro salute Almae Matris vestrae sincero cordis affectu depromimus vota.

Faxint Superi! ut nova haec bonarum artium et litterarum palaestra, doctorum claritate conspicua, civium solertia insignis, ingeniorum proventu frequens celeberrimis athenaeis suppar imo superior ad ultimos rerum humanarum terminos quousque litteris suus constabit honor, vigeat crescat et floreat, ac novis in dies incrementis et ornamentis augeatur et amplificetur!

Éljen!

Od kraljevskoga českoga učenoga družtva, pak od českoga narodnoga muzeja, tajnik Dr. Josip Emler:

Slovutný pane rektore, velectění a veleučení páni professorové!

Královská česká společnost náuk, nejstarší to vědecké družstvo v rozsáhlé říši Rakousko-uherské, jakož i jednota Musea král. Českého, jež mám čest při této vzácné a významné slavnosti zastupovati, vzkazují Vám vřelý pozdrav s přáním všeho dobra. Jmenem obou těchto jednot přeji, aby vysoké učení záhřebské stalo se chrámem, v němž by Vámi a nástupci Vašemi obsluhovány byly co nejhorlivěji a nejzdárněji vědy, nejvznešenější to vymoženosti ducha lidského. — Co Čech a Slovan vyslovuji tu jmenem národu svého nejupřímnější přání, aby nové vysoké školy záhřebské byly sluncem, jehož paprsky by šířily pravou osvětu a vzdělání v junáckých ňadrách nejen bratří našich z krásných krajin mezi Dravou a Savou ale i v prsou synů z dalekých vlastí slovanských od vrcholů věčným sněhem pokrytých Alp až za nebetyčný Balkan, a od břehů krásné Adrie až tam, kde mohutný Dunaj s vlnami moře Černého se pojí. Přeji aby tak bylo k nehynoucí slávě sbřatřeného nám bohātýrského národa Chorvatského.

Od srbskoga učenoga družtva u Biogradu professor Stojan Novaković:

Gospodine rektore i gospodo professori!

Meni je u deo pala ta čast, da vas ovom svečanom prilikom pozdravim u ime srpskog učenog družtva iz Beograda. Mi držimo, da je rad, rad pozitivan i trezven, ona moć, koja duhove uzbudjuje, nov život izaziva i budućnost podiže i stvara. Ovde se danas svečanim načinom otvora jedno tako polje radu, nadmetanju duhova na

istraživanju, gojenju i otkrivanju nauke i istine. Kratka historija jugoslavenskoga preradjaja pokazuje načinom nepobitnim, da je k ideji zajednice, koju goje jugoslavenska plemena, najviše pripomogao rad, i da je, ma kojim putem i ma s koje strane izlazio, obično vodio na korist zajednice njihove. Ta je historija istina kratka, ali nam ona opet može poslužiti kao jamstvo, da će nova nastojanja istim putem povesti. Rad trezven jedini je u stanju osvetliti ono, što se čini tamno; on će izgladiti i na dobro okrenuti bludnje, prepone ili nezgode, na koje se nailazi u putu k budućnosti. Neka bi vam, dakle, gospodo, rad bio koristan i uspešan, i neka bi vas odveo k budućnosti srećnoj i pouzdanoj. U to ime srećan vam bio današnji početak!

Od Slovenske Matice govorio je predsjednik dr. E. H. vitez Costa. (Na veliku žalost skorih je mjeseci za tim preminuo, te nebivši onda zabilježena doslovce besjeda a i nenašav se u ostavštini slavnoga pokojnika, samo se sadržaj može uspomeni sačuvati po Novicah br. 43 g. 1874, str. 342, Slovenskom Narodu br. 241, 1874, Obzoru br. 239 g. 1874: da Slovenci pozdravljaju sveučilište kao zviezdu bolje budućnosti; da je pozdrav Matice Slovenske, koja zastupa sve Slovence po pet krajina raztresene, glas cieloga slovenskoga naroda; da doduše, kad inostranci pozdravljaju sveučilište, on nebi imao govoriti, budué se Slovenci i Hrvati smatraju za jedan te isti narod, dakle je hrvatsko sveučilište ujedno slovensko sveučilište.)

Od družtva českih liečnika dr. Čeněk Křižek:

Lékařové v zemích koruny české, zastoupení ve spolku českých lékařů v královském hlavním městě Praze, přijali s radostí nevšední zprávu o slavném otevření chorvátského učiliště i zasílají přání svá nejsrdečnější a pozdravy nejvřelejší Vám, vznešený pane rektore, Vám, ctěni páni professorové, i Vám, bujarému studentsvu chorvátskému. Nechť zkvétá všeučiliště Vaše ke cti národa chorvátského, na šíření vědy a vzdělanosti, k radosti vznešeného mecenáše svého. Nechť žije, zrůstá, zkvétá povždy!

Od Slovačke Matice odbornik Martin Čulen:

Věľkomožný Pán Rector, Slovutný Učbársky Sbor! Prichodím zpod vysokých Tatier, ako povereník Matice Slovenskej, a prinášam Vám od trojmilionového slovenského, Maticou Slovenskou representovaného národa, ku slavnosti otvorenia Vašej university srdečný bratský

pozdrav. Isté je, že Horvatský národ nemá spomedzi kmenov slovanských oddanejšieho, a uprimnejšieho, nežli náš národ slovenský; a preto, stíhala-li národ Horvatský nejaká nehoda, cítil ju i národ slovenský; zastíhol-li národ Horvatský neprajný osud Vás, údery jeho ranily i naše srdce. Vaše nešťastia mnohonásobný spôsobovaly nám žial, a naopak Vaše radosti a šťastia činíly a činia i nás blaženými. Nebolo teda možná utajiť v slovenských srdciach radosť pri slavnosti najvýznamnejšieho to pre Vás otvorenia Vášho všeučelišta. — Universita Vaša je nielen pre Vás, ale i pre nás, áno pre osvetu celého človečenstva najvýznamnejšia. Pravda je, že jesto mnoho universit, ale tieto sú nám cudzie; mládež slovanská môže si na ních nadobudnúť vedu, ale pri tom často sa stáva, že sa odcudzí svojeti a vrhá sa do prúdu materialismu, ktorý jak jej samej, tak i národu, a vlasti záhubu prináša. — Záhrebská universita nebude taká; ona bude synov sladkou rečou matiek vyučovať, bude jích popri vede učiť ctiť a milovať národ, bude jich vzdelávať na základe večných Božích pravd, pamätajúc na vznešený úmysel svojho vel'kého tvoritel'a — Strossmayera. Universita Vaša je na juhozápade prvá slavianská universita a je povolaná osvetu razširovať na východ, proti ktorého surovej móci junácky Horvatský národ mečom bránil kresťanskú Europu. Universita Vaša povolana je východ tento nie síce viac mečom, ale pravdou osvobodiť a získať vzdelanej Europe.

T'ažká to úloha, a ešte ťažšie jej prevedenie; lež od dobrého počiatku zvätšia závisí zdar práce. A preto želám v mene súkmenovcov mojich Vám, Vel'komožný Pane Rector, a Slovutnému Učbárskemu Sboru milosti a pomoci Božej k prelomeniu skalnatej a tŕnistej cesty, ktorú nastupujete. Vašim nápadníkom potom snadno a l'ahko bude pokračovať v diele pre bratský nám národ Horvatský, pre Slavianstvo a pre celé človečenstvo tak vel'avýznamné a sväté.

Dnešní deň je i pre nás Slovákov istou zárukou lepšej budúcnosti, lebo keď ste Vy, drahí Bratia Horvati, prelomili tak velké a tak mnohé závady, ktoré sa — ako tušim — najviac z príčiny naukosdelnej reči proti uskutočneniu Vašej túžby stavaly, a teraz i v ohl'ade tomto všetky ťažkosti a protivy ustúpily: je nám to hviezdou nádeje, že svitne deň, kde i my v reči materinskej vychovávať budeme môcť mládež našu pre Boha, národ a vlasť.

Naposledy privolávam: nech Boh žehná prvého Rectora Mesića, a prvý Učbarský Sbor všeučelišťa Záhrebského!

Od bolognskoga sveučilišta dekan dr. Gaetano vitez Pellicioni:

Mi duole, o Signori, di non potere esprimere nella vostra armoniosa nazional favella i sentimenti dell' animo mio altamente commosso all' aspetto della pompa solenne, onde oggi in mezzo a sì festante frequenza celebrasi la fondazione di questo fortunato Ateneo. A me fu compartito l' alto onore di rappresentare presso di voi in questo giorno lietissimo la più antica delle Università di studi, quella di Bologna, che nella buja notte della medioevale barbarie irradiava luce vivissima di sapienza per tutta Europa; e vo superbo di qui ora presentarvene i saluti, i voti, le congratulazioni, gli augurii. Augurii di matrona così veneranda non possono non tornar cari e felici a codesta neonata, che al primo suo sorgere è contornata da tanta festa e sentesi già chiamata a levare altissimi voli. Sì, o Signori, le vostre Liburniche correvano un dì velocissime i mari e nella più memoranda battaglia navale, che conti la storia, col possente ajuto loro impennarono le ali alla vittoria, cui fu premio l' impero del mondo. A voi è serbata gloria più nobile, di ricondurre a quelle stesse regioni non più i rostri fulminei delle gloriose triremi degli avi, ma sì le pacifici arti di Minerva e i doni fecondi e salutari della scienza. È tempo ormai che la civiltà, compiuto il fatale circuito, ricalchi le sue orme a ritroso delle vie del Sole e ritorni adulta colà d' onde anticamente mosse fanciulla. La nascente Università mira all' Oriente. Dessa è il Faro più avanzato, che dalla civile Europa si protenda verso quelle contrade, a sfolgorarne le tenebre da ben lunghi secoli addensatevi dalla tetra caligine dell' immobile musulmano fatalismo. Viva la Università di Zagabria Francesco Giuseppe! Viva l' Augusto Principe, onde essa prende il nome e gli auspicii! Viva il suo inclito e venerando fondatore!

Na ove pozdrave zahvali se rektor Matija Mesić:

Doctissimi viri!

Vobis, quos iam in hodierna, alio loco habita oratione peculiariter, uti decebat, adlocutus sum, — Vobis et nunc, eodem modo, omnibus et singulis pro gratulationibus et votis, quibus hoc, quod celebramus, inceptum nostrum felix faustumque ut eveniat precati estis, Almae matris nostrae et omnium popularium meorum nomine summas ago gratias,

Sunt quaedam vestrum cuiusque generis quodam modo propriae ac peculiares virtutes: est litterarum studium; est in eis excolendis et ad varios vitae usus mirifice applicandis solertia; est nobilis patriae amor aliaeque nonnullae, quibus nomen vestrum per omnes cultiores terras inclaruit. Nobis, qui inter vos ordine posteriores sumus, id peropportunum accidit, ut illas virtutes, velut exemplaria ad imitandum proposita, continenter intueri, omnem vitam nostram ad eas formare, omnes conatus ad eas dirigere liceat. Credite, viri doctissimi, nos omni virium contentione elaboraturos, ut omnium illarum virtutum aemulatione vestra communione digni haberi mereamur.

Hac vitae cultus communione nos, qui ad meridiem habitamus Slavi, obeuntis solis partium extremi sumus, et vestro quoque, viri doctissimi, judicio illas, quibus finitimae nobis solis orientis partes oppressae iacent, ignorantiae tenebras, a nobis potissimum propelli, dissipari oportet. Et certe hoc, quod nobis defertur, munere, quoniam cum illis gentibus maximam partem eiusdem originis nos vincula coniungunt, studiosissime et amantissime fungemur, fietque, ut cultioris vitae sol, qui temporum vice in occidente ortus, has nostras terras suo lumine collustrat, illis quoque gentibus tandem illucescat.

Quod Deus bene vertat!

Bivši tim ovaj veliki svetčani čin završen, u kojem su veličanstvene besjede kraljeva zamjenika svietloga bana i čestitke odaslanika i govori rektorovi veličajnim uzhitnim klicanjem često i često praćeni bili: pristupi zamjeniku Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva svietlomu banu prorektor dr. Konstantin Vojnović, moleći, da bi blagoizvolio podpisati sliedeću spomenicu o tom velikom činu, te ju pohraniti u zemaljskom arkivu.

Zamjenik Njegova cesarskoga i kraljevskoga Veličanstva svietli ban blagoizvoli podpisati i za njim podpisaše prisutni visoki dostojanstvenici i ostala sjajna gospoda spomenicu, koja glasi:

Godišta po rodjenju Isusovu tisuću osam sto sedamdeset četvèrtoga, dana devetnaestoga mjeseca listopada, za sretnoga vladanja Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga posvećenoga Veličanstva F r a n j e J o s i p a I., božjom milostju cesara austrijskoga, kralja českoga, apoštolskoga kralja ugarskoga, dalmatinskoga, hrvat-

skoga, slavonskoga i t. d., i t. d., za banovanja Njegove preuzvišenosti gospodina Ivana Mažuranića: isti preuzviŝeni gospodin, pravi tajni viećnik Njegova veličanstva, ban kraljevine Dalmacije, Hrvatske, Slavonije, Ivan Mažuranić, kao ban i pod jedno za ovi svetčani čin zamjenik Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga posvećenoga Veličanstva Franje Josipa I., u Zagrebu, glavnom gradu kraljevine Dalmacije, Hrvatske, Slavonije, u velikoj saborsknj dvorani, za prisutnih sakupljenih u to vrieme na hèrvatskom saboru velemožah, dostojanstvenikah, poslanikah naroda, za nazočnih mnogih slavnih, odličnih, uglednih odaslanikah od evropskih bližnjih i dalekih sveučilištah, od domaćih i stranih učenih družtvah, od sborovah, od hrvatskih slavonskih dalmatinskih županijah, gradovah, tèrgoviŝtah, obćinah, na oči mnogobrojnoga naroda, kraljevsko sveučilišta Franje Josipa I., začeto godine tisuću osam sto šestdeset šeste, zakladnim za jugoslavensko sveučilište darom Josipa Jurja Strossmayera, biskupa djakovačkoga, sriemskoga i bosanskoga, uvećano zakladnimi za jugoslavensko sveučilište prilozi naroda hèrvatskoga i bratinskoga naroda slovenskóga, utemeljeno, potvèrdjeno, uredjeno zakonskimi članci sabora kraljevine Dalmacije, Hèrvatske, Slavonije od godine tisuću osam sto šestdeset devete dana osmoga mjeseca travnja i od godine tisuću osam sto sedam deset četvèrte dana petoga mjeseca siečnja — velikim slavljem, slavljenim u isto doba po svoj kraljevini Dalmaciji, Hrvatskoj, Slavoniji, otvori, i ujedno prvoga rektora ovoga prvoga hervatskoga sveučilišta, velemožnoga, prečastnoga, veleučenoga gospodina, pèrvostolne cèrkve zagrebačke začastnoga kanonika, profesora kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I., Matiju Mesića u njegovo dostojanstvo svetčano uvede.

Na vjekoviti spomen ovoga za hèrvatski narod preslavnoga i preznamenitoga čina učini se ova spomenica, i podpisaše ju preuzvišeni gospodin ban kraljevine Dalmacije, Hèrvatske, Slavonije, ujedno zamjenik Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga posvećenoga veličanstva Franje Josipa I., Ivan Mažuranić, i pèrvi rektor ovoga kraljevskoga sveučilišta velemožni, prečastni, veleučeni gospodin Matija Mesić, i prisutni i nazočni velemože, dostojanstvenici, poslanici, odaslanici, i predà se preuzvišenomu gospodinu banu Ivanu Mažuraniću, moleći, da ju isti preuzvišeni gospodin ban u pismohranu kraljevine Dalmacije, Hrvatske, Slavonije sahrani za vjekoviti spomen potomakah.

III.

Poslanice od sveučilišta, visokih učevnih zavoda, učenih družtava

povodom otvaranja sveučilišta Franje Josipa I.

Beč (Wien), akademija znanosti:

Kais. Akademie der Wissenschaften
Nr. 812.

Im Nachhange zum hierortigen Schreiben vom 23. v. M. beehrt sich das ergebenst gefertigte Präsidium Ein löbliches Curatorium hiemit in Kenntniss zu setzen, dass dessen ehrende Einladung zur Theilnahme an der am 19. October zu begehenden Eröffnungsfeier der Franz Josephs-Universität zu Agram, der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in ihren Classensitzungen am 7. u. 8. d. M. vorgelegt worden ist.

Die kaiserliche Akademie bringt Einem löblichen Curatorium zu dieser bevorstehenden bedeutungsvollen Feier ihre besten und wärmsten Glückwünsche dar, bedauert jedoch lebhaft sich an derselben durch Entsendung eines oder mehrerer Mitglieder nicht betheiligen zu können, da keines ihrer Mitglieder sich gegenwärtig in der Lage befindet, diese Mission zu übernehmen.

Wien, am 9. October 1874.

Das Präsidium der kais. Akademie der Wissenschaften:

Arneth. Schrötter.

An das löbl. Curatorium der Franz Josephs-Universität zu Agram.

Berlin, sveučilište:

Rector und Senat der Friedrichs-Wilhelms-Universität zu Berlin an die Universität zu Agram.

Mit Dank leistet unsere Universität der freundlichen Einladung zur Theilnahme an der Eröffnungsfeier der Universität Agram Folge, und gern schliesst sie sich der Reihe der glückwünschenden Schwesteruniversitäten Oesterreich-Ungarns an, mit den wärmsten Wünschen für das Gedeihen der neuen Stiftung.

Möge ihr die schwere, aber grosse und schöne Aufgabe gelingen, ebenbürtig den alten Universitäten eine Hauptstätte der Wissenschaft zu werden.

Möge sie im edlen Wettkampfe um die höheren, allen Nationen gemeinsamen Ziele, ihren frieden- und segenbringenden Einfluss auch über die Landesgrenzen hinaus üben.

Möge ihr ein stetiges Wachsthum beschieden sein zur Ehre ihrer Stifter, zum Ruhme ihrer Glieder, zur Förderung der höchsten Aufgaben der Wissenschaft.

Um diesen unseren Wünschen auch einen persönlichen Ausdruck zu geben. haben wir unseren z. Prorector, Professor Dr. Gneist, als unseren Vertreter bei der Eröffnungsfeier abgeordnet.

Berlin, den 7. October 1874.

Rector und Senat der Friedrichs-Wilhelms-Universität:

Gneist, pr. R. Steinmeyer. Dernburg. Bardeleben. Helmholtz.

Bern, sveučilište: Bern, den 29. September 1874.

Der Senat der Hochschule Bern an das Festcomité für die Eröffnung der Universität Agram.

z. H. Herrn M. Mesić, Universitäts-Professor.

Hochgeehrter Herr!

Im Namen des Senats der Universität Bern habe ich die Ehre Ihnen die freundliche Einladung zur Theilnahme an der Einweihungs-Feier Ihrer Landesuniversität bestens zu verdanken. Da die Ferienzeit eine solenne Zusammenberufung des Senats verhindert und zudem die weite Entfernung unserer Stadt von dem Sitze Ihrer neuen Hochschule der Abordnung von Mitgliedern des Senats zum persönlichen Erscheinen bei der Feier im Wege stehen würde, so muss ich mich begnügen Ihnen im Namen des hiesigen Senats zuhanden desjenigen der Universität Agram die lebhaftesten Glückwünsche für das Gedeihen Ihrer jungen Anstalt hiermit schriftlich darzubringen. Mit ausgezeichneter Hochachtung

der z. Rector der Universität Bern:

Dr. jur. et phil. Hans von Scheel,

ord. Prof. der Staatswissenschaften.

Besançon, sveučilište:

Académie de Besançon. École préparatoire
de médecine et de pharmacie. Besançon, le 15 octobre 1874.

Amplissimae universitati litterarum Zagrabiensi.

Litterarum facultas Vesontina Zagrabiensi litterarum universitati Francisco-Josephinae diem natalem gratulatur, multisque eam

juvenibus almam matrem, omni Croatarum genti lucem futuram esse optat speratque.

L. S. Litterarum facultatis Vesontinae decanus:
Henricus Weil.

Bologna, sveučilište:

Curator Athenaei bononiensis S. P. D.
Curatoribus Academicis solemnium aperiundae Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis.

Quod Litterarum et Artium Universitatem dedicaturi, humanissimi Viri, nos invitatis ad solemne celebrandum, vehementer gaudemus et quam plurimas gratias agimus. Omnes animis Vobis adsumus: ac, ne natali novae Academiae desit praesentia alicuius ex hac vetustissima, Sodalem clarissimum Caietanum Pellicionium, equitem, doctorem linguae graecae, magistrum conlegis Philologorum, legatum mittimus, qui nomine nostro Vobis gratuletur fausta omnia et felicia studiis Vestris ominando.

Valete, Viri praestantissimi, et quod jam diu facitis, dignitatem patriae et Reipublicae litterariae commoda amplificare pergite.

Bononiae VII. Kalendas Octobres MDCCCLXXIV.

Curator Athenaei Bonon.:
A. Uricini.

Bonn, sveučilište:

Rector et Senatus universitatis Fridericiae Guilelmiae Rhenanae S. P. D. curatoribus academicis solennium aperiundae universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis.

Quo magis persuasi sumus, litterarum universitates summam terris in quibus conduntur adferre et utilitatem et dignitatem, quoniam verae humanitatis rivulos per singula civitatis membra et artus deducentes omnes rerum publicarum rationes in melius provehunt atque exornant, eo maiore cum laetitia nuntium accepimus aperiundae quae prima est Croatarum universitatis Zagrabiensis et invitationem vestram qua nos quoque sollemnitatis testes evocavistis benevolentissimam. Et per legatos quidem quominus sacris vestris intersimus et longinquitate viae et ipsis temporis quo scholae nostrae hibernae initium capiunt rationibus prohiberi dolemus, at per litteras

certe gratulabundi adesse ac studium quo res vestras prosequimur sincerissimum testificari voluimus. Itaque Deum Optimum Maximum omni religione conprecamur, uti universitatem quam aperturi estis Francisco-Josephinam Zagrabiensem stabilire, tutari, augere inque melius semper prorogare aevum velit, ut civitati vestrae illa et salutis et decoris futura sit fons perpetuus.

Valete nobisque pergite favere.

Dat. Bonnae Kal. Octobr. a. MDCCCLXXIV.

Dr. Reusch, p. t. Rector.

Breslau, sveučilište:

Rector et Senatus Universitatis Vratislaviensis Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis Rectori et Senatui S.

Summo gaudio litterae vestrae humanissimae nos affecerunt, viri illustrissimi, quibus certiores nos fecistis d. XIX m. Oct. h. a. universitatem vestram, quae Croatarum sit prima, apertum iri.

Gratias autem vobis agimus, quod una cum laeto hoc nuntio benignam hospitalemque invitationem ad nos perferri jussistis, ut nos quoque faustissimis sollemnibus vestris legatis missis interessemus. Quod cum libentissime faceremus, ut publice testaremus, communi litterarum vinculo nos vobiscum arte conjunctos esse, locorum tamen temporumque rationes nos impediunt, quominus desiderio vestro humanissimo obtemperemus. Ex intimo vero corde vota vobis mittimus sincerissima pro incremento et flore academiae vestrae, quam litterarum facem per universam vestram terrarum regionem praelaturam communiaque studia egregie promoturam esse praecamur atque auguramur. Valete nobisque favete.

D. Vratislaviae d. III. m. Oct. a. MDCCCLXXIV.

Dr. R. Heidenhain, h. t. exrector.

Brünn (Brno), polytechnika:

Brünn, 18. X. 1874.

An das hochgeehrte academische Curatorium zur feierlichen Eröffnung der Franz-Josef's-Universität zu Agram!

Das Professoren-Collegium der k. k. technischen Hochschule zu Brünn dankt für die erwiesene Ehre und bezeugte Freundschaft, welche demselben von dem hochverehrlichen academischen Curato-

rium durch die freundliche Einladung zur feierlichen Eröffnung der Franz-Josef's-Universität in Agram zu Theil wurden; es bedauert keines seiner Mitglieder zu dieser erhabenen Feier absenden zu können, bittet aber, hiermit die Versicherung entgegen zu nehmen, dass dasselbe die Eröffnung dieser neuen Stätte zur Pflege und Förderung der Wissenschaften freudigst begrüsst und das Land sowohl wie das hochverehrliche academische Curatorium hiezu herzlichst beglückwünscht. Möge diese Hochschule gedeihen und blühen!

Der Rector der k. k. technischen Hochschule zu Brünn:
J. E. Schön, o. ö. Professor.

Budimpešta, sveučilište:

Magyar királyi Tudomány-Egyetem. $\frac{1687}{9.\ 1874/5}$ sz.

A zágrábi Ferencz-József egyetem megnyitási ünnepélyét rendező T. cz. Bizottságnak.

Egyetemünk mai napon tartott rendkivüli tanácsülésében örömmel fogadtuk az ünnepélyt rendező Bizottságnak azon meghivóját, melyet a zágrábi Ferencz-József tud. egyetemnek f. hó 19én tördénendö ünnepélyes megnyitása alkalmából egyetemünkhez intézett, ės elhatároztuk, hogy testvéries rokonszenve és örömének kifejezést adandó, a megnyitási ünnepélynél az uj testvér-főintézet egyetemünk tanácsának 3 tagja által mint üdvözlő küldöttség által képviseltessék.

Küldöttségi tagok:

Dr. Télfy Iván bölcsészetkari dékán vezetése allat

Dr. báró Hornig Károly hittudománykari és dr. Apáthy István jogkari dékánok.

Midőn erről az ünnepélyrendező Bizottságot, már eleve is értesíteni szerencsém van, egyuttal van szerencsém tudomásul adni, miszerint az említett küldöttség f. hó 17én fog Budapestről utra kelni.

Budapest 1874évi October 3 án.

Kovács, egyetemi Rector.

Catania, sveučilište: Catania, 21. Luglio 1874.

R. Università Degli Studi di Catania. Num. 591.

Onorando Sig. Presidente!

Il Corpo Accademico di questa R. Università vede con vivo piacere sorgere in Croazia un' altro Corpo scientifico dedicato alla propagazione dei lumi, ed all' incremento delle scienze.

Augura prosperità e gloria al novello Ateneo. — Manda un saluto di affetto ai promotori dello stesso, e volendo concorrere alla solennità dell' apertura di esso, prega la S. V. Illma a volerlo rappresentare nella augusta cerimonia inaugurale.

Gradisca intanto i sensi della mia particolare devozione.

Il Rettore: dr. Salvatore Marchese.

Al' Onorevole Sig. Stef. Doma Presidente del Comitato della solenne apertura della Università Croata Francesco Giuseppe I. in Zagabria.

Christiania, sveučilište:

Senatus Academicus Universitatis Regiae Fredericianae in Norvegia, quae Christianiae est, legenti S.

Vobis et per vos omnibus Croatis gratulantes nos, quibus ipsis non multo plus sexaginta abhinc annos contigit, ut propria nostra conderetur litterarum universitas, quique in dies uberiores eius fructus percipi gratis animis laetamur, universitatem vestram nascentem spe optima piisque prosequimur votis.

Dabamus Christianiae in Senatu Academico die Xma Octobris MDCCCLXXIV..

Lochmann. R. T. Nissen. M. P. Ingstad. Sophus Bugge. E. Münster. C. Holst

Curatores academici Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis!

Coimbra, sveučilište:

Ao Illmo. Reitor e Sapientissimos professores da nova Universidade Francisco-Josephina de Agram.

O corpo docente da Universidade de Coimbra recebeu com agrado e benigno acolhimento o convite que lhe dirigistes para se representar por seus delegados nas grandes solemnidades academicas que ora preparaes em Agram para o dia 19 de Outubro.

Promptificar-se-hiam para o desempenho de tão honroso encargo muitos membros d'esta Universidade, se lhes não obstasse a estreiteza do tempo e a grande distancia entre Coimbra e Agram.

Mas já que as circumstancias não permittem que vos enviemos deputados com a missão especial de assistirem ás vossas so-

lemnidades, ao menos d'aqui vos acompanhamos com os votos pelo engrandecimento dos estudos na Universidade Francisco-Josephina Zagrabiense.

Prosperos successos a tal Instituto deseja a Universidade de Coimbra sua irmã.

Se algum dia procurardes 'n esta Universidade relações litterarias e scientificas, abertamente vos certificamos que achareis entre nós facil e cordeal recepção.

Coimbra 1o. d' Outubro de 1874.

Visconde de Villa Maion, Reitor. Dr. D. Victorino da Conceição Teixeira Rebello. Dor. Bernardo de Serpa Pimentel. Dr. Antonio Egypcio Guarelma Lopes de Vasconcello. Dor. Raimundo Venancio Rodrigues. Dor. Visconde de Monte-Lão. Manoil Joaquimo Fri Thomas, Secretario.

Clarissimo Rectori Sapientissimisque professoribus novae Universitatis Francisco-Josefinae Zagrabiensis.

Grata et benigne accepta senatu Universitatis Conimbricensis invitatio fuit, ut suorum aliquos eligeret, qui Zagrabiae quarta decima die Kalendas Novembris vestris quam magnis solemnitatibus academicis rite intersint. Praeclarum munus plurimi nostrorum quidem susciperent, nisi temporis angustia et magna locorum distantia forent impedimento.

Quoniam autem vetat fors, quominus Zagrabiam adire possint, qui ob id unum vicem nostrae Universitatis impleant, hinc saltem pro studiorum incremento in Francisco-Josephina Universitate Zagrabiensi vota facimus. Exoptat tanti operis prosperos successus germana Universitas Conimbricensis.

Hanc profecto in quodcumque litterarum scientiarumque commercium vocaveritis, lubenti animo, palam testamur, facilem aditum semper invenietis.

Datum Conimbricae Kalend. Oct. MDCCCLXXIV.

Dorpat, sveučilište:

Universitati litterarum Zagrabiensi S. D.

Universitatis litterarum Dorpatensis Rector et Senatus.

Maxuma laetitia affecti sumus litteris, quibus certiores a Vobis facti sumus, in huiusce mensis diem XIX aperiundae academiae Zagrabiensis Francisco-Josephinae indicta esse solemnia, quibus nostrae quoque Universitatis Dorpatensis legatos interesse voluistis huma-

nissime. Cui voluntati Vestrae lubenter sane obtemperaremus, modo per itinerum longinquitatem et temporum studiorumque rationem, quam apud nos diversam a Vestra valere non ignoratis fortasse, ita fieri licuisset.

Quid enim magis exoptatum, quid laeto solemnique doctorum undecunque virorum concursu quod concelebretur magis dignum quam apud gentem olim belli maxime laudi deditam atque insigni fortitudine memorabilem iam Musis pacis virtutum amantibus sedem parari, quo et artium bonarum litterarumque, omnis denique humanitatis incrementa deprehendimus manifestissima, et Austriam traditi a maioribus culturae animorum propagandae officii non immemorem agnoscimus lubentissime.

Itaque qua nobis concessum est, per litteras congratulamur Vobis laetissimum academiae Vestrae ortum, atque proventum ejus felicissimum floremque futurum auguramur ita ut non modo, quibus antea studiorum causa academiae adeundae erant alienae, iam domi Vestram ipsi habeatis, quam colatis, augeatis, frequentetis, sed etiam quae ab aliis accepistis, reddatis ea cum usuris, atque Vestrae disciplinae desiderio ut alliciantur olim, quorum ipsi patribus usi estis magistris; uti denique ad varias non Austriae tantum sed totius orbis nationes communi pulchri bonique studio et eo, quo humanum genus inter se diligere decet, amore consociandas plurimum conferat quattuor nationum in confinio fere condita universitas litterarum Zagrabiensis!

Dorpati Livonorum d. XXVIII. m. Septembris An. MDCCCLXXIV.

Rector Dr. Georgius ab Oettingen.

Nro. 422. Secretarius Senatus A. Heinrichsen.

Erlangen, sveučilište:

No. 3037. Erlangen, den 23. Sept. 1874.

An das verehrliche Comité für die Feier der Eröffnung der k. k. Franz-Joseph's Universität zu Agram.

Ihr Schreiben vom 1. d. M., mit welchem Sie uns zur feierlichen Eröffnung der neu gegründeten Franz-Josephs-Universität zu Agram einzuladen die Güte hatten, ist uns am 17. d. richtig zugekommen.

Je inniger der Antheil ist, den wir an der Begründung dieser — der ersten Hochschule in Ihrem Lande nehmen, desto lebhafter ist unser Bedauern, uns an der feierlichen Eröffnung derselben mit

Rücksicht auf die grosse Entfernung, so wie auf den gleichzeitigen Wiederbeginn unserer Vorlesungen nicht betheiligen zu können. Wir müssen uns vielmehr darauf beschränken, Ihnen für Ihre Einladung freundlichst zu danken und Ihnen unsere herzlichen Wünsche für das fröhliche Gedeihen und Emporblühen der neuen Pflanzstätte der Wissenschaft in Ihrem Lande hiermit schriftlich darzubringen.

Der akademische Senat der königl. bayerischen Friedrich-Alexanders-Universität Erlangen.

Dr. Bechmann, z. z. Prorector.

Giessen, sveučilište:

Nr. 191. Giessen, am 22. Sept. 1874.

Die Grossherzogliche Landes-Universität Giessen an die akademischen Curatoren zur feierlichen Eröffnung der Franz-Joseph's-Universität in Zagreb.

Indem wir hiermit mittheilen, dass wir Ihre freundliche Einladung zur Theilnahme an der Eröffnung der Franz-Josephs-Universität in Ihrer Stadt erhalten haben, sprechen wir das Bedauern aus, dass es unter den obwaltenden Umständen unmöglich ist, einen Deputirten zu den Eröffnungsfeierlichkeiten zu senden. Wir befinden uns in der Mitte der Ferien, wo die Geschäfte ruhen und wegen Abwesenheit der meisten Mitglieder des academischen Senates die Wahl eines Deputirten nicht vorgenommen werden kann. Wir erlauben uns aber die aufrichtigsten Wünsche für das Gedeihen der jungen Universität zu senden. Möge sich dieselbe dauernd zu einer reichen Pflanzstätte echt wissenschaftlicher Bildung und wahrer Humanität gestalten!

Zu jeglichem Verkehr, welcher auf die Förderung gemeinsamer Universitätsinteressen abzielt, werden sie uns zu jeder Zeit bereit finden.

Im Namen und Auftrag des academischen Senates der Ludwigs-Universität der d. z. Rector:

Dr. C. Eckhard.

Göttingen, sveučilište:

Rectori et senatui universitatis literarum Zagrabiensis Francisco-Josephinae. S. P. D.

Prorector et senatus universitatis literarum Gottingensis.

Ante omnia venia nobis Vestra petenda est, quod tam sero demum vota pro salute Vestra non suscipimus illa quidem, sed dudum suscepta nuncupamus. Literae enim Vestrae, quibus etiam nos ad solemnia universitatis Vestrae literarum die XIX. m. Octobris inaugurandae humanissime invitabatis, postremis demum m. Septembris diebus ad nos perlatae sunt, quibus diebus et qui prorectoris munere per annum academicum superiorem functus erat et eius successor ex itineribus per ferias susceptis nondum redierant. His temporum rationibus factum est, ut neque ex collegis mitti possent, qui Vobis praesentes praesentibus cum ceteris academiarum imperii germanici legatis gratularentur, et literae Vestrae ipsae in magno chartarum variarum fasciculo, quem prorector a vicario suo acceptum successori traderet, occultatae in oblivionem venirent primum, deinde diu quaesitae inveniri non possent. Habete vero persuasum nuntio de academia gentis Vestrae condenda allato non una de causa nos vehementer gavisos esse. Neque enim tantum laetitia animi affecti sunt, quod literis et veritatis studiis, quo nihil salutarius generi humano et sanctius cogitari potest, novam sedem et domicilium constitui videbamus, sed graviter commoti summus, cum, quantis laboribus, quanta constantia, quanta popularium Vestrorum generosissimorum et gravissimorum concordia et liberalitate ad impedimenta omnia superanda opus fuisset, cognosceremus. Sed his ipsis, ex quibus felici tandem successu universitas Vestra studiorum emersit, difficultatum fluctibus faustissima ei omina portendi existimamus. Nam ea humanorum natura animorum est, ut, quo quid acriore virium contentione tandem adepti sumus, tanto impensius diligamus acriusque foveamus atque tueamur. Ita fieri non potest, quin academia noviter condita, quam populares Vestri tam diu votis suis expetiverunt, in hoc ipso desiderio et in contentionis illius diuturnae strenuitate summae apud Vos existimationis et perpetuae felicitatis certa pignora nacta sit. Eam itaque auguramur et genti Vestrae et literis universis vere salutarem futuram esse et hoc votis nostris a Deo Optimo Maximo ex vera animorum sententia expetimus.

Hanc veram nostram congratulationem facite ut benevoli excipiatis et nobis faveatis. Valete.

Scrib. Gottingae in academia Georgia Augusta d. XXX. m. Januarii a. MDCCCLXXV.

N. Grisebach, h. t. Prorector.

Granada, sveučilište:

Al Ilustre Claustro de la Universidad Francisco Josefina de Zagreb.

Hemos recibido con cumplida satisfaccion Vuestra atenta Carta, invitando al Claustro de esta Escuela para la solemne apertura de la ilustre Universidad Francisco-Josefina Zagrabiense. Este Claustro de Catedráticos ha agradecido en extremo Vuestra invitacion, sintiendo que las actuales tareas académicas no le permitan, como sería de su voluntad, enviar una Comision de profesores que le representára en la solemne inauguracion de Vuestra Universidad, noble centro de ilustracion al que deseamos próspera y larga vida, y á cuyo honorable Sennor Rector y digno Claustro de Profesores saludamos con todo respeto y consideracion.

En Granada á 25 de Setiembre de 1874.

El Rector: Dr. C. Garcia Duarte,
Catedrático munerario dela Universidad.

Secretario: Dr. Francisco Caballero-Infante.

Egregio Senatui Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis.

Litteras Vestras, quibus ad aperiundae Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis solennia, hujus Academiae Senatum invitatis, jucunde reverenterque accepimus. Quo, gratias Vobis professorum Collegium granatense comiter agit, valdeque dolent, muneribus hujusce litterarii Gymnasii, praesenti tempore, fungendis, haud posse, qui, ut cupiunt, vicem eorum implentes, Solennibus aperturae Vestrae Universitatis interfuerint, mittere. Prosperitatem Vestri nobilis sapientiae Seminarii votis in nostris perpetuum habemus, et insignem Praesidem venerabilemque Senatum humanissime salutamus.

Datum Granatae VII Kal. Oct. anni MDCCCLXXIV.

Rector: Dr. C. Garcia Duarte,
Universitatis professor ordinarius.

Ab epistolis Dr. F. Caballero-Infante.

Graz, sveučilište:

Rector und Senat der k. k. Carl-Franzens-Universität in Graz an Se. Magnificenz den Herrn Rector und den akademischen Senat der k. Franz-Joseph's-Universität zu Agram.

Die Bedeutung des Festes, welches am 19. October in Kroatiens Hauptstadt gefeiert wird, reicht weit hinaus über die Marken dieses Landes. Denn wie die Wissenschaft keine räumlichen Grenzen kennt, so sind auch ihre Pflegestätten nicht der Nation, die sie geschaffen, sondern der civilisirten Menschheit eigen. An dem Tage aber, an welchem Vertreter der Hochschulen von nah und fern zum Wiegenfeste der jüngsten Universität sich versammeln, fühlt sich die nachbarliche Carl-Franzens-Universität in erster Reihe gedrungen, ihrer Freude über das Erstehen der Francisco-Josephina begeisterten Ausdruck zu leihen.

Möge sie wachsen und gedeihen und immerdar sein in Lehrern und Lernenden eine Stätte gelehrten Fleisses und sittlichen Ernstes, ein Hort der freien Forschung zu nutz und frommen für Land und Reich.

Graz am 17. Oktober 1874.

Dr. Carl Ritter von Helly, d. z. Rector. Dr. Max Ritter von Karajan, d. z. Prorector. Dr. Franc. Klinger, h. t. Decanus Fac. theologicae. Dr. Carolus Gross, h. t. Decanus fac. jurid. Dr. A. Rollett, h. t. Decanus fac. med. Dr. C. Freih. v. Ettingshausen, d. z. Decan der philos. Facul. Dr. Michael Fruhmann, d. z. Prodecan der theol. Fakultät. Dr. Hermann J. Bidermann, d. z. Prodecan der rechtsstw. Fakultät. Dr. K. Blodig, d. z. Prodecan der med. Fak. Dr. W. Kergel, d. z. Prodecan der philos. Fak. Dr. Franc. Pölzl, d. z. Senatsmitglied. Dr. Joannes Blaschke, d. z. Senatsmitglied. Dr. Richard L. Heschl, d. z. erw. Senatsmitglied. Dr. Hub. Leitgeb, d. z. erw. Senatsmitglied.

Greifswald, sveučilište:

Der Rector und academische Senat der k. Universität Greifswald an das academische Curatorium der k.k. Franz-Joseph-Universität Agram.

Das academische Curatorium hat uns in dem freundlichen Schreiben vom 1. September c. mit einer Einladung zur Theilnahme an der am 19. d. M. stattfindenden feierlichen Eröffnung der k. k. Franz-Joseph-Universität beehrt.

Mit dem Gefühl aufrichtigen Dankes und herzlicher Theilnahme erwidern wir diese uns gewordene hohe Auszeichnung.

Die Erfüllung unseres Wunsches die am 17. d. M. 418 Jahre zählende pommersche Hochschule bei dem Wiegenfest ihrer jüngsten Mitschwester durch einen Abgeordneten vertreten zu sehen, ist zu unserm lebhaften Bedauern Umstände halber nicht möglich. Die Universität Greifswald wird aber im Geist an dieser hohen Feier Theil nehmen, die nicht blos für Sie und Ihr Land, sondern für alle Universitäten ein bedeutungsvolles Ereigniss bildet. Die Begründung neuer Universitäten in unserm Jahrhundert gehört nicht zu den häufigeren Vorkommnissen, obgleich das Bedürfniss darnach an vielen Orten auf das Lebhafteste empfunden wird, in der richtigen Erkenntniss und Würdigung Jahrhunderte langer Erfahrungen, dass wahre Gesittung, reine das Herz wirklich veredelnde Religiosität nur auf dem Boden einer höheren und freien wissenschaftlichen Geistescultur erblühen. Salus scholae, salus civitatis!

Die Franz-Joseph-Universität in Agram beginnt in einer ereignissvollen, das sittliche und geistige Leben aller christlichen Völker tief bewegenden Zeitperiode ihren Lebensgang.

Pathe eines erlauchten Fürsten, dessen höchster Stolz und unermüdliche Sorge dem geistigen und materiellen Erblühen der unter seinem Scepter vereinigten Völker andauernd zugewendet ist, eröffnet sich Ihrer Hochschule die glänzendste Aussicht zu einer hoffnungsvollen und segensreichen Wirksamkeit.

Möge es Ihrer Alma mater beschieden sein, Männer heranzubilden, die im Dienste der Wissenschaft und des Vaterlandes, in allen Berufskreisen des öffentlichen und privaten Lebens voranleuchten in allen Tugenden, in der Reinheit des Geistes und des Herzens. Möge Ihre Hochschule gedeihen und blühen zur Ehre der Wissenschaft, zur Ehre und zum Segen Ihres Landes bis in die spätesten Zeiten.

Diese unsere aufrichtigsten Wünsche senden wir Ihnen Hochgeehrte Herren Collegen aus der Ferne, im Gefühl gemeinsamen wissenschaftlichen Lebens und Strebens.

Das akademische Curatorium bitten wir ganz ergebenst, das beifolgende Gedenkblatt als den Ausdruck unserer ehrerbietigsten Huldigung wohlgeneigtest entgegennehmen zu wollen.

Greifswald, den 12. October 1874.

L. S. Grohe, z. Rector.

Q. B. F. F. S. Quam firmo arctoque litterarum vinculo homines conectantur insigni Vos nuper comprobastis documento, cum nos invitaretis ut universitatis Vestrae, quae Francisci Josephi Regis Vestri Augustissimi auspiciis Zagrabiae aperietur, natalibus interessemus. Significastis enim hodieque, cum homines tot tantisque rebus in dies magis divelli et distineri videantur, litterarum tamen studiis etiam stirpe linguaque diversos consociari. Itaque magnopere laetabamur, cum litteris Vestris certiores facti sumus artibus liberalibus novam apud Vos parari sedem, unde verae humanitatis luce ignorantiae atque inscitiae tenebrae discutiantur. Atque quo magis regionem Vestram tali studiorum arce adhuc caruisse dolendum erat, eo maiore auguramur gaudio fore ut, velut novalis ager uberrimam messem reddere soleat, ita apud vos pulcherrima illa studia non solum laetissime efflorescant, verum etiam ipsis litteris multi inde et in omne aevum duraturi fructus redundent. Huius nostri voti, quod sincero concepimus animo, testificationem Vosmet ut benevole accipiatis ex intimo corde rogamus.

Data Gryphiswaldiae Nonis Octobribus anni MDCCCLXXIV.

Rector et Senatus Academiae Gryphiswaldensis.

Gröningen, sveučilište :

Groningae in Nederlandia 23. Sept. 1874.

Viri Clarissimi!

Rectori et Senatui Academiae Groninganae gratissimum accidit, quod ad sollemnia celebrandis natalibus Universitatis Francisco-Josephinae a Vobis invitati sunt; dolent vero sibi opportunitatem obsecundandi Vestrae humanissimae petitioni non datam esse per initium lectionum Academicarum, quod his ipsis diebus instat.

Apprecamur Vobis, Viri Clarissimi, optima quaeque. Faustis auspiciis ominibusque festi dies peragantur!

Rector et Senatus Academiae Groninganae.

C. M. Francken, **Rector Magnificus.** E. J. Diest Lorgion, **Actuarius.**

Curatoribus Academicis solennium aperiundae Universitatis Francisco-Josephinae Zagabriensis.

Halle, sveučilište:

Illustrissimis Professoribus Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis S. P. D.

Rector et Senatus Universitatis Fridericianae Halensis cum Vitebergensi consociatae.

Gratissimae nobis fuerunt litterae Vestrae, quibus nos certiores fecistis novam litterarum universitatem apud Vos conditam esse et ut sollemnibus ad eam rite inaugurandam indictis interessemus nos invitavistis. Nam cum haec sit omnium universitatum coniunctio et mutua caritas more maiorum et religione communis officii propter cultum bonarum artium sancita, ut quae in una quaque prospere eveniunt reliquae ad se quoque pertinere sentiant, tum in hac nobilissima doctorum virorum societate nihil laetius accidere potest, quam si nova publicae eruditionis sede constituta vetus litterarum commercium augetur. Et quo certiorem nostrae voluntatis et fidei testem haberetis, interpretem votorum nostrorum cum publicis mandatis ad Vos mittere cupiebamus, nisi longum terrarum intervallum et aperto vix apud nos novo studiorum cursu brevitas temporis ad iter parandum concessi obstaret.

Itaque has litteras sigillo universitatis nostrae munitas ad Vos dare decrevimus, quibus quamvis absentes tamen caritatem et gratulationem nostram testaremur. Gratulamur autem Vobis, quod firmo litterarum praesidio, quo adhuc nobilissima Croatarum gens carebat, constituto eruditionem civium Vestrorum egregie adiuvatis; quod veterem virtutem civitatis Zagrabiensis, quam inde ab antiquissimis temporibus ad animos hominum excolendos in istis regionibus plurimum valuisse accepimus, nova laude cumulatis; denique quod plurimas iustissimasque necessitudines, quibus potentissima Austriacorum et Germanorum imperia inter se coniuncta sunt, communi nobiscum studio litterarum et bonarum artium, in quibus firmissima fundamenta rerum civilium recte administrandarum posita sunt, confirmatis. Laeta igitur spe erecti, fore ut prosperum eventum habeat res optimis auspiciis suscepta omnique laude doctrinae Vestra universitas floreat, pro salute Vestra pia vota nuncupamus, fausta felicia fortunata omnia Vobis precamur.

Halis Saxonum idibus Octobribus a. MDCCCLXXIV.

Dr. H. Fitting, h. t. rector.

L. S.

Harkov, sveučilište :

Совѣтъ императорскаго Харьковскаго Университета 27. Септября 1874 г. Nr. 937.

Въ Совѣтъ Императорско-Королевскаго Загребскаго университета Франца Јосифа.

Совѣтъ Императорскаго Харьковскаго университета, сожалѣя, что, по соображенію времени, онъ не можетъ, въ лицѣ своего депутата, принять участіе въ торжествѣ открытія перваго Хорватскаго Университета, спѣшитъ письменно высказать свое глубокосочувственное привѣтствіе новому учрежденію, столь важному для культурнаго развитія какъ Хорватскаго народа, такъ и всѣхъ южныхъ славянъ. При этомъ Совѣтъ выражаетъ увѣренность, что нравственная связь русскихъ представителей науки съ Загребомъ, успѣвшимъ уже оказать столь важныя услуги славянской наукѣ, скрѣпится еще болѣе съ основаніемъ въ немъ Университета.

Ректоръ Императорскаго Харьковскаго Университета:

А. Питра, 2й.

Секретарь Совѣта: А. Каждубов.

Heidelberg, sveučilište:

Universität Heidelberg. Engerer-Senat. Nr. 359.

Heidelberg, den 16. Oct. 1874.

An Rector und Senat der Franz-Joseph-Universität Agram.

Indem wir den Empfang der unter dem 1. September d. J. an uns ergangenen Einladung zur Theilnahme an der feierlichen Eröffnung der Franz-Joseph-Universität dankend bezeugen, verfehlen wir nicht unsere collegialischen Glückwünsche zu diesem freudigen Ereignisse darzubringen, wenn wir auch nicht in der Lage sind, uns durch eine besondere Deputation dabei vertreten zu lassen. Möge die Franz-Joseph - Universität als ein Mittelpunkt ernster und fruchtbarer wissenschaftlicher Studien und akademischen freien Geistes im fernen Südosten, an den Grenzmarken der österreichisch-ungarischen Monarchie gedeihen und blühen!

Stark, d. Z. Prorector.

Helsingfors, sveučilište:

Venerabili senatui universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis.

Gratissimae nobis sunt litterae vestrae, per quas humanissime invitamur, ut mittamus qui nostram vicem intersint solemnibus, quibus Litterarum Universitas Francisco-Josephina Zagrabiensis mox aperietur. Meminisse juvat, Fennos quondam tantummodo armatos Croatis fuisse obvios, cum, aperto certantes Marte, alteri pari virtute alteros in celeberrimo bello XXX annorum profligarent. Quo gratius nobis nunc esset amicos testes progressuum vestrorum vobis obvios esse gentium praesens certamen pacificum vobiscum laetis animis admirantes. Sed id, quamvis diu nobis exoptatum, propter angustias temporis et longa terrarum intervalla commode fieri nunc non potest.

Gratulamur forti Croatarum nationi, quod apud eam Musae fautrices doctrinarum atque humanitatis stabilem fixerunt sedem, optamusque, ut Universitas Francisco-Josephina Zagrabiensis laetissimae efflorescat sitque liberalibus studiis emolumento et patriae vestrae perenni decori. Valete.

Datum Helsingforsiae Nonis Octobribus anno MDCCCLXXIV.

Nomine Senatus Universitatis Alexandrinae in Fennia:
Ad. Moberg, Universitatis h. t. Rector.

Innsbruck, sveučilište:

Der akademische Senat der k. k. Leopold-Franzens Universität an den akademischen Senat der croatischen Franz-Joseph's I. Universität.

Der akademische Senat der k. k. Leopold-Franzens-Universität begrüsst mit Freuden die neue Schwesteranstalt im fernen Süd-Osten des Reiches.

Die Universitäten sind die Werkstätten, aus denen den Völkern die kostbaren Schätze der Wissenschaften zufliessen. Ohne eine solche Werkstätte in seinen eigenen Grenzen können zwar einem Volke die geistigen Errungenschaften der anderen vermittelt werden, aber es wird doch nur dann die Früchte der Forschung zu seinem vollen Eigenthume machen, wenn es die Kunst des Forschens gemeinschaftlich übt, und ehrenvoller ist es doch, nicht bloss zu empfangen, sondern auch zu geben. Darum begrüssen wir so freudig die Errichtung der kroatischen Franz-Joseph's I. Universität. Möge sie eine treue Hüterin des echten wissenschaftli-

chen Geistes werden, möge ihre Saat unter dem erhabenen Schutze Seiner Majestät unseres gemeinsamen Kaisers überall im Volke kräftig emporschiessen, wie auf wohlbestelltem Gefilde die Halme unter den wärmenden Strahlen der Frühlingssonne. Möge sie leben, blühen, gedeihen.

Innsbruck, am 13. October 1874.

Im Namen des akademischen Senates der Rector magnificus:
Max Ritter v. Vintschgau zu Altenburg u. Hohenhaus,
k. k. Professor der Physiologie.

Jena, sveučilište:

Q. F. F. F. Q. S.
Universitati Litterarum
Francisco-Josephinae Zagrabiensi
Ad Frequentissimas Savi Clarissimi Amnis Ripas
In Urbe Croatiae Antiquissima Et Ex Quo Primum Quadratae
Mox Mutato Montis Graecensis Nomine Innotuit Celeberrima
Vetusta Tam Bellicae Virtutis Turcis Cum Sua Gloria Magna Cognitae
Quam Vitae Cultioris Et Commercii Sede
Bicipiti Et Regum Fortissimorum E quibus Unum Nominare
Satis Est Matthiam Corvinum
Et Episcoporum Sanctissimorum Ex Stephani Regis Auctoritate
Ibidem Constitutorum Domicilio
In Urbe Et Gymnasio Typographeis Museo Publico Sumptu
Liberalissime Conditis Egregie Ornata
Et Studiorum Consociatorum
Cum Ad Pervestigandam Regni Pannonici Historiam
Tum Ad Perpolienda Sermonis Patrii Monumenta Pertinentium
Laude Florentissima
Universitati Recentissimae Memoriae
His Ipsis Diebus Festis Solemniter Omni Quo Par Est Apparatu
Atque Honore Auspicandae
In Communi Acclamatione
Germanorum Slavorum Hungarorum
Suas Etiam Gratulationes Piaque Vota Pro Perpetua Salute
Novae Sedis Humanitatis
Hac Tabula Testificanda Esse Censuit

Universitas Litterarum Ienensis
Ab Ioanne Friderico Magnanimo Condita
Anno MDLVII A Ferdinando I Imperatore Confirmata
Caelestem Dei Optimi Maximi Potestatem Omnis Salutis Fontem
Haec Comprecata
Ut Cum Summi Numinis Favore Feliciter Ipsi Contigerit
Ut Superatis Tandem Duorum Illorum Studiorum Angustiis
Aperto Campo Spatiosissimo Excurrere Posset Innata Genti Virtus
Quantocius Alacri Alarum Remigio Cursum Suum Dirigat
Ad Excelsiora Gloriae Honorisque Culmina
Ut Haec Aetas Exaequet Eorum Ingeniorum Laudem
Quae Maiores Iure Admirati Sunt
Bedekovichorum Kercselicsorum Katancsichorum
Zagrabiae Civium Nobilissimorum
Quorum Memoriam Nulla Unquam Temporum Iniuria
Oblivione Exstinguet.
D. Ienae Die XIV. Octobris MDCCCLXXIV.
L. S. Dr. Geuther, h. t. Exprorector.

Kazan, sveučilište:

Въ Императорско-Королевскій Университетъ Франца Іосифа, въ Загребѣ.

Самый отдаленный Русскій университетъ на Востокѣ, привѣтствуя вновь зараждающійся Юго-Славянскій университетъ въ Загребѣ, первый въ Хорватской землѣ, и поздравляя его съ торжественнымъ начальнымъ днемъ его существованія, съ чувствомъ полной надежды посылаетъ ему искреннія пожеланія будущаго продолжительнаго развитія и успѣха. Исполняя свое великое назначеніе — быть центромъ высшаго образованія для хорватскаго народа, да не забудетъ Загребскій университетъ великой идеи научной и литературной взаимности всѣхъ славянскихъ племенъ, разъединенныхъ исторіей и пространствами. Быть едиными въ духѣ естъ главная цѣль будущаго культурнаго возрастанія всѣхъ многочисленныхъ народовъ нашего Племени. Сознавая эту великую цѣль, мы, представители Славянъ на далекомъ Востокѣ, шлёмъ къ Вамъ, на цвѣтущій славянскій Югъ, нашъ братскій Привѣтъ.

Ректоръ Императорскаго Казанскаго Университета, Докторъ Гражданскаго Права, Ординарный Профессоръ, Дѣйствительный Статскій Совѣтникъ и Кавалеръ: Н. Кремловъ.

Казань. Октября 5 дня 1874 года. Nr. 1018.

Kiel, sveučilište:

Venerabili senatui universitatis Zagrabiensis s.

Litteras Vestras, quibus ad diem sollemnem, quo universitas Vestra aperietur, Vobiscum celebrandum nos invitavistis, fieri non potuit, quin animis propensissimis et incepto Vestro benevolentissimis acciperemus.

Ac lubentissime quidem, id quod Vos ipsi significavistis, legatos laetitiae nostrae interpretes misissemus; verum quod hoc consilium omittendum nobis iudicavimus, ne ipsi quidem nimis fortasse mirabimini, si quanto locorum intervallo diiuncti simus, et quam longum iter maris Suecici accolis ad Vestros usque tractus peragrandum sit reputaveritis.

Verum licet absentes simus, illo, quo omnes litterarum amici coniunguntur, animorum commercio auspicatissimi diei sollemnibus intererimus et Deum Optimum Maximum precabimur, ut almam Universitatem Zagrabiensem, felicissimis auspiciis conditam, servet, confirmet, omni genere beneficiorum et commodorum cumulet, denique talem fieri sinat, ut ex ea pulcherrimi fructus ad patriae salutem et ad artium litterarumque utilitatem redundent.

Valete!

Dabamus Kiliae die XXV. m. Septembris a. MDCCCLXXIV.

Rector et senatus Universitatis Kiliensis.

L. S. Dr. Neuner, h. t. rector.

Kjøbenhaven, sveučilište:

Amis et collègues,

Bien sensibles à l'honneur de Votre invitation à la fête de l'inauguration de l'Université croate de François Joseph Ier à Zagreb au mois d'octobre prochain, nous Vous prions d'en agréer l'expression de notre remercîment cordial. Nous espérons aussi n'avoir pas besoin de Vous assurer que nous n'avons rien omis pour en faire part à tous ceux qui pourraient s'y intéresser, mais nous regrettons vivement de voir nos efforts inutiles en cherchant à faire représenter notre Université à Votre fête d'inauguration si solennelle.

Nous saisissons toutefois avec plaisir l'occasion que Vous nous offrez de Vous adresser nos congratulations sincères en faisant les meilleurs vœux fraternels pour le développement prompt et heureux de Votre nouvelle université.

Que l' activité en soit féconde en fruits salutaires à Votre patrie, et propice à l' avancement de l' instruction universelle!

Nous Vous prions, chers amis et collègues, de vouloir bien agréer nos salutations cordiales et fraternelles.

Copenhague, le 9 septembre 1874.

C. Hermansen, h. a. Rector Universitatis.

Au Comité de l' inauguration de l' Université croate de François Joseph Ier à Zagreb.

Universitati Francisco-Josephinae Zagrabiensi S. D. Universitas Havniensis.

Consistorium for Kjobenhavns Universitet bringer herved Udvalget, der forestaaer Indvielsen af Frants-Josephs-Universitetet i Agram, sin hjerteligste Tak for den det tilstillede Inbydelse til at overvœre dette Universitets hoitidelige Indvielse. Vi beklage, at vi ikke see os i Stand til at sende en Reprœsentant til at overvœre Indvielsen, men vi bede at vœre forvissede om, at vore bedste Onsker ledsage det nye Universitet.

Vi tilfoie, at vi have paalagt vort Universitets Bibliothek at soette sig i Forbindelse med Universitetet i Agram til Udvexling af akademiske Skrifter.

Kjobenhavn den 12te October 1874.

Chr. Hermansen, Rector Universitatis.
Goos, Referendarius Consistorii.
L. S.

Til Udvalget, der forestaaer Indvielsen af Frants-Josephs-Universitetet i Agram, De Herrer: Professor M. Mesić og Professor Dr. F. Urbanić.

Senatus universitatis Havniensis curatoribus solennium aperiundae universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis S.

Instituta Croatarum Universitas summo nos gaudio affecit, gratiasque agimus vobis, quod nos quoque solennibus universitatis aperiundae interesse voluistis. Quod si varias propter causas non contigit, ut ad diem constitutam mitteremus, qui nostris verbis vobis gratularetur, Vos tamen scitote, omnia nos prospera et felicia novae universitati optare et precari.

Unum addamus, praepositos bibliothecae nostrae cum Universitate Zagrabiensi, si placeat, permutationem scriptorum academicorum instituere iussos esse.

Scripsimus Havniae a. d. IV. Idus Octobr. MDCCCLXXIV.

Chr. Hermansen, Rector Universitatis.
Goos, Referendarius Consistorii.

Curatoribus academicis solennium aperiundae universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis, Professoribus doctissimis M. Mesić, Dri. Fr. Urbanić.

Koloszvár, sveučilište:

Nos Rector, Senatus et collegium Professorum almae regiae Universitatis Claudiopolitanae, Viris Magnificis, Clarissimis et Doctissimis, Rectori Senatui et Professoribus almae Universitatis Zagrabiensis Salutem!

Quum nobis nuper nuntiaretur amplissimos et illustrissimos viros proceres tum seculares, tum ecclesiasticos gentis Croatae, a priscis temporibus plurimis et communis commodi et mutuae caritatis vinculis huic nostro populo Hungaro conjunctae, id agere, ut in Zagabria, capite terrae suae, novam Musarum sedem, Universitatem scilicet scientiarum erigerent, quae inter Croatas prima, novam et laetiorem nobilissimae huic genti aetatem inauguraret: summa nos laetitia cepit. Ominabatur enim nobis ista fama non modo laetissimum incrementum ipsius scientiae, quae ubicunque terrarum una et eadem est, cuius propagationi et nos intentissimam damus operam: verum etiam fore, ut duo hi populi non tandem finitimi, verum diuturna etiam consuetudine fraterni novis et firmioribus mutuae caritatis vinculis conjungantur. Nihil enim magis aptum et idoneum est ad restituendam concordiam et firmandam pacem inter duos populos, quam consensus eorum virorum, qui scientia et eruditione praepollentes ad flectendos et gubernandos animos popularium et civium suorum ipsius excultissimi ingenii auctoritate velut divinitus designati et delegati esse videntur.

Hoc omen laetissimo animo accipientes dextras vobis amplissimi et ornatissimi viri porrigimus ex longinquo, salutem ferentes, pignus sincerae erga vos voluntatis nostrae.

Faxit Deus, ut conatus vestri reipublicae literarum et prosperitati gentis vestrae jucundissimos et amplissimos fructus praebeant, et sedes ista quam hodie Musis inauguratis in omne aevum vivat, vigeat et floreat, eiusque fama et auctoritas in dies crescens universum terrarum orbem impleat.

Datum Claudiopoli Pridie Idus Octobres MDCCCLXXIV.

Henricus Ludovicus Finály,
scientiarum auxiliarium historiae Prof., Academiae scientiarum reg. Hungaricae correspondens, Universitatis h. t. Rector.
L. S.

Königsberg, sveučilište:

Prorector und Senat der Albertus-Universität zu Königsberg in Preussen an die kaiserlich-königliche Franz-Joseph's-Universität zu Agram in Kroatien.

Mit aufrichtiger Freude begrüssen wir heute die neu gegründete Landes-Hochschule Kroatiens, die Franz Joseph's-Universität zu Agram und senden ihr zu dem Ehrentage ihrer feierlichen Eröffnung unsere wärmsten Glückwünsche! Mit der kroatischen Nation freuen auch wir uns, dass sie das Ziel ihrer langjährigen Bemühungen nunmehr erreicht hat!

Die Wissenschaft kennt keine Stammes- keine Landesgrenzen und die Universitäten als Pflege- und Pflanzstätten der Wissenschaft sind an nationale Schranken nicht gebunden. Alle auch die räumlich weitest von einander getrennten umschlingt ein ideales kosmopolitisches Band gleicher Interessen, gleicher Hingebung an die Zwecke der Wissenschaft. In diesem Sinne der Gemeinsamkeit des Strebens und Forschens nach Wahrheit, der Gleichheit der idealen Ziele, des segensreichen Zusammenwirkens mit Gleichgesinnten heissen wir auch die jüngste, die Francisco-Josephina als gleichberechtigte Schwester herzlich willkommen! Möge sie, die in der Grenzmark des uns so nahe befreundeten Ost-Reichs gegründete, für das eigene Volk und die verwandten Stämme eine Trägerin der Kultur, ein Förderer und Verbreiter wahrer Humanität und echten wissenschaftlichen Geistes werden! Möge sie an Lehrern und Lernenden gedeihen und blühen! Möge es ihr gelingen — das hoffen und wünschen wir — in kurzer Zeit in edlem Wetteifer den

ältesten und bewährtesten Hochschulen an Ruhm und Leistungen nachzukommen!

Königsberg i/Pr. im Oktober 1874.

Güterbock,
Prorector der Albertus-Universität.

Voigt, Dekan der theologischen Fakultät. Schirmer, Dekan der juristischen Fakultät. Hildebrandt, Dekan der medicinischen Fakultät. Simson, Dekan der philosophischen Fakultät.

Krakow, akademija znanosti:

Akademija Umiejętności w Krakowie. L. 139.

Do Szanownego Komitetu dla uroczystości otwarcia Uniwersytetu imienia Franciszka Józefa w Zagrzebiu!

Laskawe zaproszenie Wasze, Szanowni mężowie, abyśmy uroczysty dzień otwarcia Uniwersytetu Imienia Franciszka Józefa w Zagrzebiu uczcili osobistą obecnością, zastało nas w czasie, gdy poprzestać musimy na przesłaniu tego listu, świadczyć mającego, że uroczystość tę, chociaż nieobecni, nieomieszkamy swięcić przychylném i radosném sercem, jak na to zasługuje. Jest ona niezawodnie przyczyną radosnego wzruszenia dla wszystkich Słowian dobréj woli, jest nią w tym czasie wielkich wstrząśnień, dzisiaj ludzkość nawiedzających, wśród których nauka i umiejętność staje się najskuteczniejszą pociechą i najlepszą przeciw niesprawiedliwości i barbarzyństwu ochroną. Z tąd też i najsilniejsze dźwignie nauk Uniwersytety, winny uchodzić za najzbawienniejsze dla dobra publicznego instytucyje, za jedyne prawie ludzkości orędowniczki. Skoro też dawna zażytość wiąże nas z Wami i ziemią Waszą, skoro najlepsze dla Was żywimy chęci i szczérą czujemy radość ilekroć jakie dobre zléwa na Was opatrzność: zrozumiecie i dzisiajsze nasze zadowolenie, gdy się dowiadujemy o powstaniu Uniwersytetu u Waszej ziemi, zadowolenie tém większe, że Universytet Wasz nosić ma to samo Najdostojniejsze Imię, któremu pierwsza na ziemiach polskich Akademija Umiejętnośći początek swój zawdzięcza.

Prosimy też Boga najgoręcej, aby Uniwersytet ten stał się twierdzą prawdy, wolności myśli ludzkiej obroną, pociechą ludzi rozumnych, postrachem obskurantyzmu, aby zajaśniawszy blaskiem zdrowej nauki, nietylko miastu ale i całej ziemi Waszéj, dodał głośnego imienia i powszechnego wśród narodów szacunku.

Ornatissimis solennium aperiundae Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis Curatoribus!

Humanissimae invitationi Vestrae, Illustrissimi Viri, ut Zagrabiam mittamus, qui solennibus aperiundae Universitatis Francisco-Josephinae intersint et voluntati nostrae, id quod valde dolet, quum obsequi non potuerimus, dedimus ad Vos hasce literas, quae testentur, nos absentes festum illum diem, communi omnium laetitia dignissimum, pio animo celebraturos esse. Laetitiam enim, qua omnes boni per omnes terras, quas Slavi incolunt, moventur et afficiuntur, multis de causis putavimus ad nos quoque pertinere. Nam in magnis externarum rerum iniquitatibus, quibus genus mortalium perpetuo conflictatur, quod majus esse rerum adversarum solatium, quod firmius adversus iniuriam et barbariem praesidium esse potest, quam ingenii cultus literarumque studium? Profecto igitur eius rei effectrices et altrices, academiae, saluberrima ad publicam salutem instituta ac prorsus unica humanitatis instrumenta haberi debent. Iam quum necessitudo vetus nobis cum Vestra terra Vobisque intercedat: quum secundis votis magnaque laetitia semper Vos prosequamur, quotiescunque boni aliquid Vobis est oblatum: maximo nos nunc quoque cumulari gaudio facile intelligetis, quum contigisse Vobis sciamus, ut ad liberalem literarum cultum habeatis Universitatem, gaudio eo penitiori, quum Universitas haec Ejusdem Augustissimi Imperatoris nomine ornetur, quem prima etiam in terris Polonorum Academia literarum auctorem, fautoremque suum benevolentissimum gratissima mente agnoscit.

Ut haec Universitas Vestra recte dici posset arx veritatis, libertatis ingeniique propugnaculum, formido tenebrionum, deliciae ingenuorum hominum, et quum sanae doctrinae humanitatisque laude inclaruerit, ut non solum urbi sed etiam toti terrae Vestrae nomen et dignitatem apud exteras remotasque addat nationes, id ardentissime cupimus, congratulantesque Vobis optata impetrata Deum Optimum Maximum praecamur.

Dat. Cracoviae a. d. II Nonas Octobres a. MDCCCLXXIV.

Praeses: Dr. Majer. Ab epistolis: Dr. Jos. Szujski.

Leyden, sveučilište:

Amplissimo Senatui Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis Rector et Senatus Universitatis Lugduno-Batavae S. P. D.

Quod Vobis contingit, Viri Clarissimi, ut novam in patria Vestra universitatem, almam Musarum sedem, conderetis, impense Vobis gratulamur, et quod nos ad solennia illius aperiendae vocastis, iucundissimum accidit et habemus gratiam.

Quoniam autem incidit illa dies in tempus, quo omnes in munere obeundo et officiis Academicis sumus occupati, nemo ex nostró numero praesens Vobiscum hanc laetitiam concelebrare poterit.

Sed pro fraterno amore, quo omnes inter se Universitates coniunguntur, omnes ex animi sententia optamus fore, ut nova Vestra universitas et lucem humanitatis late diffundat et libertati ac felicitati communi sit praesidio, et cum nobilissimis universitatibus, quae et alibi locorum et in Germania florent, contendere possit.

Datum Lungduni-Batavorum die V. Octobris a. MDCCCLXXIV.

Senatui Academico ab actis: M. de Vrie.

Universitatis Rector Magnificus: Heynsius.

Liége, sveučilište:

Université de Liége. Cabinet du Recteur. Nr. 698.

Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis Curatoribus academicis eorumque clarissimo Praesidi.

Litteras Vestras Zagrabiae Kal. septbr. humanissime scriptas, summo cum gaudio accepi, et certior factus de Vestra erga Universitatem Leodiensem benevolentia, maximas vobis Senatus academici nomine gratias ago.

Votis Vestris morem gerendi voluntas nobis sane non deest; quemlibet enim nostrum tenet magnum oppidi Zagrabiensis, totiusque regionis desiderium; sed maiora adsunt impedimenta: anni tempestas, locorum distantia, quotidiana officia (praelectiones incipiunt Idibus octobribus) aliaeque curae quas plenius enumerare longum foret.

Hanc meam nostrique Senatus academici excusationem accipiatis, Vos vehementer rogo, et quidquid his diebus solemnibus vobis agendum constitueritis, Musarum Chorus approbet velim, ut felix faustumque sit Universitati Zagrabiensi. Valete.

Datum Leodii Nonis octobribus MDCCCLXXIV.

Rector Universitatis Leodiensis: V. Thiry.

Ljubljana, Matica Slovenska:

Matice Slovenske pozdrav Hrvatskemu vseučilišču Franje Josipa I. v Zagrebu o njegovem otvorjenji dné 19. Oktobra l. 1874.

Nam Slovanom na jugu, ki se hočemo po svoje vzpeti do više izobraženosti, boriti se je z mnogimi zaprekami, zlasti takimi, ki jih stavijo drugi národi, Slovanom neradi priznavajoči pravo, po svoje se razvijati. V tej borbi pa bi onemogli, ako si nebi od časa do časa stopnjema kaj priborili, ako se nam nebi tedaj pa tekaj katera izmed dolgo in živo gojenih nád izpolnila, ter okrepčala borilce za daljo borbo.

Vam bratje Hrvati, pa ne samo Vam, ampak vsem Jugoslovanom, tedaj tudi nam Slovencem, se je zdaj ena najlepših nád izpolnila: iz domačega vira Vam bode zanaprej mogoče z najvišo vednostjo pojiti vedoželjno mladino.

Dovolite, da Vam o tej priliki izrečemo, da se Vašega vseučilišča tako srčno veselimo, kakor se ga Vi veselite. Neugodne okolnosti so sicer nekak zid postavile med nami in Vami, tako da se ne moremo od Vas priborjene dobrote še zdaj v tej meri poslužiti, kakor bi želeli. Ali trdno upamo, da tekoči čas poravna vse zapreke, ki nam branijo do slovanskega vira viših vednosti, saj nas srca in jezik vežejo z vezjo, ki bode, upajmo, trdnejša od razdirajoče sovražne sile. Vseučilišče, sedaj od Vas odprto, hočemo smatrati kot zvezdo, ki je tudi nam Slovencem vzešla na našem národnem nebu, kot porok srečnejše bodočnosti. V to ime se strinjajo naša srca z Vašimi v živi želji: naj se dviga, naj se krepi naša **Alma Mater** na slovanskem jugu.

Odbor Matice Slovenske.

V Ljubljani dné 10. Oktobra 1874.

Dr. Ethbin Henrik Costa,
predsednik Matice slovenske.

Dr. Leon Vončina, I. podpredsednik. Dr. Jan. Bleiweis. Jožef grof Barbo, odbornik. Janez Parapat, odbornik. Dr. Josip Poklukar, odbornik.

Marburg, sveučilište:

Universitatis Marburgensis Rector Curatoribus academicis sollemnium aperiundae universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis S. P. D.

Literas Vestras humanissimas, quibus senatum Universitatis nostrae ad concelebranda sollemnia aperiundae novae Universitatis Zagrabiensis causa instituta benignissime invitastis, eo tempore accepi, quo propter ferias legitimas ipsam diem constitutam attingentes senatum convocare non potui. Quamobrem et cum tanto itineris spatio interjecto mihi ipsi muneris negotiis abstricto sollemnibus Vestris interesse animique sententiam coram aperire non liceat, his literis, quas comiter vos excipere velim, gratulationem sincerissimam includere cogor, qua et ipse novae universitatis inaugurationem atque progressum prosequor et collegas meos cunctos, quorum nomine nunc mihi est agendum, recentem literarum sedem multiplici doctrinae omnigenoque animi cultui propagando destinatam salutare spondeo.

Valete et academiae nostrae, tanquam necessitudine vobiscum iunctae favete.

D. Marburgi Cattorum d. XVI. m. Octobris a. MDCCCXXIV.

Dr. Carolus Lucae, h. t. Rector.

Modena, sveučilište:

Venerabili Senatui Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis.

Senatus, totusque mutinensis universitatis coetus vobis, praestantissimi Viri, gratias quamplurimas agunt pro humanissima vestra invitatione ut nostrum aliquis, senatus ejusdem nomine, solemnibus istis aperiundae Universitatis Francisco-Josephinae intersit. Id tamen valde dolemus quod non tam itineris longinquitas, quam multa negotia paranda et facessenda ob proximiorem novi anni academici reditum, nos impediant quominus istuc, uti esset in votis, adveniamus. Interea gratissimum foret, summoque nos vobis beneficio devinciretis, si vos ipsi, Viri praestantissimi, sive ad Vestrum libita quisquam, mutinensis unversitatis vicem in dictis solemnibus impleretis.

Datum Mutinae Pridie Nonas Octobres Anni MCCCLXXIV.

Doctor Aloisius Vacca,

L. S. Pro-Rector universitatis mutinensis.

Nancy, sveučilište:

Faculté des Lettres de Nancy.

Nancy le X Octobris 1874.

Reverendissime Professor!

Cum gratissimo animo has litteras tuas accepi, quibus Senatum nostrae Litterarum Facultatis ad illam jam propiorem Solennitatem invitabas, ubi Francisco-Josephina Universitas Zagrabiae aperietur.

Pro illa prisca societate atque amicitia, qua Lotharingia nostra jamdudum cum Austriaco imperio conjungitur, nobis sane gratissimum fuisset ad eam solemnitatem unum vel alterum legatum mittere, qui fraternas nostras congratulationes ac vota in illo die ad vos referret. Sed in hoc feriato tempore, quum nunc omnes nostri professores alii alio dilapsi sint, atque ferme solus Nanceii remanserim, qui rebus nostrae facultatis consulam, haud mihi jam abesse licet.

Excusationibus igitur nostris ignoscere velis, reverendissime Professor; atque pia nostra vota accipere digneris, quibus Deum precamur, ut ipse vestrae novae Universitati faveat, ad majorem Sui nominis gloriam atque vestrae civitatis decus.

Tibi devotissimus Nanceinsis Litterarum Facultatis
Decanus:

Ch. Benoit.

Faculté de Droit de Nancy.

Au Vénérable Sénat de l'Université de François-Joseph à Agram.

Réunis pour la première fois en assemblée générale, depuis les vacances de fin d'année, les Doyen, professeurs et agrégés de la Faculté de Droit de Nancy adressent leurs félicitations bien sincères à Messieurs les Recteur, Doyens et professeurs de l'Université de François-Joseph, à Agram.

Ils regrettent de n'avoir pu se faire représenter par des délégués aux solennités d'inauguration de la nouvelle Université;

Ils forment les voeux les plus ardents pour sa prospérité et pour le succès de son enseignement. Ils seront heureux de rester en communication avec elle pour tout ce qui tient à l'etude du Droit.

Venerabili Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis Senatui.

Quum primum, post ferias autumnales, in coetum universum coierunt Decanus et professores tam ordinarii quam extraordinarii Facultatis Juridicae Nanceiensis, Venerabilibus universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis Rectori, Decanis et Professoribus, libentissimo sincerissimoque animo, congratulantur.

Quin legatos solemniter inaugurandae novae Universitati adfuturos mittere potuerint maxime desiderant.

Floreat, omnique litterarum doctrina excellat ardenter optantes, libentius cum ea Jurisprudentiae illustrandae communionem ineunt.

Datum Nanceji, VII Idus Decembris anno MDCCCLXXIV.

Le Doyen de la Faculté de Droit, professeur:

Ph. Jalabert.

Le Secrètaire de la Faculté, Docteur en Droit:

L. S. F. Lachasse.

Odessa, sveučilište:

Отрадной вѣсти объ открытіи въ Загребѣ Университета Совѣтъ Императорскаго Новороссійскаго Университета отвѣчаетъ искреннимъ задушевнымъ привѣтомъ.

Высоко цѣня труды членовъ Общества Исторіи и членовъ Академіи, втихъ предтечъ возникающаго въ Загребѣ Университета, и храня въ лѣтописяхъ своихъ свидѣтельства о посильномъ своемъ общеніи съ ними, Новороссійскій Университетъ съ береговъ гостепріимнаго Понта посылаетъ юному побратиму свое глубокое увѣреніе въ благотворности его призванія и свои горячія пожеланія ему, — славно подвизаться на многая, многая лѣта, распространяя свѣтъ науки и упрочивая миролюбивыя отношенія между народами дружной Россіи Державы. —

Ректоръ Университета: Ѳ. Леонтовичь.

Проректоръ: А. Богдановичь.

Деканъ историко-филологическаго факультета:

Михаилъ Смирновъ.

Деканъ физико-математическаго факультета: Вальцъ.

Исправляющій должность декана юридическаго факультета:

А. Павловъ.

Секретаръ совѣта: Орловъ.

L. S.

Одесса. 3. Октября 1874. г. Nr. 2139.

Paris, sveučilište:

Faculté des Lettres de Paris.

Paris, Octobre 1874.

Le Doyen de la Faculté des Lettres à monsieur Mesić, professeur de l' Université d' Agram.

Monsieur le professeur,

La Faculté des Lettres de l' Académie de Paris a reçu la lettre par la quelle l' Université d' Agram a bien voulu la convier à la cérémonie de son installation. Elle ne pouvait être que très sensible à une si gracieuse invitation: elle a seulement regretté que, de ses membres retenus alors à Paris par leurs devoirs universitaires, aucun ne se trouvât en mesure d' aller la représenter à une solennité si digne d' intéresser les amis des Lettres. Veuillez, monsieur le professeur, agréer, et faire agréer à vos collegues l' expression de sa gratitude et de ses regrets, avec l' assurance de sa haute consideration Patin.

Pisa, sveučilište:

R. Università di Pisa. No. 235.

Pisa il dì 4 Agosto 1874.

Fratelli e Compagni!

La R.ª Università di Pisa, una delle più antiche non pur d'Italia ma di Europa, mentre si congratula colla generosa e prode nazione Croata della fondazione di una nuova Università degli studi nella città di Zagabria, ed augura ad essa tutti que' vantaggi che dalla cultura delle scienze e delle lettere derivano alle ben ordinate civili società, ringrazia il benemerito Comitato del gentile invito fattole perchè mandi deputati ad assistere alla sollenne apertura di essa, ma essendo difficile che alcuno dei nostri Professori, ora in vacanze, possa recarsi fin costà, manda fin da ora un cordiale saluto per mezzo del suo Rettore alla nuova Sorella, alla quale sarà sempre sinceramente affezionata e di cui promoverà, per quanto è da essa, la gloria e l' incremento.

Il Rettore: Michele Ferrucci, Dep. Anz.

Al Comitato della solenne apertura dell' Università Croata Francesco Giuseppe I.° in Zagabria.

Prag, sveučilište:

Senatus universitatis literarum
Carolinae-Ferdinandeae ad solemnia aperiundae universitatis
Francisco-Josephinae Zagrabiensis

humanissime invitatus debitas agit gratias atque festi diei celebritatem sincere gratulatur.

Etenim cum inter totius orbis terrarum viros doctos communium studiorum commercium est et coniunctio, cumque nostra universitas Carolina Ferdinandea omni literarum artiumque ingenuarum incremento ac propagatione, ubicunque apparet magnopere laetatur: tum quam maxime gaudere nos consentaneum est quod intra fines imperii austriaco-hungarici in ipso fere Orientis limine novum Musarum domicilium faustissimis ominibus fundatur et constituitur.

Quapropter senatus universitatis Carolinae Ferdinandeae facere non potest, quiu universitatem literarum Zagrabiensem optimis ut par est ominibus prosequatur, speratque fore ut haec universitas augustissimi nostri Imperatoris ac Regis nomine insignita, singulis annis novas acquirens vires et docentium et discentium nobilitate floreat vereque alma mater existat fecundissima virorum doctrinae laude praestantium, qui non solum patriae civibusque suis honori sint atque utilitati, sed etiam exteras gentes nominis sui admiratione impleant.

Datum Pragae postridie idus Octobres a. MDCCCLXXIV.

Rector et Senatus literarum universitatis Carolinae Ferdinandeae:

Theol. Dr. Salesius Mayer, h. t. Univers. Rector. J. u. Dr. Joh. Nep. Schier, h. t. Pro-Rector. Dr. Clemens Borový, h. t. facult. theol. Decanus. J. u. Dr. Friedericus Rulf, h. t. coll. juris prof. Decanus. Dr. Theol. Vinc. Náhlovský, h. t. senatus acad. assessor. Dr. Josephus Krainz, h. t. coll. jur. prof. Prodecanus. Dr. Theol. A. Reinwarth, h. t. facult. theol. Prodecan. Ju. Dr. Dominicus Ullmann, h. t. sen. acad. assesor. H. Durège, h. t. facult. phil. Decanus. Dr. Jos. Maschka, Prof. c. r. o. cons. a reg. h. t. Decanus facult. med. Dr. Adolphus Weiss, h. t. facult. phil. Prodecanus. Ferdinandus Eques Weber ab Ebenhof, med. Dr. c. r. prof. ord. h. t. Prodecanus. Dr. Joh. Kelle, p. p. o. senat. acad. asses. MDr. Josephus Kaulich, h. t. sen. acad. assessor.

Prag, polytechnika njemačka:

Löblicher akademischer Senat!

Das Professoren-Collegium des deutschen polytechnischen Landesinstitutes im Königreiche Böhmen hat in seiner Plenarsitzung vom 12. October 1874 mit dem Ausdrucke des verbindlichsten Dankes Kenntniss genommen von der freundlichen Einladung zur feierlichen Eröffnung der Franz-Josef's Universität zu Agram, zugleich aber auch sein Bedauern ausgesprochen, dass es ihm nicht vergönnt sein kann, sich durch einen Delegaten bei der Eröffnungs-Feierlichkeit vertreten zu sehen.

Indem ich Einem löblichen akademischen Senate hievon Kenntniss gebe, genüge ich einer angenehmen Pflicht, wenn ich im Namen des Professoren-Collegiums Einem löblichen akademischen Senate die aufrichtigsten Glückwünsche sende für das Aufblühen und Gedeihen der neuen Universität.

Möge diese jüngste Pflegestätte der Wissenschaft gross werden zur Freude des edlen Monarchen, dessen Namen sie trägt, zum Segen des Reiches und zum Stolze der Nation! Möge sie gedeihen zum Ruhme derer, die berufen sind, an ihr zu wirken und denen seinen collegialen Gruss entbietet

Der Rector des deutschen polytechnischen Landesinstitutes im Königreiche Böhmen:

Dr. Wilh. Fried. Gintl.

Prag, am 16. October 1874.

L. S.

An einen löblichen akademischen Senat der Franz Josef's-Universität zu Agram.

Prag, polytechnika česka:

Veleslavnému rektorátu k. chorvatské university v Záhřebu!

Na čestné vyzvání súčastniti se při slavnostním otevření k. chorvatské university, vyslovuje professorský sbor k. české polytechniky své nejvřelejší a nejsrdečnější přání, by vysoké učení Záhřebské zdárně a skvěle prospívalo k prospěchu a cti chrabrého bratrského národa chorvatského a k slávě veškerého jmena slovanského.

Zároveň vysýlá svého kollegu Dr. Emila Weyra, professora vyšší mathematiky ze svého středu k oné slavnosti, aby při šťastném otevření první university jihoslovanské byl tlumočníkem radostných pocitů, jež se slavným sborem professorským k. university chorvatské a s veškerým národem chorvatským sbor náš sdílí.

Z rektorátu českého polytechnického ústavu království Českého.

V Praze, dne 12.ho října 1874.

L. S. Jan Tille, t. č. rektor.

Prag, kraljevsko učeno družtvo česko:

Vir Magnificentissime!

Regia societas literarum Bohemica ad universitatem Zagrabiensem sollemniter auspicandam invitata diem festum celebrantibus adesse voluit vicarium drem Josephum Emler, sodalem suum ordinarium.

Hac laetissima occasione data Regia literarum societas Bohemica optimis votis ominibusque universitatem literarum Zagrabiensem prosequitur, ut vere alma mater existat et fungens officiis sibi injunctis eruditionem latius propaget atque ad gloriam populi Croatici consanguinitate nobis propinqui augendam literis artibusque Slavicis fructus reddat uberrimos.

Datum Pragae Idibus Octobris 1874.

Franciscus Palacký,
h. t. praeses.

Perillustri atque doctissimo viro, domino M. Mesić, rectori Magnifico universitatis Zagrabiensis.

Prag, muzej kraljevstva českoga:

Výbor Musea království Českého klade sobě za čest k slavnému otevření Vysokých Škol Záhřebských dne 19. října t. r. odeslati spolučlena svého pana Dra Josefa Emlera, ředitele archivu města Prahy, s vyslovením nejvroucnějšího přání, aby ústav tento na bratrské půdě nově do života vstupující mocně působil ku prospěchu vědy a umění, ku pravému osvícení mládeže a k nehynoucí slávě nám drahého chorvatského národa.

V Praze dne 15. října 1874.

V nepřítomnosti presidenta: Dr. František Palacký.

L. S. W. Wladiwoj Tomek, jednatel.

Veleslavnému rektorátu c. k. university v Záhřebě.

Prag, družtvo mathematika českih:

Slavný rektoráte král. horvatské úniversity v Záhřebě!

Radostně rozechvěni jsouce za příčinou slavnostního zahájení novuzřízené university Záhřebské, prvního to vysokého učeliště jihoslovanského, vyslovují členové jednoty českých mathematiků v Praze nejupřímnější své city čackému národu horvatskému a vysílají ze svého středu předsedu jednoty pana prof. Dra. Emila Weyra, by osobně byl tlumočníkem nejvřelejšího a nehynoucího přátelství mezi oběma sbratřenými národy.

Z jednoty českých mathematiků.

V Praze, dne 16 října 1874.

Dr. Fr. Houdek, t. č. jednatel.

Prof. Dr. Emil Weyr, t. č. starosta.

L. S.

Prag, družtvo liečnika českih:

K otevření vysokých škol v Záhřebě dne 19. Října 1874.

Spolek českých lékařů v Praze.

Drazí bratří!

K onomu slavnostnímu dnu, kteréhož snahy a boje Vaše korunujete zřízením vysokého učení, k onomu dnu, skvícímu se na věky zlatým písmem nejen v dějinách Horvatska a Slovanstva, nýbrž v dějinách vzdělanosti vůbec, kde po dlouhé a trudné době slovanská věda opět nalézá útulku, odkud může pracovati a tvořiti, chráněna jsouc bezpečným štítem pevných záruk a ustanovení, k tomuto dnu, drazí bratří, přicházíme také my jmenem lékařů českých, bychom Vám vyslovili vřelé přání z hlubin srdce, bychom Vám projevili svou nelíčenou radost k výsledku Vaší píle, k vítězství Vašeho dlouholetého boje a snažení o nejsvětější statek národa, o duševní vzdělání.

My čeští bratří Vaši, nejzápadnější to stráž matky Slávy, kteří ji chráníme proti zhoubnému nárazu divoce proudících vln nepříznivých poměrů časových, proti hrozícímu nebezpečí nepřátelských živlů, my, kteří nejsme tak šťastni, nadíti se do blízké budoucnosti vyplnění našeho dávného přání a našich tužeb po vysokých školách, my nehledíme okem závistivým na šťastné bratry naše v jihu, tuto nečíslněkráte již osvědčenou hradbu slovanských mravů a slovanského žití proti odvěkým nepřátelům, ne, závist nezná národ náš,

*

hledíme pouze hluboce pohnuti a nezkalenou radostí oplývajíce, jak národ pobratimský mocně rozvinuje prápor vzdělanosti, kolem kterého se řadí nejen národ vlastní, duševně tak bohatě nadaný, nýbrž ku kterémuž hledí také ostatní bratrští národové plni důvěry ve zdar věci dobré, doufajíce v lepší budoucnost a pracujíce pro ni.

A toto dílo, v první řadě střed jihoslovanského duševního snažení, které, jak doufáme, ano tvrdíme, jest zárukou budoucnosti nejen pro národ horvatský nýbrž pro všechny Slovany vůbec, bude nám všem mocným hradem, o nějž se roztříští útoky nepřátel, nám všem společných, z něhož tisíce a tisíce rytířů ducha vycházeti budou, kteří slovanskému mravu a slovanskému duchu slovem a písmem vydobudou platnosti a práva, důstojně řadíce se po bok oněm nesmrtelným rekům národa Vašeho, kteří mečem v ruce hájili drahou zem posvátné vlasti Vaší proti krutému nepříteli.

A protož voláme my čeští lékaři Vám, drazí bratří, z hlubin srdcí svých:

„Ať žije, vzrůstá a vzkvétá vysoké učení Zahřebské!“

V Praze dne 12 října 1874.

Jmenem „Spolku lékařů českých“:

Prof. Dr. Vilém Petters, t. č. předseda spolku. Dr. Vilém Weis, t. č. místopředseda. doc. dr. Victor Janovský, t. č. jednatel. Dr. Emerich Maixner, t. č. pokladník. Dr. B. Jiruš, co výbor. Dr. Jan Strejček, co výbor. — Odevzdal 19. října 1874. Dr. Č. Křížek.

Roma, sveučilište:

R. Università degli studi di Roma.

Tit 10 No. di Posiz 109 No. del Prot. Gene. 7156 Part. 2552.

Clarissimis Viris M. Mesić et Fr. Urbanić, Curatoribus academicis Solemnium aperiundae Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis J. Battaglini Romanae Universitatis Rector Salutem dicit.

Humanissimae honorisque plenae, quas ad Nos misistis, literae, maxime jucundae pergrataeque advenerunt. Etenim et peculiare benevolentiae existimationisque erga Nos continent testimonium, et bonarum artium cultum eo apud vos in dies increscere demonstrant, ut novam studiorum universitatem excitare judicaveritis. Quamobrem coetus doctorum hujus Lycei Magni Romani Vobis quamplurimas gratias agit et gratulatur. Quum vero Nos, jam jam docendi officiis

distenti, qui nomine nostro istius vestrae novae Universitatis auspicandae solemnibus intersit, mittere impediamur; idcirco, ne tanto frustremur honore, etiam atque etiam rogamus, ut vos ipsi, Clarissimi Viri, Collegii nostri vices repraesentare velitis.

Valete.

Datum Romae III Idus Octobris A. MDCCCLXXIV.

Rostock, sveučilište:

Venerabili Senatui Universitatis Francisco-Josephinae Zagrabiensis Salutem Plurimam Dicunt Rector et Senatus Universitatis Rostochiensis.

Literis vestris, quae Calendis h. a. Septembribus Zagrabia datae sunt certiores facti sumus Universitatem Vestram, quae prima est Croatarum, a. d. XIV. Cal. Novembr. h. a. apertum iri: quem diem omni apparatu atque honore celebrare decrevistis. Ac vellemus profecto, nostris quoque legatis tunc Zagrabiam ad Vos proficisci liceret, idque tanto magis, quod a Vobis humanissime invitati sumus, ut legatos, qui nostro nomine solemnibus Vestris intersint, Zagrabiam mittere velimus. Quod quo minus effectum reddamus, non tam viae longinquitate impedimur, quam tempore ad tantam rem inopportuno. Etenim tum maxime (die XIX m. Octobris) in hac Academia scholae pleraeque tam publicae quam privatae aperientur: quo quidem tempore professoribus vix ac ne vix quidem licet domo abesse. Attamen sic quoque die XIX m. Octobris animo certe Vobiscum una erimus. Magnopere enim optamus, ut Universitas Vestra mox omni genere laudum laetissime efflorescat.

Datum Rostochii Kalendis Octobribus anni MDCCCLXXIV.

Dr. H. Böhlau h. Academiae Rector.

Torino, sveučilište:

Regia Universitá degli Studi di Torino.

Torino, addì 1 Agosto 1874.

Al Sigr. Presidente del Comitato per la solenne apertura dell' Università di Zagabria (Croazia).

Al compitissimo invito di cui venni onorato da codesta Onorevole Presidenza deggio, non senza un senso di vivo rincrescimento, rispondere essermi affatto impossibile, sia per la distanza che ci separa, sia per le occupazioni del mio ufficio, aderire.

Ricorderò tuttavia sempre con particolare compiacenza l' atto di cortese deferenza che mi venne dato di ricevere dal Comitato degli Egregi Cultori del Diritto di codesta Reale Accademia; mentre auguro di cuore alla novella Università che essa possa in breve volgere di tempo raggiungere quel lustro e quel decoro che si ripromettono coloro che ora attendono a solennizzarne l' apertura, ed è certamente nel desiderio di quanti sono amanti del progresso delle scienze, che è pur quello dell' umanità. Prego intanto V. S. Illma e gli Egregi Membri di cotesto Comitato di voler aggradire un cordiale mio saluto insieme all' espressione del grato mio animo e della distinta mia stima ed osservanza. Il Rettore Patin.

Tübingen, sveučilište:

Der Akademische Senat der königlich Würtembergischen Universität Tübingen an das hochverehrliche Festcomité für die Eröffnungsfeier der Franz-Josephs-Universität zu Agram.

Hochzuverehrende Herrn!

Aus Ihrem gefälligen Schreiben vom 1. vorigen Monats haben wir mit lebhafter und freudiger Theilnahme entnommen dass die neu gegründete erste kroatische Universität zu Agram demnächst die Feier ihrer Eröffnung festlich begehen wird.

Zu unserem Bedauern sind wir durch unsere weite Entfernung von dem Sitz Ihrer Hochschule und durch die Pflicht, unsere Lehrthätigkeit eben in diesen Tagen mit allen Kräften neu aufzunehmen, verhindert, eines unserer Mitglieder, gemäss Ihrer gütigen Einladung, zu persönlicher Theilnahme an der ebenso seltenen als bedeutungsvollen Feier abzuordnen.

Wir bitten Sie aber unseren verbindlichen Dank für Ihre Freundlichkeit und die wärmsten Glückwünsche zu Ihrem schönen Fest entgegenzunehmen. Mögen die gerechten Erwartungen und Hoffnungen, welche sich an die Errichtung einer neuen Stätte für die Pflege der Wissenschaft knüpfen, Ihrer Hochschule und dem Lande, welchem sie angehört, stets in reichste Erfüllung gehen.

Genehmigen Sie die Versicherung unserer ausgezeichnetsten Hochachtung und collegialischen Werthschätzung.

Tübingen den 13. October 1874.

Dr. Seeger, d. z. Rector.

Varšava, sveučilište:

Въ Комитетъ по устройству торжественнаго открытія Университета Франца Іосифа I-го въ Загребѣ.

Совѣтъ Императорскаго Варшавскаго Университета спѣшитъ принести свою искреннюю благодарность Комитету по устройсву торжественнаго открытія Университета Франца Іосифа I-го въ Загребѣ за честь оказанную ему приглашеніемъ прислать на ето торжество своихъ депутатовъ, и сожалѣя, что настоящее учебное время года ето оказывается неудобнымъ, шлетъ свой сердечный привѣтъ Загребскому Университету вмѣстѣ съ пожеланіемъ, чтобы онъ сталъ въ Хорватской землѣ разсадникомъ людей строгой безпристрастной науки.

Г. Варшава, Октября 4/16 дня 1874 г.

Ректоръ Императорскаго Варшавскаго Университета.

Zaragoza, sveučilište:

A la Universidad Francisco-Josefina de Zagreb.

Seria para esta de Zaragoza un honor y un placer el verse representada por alguno de sus profesores en la solemnisima apertura de esa zagrabiense: pero son abstaculos a este deseo nuestras fareas académicas y las dificultades de tan dilatado viaje.

Agradecemos, empero, desde el fondo de nuestro pectro vuestra benévola invitacion; nos felicitamos con vosotros por esa útil fundacion y hacemos votos por la prosperidad del primer Gimnasio intelectual de ese noble pais.

Hermanos en la ciencia y unidos en su amor, os ofrecemos nuestra mas pura amistad.

Zaragoza 4 de Noviembre de 1874.

Reitor: Borao. Secretario: Blanxart.

Francisco-Josefinae Zagrabiensis Universitatis Académico Conventui.

Maximo quidem honore, si tantis cathedrae officiis nobis vacare liceret, nec tantum esset iter, hujus almae scholae caesaraugustanae nomine, Francisco Josephinae Zagrabiensis solemnessimae aperturae, quidam nostrum libenter adesset.

Nihilominus vestram invitationem amore prosequimur, vobis ex toto corde gratulamur, et decus primae vestrae Academiae vehementer studemus.

Scientia fratres, ejusque dulcedine conjuncti, nunc dulcissima etiam amicitiae vincula vobis offerimus.

Caesaraugustae, pridie nonas novembris, anno MDCCCLXXIV.

Rector:
Hyeronimus à Borao.

Minister à secretis:
Josephus Blanxart.

IV.

Brzojavne čestitke prvomu hrvatskomu sveučilištu Franje Josipa I.

prilikom njegova otvaranja dne 19. listopada 1875.

1. **Od sveučilišta, visokih učevnih zavoda, učenih družtava, akademičkih družtava; od zemaljskog odbora, od crkv. sabora.**

Beč, (Wien): Die Wiener Universität beglückwünscht die jüngste Schwester-Universität in Agram. Möge die Franz-Josephs-Universität im Bewusstsein der Solidarität aller Hochschulen eine rüstige Cultur-Station der Wissenschaft im Osten werden, Viribus unitis die Schätze des Orients und des Occidents in treuer Pflege verwerthend. Der Rector der Wiener Universität, Hofrath Professor Wahlberg.

Den versammelten Commilitonen und der jüngsten Alma mater Oesterreichs ein kräftiges Prosit!!! Die Akad. Lesehalle an der Wiener Universität. Der Präses Störk.

Der neu eröffneten Alma Mater, welche ein mächtiger Hort für Wissenschaft, Fortschritt, Freiheit gegen Barbarismus des Ostens sei, ein donnerndes vivat, floreat, crescat! Akademischer Stenografenverein.

Der akademische Verein „Romania-Juna" gibt seiner besonderen Freude Ausdruck, den ersehntesten Wunsch der kroatischen Nation verwirklicht zu sehen. Möge die Universität Agram ein Wohl und Segen bringendes Licht für die Jünger der Wissenschaft spenden, und Männer zeugen, die für nationale Ehre, Freiheit, Wissenschaft, Kunst und Humanität, ritterliche Tugenden im edlen Ringen geistiger Hegemonie unter den Kulturnationen Europas entwickeln, und in diesem Sinne ruft die Rumänische Jugend ihr herzlichst zu: Vivat!!! Crescat!!! Floreat!!! — Bedauern wegen verspäteter Einladung nicht repräsentirt sein zu können.
Präses.

Dem neuen Bollwerke freier Wissenschaft an der Südwache des Vaterlandes ein begeistertes: Vivat, floreat atque crescat! den versammelten Festgenossen schallendes Prosit! Vom Akademischen Verein Nitria in Wien.

Brüderlichen Gruss und Wünsche für das Aufblühen des neuen Tempels der Wissenschaft im südlich-slavischen Lande entbieten die Collegen aus Polen. Gut Heil! Polnisch Akademischer Verein in Wien.
Ognisko.

Славянскіе братья! Въ эту минуту и мы участвуемъ въ вашей радости. Да будетъ этотъ новый университетъ въ вашей столицѣ въ всякомъ отношеніи могущимъ двигателемъ благобыта вашего народа и укрепленіемъ общеславянской взаимности. Русское академическое общество „Буковина“.

Ваше свято святомъ цѣлой славянщини. Сердечный удѣлъ берутъ въ немъ також Русини клерикалного семинара въ Вѣнѣ.

Братья Кроати! примите нашь сердечный удѣлъ къ празнику, который нынѣ обходите съ переконаніемъ, що съ вами сего дня цѣла славянщина вашъ успѣхъ празнуетъ яко книжной нацiи лѣпшой будущности. Русское товариство Сѣзъ въ Вѣнѣ.

Dnešní deň bud dňom vzkresenia Horvatska k osvete, svobode, slave. Slovenský akademický Spolok Tatran vo Viedni.

Družtvo hrvatskih tehnika u Beču kliče prvomu hrvatskomu sveučilištu, njegovim utemeljiteljem, i borcem za hrvatsku prosvjetu mnogobrojni živio! Odbor.

Duhom uzvišenoj svečanosti prisutni kličemo: Živio rode naš premili! Hrvatski bogoslovci u Beču.

Bihar: (liječ. ljek. i prirodoslovno družtvo): A tudomány és művelődés hazai uj csarnokának megnyitási ünnepélye alkalmából hazafias és testvéri üdvözletét küldi a Bihar megyei orvos gyógyszerész és természettudományi egylet.

Biograd: Srbi i Hrvati nesmedu ostati u zaboravu i zapuštenosti danas, kad se svi narodi europejski natječu u plemenitoj radnji kulture, i s toga baš drago nam je, što se otvara hrvatsko sveučilište. Neka Vam bude sretno i napredno, a mi primivši Vaš poziv, radujemo se što ste i Vi pozvani, da presadjate kulturu sa zapada na istok. S bratskim pozdravom Pobratimstvo.

Srpski i hrvatski narod beše bedem, koji očuva Evropu od poplave varvarizma; ti su narodi kao i svi ostali pozvani u današnje vreme, da krče puta slobodi i nauci. Oružajmo se, braćo, sloški, tako za izvesno svom pozivu odgovorimo. U to ime čestitamo vam otvaranje prvog jugoslavenskog sveučilišta. Bratski pozdrav. Miljanić, Gjorgjević, Miša Pavlović, Suknarov, Vračalić, Zebić, Mandić, Lazarović, Sokolović, Radovanović, Lukić, Milosavljević, Dukić, Marinković, Ranko Medić, Sapončić, Todorić, Stojanović: Velikoškolci.

Brno: Bohužel nemožno nám osobně se dostaviti. Přijměte nejsrdečnější díky za laskavé pozvání, a vřelé přání, by sveučeliště vaše prospívalo a vlasti takých mužů odchovalo, jakýchž je zapotřebí. Na zdar. Výbor akademického Spolku Zora. Brno.

Universitě záhřebské přeje co předůležitému pěstiteli vědy Slovanské mohútného rozkvětu a nejhojnějšího ovoce Matice Moravská.

Budimpešta: Éljen az uj horvát egyetem derek tanárikara. Éljen annak lelkes polgársága! Budapest 1874 Oktober 18. A magyar kir. Joszef műegyetem pol gársága.

Cagliari: Licet solemnibus aperiundae universitatis Zagrabiensis neminem qui vicem suam impleat Calaritana universitas mittere possit, eadem tamen academiae quammaxime gratulatur, clarissimisque curatoribus salutem dicit. Rector academicus Gennari.

Djakovo: Bog blagoslovio sveučilište i njegova začetnika, genija hrvatskoga! živio narod i otac naroda! Rektor sa sborom profesorskim.

Božji blagoslov nad hrvatskim sveučilištem! Živio duh hrvatski! Živio prvi rektor hrvatskoga sveučilišta! Djakovački biskupski licej.

Dieleć s cielim hrv. narodom neopisivo veselje, što ga je obuzelo s otvorenja prvoga sveučilišta na slavenskom jugu, kliču djakovački klerici: Živilo sveučilište!!! Živio utemeljitelj mu Strossmayer!!! Živio vaskolik hrvatski narod!!! Sbor duhovne mladeži.

Dorpat: Zur Eröffnung der Universität schicken den Agramer Commilitonen herzlichste Glückwünsche die Studirenden der Hochschule zu Dorpat. W. Miram.

Freiberg: Vaša slavenska braća na ovdašnjoj rudarskoj akademiji čestitaju otvorenje prvog Jugo-slavenskog sveučilišta, učestvuju radostju velikom značajnome koraku Jugoslavena na polju prosvjete. Slava hrvátskom narodu, živilo zagrebačko sveučilište. Vladislav Mijaczinski, Josip Olapovski, Poljaci; Antun Giedroje, Vinko Jakša, Dalmatini.

Graz: Zur feierlichen Eröffnung der Franz Josefs Universität sendet den wärmsten Ausdruck seiner Sympathien mit dem Wunsche vivat! floreat! crescat alma mater Zagrabiensis! der akad. Leseverein in Graz.

Commilitonen! Zu euerem hohen, schönen Feste unsern collegialen Gruss und herzlichsten Glückwunsch. Möge die neue Alma mater im benachbarten Osten stets sein ein treuer Hort freien Wissens und Forschens, eine fruchtbare Pflanzstätte des Geistes und Charakters, der Stolz des Vaterlandes, die Zierde des Volkes und eine liebe, engverbündete Schwester. Auf dieses ein kräftiges: Vivat, floreat, crescat!

In Vertrettung der deutschen Studentenschaft an der Universität Gratz. Das permanente Comité.

Slava prvi naši univerzi, bratski pozdrav prvim slušateljem! Članovi družtva Vendije u Gradcu.

Zagrebe i gostovi, budite nam ponosno pozdravljeni; sveučilište hrvatsko, na tebi neka se narod preporodi ko žar ptica na živome ognju. Mladeži hrvatska, danas podigni nebu pod oblake svoju zastavu, neka vide puci Europe, koli je divna i nepobjediva ta zastava hrvatska. Za Hrvate djake: Laginja.

Kazan: Die kaiserliche Universität zu Kazan, indem sie Ihre Adresse zugleich sendet, gratulirt der kaiserlich-königlichen Universität zu Zagreb zum ersten Tage der Existenz der letzteren — Rector Kremlov.

Karlovci: Srbki narodni crkveni sabor jednodušnim zaključkom svojim izjavljuje svoju radost i srdačno učešće srbskog ovdje zastuplanog naroda o tom sretnom za sav srbski i hrvatski narod dogadjaju, to jest o osnovanju i otvaranju sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu! Živio kralj Franjo Josip prvi! živio srbski i hrvatski narod! Slava sveučilištu! Prokopije Patriarh.

Lwów: Senat univerzytetu lwowskiego wita z radością nowo powstającą Chorwatów wszechnicę życząc ażeby pomyślne wydala owoce dła nauki i chorwackiego narodu. Lwów 19 października 1874.

Rector Kabat.

Imienem czytelni akademickiej lwowskiej przesyłam wam bracia vyrazy najżywszej radości i najserdeczniejszych życzeń z powodu otwarcia waszego univerzytetu. Michael Chyliński, Sekretarz.

Moskva: Le comité de l' université de Moscou a l' honneur de faire ses compliments a l' occasion de l' ouverture de l' université de l' Empereur François Joseph, et exprime le desir d' un succès complet et d' un avenir florissant pour la nationalité slave. Le recteur de l' université.

Pozdravljamo Ve s otkritjem universiteta. Slava universitetu! živili Hrvati! napried s prosvjetom! iskreno sučustvujemo vašem napredku. Crnogorska omladina Moskovskoga universiteta.

Plzeň: Vítáme jásotem nejupřimnějším zasvěcení prvního sveučiliště Slovanského, na kterém v jazyku mateřském národu bujarému vštěpována bude zásada za právo a pravdu. Čeští doktoři práv v Plzni.

Dr. Schmid.

Prag: Šťastnějším bratřím chorvátským voláme k vyplnění dávných tužeb jejích: Na zdar! Jednota filologů Českých.

Vítej, jitřenko lepší budoucnosti, v které svobodnému Slovanu bude přáno o palmu osvěty s národy vědou sbratřenými zápoliti; novému ohnisku slovanské vědy, universitě Záhřebské, provolává srdečné na Zdar! Jednota českých mathematiků v Praze. Dr. Houdek.

Šťastnějším našim jižním bratřím k otevření vlastní university pronášíme z nitra srdce blahopřání volajíce téže na zdar! Spolek českých mediků.

Právnická jednota v Praze pozdravuje radostně novou universitu. Přejeme Hrvatům štěstí k ústavu, na němž bude jich synům popřáno vzdělati se jazykem mateřským a v duchu národním, a přejeme, by nová universita na poli vědeckém v šlechetném zápasu s ostatními předními a nejslavnějšími universitami v první řadě se skvěla. Havelka, starosta právnické jednoty. Sobička, jednatel.

Máme dnešek za slavnost Slovanstva všeho, vzejdi vám z něho tisicerý zdar. Spolek Českých Právníkův Všehrd.

Nejupřimnější blahopřání k skvělému dnu založení horvatské university. Přejeme, aby universita Vaše rychle zkvétala, veškeré naděje splnila, a středištěm všech Jihoslovanův se stala! Živio narod hrvatski! Živila sloga i uzajamnost slavenska! Všem snahám vašim srdečné: na zdar! Akademický čtenářský spolek v Praze. Jos. Konst. Jireček, starosta.

Posluchači české polytechniky radují se s vámi, že vzniklo nové světlo slovanské vědě, jehož paprsky ať září až po Balkán. Spolek posluchačů ingenieurstva. Roštlapil, starosta.

Necht' slunce osvěty věčně září drahým bratřím na Sávě. Spolek jihočeských akademiků. Štítný.

Zmužilý národe, bratří Chorváti! My Čechové a přátelé slovanské vzájemnosti projevujeme nad vašim dnešním velikým svátkem nelíčenou radost! Osvěta nechat' rozproudí se po nivách milého Jihoslovanska a sblíží nás jako bratry velké matky Slavie! Štěstí vašemu bratrské na zdar! Literární řečnický Spolek akademiků „Slavia" v Praze.

Statečným bratřím slavícím otevření sveučiliště voláme srdečné na zdar! Řip, Spolek Akademiků v Praze.

Stráži ducha Slovanského na jihu volá zdar a mnogaja ljeta Umělecká beseda v Praze. Hrubý, jednatel.

Roma: Il Rettore dell' università di Roma manda in nome proprio e del corpo accademico sincere felicitazioni ed auguri di prospéro avvenire scientifico alla nuova università, della quale saluta con gioja la fondazione.

Battaglini.

Zadar: Danas u Zagrebu kruniš se, narodna prosvjeto. Takovoj prvoj svetčanosti našoj veseli se vas umni sviet, ponajviše slovienski; slavi ju ciela trojednica, slavi pridružuje se ovoj i zemaljsko zastupstvo. Zemaljski odbor Dalmatinski.

Danas trojednica sjeda u hramu prosvjete uz prve stolice; slavju veseli se dojedan njeni član pa i Matica Dalmatinska.

Zürich: Slavnomu otvorenju svetog zavoda mile domovine srdačnu čestitku od Hrvata djaka u Zürichu. Otto.

2. Ostale brzojavne čestitke poslaše:

Bag: gradski načelnik Stj. Dominis u ime grada. Bakar: gradsko poglavarstvo; proslavni odbor. Banska Bistrica; menom Slovakov Kordoš. Baška Nova (na Krku): čitaonica; Petar Dorčić, župnik. Beč: sakupljeni Hrvati; Galjer i Koprivšek, jednogodišnji dobrovoljci. Benkovac: za obćinu načelnik Dapar. Biograd: za upravu čitaonice podpredsjednik kapetan Vlajković, tajnik Knežević; „Vidovdan": B. Bogišić; Daničić; arhimandrit Dukić. Bjelovar: u ime gradjanstva sakupljenoga kod banketa gradski načelnik Cuvaj; rodo- i domoljubi. Borovnica: bralno družtvo borovniško na Notranjskem. Brežice: u ime rodoljuba brežkoga kraja Tanšek. Brno: učitelstvo českého gymnasija; redakce „Moravské

Orlice“ Kienberger. Brod: proslavni odbor; Brodjani (rektoru); pjevačko družtvo Davor; u ime izraelitske obćine Mavro Guttmann. Budimpešta: Pešťbudinskí Slováci; Pešťbudinská slovenská mládež; Jugoslavjani. Budva: obćina, mjesto načelnika Medić. Bukarešt: Gjuro Klarić. Cavtat: Bronzan nač., Alaga obć. prisjed., Vragolov i Zore vietnjici, Ivellio saborski zastup., Rajmir Bartoli tajnik obćin., Vragolov pomorski kapetan. Celje: Savinsko učiteljsko družtvo, Škoflek predsednik; Celjski dijaci; Slovenci Savinske doline, Kapus; za rodoljube žalskega trga Hausenbihler, Žuža, dr. Sadnik; Celovec: Slovenska čitalnica. Čakovac: Franjevci. Delnice: sakupljena politička i obćinska oblast. Djakovo: za odbor za svetčanost Sudarević, Rački; za izraelitsku obćinu Sommer rabbi. Drniš: za obćinu mjesto načelnika Nakić; čitaonica, Milić. Dobrota: za obćinu načelnik Vido Kamenarović. Dubrovnik: u ime grada za načelnika odsutna prvi predsjednik Drobac; za štionicu Medo Pucić predsjednik, Mato Šarić tajnik; gimnazijski učitelji Vučetić, Hrdalo, Pasarić, Budmani; odvjetnici Giorgi, Cingria, Eug. Saracca, Marotti; srbska mladež Babić, Komnenović, Tošević, Dobrota, Medarević, Matijašević; ravnateljstvo radničkoga družtva Savasta, Keller, Opuić, Vučetić, Selak, Cingria; u ime Hrvata Vjekoslav Pretner; Vicko Luković, narodni zastupnik; Luka Zore. Gerovo: zastupstvo obćine; sakupljeno družtvo Gerovsko. Glina: zastupstvo gradjansko obćine; glinski učiteljski sbor; dva umirovljena stara vojnika i posjednici u brdih obćine Soline nekadašnje banovačke pukovnije. Gospić: za sakupljene kod banketa zastupnike Like i Krbave Lovak okružni upravitelj. Gradac: odbor vseslovanskega družtva „Sloga.“ Imotski: čitaonica. Ivanec: za obćinu Franjo Belčić sudac. Jasenovac: za čitaonicu Gašparac predstojnik. Jastrebarsko: poglavarstvo i zastupstvo trgovišta; narodna čitaonica. Jelsa: za obćinu Duboković načelnik; čitaonice predsjednik Dobrović. Kamno: čitalnica kamniska. Karlín: občane města. Karlovac: gradjani na banketu; čitaonica karlovačka. Karlovci: gimnazijski upravitelj Jovan Pantelić. Kaštel Lastva: u obšte braća Gregorići. Knin: za obćinu J. Fumis. Kolomea: Žukovski. Koprivnica: učiteljstvo. Kostajnica: za gradjanstvo Miškić načelnik. Kostrena sv. Barbare: obćina. Kotor: za obćinu načelnik Spiro Bjeladinović. Kraljevica: za rodoljube u Vinodolu Pravdić; dr. Vojtěch Majntinger. Kranj: za odbor pevskega družtva Vekoslav Pečnik. Krapina: za odbor gradjanstva Rudolf Mindszenty. Križevci: za učiteljski sbor strukovnoga zavoda Vávra; slušatelji višega šumarsko-gospodarskoga učilišta; za ratarske učenike Radojčić. Kroměřice: za „Sokol“ dr. Mildschuh. Kubine doljne: mesťanská Beseda; gradjanstvo. Ladjevac: za družtvo Gruber. Lastovica: obćina. Liptov: menom Besedy Baligović. Lukšić: obćina. Luzern: (preko Hinka Moesera) professori dr. A. Krinkov, moskovski, dr. D. Trifanovski, moskovski, Tontinski, kijevski, dr. Victor Pašutin petrog. dr. Ico Popov, petrog., dr. Mil. Sokolov petrog., mag. A. Rajevski petrog. Makarska: obćina; učitelji kotara. Maribor: uredništvo Zore; narodna tiskarna; slovenski dijaki; slovenski djaci; Janko Pajk. Marseille: François Covacevich. Maruševec: na ime obćinara Lopatni. Met-

ković: obćina; čitaonica; omladina hercegovačka. Metlika: za odbor čitalnice Kapele. Miholjac doljni: mještani. Mitrovica: rodoljubi na banketu; za svećenstvo srbsko-pravoslavno Milutinović. Moskva: za moskovsko družtvo slavjansko Mihael Pogodin, Nil. Popov. Munkács: njekoliko sinova trojednice. Nova Gradiška: u ime odbora gradjanskoga banketa Klein; brzojavnici. Novi: zastupstvo obćine; za čitaonicu proslavni odbor; narodna čitaonica; za članove narodne čitaonice seljačke kod banketa Jeličić podravnatelj; učitelji. Novigrad (na Obrovac): obćina; za obćinu načelnik Buzolić, prisjede Sinovčić, Parenta, Matešić. Novomesto: učiteljstvo gimnazije; odbor čitalnice. Obrovac: obćina; čitaonica. Ogulin: učiteljski sbor; mještani (na bisk. Strossmayera); mještani (na rektora). Olomuc: absolvovaní čeští právnici; politický spolek; redakce Našince; oktaváni gymnazia olomuckého; septimáni gymnazia olomuckého; isti. Omiš: obćina; zavod Prieko. Optuj: Slovenci. Osiek: upravljajući odbor županije virovitičke; gradjanstvo; za obćine kotara osiečkoga Ittlinger sudac; Vitanović, Jeras, Srebrić, Pažur, Jovanić, Waldinger, Streitenberger, Ušeničnik, Filipović, Brašnik, Truhelka, Folprecht, Horvat; gimnazijska mladež. Otočac: za narodnu čitaonicu odbor; za goste skupljene na banketu Lavoslav Vukelić. Pakrac: za sbor srbske učiteljske škole upravitelj Demitrije Josić; gradjanstvo; dr. Gregorić ravnatelj bolnice. Pazin: njekoliko Istrana. Petrinja: dr. Makanec. Petrovaradin: u ime učiteljskoga sbora gradj. škole ravnatelj Dmitar Vurdelja. Plzeň: představenstvo kralovského města; u ime profesorâ realgymnasija Častek; u ime uredničtva plzenjskih novina Touzimsky; za měštánskou Besedu Pechánek starosta, dr. Schmidt jednatel; za Sokol Kessler starosta, dr. Peták jednatel. Požega: sakupljeno na slavi gradjanstvo; učiteljski gimnazijski sbor; gimnazijci. Prag: Zeithammer purkmístr naměstník; nákladatelství dr. Gregr et Ferd. Dattel; Kořínek; Hrvati na visokih školah. Prievidze: Truchlý-Sitnianský redaktor Orla; národovci prievidze okolia. Pučišće (na Braču): za Seljčane, Vrhbračane, Novoseljane, Poljane sakupljene na slavi glavari Didolić, Gilić, Tomaš, Ostojić. Pulj: kita činovnika hrv. dalm. i istranskih podčastnika mornarice Njegova Veličanstva. Rab: načelnik Dominis. Rajevoselo: u ime sakupljene korporacije političke obćine Ivić načelnik, Hajsler, Matašić, Feletković; doljni posavski Hrvati. Revuca vel'ká: byvalé predstavenstvo zavreného vel'k. gymnasia. Rieka: čitaonica rektoru i sboru; čitaonica; za čitaonicu na Čavlih odbor; za obćine grobništine Potočnjak. Rogatac: Slovenci. Ružomberg; v mene Slovakov Peter Makovický. Samobor: narodna čitaonica. Sela (u Zagorju): pučanstvo. Sťiavnica: Kabina. Senj: Soić biskup u ime svoje i svojih diecezana; na banketu gradjani trgovci; Senjani; učiteljski gimnazijski sbor; čitaonica; družtvo Posielo. Sinj: za Franovce Šuštić guardian; za čitaonicu predsjednik Masovčić. Sisak: gradjanstvo na banketu. Skradin: obćina; mladež; rodoljub. Slatina: za sakupljene rodoljube dr. Lončarić; začetniku sveučilišta Slatinci. Slunj: gradjani. Sombor: za srbsku učiteljsku školu Vukičević upravljatelj. Spljet: čitaonica; ravnateljstvo družtva Napredka; za Mućku obćinu načelnik Cambj. Stara

Gradiška: školski odbor. Ston: za narodnjake Bandur. Stara pazua: obćina; kotarski sud; Neupazuaner deutsche Gemeinde Majorität; Neu Altpazua Gemeinde. Starigrad: upraviteljstvo narodne čitaonice. Sveti Ivan: za šest obćina kotara svietlomu banu na ruke proslavnoga odbora Andrija Derkos; obćinstvo sv. Ivan-Zelinsko; obćinstvo (rektoru); u ime zastupstva svih šest obćina kotara Andrija Derkos (rektoru). Sv. Peter: čitalnica zagorska na notranjem Kranjskem; internacionalno bralno družtvo notranjsko. Šibenik: Josip Sprljan glavar Vodički, Vidović župnik, Škarpa župnik Tribunjski, Pava Vučenović učitelj, Markoč poštar, Tilić postaje žandarske vodja; rodoljub Ivan Tilić poštovodja. Šid: za poglavarsto obćine Šida, Tovarnika, Berkasova, Opatovca Marković. Skofjaloka: čitalnice škofjaloške odbor. Terezin: vicero měšt'anů. Tiesno: za obćinu načelnik Marinović. Trebić: doctor Reichert. Trebuš: za Besedu dr. Hanel, Kubeš. Trenčin: menom Slovakov Trenčanských Dohnaný. Trogir: narodna štionica; za obćinu Novsku kod Trogira Cega načelnik, Čipčić, Santić, Šimeta prisjednici; za kaštelansku čitaonicu (u Novom kod Trogira) ravnateljstvo. Trst: pukovnija baruna Wetzlara; Slovenci v Trstu; vrhovno zastupstvo banke Slavie; čitalnica; Srbi i Hrvati; Rojanska čitalnica; Tržaški okoličani; Trsat: zastup. obć. Turčiansky Svatý Martin: za mesto Andrej Švehla richtar; za mest'anstvo Zniovo-kláštoru v Turci Čapko; profesori zavreného gimnazija zniovského; za ženský spolok Živena A. Pivkova predsednička; redakcia Narodných Novin; Spevokol; menom hasičkého spolku Josef Kohut velitel'; za remeselny spolok Samo Darmek predseda. Varaždin: zastupstvo grada Varaždina M. Košćec, načelnik; za gradjanstvo na banketu sakupljeno Tkalec, Ursić; učiteljski sbor gimnazijski; osmoškolci gimnazijski; predstojničtvo izraelitske bogoštovne obćine. Vinkovci: svećenstvo kotara vinkovačkoga Molnar, Jakševac, Babić, Stužić, Hinoranji, Vitanovic; isto zasnovatelju i utemeljitelju; za sakupljene rodoljube Rusi. Virje: složna braća pri banketu. Virovitica: na utemeljitelja biskupa Strossmayera banket virovitički; isti na rektora. Vis: Viški skup; za isti prof. Vojnoviću i Nodilu Niko Jakša. Vysoké Mýto: liberalní voličove poslance do radý říské okresu výsokomýtského a skuteckého. Vrbnik na Krku: obćina i čitaonica. Vrgorac: Aničić, Prvan, Zagar; Prvan načelnik obćine. Vrlika: obćinsko upraviteljstvo načelnik Ristović, prisjednici Novaković, Aljinović, Begović, Barišić. Vukovar: pjevačko družtvo „Javor“ u ime odbora dr. Peičić predsjednik. Zadar: čitaonica; učitelji narodne preparandije; uredništvo Prava Simonić; Miho Klaić nar. zastupnik; Kažimir Ljubić nar. zastupnik; obćina Biogradska; obćina Biograda na moru; u ime družtva Hrvata Cvitković, Budisavljević, Spraić. Zavalje: domoljubi. Zemun: za sakupljeno mnogobrojno družtvo odbor; putnici iz bosanske krajine. Zvolen: Slováci zvolenského okolia. Žilina: Slovenšti národovci. Županje: obćinsko vieće; čitaonica. Štitarski domorodci Grgo Miličić poručnik, Roza Hlebić učiteljica, Grgo Živković učitelj.

Ukupno su prispjele 324 brzojavne čestitke sa sjevera i juga, istoka i zapada Europe.

---

*

V.

Darovi, stipendija, posvete.

Preuzvišeni gospodin Josip Mihalović zagrebački nadbiskup, povodom otvaranja sveučilišta darovao je u sveučilištnu zakladu 30 000 for.

Istim je povodom načelnik grada Zagreba, velemožni gospodin Ivan Vončina darovao 200 for., da se podiele ujedno s naraslimi kamatami koncem prvoga i drugoga poluljeća dvojici siromašnih slušalaca, svaki put po 50 for.

Nadalje je gospodin Edmund Kovačić, veletržac u Osieku, istim povodom darovao 300 for., na korist slušaocem fakulteta filosofijskoga, da se kano stipendij ujedno s kamatami razdiele tečajem triju godina.

Gospodin M. Farkaš, trgovac u Krapini, poklonio je 100 for. s odredbom, da se slože na kamate, i podiele ujedno s kamatami onomu siromašnomu slušaocu medicinskoga fakulteta, koji bude na ovom sveučilištu prvi promovovan za doktora medicine.

Napokon je preuzvišeni gospodin Josip Juraj Strossmayer, biskup djakovački, poklonio 10.000 for. u dionicah senjskoga brodarskoga družtva, osjeguravši za svaki slučaj i glavnicu u podpunoj svoti i kamate najmanje u iznosu od 5%, da bude zaklada za podporu siromašnih slušalaca svih fakulteta. Biskup želi i nada se, da će ta zaklada drugimi blagotvornimi prinosi sveudilj rasti, te je akademičkomu senatu izručio, da upravu zaklade i način, kako će se podpora dieliti, opredieli.

Povodom otvaranja sveučilišta poklonjeno takodjer više znanstvenih i drugih književnih diela.

Uzoriti gospodin kardinal i knez-primas ugarski Ivan Simor: „Monumenta ecclesiae Strigoniensis“ edidit Knauz Ferd.

Preuzvišeni gospodin Dr. Theodor Pauler, kr. ugarski ministar pravosudja: Törvényjavaslat. A magyar büntetötörvénykönyv büntettekröl és vétségekröl.“

Prečastni gospodin Dr. Florian Romer, prepošt, član kr. ugarske akademije: „Illustrirter Führer in der Münz- und Alterthumsabtheilung des ungarischen Nationalmuseums.“ I k tomu dvie spomenice medalje.

Velemožni gospodin Dr. Henrik Finály rector i profesor kološvarskoga sveučilišta: „Az erdélyi muzeum-egylet évkönyvei“ 7 svezaka. „Erdélyi Muzeum 1874“ 7 brojeva; za tim još 5 drugih diela, što se tiču erdeljskoga muzeja. „Erdélyi történelmi adatok“ 4 svezka. „Erdély a Romaiak alatt“.

Herbich Franz: „Uibersichtskarte der Verbreitung der Eruptivgesteine in Siebenbürgen“.

Veleučeni gospodin Dr. Emil Weyr profesor na českoj polytechnici u Pragu na ime českoga matematičkoga družtva: „Dějepis jednoty českých mathematikû“, „Zpráva jednoty českých mathem.“ (1. 2. 3). „Věstník jednoty českých mathematikû“ 1873--74. „Časopis pro pěstovaní mathematiky a fisiky« 1872—74. Osim toga još druge 4 knjige.

Matica Slovačka: „Letopis matice slovenskej“ od 11 godišta. „Sbornik slovenských narodnich piesni itd. 2 svezka. „Archiv starých česko-slovenských listín . . . pre dějepis a literaturu Slovakov 2 svezka. i 20 drugih knjiga.

Velečastni gospodin Fr. V. Sasinek tajnik Matice slovačke svoja djela: „Dějiny drievnich narodov na územi terajšiho Uhorska“ „Dějiny královstva uhorského“ 2 diela.

Gospodin Milan P. Ivanović u Vukovaru: „Vécsey — Római Jogtan“ 1867.

Veleučeni gospodin Dr. Gjuro Daničić svoje djelo: „Dioba slovenskih jezika“ 1874.

Veleučeni gospodin custos narodnoga muzeja prof. Sime Ljubić posveti svoje veliko numismatično djelo „Opis Jugoslavenskih Novaca“ povodom otvaranja sveučilišta začetniku njegovu biskupu Josipu Jurju Strossmayeru i sveučilištu. Veleučeni gospodin predstojnik zoologičnoga odsjeka u narodnom muzeju Spiro Brusina posveti istim povodom na uspomenu svetčanoga otvaranja sveučilišta začetniku njegovu Josipu Jurju Strossmayeru svoje djelo: „Fossile Binnen-Mollusken aus Dalmatien, Kroatien und Slavonien.“

VI.

Zaklada sveučilištna.

Sveučilištna zaklada, nazvana „zaklada jugoslavenskoga sveučilišta“, pokazuje koncem g. 1874 cjelokupni zakladni imetak od 362388 for. a. vr., a ubrajajući k tomu svotu obećanih ali još neuplaćenih prinesaka, 400645 for. a. vr. i 10000 dukata.[1]

Utemeljiteljni dar narodnoga dobrotvora preuzvišenoga gospodina biskupa Josipa Jurja Strossmayera u iznosu od 57000 for. ubilježen je za vječnu uspomenu u članku „o darovih za sveučilište“ sabora g. 1866.

U istom saborskom članku ubilježeni su medju inimi darovatelji sliedeći najvećih svota:

Ovjekovječeni stožernik i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik Varaljski darovao 10000, prvostolni kaptol zagrebački 5000, grad Zagreb 50000, zastupstvo županije zagrebačke 28000 forinti.

Od poslie darovaše najveće svote:

Preuzv. g. nadbiskup zagreb. Josip Mihalović 30000, presviet. gosp. grof Arthur Nugent 5000, ovjekovječeni gimnazijski professor Matija Debelak (Slovenac) oporukom 24000, ovjekovječeni Mirko pl. Kuković vlastelin 10000 dukata, Nikola barun Vranicany vlastelin 5000, sl. i kr. grad Varašdin 5000; županija varašdinska odluči 20000 forinti a. v. Knjige, naučne sbirke, umjetnine darovaše: preuzv. gosp. biskup Josip Juraj Strossmayer, ovjekovječeni dr. Mirko Beděković odvjetnik, Ante Čušić župnik u Neubergu, Platon Lukašević, Vuk Orešković vlastelin, Adalberto Shauff odvjetnik, dr. St. Gjuro Streim županijski liečnik u Sriemu.

Kako se iz „Izviešća“ razabire, sav je gotovo narod svih družtvenih razreda pomagao zakladu sveučilištnu, te se dičnom brigom za narodnu prosvjetu natječu darovatelji uzvišena i priprosta roda, duhovnoga i svjetskoga striša, dostojanstvenici, gradovi i obćine, zvaničnici, vlastela, gradjani, seljaci.

Zakladom upravljaše „gospodarski sveučilištni odbor, komu bijaše predsjednik Mojsija Baltić, izvjestitelj Matija Mesić.

---

[1] Vidi „Izviešće o stanju sveučil. zaklade koncem god. 1874.“

VII.

Svetčana proslava.

U glavnoj skupštini pravnika obstojale kr. pravoslovne akademije zagrebačke, držanoj dne 7. lipnja 1874 pod nadgledom ravnatelja M. Mesića, izabran bi odbor, koji će ustanoviti program za proslavu otvaranja sveučilišta. Ovaj je odbor pod predsjednikom Stjepanom Domom, podpredsjednikom Ljudevitom Šlosserom Klekovskim, tajnikom Nikolom Bišćanom, poslie Jaroslavom Golubom, i blagajnikom Tod. Malinom, poslie Miroslavom Kušlanom i Nikolom Bišćanom obavljao sam priprave svetčanoj proslavi, dok se nije 3. kolovoza ustrojio akademički proslavni odbor, koji je od tada zajedno s pravničkim taj posao dalje vodio.

Pravnički ovaj odbor razvio je u svojih mnogobrojnih sielih revnu djelatnost izradio program za svetčanu proslavu, razaslao molbe na dostojanstvenike, uglednike, korporacije po domovini, da doprinose novčanu pripomoć za proslavu, stekao povjerenike u pojedinih mjestih za sabiranje takovih prinesaka, pozvao na sudjelovanje sva hrvatska djačka družtva sveučilištna po Austriji, i bogoslovce zagrebačke, obratio se pozivi na sveučilišta i polytehnike, da ukrase svečanost doslanici, zamolio velem. g. profess. dr. A. Molnara za svetčanu odu, presvj. g. I. pl. Žigrovića za djačku pjesmu, i skladatelja Iv. pl. Zajca za skladbu svetčane slavenske mise i napjeva za djačku pjesmu, zaprosio sva pjevačka družtva u domovini za sudjelovanje, a željeznička družtva za putne polakšice pozvanikom k svečanosti. Odborovo djelovanje uspievaše sretno, te su se molbam i pozivom njegovim odasvud odazivali; tako su medju inim odboru prispievali bud odgovori bud poslanice čestitke od mnogih sveučilišta i visokih učenih zavoda, to od rektorata, to od djačkih družtava akademičnih.

Medju čini toga odbora najznamenitija je predstavka Njegovu Veličanstvu, moleća, da bi previšnjom prisutnošću svojom udostojalo uveličati svečanost. Predstavku podnio je odbor početkom kolovoza

preko ravnateljstva visokoj vladi, te ju je preuzvišeni gospodin ban na previšnje riešenje podastro, uslied česa je Njegovo Veličanstvo blagoizvoljelo zamjenikom svojim kod svetčanoga otvaranja imenovati Njegovu preuzvišenost svietloga bana.

Povodom tim, što je pravnički odbor podnio nacrt programa za proslavu visokoj vladi na odobrenje, odredi visoka vlada odpisom od 27. srpnja, da se i kako se u krugu pravoslovne akademije ima sastaviti poseban odbor, koji će se brinuti oko izvadjanja odobrenoga programa. Prema toj odredbi ustroji se početkom kolovoza akademički odbor proslavni, komu bijaše predsjednik ravnatelj i prof. M. Mesić, (zamjenik predsjednik privremeno prof. dr. Spevec), a članovi: zastupnik vladin školski savjetnik I. Jurković, dramatnog narodnoga kazališta Eug. Tomić, izaslanik gradskoga poglavarstva viećnik A. Šenoa, i profesori dr. Spevec, dr. Bresztyenszky, dr. Lorković, dr. Špun-Strižić i dr. Vrbanić, i zastupnici pravničkoga odbora T. vitez Teodorović, poslie L. Šlosser Klekovski, i Nikola Bišćan; sjednicam prisustvovaše i zastupnik pjev. družtva Kola dr. Gj. Kontak. Odredivši visoka vlada otvaranje sveučilišta na dan 19. listopada, akademički odbor razasla pozive (latinske i hrvatske) k svetčanosti svim evropskim sveučilištem i visokim zavodom, koji zastupaju mjesto sveučilišta, zatim akademijam znanosti (i učenim družtvom) u Beču, Krakovu, Pragu, Pešti, Zagrebu, srbskomu učenomu družtvu u Biogradu, Matici Slovenskoj i Matici Slovačkoj, umoli pozivi, da bi prisustvom svojim udielili svetčanosti veću sjajnost preuzvišena gospoda tajni savjetnici Njegova Veličanstva: grof Petar Pejačević, kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinski ministar u Pešti, Antun barun Mollinary gjeneral topničtva, zapovjedajući gjeneral kod c. kr. glavnoga vojnoga zapovjedničtva u Zagrebu, Josip Mihalović, nadbiskup zagrebački, Josip Juraj Strossmayer biskup djakovački i bosanski; jednakom molbom obrati se na visoki sabor hrvatski, i na načelnika i zastupstvo grada Zagreba; nadalje su od odbora zamoljeni i pozvani na svetčanost svi oni muževi, koji su tečajem vremena bili zvani na dotadanjem najvišem zavodu domovine, na bivšoj pravoslovnoj akademiji zagrebačkoj, nastojati ob uzgoju i napredku pravnika: preuzvišeni gospodin dr. Theodor Pauler, kr. ugarski ministar pravosudja, tajni savjetnik Njegova Veličanstva, presvietla gospoda dr. Pavao Muhić, predstojnik kr. zemaljske vlade oddjela za bogoštovje i nastavu, dr. Andrija Gostiša, predstojnik kr. zemaljske vlade oddjela za pravosudje, dr. Mirko Šuhaj, prisjednik ukidnoga

sudišta u Budimpešti, dr. Ivan conte Buratti u Zagrebu, velemožna i veleučena gospoda dr. Josip pl. Jurjević, kr. savjetnik, emeritirani dekan juridičkoga fakulteta sveučilišta peštanskoga, u Beču, dr. Antun Molnar, kr. savjetnik, emeritirani profesor kr. pravoslovne akademije zagrebačke, u Zagrebu, dr. Matija Smodek professor kr. prav. akad. zagr. u Zagrebu, Josip Macsik, emeritirani professor Josipove akademije, u Budimpešti, dr. Franjo Burgstaller, prisjednik krajiškoga banskoga stola u Zagrebu; poglaviti i veleučeni gospodin dr. Antun Rojc, kr. javni bilježnik u Zagrebu; poglavita i veleučena gospoda odvjetnici i saborski zastupnici dr. Ignjat Brlić u Brodu, dr. Milan Makanec u Petrinji, dr. Mijo Posilović u Zagrebu.

Na pozive k svetčanosti odazvaše se čestitkami poslanicami sveučilišta i ini visoki učevni zavodi i učena družtva: iz Beča (c. akademija znanosti), Berlina, Berna, Besançona, Bologne, Bonna, Breslaua, Brna (polytechnika njemačka), Budimpešte, Catanie, Christianie, Coimbre, Dorpata, Erlaugena, Giessena, Göttingena, Granade, Graza, Greifswalda, Gröningena, Halle, Harkova, Heidelberga, Helsingforsa, Innsbrucka, Jene, Kazana, Kiela, Kjobenhavna, Kolosvára, Königsberga, Krakova (kr. akademija znanosti), Leydena, Ljubljane, (Matica Slovenska), Marburga, Modene, Nancy-a (Faculté des Lettres i Faculté de Droit), Odesse, Parisa (Faculté des Lettres), Pise, Praga (sveučilište, polytechnika njemačka, polytechnika česka, kr. učeno družtvo česko, Muzej kraljevstva českoga, družtvo mathematika čeških, družtvo liečnika českih), Rima, Rostocka, Turina, Tübingena, Varšave, Zaragoze; ukupno stiže 56 adresa na jezicih: latinskom, njemačkom, francezkom, talijanskom, španjolskom, portugizkom, danskom, magjarskom, ruskom, poljskom, slovenskom, českom. Osim ovih, gore priobćenih poslanica stigoše dopisi, kojimi se potvrdjuje, da je poziv primljen ili se oglašuju odaslanici: od sveučilišta u Dublinu, Oxfordu, Berlinu, Grazu, Königsbergu, Rimu, Bologni, Bruxelles-u (ovim je okasnjelim dopisom ovjerovljen g. dr. Gjuro Pilar kao zastupnik bruseljskoga sveučilišta), od polytechnike u Budimpešti, češke u Pragu, od akademije znanosti u Beču, Pešti, Zagrebu, od Matice Slovenske (dr. Coste), Matice Slovačke (predsjednika N. Josefa Kozačeka) od čitalničkoga družtva u Ljubljani (predsjednika dr. Janeza Bleiweisa), od dr. Janeza Bleiweisa, od dekana kapitula spljetskoga prečast. g. Mangera, od dr. Kočubinskoga docenta sveučilišta odeskoga, od upravitelja narodne čitaonice spljetske, od obćine tješuanske, i još njeki ini. Preuzvišeni gospodin ministar

grof Petar Pejačević zahvaljujuć se na pozivu, posla 100 fr. kao prinesak za proslavu. Velemož. g. zaslužni starina dr. J. Jurjević odazva se srdačnim domoljubnim pismom, želeći božji blagoslov Zagrebu, koga već 42 godine nije vidio. — Akademički odbor, dotično blagajnik dr. Lorković, preuze financijalnu upravu, ostajući i nadalje punomoćnici pravničkoga odbora za sabiranje priloga. Prinesaka primljeno je kod oba odbora ukupno 10419 for., od koje svote darovaše po 100 for. preuzvišeni gospodin svietli ban Ivan Mažuranić, preuzvišeni gospodin ministar grof Petar Pejačević, preuz. g. barun Levin Rauch, c. kr. poslanik u Švicarskoj Mavro barun Ottenfels, barun Šišman Ottenfels, major kod kr. domobranstva Mirko pl. Kuković, po 500 for. gradovi Zagreb i Varaždin.

Akademički odbor dade kovati medalje spomenice u Kremnici, zlatne, srebrne i mjedene, zamoli preko dramaturga Eug. Tomića kazalištni odbor, da priredi svetčanu predstavu, prihvati nacrt koncertnoga programa družtva Kola, predložen dr. Kontakom, usvoji takodjer predloženi nacrt djačke sveučilištne zastave, i ustanovi konačno program ciele svetčanosti te ga podnese visokoj vladi na potvrdu, koja i stiže, umoli predstavkom (na predlog pravničkoga zastupnika Nikole Bišćana) visoku vladu, da bi se obratila na sve biskupske ordinarijate i konfesionalna predsjedničtva, i uputila sve podčinjene oblasti, gradska i obćinska poglavarstva, ravnateljstva javnih školskih zavoda, neka bi se svigdje svetčano proslavilo otvaranje sveučilišta, u jedno da bi visoka vlada djelovala kod c. kr. glav. vojn. zapovjedničtva, da i ono za obseg vojne krajine shodne korake učiniti izvoli: da se tim načinom svetčanosti poda narodni značaj, i da se svigdje puk poduči o zamašaju sveučilišta za prosvjetni razvoj narodni. Program bi ustanovljen sliedeći:

Dne 18. listopada svetčani doček gostiju; u večer: svetčana predstava u narodnom kazalištu. Dne 19. list. u jutro zorom budnica i gruvanje mužara; prije podne svetčana služba božja u prvostolnoj crkvi, svetčano otvaranje sveučilišta i instalacija rektora u sabornici; o podne svetčan banket; u večer razsvjeta grada i bakljada, poslie bakljade vesela djačka večer. Dne 20 list. o podne svetčan koncert u narod. kazalištu, na večer svetčan ples.

Brinući se odbori za priprave izvadjanju toga programa, bijahu obilno sa svih strana podupirani i od visoke vlade, visokoga c. kr. glav. vojn. zapovjedničtva, od visokoga sabora, od gradskoga pogla-

varstva i zastupstva, od družtava i zavoda, od kazalištnoga odbora, od gradjanstva, od pojedinaca odličnjaka.

Preuzvišena gospodja grofinja podmaršalica Gjuro Jelačić primi milostivo molbu pravničkoga pododbora, da bude patronesom na svetčanom plesu.

Visoko c. kr. glavno zapovjedničtvo dozvoli na molbu akad. odbora glasbu 48. infanterijske regimente nadvojvode Ernesta, da svira 19. list. rano na Jelačićevu trgu i pred sveučilištem, za instalacije pred sabornicom, za banketa na Jelačićevu trgu; ujedno dozvoli za 127 gostova mjesta u c. kr. kadetskoj školi. Predsjedničtvo visokoga sabora dozvoli veliku dvoranu saborsku prirediti sveučilištnom aulom. Gradsko zastupstvo dade prirediti mjesta za 236 gostova u doljnogradskoj učioni i u Kukovićevoj kući, u kojoj je vlastnik major pl. Kuković 12 soba ustupio, izdade poziv na občinstvo glede bezplatnih stanova, i zastupnici sami popisivahu takove stanove, podupirući tako preobilno pravnički i akademički pododbor za stanove i za doček gostiju. Jednakom pripravnošću odazvalo se gradjanstvo proglasnomu pozivu odbora, da bi doprinielo proslavi izkićenjem kuća zastavami, pak razsvjetom na 19. listopada. Za mjesta gostovom kod svetčane predstave i koncerta izhodi odbor molbom na visoku vladu, da je kazalištni odbor ustupio sve prostorije neprodane, a vlastnike loža pozvao, da bi primali gostova, u kojem smislu se je i deputacija pravnika na vlastnike loža s molbom obraćala; kazalištni odbor ustupi za svetčani ples dvoranu i potrebne prostorije. Preuzvišeni gospodin nadbiskup I. Mihalović primi molbu predsjednika M. Mesića, da bi celebrirao svetčanu službu božju. Ravnateljstvo družtva Kasina ustupi prostorije družtvene za banket, ravnateljstvo glasbenoga zavoda obreče sudjelovanje kod svetčane mise i koncerta, ravnateljstvo vatrogasnoga družtva stavi na razpolaganje glasbu, i članove, da se brinu za vanjski poredak. I iz kruga obaju odbora brinuli se pododbori ili pojedina lica za izvadjanje pojedinih točaka programa.

Svetčana oda velem. g. dr. Antuna Molnara: „Carmen Faustis Sub Auspiciis Inauguratae Zagrabiae in Regno Croatiae Almae Literarum Universitatis Francisco-Josephinae Sacrum. Die 19. octobris A. 1874.“ i prievod joj hrvatski od preč. g. kanonika Adolfa Vebera tiskana je brigom akad. odbora u 2000 eksemplara. Ovu svetčanu odu podastro je pjesnik velem. g. dr. Antun Molnar preko preuzviše-

noga gospodina svietloga bana Njegovu c. kr. apoštolskomu Veličanstvu. Još su za svetčanost spjevane sliedeće pjesme: „U Slavu Josipa Jurja Strossmayera, biskupa bosanskoga i sriemskoga, začetnika hrvatskoga sveučilišta na dan 19. listopada 1874“ od Augusta Šenoe, „Pjesma Narodu Hrvatskomu na dan otvaranja hrvatskoga sveučilišta Franje Josipa I.“, od presv. g. I. viteza Trnskoga, „Dičnim polaznikom naše svetkovine otvoraja hrvatskoga sveučilišta Franje Josipa I.“ od presv. g. Iv. viteza Trnskoga, „Djačka Pjesma“ od presv. g. Fr. pl. Žigrovića, „Vilinski Dvori,“ alegorija od presv. g. I. viteza Trnskoga i dr. Fr. Markovića, „Pjesma za Otvor Hrvatskoga Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu“ od Stjepana Buzolića, „Piev Hrvatskih Djaka“, od Augusta Šenoe, uglasbena od Ivana pl. Zajca.

Počam od 17. lisp. prispievahu i bijahu dočekivani visoki i odlični pozvanici, i ostali sjajni gosti. Začetnik sveučilišta preuzvišeni gospodin biskup Josip Juraj Strossmayer prispije 17. na večer, dočekan preuzvišenim gospodinom svietlim banom, gradskim načelnikom I. Vončinom i zastupstvom, zastupnici sabora, rektorom M. Mesićem i profesorskimi sborovi, pravničkim odborom i mnogobrojnim obćinstvom, i pozdravljen od gradskoga načelnika, rektora, predsjednika pravničkoga odbora, i g. Mihovila Pavlinovića u ime dalmatinskih gostova.

Velemožna i visokoučena gospoda odaslanici sveučilišta, polytechnika, akademija znanosti, velikih škola, učenih družtava prisješe: od sveučilišta berlinskoga prorektor dr. Rudolph Gneist, od bolognskoga dr. Gaetano vitez Pellicioni, predsjednik fakulteta književnosti; od budimpeštanskoga dr. Ivan Télfy, dekan mudroslovnoga fakulteta, dr. Dragutin barun Hornig, dekan bogoslovnoga i dr. Stjepan Apáthy, dekan pravo- i državoslovnoga fakulteta; od gradačkoga dr. Hermann Ignaz Bidermann, prodekan pravo- i državoslovnoga i dr. Dragutin Blodig, prodekan liečničkoga fakulta; od kološvarskoga rektor Henrik Ljudevit Finály i professor dr. Emerik Korbuly; od krakovskoga professor dr. Miroslav K. Skobel: od pražkoga, u jedno od pravničkoga družtva u Pragu dr. Antun Randa, prodekan pravo- i državoslovnoga fakulteta; od politechnike budimpeštanske professori dr. Petar pl. Dobránszky i Ladislav Wagner, od pražke česke prof. dr. Emil Weyr; od kr. ugarske akademije znanosti pod vodjom preuzvišenim gospodinom dr. Theodorom Paulerom dr. Franjo Toldy, Vilim Fraknoy, i dr. Florian Romer; od kr. učenoga družtva českoga, u

jedno od narodnoga českoga muzeja, tajnik dr. Josip Emler; od srbskoga učenoga družtva u Biogradu prof. Stojan Novaković; od velike škole biogradske prof. Stojan Marković; od Matice Slovenske dr. Ethbin Henrik vitez Costa, predsjednik, odbornici grof Josip Barbo, c. kr. komornik, Ivan Parapat, župnik, dr. Josip Poklukar, zemaljski saborski poslanik; od Matice Slovačke Franjo V. Sasinek, tajnik, članovi i odbornici Bednar, Martin Čulen, Miler, Nadašy, Radlinsky, Ljudevit Turzo.

Osim visokih i odličnih pozvanika i zastupnika sveučilišta, učenih zavoda i družtava te zastupnikâ sveučilištnih djačkih družtava prispješe sjajna gospoda zastupnici Ljubljanske čitaonice, Matice Dalmatinske na čelu ovim g. Mihovil Pavlinović, Spljetske čitaonice, deputacija iz Olomuca, urednici Naše Sloge i Narodnoga lista, istranski poslanik na državnom vieću dr. Vitezić, zastupnici mnogih te mnogih gradova, obćina, čitaonica, družtava, iz Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, medju inimi grada Dubrovnika načelnik knez Niko Pucić, liečničkoga družtva slavonskoga zastupnik dr. Lobmayer; sveučilištne mladeži zastupnici prispješe iz: Göttingena, Budimpešte (od magjarskih i od hrvatskih djaka) Beča od „Akademičke Lesehalle“, od „Bukovine“, od „Slovenije“ od „Jedinstva“, od „Velebita“, Graza od „Adriatika“. Pjevačka družtva prispješe Sokol iz Ljubljane, Zora iz Karlovca, Danica iz Siska, Slavulj iz Petrinje, Zvono iz Križevaca.

Po ovakovu visokom i odličnom učešću i sudjelovanju mogao se obaviti program svetčanosti prema učinjenim spomenutim pripravam dne 18, 19 i 20 listopada veličajnim slavljem u svetčano nakićenom glavnom gradu Zagrebu.

Na svetčanoj predstavi u narodnom kazalištu na večer 18. list. izvadjaše se svetčana ouvertura, složena Ivanom pl. Zajcem, alegorija Vilinski dvori, i konverzacijonalna igra „Državnikov izpit“, s blagohotnom dozvolom pisca dramaturga českoga narodnoga kazališta u Pragu, g. Emanuela Bozděcha. Predstavi pribivaše preuzvišeni gospodin svietli ban Ivan Mažuranić, preuzvišeni gospodin zapovjedajući gjeneral barun Antun Mollinary, preuzvišeni gospodin biskup Strossmayer, visoki dostojanstvenici, sjajna gospoda odaslanici i zastupnici, te ini otmjeni sviet. 19. listopada jutrom sviraše po programu budnicu glasba 48. infanterijske regimente nadvojvode Ernesta.

U 8. ura poja se svetčana liturgija u pravoslavnoj crkvi; u $8^1/_2$ bijaše svetčana služba božja u israelitskoj bogomolji. U 9 ura

preuzvišeni gospodin nadbiskup Josip Mihalović celebrira svetčanu pontifikalnu službu božju u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj, u pribivanju zamjenika Njegova Veličanstva preuzvišenoga gospodina svietloga bana te ostalih visokih i odličnih učestnika, kako je u II. dielu spominjano. Pod službom božjom izvadjaše se skladana za tu svetčanost misa Ivana pl. Zajca.

U 11 ura svetčano otvori Njegova cesarskoga i kraljevskoga apostolskoga Veličanstva zamjenik preuzvišeni gospodin svietli ban Ivan Mažuranić u saborskoj velikoj dvorani kr. sveučilište Franje Josipa I. i instalira prvoga rektora Matiju Mesića; svetčanost je ova prikazana u II. dielu. Pred sabornicom smještena počastna satnija i vojnička glasba činjaše Njegova Veličanstva zamjeniku svietlomu banu počasti, i sviraše hymnu carevku.

U 3 ure poče svečani banket u prostorijah družtva Kasina. Pribivahu mu preuzvišena gospoda svietli ban Ivan Mažuranić, kr. ugarski ministar pravosudja dr. Theodor Pauler, zapovjedajući gjeneral Antun barun Mollinary, nadbiskup Josip Mihalović, biskup Strossmayer, podmaršal grof Gjuro Jelačić, ini visoki dostojanstvenici, zvaničnici, odaslanici i zastupnici, ukupno preko 200 odličnih osoba. Zdravice rekoše: prvu Njegovu cesarskomu i kraljevskomu apoštolskomu Veličanstvu Franji Josipu I. rektor Matija Mesić, uz sviranje hymne carevke od vojničke glasbe, i uzhićeno klicanje. Drugu: preuzvišeni gospodin svietli ban Ivan Mažuranić rektoru i sveučilištu. Treću: preuzvišenoj gospodi svietlomu banu Ivanu Mažaraniću i zapovjedajućemu gjeneralu Antunu barunu Mollinaryu prorektor dr. Kosta knez Užički Vojnović. Četvrtu: preuzvišenomu gospodinu biskupu Josipu Jurju Strossmayeru začetniku sveučilišta dekan dr. Stjepan Spevec. Petu: preuzvišenomu gospodinu nadbiskupu Josipu Mihaloviću dekan dr. Franjo Marković. Šestu: gostom odaslanikom i zastupnikom sveučilišta i visokih učenih zavoda i družtava dekan dr. Gjuro Posilović (latinski.)

Odzdravljahu: preuzvišena gospoda svietli ban Ivan Mažuranić, zapoviedajući gjeneral Antun barun Mollinary, biskup I. J. Strossmayer, nadbiskup J. Mihalović, ministar dr. Th. Pauler, velemožna gospoda prorektor dr. Rudolph Gneist, akademik dr. Toldy, prodekani dr. Antun Randa, dr. Hermann Bidermann. Poslie sliedjahu ostale zdravice. Za banketa sviraše na Jelačićevu trgu vojnička glasba 48. infant. regimente nadvojvode Ernesta. Brzojavne čestitke sveučilištu, kojih je ukupno za svetčanih dana stiglo 324, prispievahu

mnoge za banketa. Čestitahu brzojavno sveučilištni rektorati: iz Beča, Kazana, Lwowa, Moskve, Rima, bogoslovni liceji iz Djakova i Senja; učena družtva: iz Bihara liečničko-ljekarsko-prirodoslovno, iz Brna Matica Moravska, iz Plzna česki doktori prava, iz Praga družtvo českih filologa, družtvo českih mathematika, družtvo českih liečnika, družtvo pravničko, družtvo českih pravnika Všehod, iz Zadra Matica Dalmatinska; zemaljski odbor dalmatinski iz Zadra; crkveni narodni sabor iz Karlovaca; sveučilištna, polytechnična, visokoškolna družtva djačka njemačka, rumunjska, poljska, ruska, magjarska, slovačka, srbska, česka, slovenska, crnogorska, hrvatska iz Beča, Biograda, Brna, Budimpešte, Djakova, Dorpata, Freiberga, Graza, Lwówa, Moskve, Praga, Züricha.

Na večer bi sjajna razsvjeta grada; osobito se sjaše gradska viećnica, Strossmayerova promenada s bregovitom ulicom, Jelačićev trg i spomenik, poštanska sgrada, biskupsko sjemenište, crkva milosrdnica, i mnoge druge javne i privatne sgrade plamtijahu u divnom uresu transparenata i svetiljaka.

U 9 ura bi sjajna bakljada pred banskimi dvori Njegova c. kr. Veličanstva zamjeniku preuzvišenomu gospodinu svietlomu banu Ivanu Mažuraniću, okruženu visokimi dostojanstvenici, zvaničnici, sjajnom gospodom odaslanici i zastupnici, prizvanimi na sjajno večernje posielo. Bakljonoše sveučilištnu mladež pratijahu sva prisutna pjevačka družtva, odpievajući svietlomu banu pjesme, i vatrogasno družtvo pod zastavami, sa lampioni, u svetčanom ruhu.

Zatim se učini bakljada prvomu rektoru Matiji Mesiću, i preuzvišenomu gospodinu biskupu Josipu Jurju Strossmayeru, začetniku sveučilišta.

Djačku veselu večer u gradskoj streljani, gdje se sakupi sveučilištna mladež domaća i zastupnici sveučilištne mladeži od drugud, te zastupnici korporacija i družtava i ina odlična gospoda, posjetiše u 10 ura preuzvišena gospoda svietli ban Ivan Mažuranić, biskup Strossmayer, ministar Pauler, visoki dostojanstvenici i zvaničnici, odaslanici sveučilišta i inih visokih zavoda. Bì nazdravljano svietlomu banu, biskupu Strossmayeru, ministru Pauleru, koji blagoizvoliše odzdravljati, uz klikovanje oduševljeno. Od odaslanika sveučilišta i učenih zavoda besjedjahu i nazdravljahu mladeži velemožna gospoda prorektor dr. R. Gneist, prodekani dr. H. Bidermann, dr. C. Blodig, i dr. A. Randa; dr. Křižek, dr. Chudoba; mnogi zastupnici sveučilištne mladeži; od domaćih rektor i

prorektor. Uz svirku, pjesme, vesele, duhovite, uzhićene govore sjajno se provodjaše djačka vesela večer do u kasno doba noći.

Dne 20. list. oko podneva bijaše svetčani koncert u narodnom kazalištu. Sudjelovahu pjevačka dzužtva Sokol, Danica, Zora, Slavulj, Zvono, Kolo, professori glasbenoga zavoda, prvi članovi narodne opere, operni orkestar i mnogi glasbenici dobrovoljci. Medju inim izvadjaše se za taj svečani koncert skladana ouvertura, i svetčana hymna „Piev hrvatskih djaka“ od Ivana pl. Zajca. Pribivahu koncertu preuzvišeni gospodin svietli ban i ini visoki dostojanstvenici odaslanici, zastupnici i pozvanici, kako i ostalim svetčanostim.

Svetčana proslava završi se 20. listopada na večer sjajnim plesom u redutnoj dvorani narodnoga kazališta. Patronesa blagoizvoli biti preuzvišena gospodja grofica Jelačićeva, supruga podmaršala grofa Gjure Jelačića. Plesu podaše sjaj visokorodjene gospodje i gospodjice grofice, barunice, plemkinje sjajnih obitelji Jelačića, Mollinarya, Vokfia, Ožegovića, Hellenbacha, Buratta, Vranicanya, Šuhaja, Bunjevca, Pongratza, i mnogih inih otmjenih obitelji. I sjajni ovaj ples počastiše svojom visokom i odličnom prisutnosću preuzvišeni gospodin svietli ban, preuzvišena gospoda ministar dr. Th. Pauler, zemaljski zapovjedajući gjeneral A. barun Mollinary, biskup Strossmayer, podmaršal grof Gjuro Jelačić, ini vojnički i civilni dostojanstvenici, i odlični odaslanici, zastupnici, pozvanici.

Poslie obavljene svetčane proslave rektor sveučilištni Matija Mesić i deputacija profesorâ i odborâ zahvaljivahu se preuzvišenomu gospodinu svietlomu banu, zapovjedajućemu gjeneralu, začetniku sveučilišta, nadbiskupu zagrebačkomu i ostalim visokim dostojanstvenikom, te odaslanikom i zastupnikom za uveličenje svetkovine, predavajući zlatne i srebrne spomenice medalje, svetčanu odu, i (inostranim gostovom) knjigu statistiku Hrvatske kraljevine od dr. P. Matkovića, koje je preuzvišeni gospodin ban bio visokim odpisom od 17. list. naložio u tu svrhu predati rektoru Matiji Mesiću petdeset eksemplara u francezkom, njemačkom i hrvatskom textu.

Posebna deputacija odbora pokloni se zahvalno preuzvišenoj gospodji grofici Jelačićevoj.

Dne 21. i sliedećih dana bijahu svetčano izpraćivani od rektora, profesorâ i odborâ odlazeći visoki i sjajni gosti.

Akademički odbor zahvali se još pismeno visokomu c. kr. glavnomu vojnomu zapovjedničtvu, glasbenomu zavodu, pjevačkomu družtvu Kolu, vatrogasnomu družtvu, družtvu Kasinu, štampanim

proglasom gradjanstvu zagrebačkomu, izjavi po nalogu svietloga bana pismeno priznanje i zahvalnost pravničkomu odboru i svoj sveučilištnoj mladeži Na uzdarje za zasluge kod svetčane proslave namieni akademički odbor srebrne spomenice medalje dr. Antunu Molnaru, Adolfu Veberu, Franji pl. Žigroviću, Ivanu vitezu Trnskomu, Emanuelu Bozděchu, Ivanu pl. Zajcu, Augustu Šenoi.

Svetčana proslava obavljana je u isto doba po svoj domovini, u svih gradovih, trgovištih i mjestih, kako to prispjeli onih nezaboravnih dana brzojavi i dopisi svjedoče za vjekovitu uspomenu.

VIII.

Spomenica — medalja.

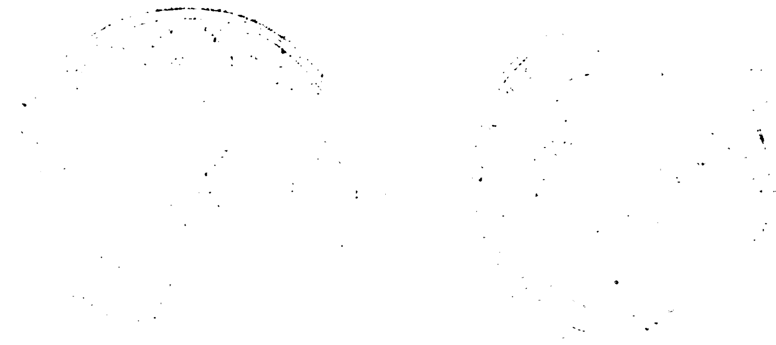

Njegovo c. kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je, po glasu visokoga odpisa preuzvišenoga gospodina svietloga bana na rektorat sveučilišta br. 1706/Pr. od g. 1874, previšnjim riešenjem od 2. studenoga 1874 premilostivo na previšnje znanje uzeti izvještaj svietloga bana o svetčanom otvaranju i primiti zlatnu spomenicu na otvaranje kr. sveučilišta Franje Josipa Prvoga.

SADRŽAJ (INDEX).